Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

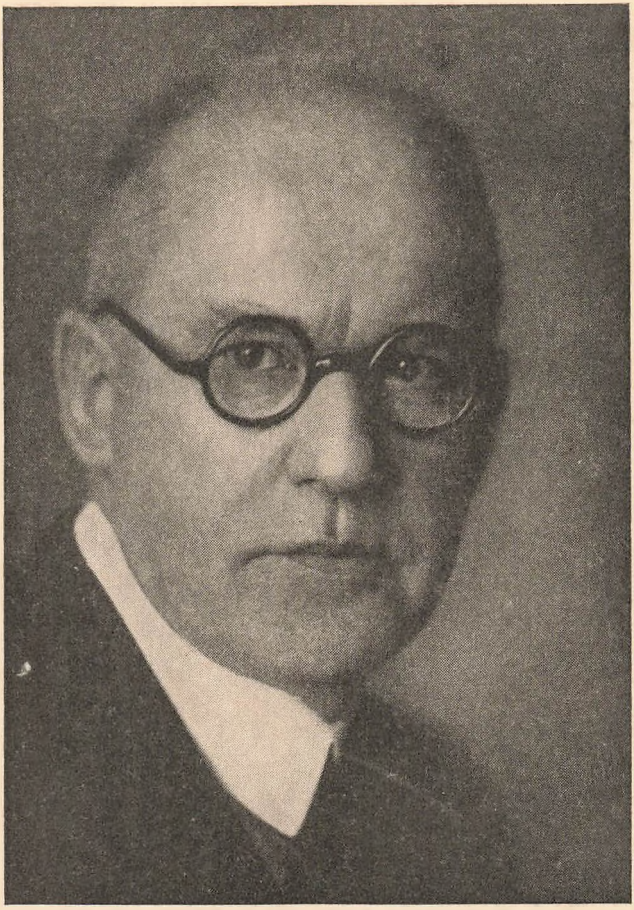
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

K. K. STEINCKE

DET TRÆKKER OP

MINDER OG MENINGER

FORLAGET FREMAD

DET TRÆKKER OP

K. K. STEINCKE

DET TRÆKKER OP

OGSAA EN TILVÆRELSE III

(1929—1935)

En Dag, du lever, maa ej gaa tabt!
Den Tid, du øder, kan ej genvindes!
Til Daad og Arbejd har Gud dig skabt!
I Daad og Arbejd vil Lykken findes!
Men i din Stræben forglem dog ej
at sprede Glæde paa Næstens Vej.
(Albert Andkjær Jensen)

FORLAGET »FREMAD« KØBENHAVN
MCMXLVII

KRONA

FORORD

Med Angst og Bæven imødesaa jeg Modtagelsen af 2. Del af mine Erindringer: »Fra hele Valpladsen«, vel vidende, at en Mængde af de Læsere, der med Glæde havde badet sig i »Ogsaa en Tilværelse«s vellugtende Vande, frydet sig over denne 1. Dels Leg med Abstraktioner og med Interesse fulgt mig paa min Vandring gennem Ismer og Livsanskuelser, med alle Tegn paa Foragt vilde vende sig fra et Værk, der handlede om »Politik«.

Men ligesom Anmeldelserne ogsaa af dette Bind var »gode«, delvis endda stærkt rosende, saaledes modtog jeg fra mange Sider, ogsaa fra adskillige der netop tilhørte den nysnævnte Type, særdeles anerkendende Breve eller Udtalelser, hvorefter de — trods deres Foragt for Politik — med stor Interesse og Fornøjelse havde læst mine forskellige Udredninger af de Samfundsproblemer, det var faldet i min Lod at bidrage til Løsningen af i Aarene 1918—29, og de glædede sig ligesom Anmelderne til Fortsættelsen. (Herfra undtages i Sandhedens Interesse alene »Ekstrabladet«, der bevarede Tavshed, Kommunistbladet, der rakkede ned, og en anonym, der ønskede mig skudt snarest.)

Jeg smigrer mig derfor med, at det virkelig lykkedes mig gennem disse Erindringer at overbevise ogsaa en Del af dem, der regner »Politik« til såles metiers, om, at Politik i Virkeligheden ikke behøver at være Rævestreger eller partipolitisk Tovtrækkeri, men meget vel kan være og ogsaa bør være den uegoistiske Kamp for Realisationen af Ideer til fælles bedste og ved Midler, der kan staa for en Vurdering udfra en forsvarlig etisk Maalestok, som anført i »Ogsaa en Tilværelse«. (Jeg taler dog ikke her om Storpolitik eller om partitaktiske Manøvrer, som egentlig aldrig har interesseret mig.)

Dette 3. Bind vil derfor ogsaa beskæftige sig med Politik, endda i højere Grad, forsaavidt som det tilstræber at skildre de Virkninger, som den omfattende Verdenskrise i Begyndelsen af Trediverne med Englands »Gaaen fra Guldet« og den katastrofale Arbejdsløshed m. v. ogsaa fik for dansk offentligt Liv, dog at jeg, som naturligt er i *mine* Erindringer, indskrænker mig til at behandle Socialministeriets Om-

raade, for hvilket jeg havde Ansvaret fra 1929 til 1935. I første Række vil denne Skildring da søge at give en »autentisk« Fremstilling af Formaalet med Socialreformen, dens Gennemførelse og den voldsomme Kamp, der stod om den. Alt dette er vel i høj Grad »Politik«, men selvom dette er Tilfældet, behøver Fremstillingen dog ikke at være kedelig, selvom jeg maa indrømme, man kan lære en Del af den.

For Modstandere af den sidstnævnte Virksomhed, altsaa for dem der kun vil underholdes, har jeg sørget gennem Skildringer som Svangerskabsloven, Privatlivets Glæder og forskellige mere eller mindre pikante Historier og Anekdoter, og for at vise hvilke Tider vi gik i Møde, findes der baade Afsnit om »Skud i Rigsdagen«, »Rudeknusninger« og »Mordattentat«, »Anonyme Breve og Overfald«, samt »Lodret Løgn og lille Politik« m. m., saaledes at der forhaabentlig ikke vil blive ført Klage over manglende Alsidighed.

Dertil kommer, at der under Kapitlet »Spredt Fægtning« findes Afsnit, der minder om 1. Binds Diskussioner om Aandskultur; jeg nævner saaledes Opgøret om »Arbejderkultur og Massedyrkelse« og »Hvis Kristus kom tilbage«, for slet ikke at tale om »Ægteskab og Kvindeideal«, Emner som ikke hører til et Socialministeriums Dagligkost, men som derfor godt kan interessere enkelte Socialministre.

Naar jeg har kaldt dette Bind »Det trækker op«, er Grunden, som det forhaabentlig vil fremgaa af Læsningen, den, at jeg i Virkeligheden allerede dengang og navnlig efter Nazismens Magtovertagelse i Tyskland og det tiltagende hjemlige Koketteri med denne antidemokratiske Bevægelse frygtede for den forestaaende Udvikling, selvom jeg naturligvis ikke paa nogen Maade forudsaa de Rædsler, denne senere førte med sig. Det var Frygten herfor, der førte mig til at ønske at tage Kampen op fra Justitsministerposten efter Zahles Afgang i 1935, saaledes som der nærmere gøres Rede for.

Naturligvis er Bogen forsynet med det sædvanlige Antal Fotografier og (for mig) frastødende Karrikaturtegninger.

Iøvrigt bør man, som Arthur Koestler skriver i »Yogien og Kommissæren«, ikke glemme, at »Forord bør læses efter, ikke før Værket!«

Før Typografstrejken 1947.

K. K. Steincke

INDHOLDSFORTEGNELSE

KAPITEL I

SOCIALREFORMENS GENNEMFØRELSE 9
Modtagelsen i Rigsdagen 16
Frem til Kanslergadeforliget 24

KAPITEL II

ANDRE LOVFORSLAG 1929—33 35
Kriselovgivning 35

KAPITEL III

I SOCIALMINISTERIET 42
Den almindelige Administration 42
Offentlige Modtagelser 51
Særforsorgen 53
Nogle specielle Sager 59
Martin-Sagen 63

KAPITEL IV

ANDEN FORETAGSOMHED 67

KAPITEL V

SKYDNING, RUDEKNUSNING M. M. 74
Arbejdsløse og hjemløse 74
Skud i Rigsdagen 76
Rudeknusning m. v. 82
»Mordattentatet« m. v. 85
Andre Provokationer 90

KAPITEL VI

PRIVATLIVETS GLÆDER 93
Til Menton og Mt. Carlo 93

KAPITEL VII

PRIVATLIV MED OFFENTLIGT SKÆR 97

KAPITEL VIII

SOCIALREFORMENS MODTAGELSE 105
Modtagelsen i Udlandet 107
Socialreformens Modtagelse i Indlandet 110
Sagkundskabens Modtagelse 111
Den politiske Hvirvelstorm 114
Skatteborger- og Kommunisthysteri 126
Anonyme Breve og Overfald 133
Sandheden om Socialreformen 136

KAPITEL IX

SOCIALMINISTERIET IØVRIGT 141
Forslag vedrørende Særforsorgen 141
Bekæmpelse af Arbejdsløsheden 144
Ægteskab og Kvindeideal 153
Andre sociale Love 163
Udvandringslov m. m. 169
Lodret Løgn og lille Politik 179
Et Stykke med forskelligt 181

KAPITEL X

BØRNE- OG SVANGERSKABSLOVGIVNING 187
Retsforholdet mellem Forældre og Børn 187
Svangerskabslovgivningen 192

KAPITEL XI

SPREDT FÆGTNING 212
Et Opgør om Arbejderkultur og Massedyrkelse 212
Hvis Kristus kom tilbage 223
Blot til Lyst 229

KAPITEL XII

DET TRÆKKER OP 240

KAPITEL XIII

FRA SOCIALMINISTER TIL JUSTITSMINISTER 259

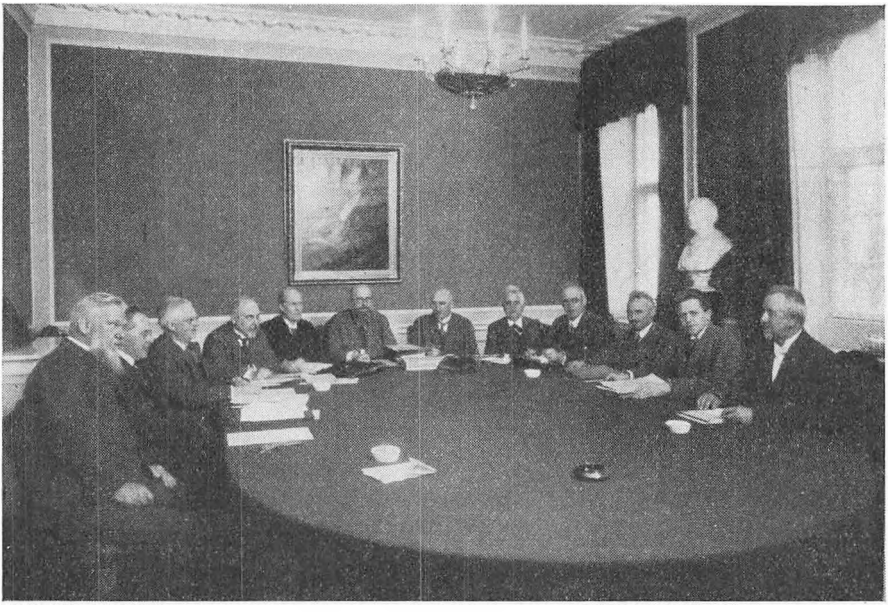
Navneliste 267

KAPITEL I

SOCIALREFORMENS GENNEMFØRELSE

Det første, der forestod den nye Samlingsregering af 1929, bestaaende af 9 Socialdemokrater og 3 radikale, var en Omlægning af Ministerierne, saaledes at bl. a. Sundhedsministeriet bortfaldt, og at Indenrigsministeriet maatte afgive en Række Sager, særlig vedrørende Arbejderforhold og det kommunale Forsørgelsesvæsen, til Socialministeriet, der blev saa omfattende, at Bladene drillede Indenrigsminister *Dahlgaard* med, at han kun havde Jordemodervæsenet tilbage, hvilket dog var en mild Overdrivelse; men rigtigt var det, at Socialministeriet, der var begyndt som et særligt Departement under *Stauning* en halv Snes Aar før, nu var blevet et af de største Ministerier, baade hvad Sagomraade, politisk Betydning og Udgifter angik.

Det maatte selvfølgelig være baade min Opgave og min Ærgerrighed som Socialminister at vise, at jeg nu virkelig ogsaa var i Stand til — indenfor en rimelig Tid — at forelægge Rigsdagen den Socialreform, som alle ventede paa, og som jeg selv saa energisk havde krævet, men det stod mig paa den anden Side klart, at jeg saa maatte tage fat paa en ganske anden Maade end mine Forgængere. Der er Politikere, der tror, at man i Kommissionsbetænkninger kan hente *Kraften* til at handle, men jo mere de studerer disse, desto mindre handledygtige bliver de. Jeg ophævede derfor — til Fryd for Modstanderpressen — baade Socialraadet og den af *Borgbjerg* i 1925 nedsatte »store Socialkommission«, »der nødvendigvis maa arbejde for tungt under de foreliggende Omstændigheder«. Til Gengæld nedsatte jeg flere smaa interne Udvalg og, for ogsaa at have Forbindelse med særligt sagkyndige udenfor Ministeriet, repræsenterende de forskellige Interesser, først og fremmest de kommunale, desuden et mindre særligt Udvalg bestaaende af Borgmester i København *Viggo Christensen,* Formand for Folketinget og for Købstadforeningen *H. P. Hansen,* Landsoverskatteraadets Næstformand *Henningsen,* Fabrikant *Hans Holten,* Formanden for de sam-

Ministeriet Stauning-Munch 1929.

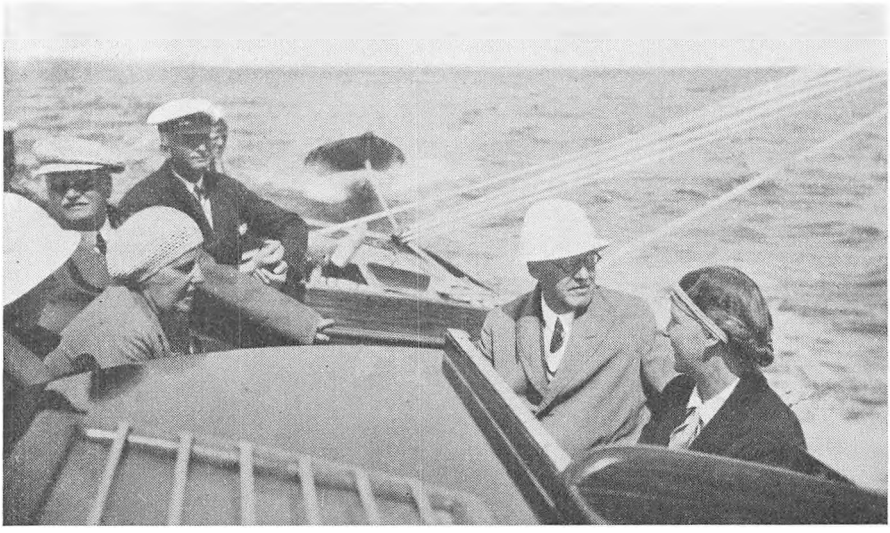
virkende Sogneraadsforeninger *Gerud Jensen,* Hovedkasserer *A. Johansen* og Amtmand *Topsøe,* som paa Grundlag af de foreliggende Haandbøger og mit i Erindringernes 2. Del Side 60 omtalte Værk »Fremtidens Forsørgelsesvæsen« samt de af Socialkommissionen indhentede Oplysninger kunde yde de interne Udvalg den fornødne saglige Bistand, ikke mindst vedrørende Forholdet mellem Staten og Kommunerne samt mellem disse sidste indbyrdes. Det vilde imidlertid føre alt for vidt at gøre Rede for »det raadgivende sociale Udvalg«s Arbejde samt for de forskellige interne Udvalg, hvorom i det hele kan henvises til det Rigsdagen den 28. Oktober 1930 overleverede Værk »Socialreformen«, der med Forslag, Betænkninger og Statistik fylder 905 Sider. Af de Embedsmænd, der særlig havde Ledelsen af disse Forarbejder, maa først nævnes Departementschef *R. Lassen* samt Kontorcheferne *O. Fenger* og *Jonquières,* men af det omtalte Værk fremgaar det iøvrigt, at en lang Række Embedsmænd i og udenfor Socialministeriet og de sociale Institutioner samt mange andre kendte Mænd og Kvinder deltog i de mangeartede forberedende Arbejder. Derimod var der ingen Repræsentanter for de politiske Partier som saadanne; dog havde jeg anmodet Dr. *Krag* om at tiltræde det raadgivende sociale Udvalg, men han kunde ikke paa Grund af Bortrejse.

Alle disse forberedende Skridt blev egentlig hilst med forbeholden Glæde i Pressen, og »Berlingske Tidende« bragte i August 1929 et indgaaende Interview med mig om mine »store Reformplaner«, Hr. Steincke »Sociallovsrevolution« og »fuldstændige Omkalfatring af det nuværende System af Love«. Man var lidt bange for Udgifterne, rystet af »Skatteborgeren«s sædvanlige Hysteri, men jeg betroede Bladet, at Reformen vilde blive baade dyrere, bedre og billigere, hvilket Paradoks syntes at virke beroligende. Slutningen af Interviewet er forøvrigt ofte gaaet igen! Den lød saaledes: »Men nu maa vi standse, unge Herre. Ølhunden glammer.« — »Hva'be'ha'r?« — »Ja, er det ikke det moderne Udtryk for »Frokosten venter«? — Forøvrigt drikker jeg kun Vand.« — »Vand, det var tørt!« — »Tværtimod, lige nøjagtig det modsatte!« — »Er Ministeren da Afholdsmand?« — »Nej, jeg har alle det normale Menneskes, endda det normale Mandfolks Laster og Lidenskaber, men jeg administrerer dem med stor Varsomhed.« —

Og saa var vi godt i Gang igen — Pressen og jeg. »B.T.« antydede, at man ellers havde ment, at jeg kun var kommet med i Ministeriet paa den Betingelse, at jeg »den mest talende af alle« vilde gaa over i de stummes Lejr, og Venstrepressen med »Roskilde Dagblad« i Spidsen meddelte den undrende Samtid, at Venstres Indenrigsminister i høj Grad havde syslet med Tanken om en Socialreform, i hvilken Anledning »Berlingske Tidende« dog i en længere Leder afgav følgende Slutningssalut: »Eller *er* det, rent ud sagt, mest af alt en politisk Skandale, at det eneste, man kan møde op med, naar Hr. Steincke fremsætter sine Forenklingsforslag, er Hr. Krags — hm! — Tanker?«

Da jeg endelig havde faaet Mælet igen, gjorde Bladene naturligvis alt muligt for, at jeg skulde fortsætte, hvilket affødte et skarpt Angreb fra mig paa Pressen under Finanslovbehandlingen 1929, et Angreb, der igen foranledigede *Edv. Brandes* til at psykoanalysere mig i »Politiken« under »Novembers Politik«, han naaede til det Resultat, at jeg var en dansk Robespierre, dog heldigvis mindre blodtørstig, medens Danton var *Borgbjergs* Ideal. Endnu bør det dog anføres, at Venstrepressen som Helhed fandt sin Interesse i at foregøgle sine Læsere, at der egentlig ikke skete noget som helst; den tidligere store Socialkommission, som ingen Vegne var kommet, var bare lavet om til en Række tekniske Udvalg. »Hvad Steincke og hans Embedsmænd selv skal bestille, faar man ingen Underretning om.« Det varede dog ikke saa længe, før vi omvendt fik at vide, at vi bestilte alt for meget, selv om der var Pauser (jfr. Billedet S. 12).

Allerede inden to Maaneder efter min Overtagelse af Socialministeriet

Paa Tur paa Isefjorden med Direktør C. C. Hansen.

havde jeg udarbejdet alle Retningslinier i den endelige Plan for en Reform af den samlede Socialforsikrings- og Forsørgelseslovgivning og faaet Planen godkendt efter en Diskussion i et Ministermøde, hvor *P. Munch* straks udtrykte sin Forbavselse over, at en saa nøje gennemtænkt og omfattende Plan allerede kunde foreligge, hvilket glædede mig meget, da vi ikke plejede at rose hverandre i Ministermøderne. Og saa stor var Forhaandsinteressen fra alle Sider, at man allerede ved Finanslovdebatten i Oktober 1929 paa mange Spalter beskæftigede sig med denne Reform, endda med en vis Forhaandsvelvilje fra adskillige Sider.

Men hvad skulde Socialreformen da gaa ud paa? Jeg tror, enhver vil være klar over, at en nærmere Skildring af en Reform, *hvis* Forelæggelse i Folketinget alene tog henholdsvis 3 og 3½ Time, *hvis* Behandling i Rigsdagen krævede Hundreder af Spalter, *hvis* Omtale i blot den danske Presse (i mine Scrapbøger) fylder over 1.000 Spalter, *og om hvilken* der er skrevet talløse Artikler og Pjecer samt adskillige Bøger, at en saadan Skildring er ganske umulig i et Værk som dette.

Den, der vil trænge nærmere ind i denne Reform, dens Forhistorie, Udstrækning og Virkninger, sociale, politiske og økonomiske, maa søge andet Sted hen, og der findes offentliggjort Oversigter over Omtalen af den (Bøger, Pjecer, Kroniker o. s. v.*). Ogsaa udenlandske sagkyn-

*) jfr. M. Jermiin Nissen: Fortegnelse over Literatur vedrørende Socialreformen (12 S. 1935).

dige, ikke mindst »Arbejdsbureauet i Genève«, har beskæftiget sig en Del med den.

Selv har jeg udsendt følgende til nærmere Forstaaelse af Socialreformen: Sociallovgivningens Revision (29 S., soc. dem. Forbund 1929), Folkeforsikringen (36 S., Socialt Tidsskr. 1929), Tvangs- eller Folkeforsikring (16 S., Forl. Fremad 1929), Dansk Sociallovgivning (15 S., Nord. Tidsskrift), Dänische Sozialgesetzgebung (16 S., Gesellschaft für Kaufmännisches Bildungswesen 1930), Socialformen (58 S., Soc. Tidsskr. 1930), Socialreformen med Noter, Indledningen (54 S., udg. af Socialministeriet 1933), Socialreformen, Kortfattet Oversigt (72 S., Forl. Fremad 1933), Socialreformen og de frivillige Institutioner (14 S., Folkek. filantr. Forb. 1934), Socialreformen i korte Træk, Indledningen (21 S., Hjemmets Bibliotek 1934), Stormen paa Socialreformen (22 S., Særtryk af Rigsdagstidende 1934), La reform de l'assurance et de l'assistance sociales au Danemark (32 S., Revue international de travail 1935), The danish Social Reform Measures (28 S., Internat. Labour Review 1935), Samarbejdet mellem den offentlige Forsorg og den frivillige Velgørenhed (16 S., Folkek. filantr. Forb. 1935), The Social Reform Law in Denmark (6 S., The Americain scandanavian Review 1936), hvortil kommer Die Sozialreform in Dänemark (35 S. udsendt af Udenrigsmin.) — foruden naturligvis talrige Foredrag, Kroniker, Artikler og Interviews.

Det vilde derfor være en haabløs Opgave i et Værk som dette at søge at gaa i Dybden, og det vilde heller ikke være muligt af Pladshensyn eller rimeligt af Hensyn til de Læsere, som ikke er ude om en indgaaende socialpolitisk Redegørelse. Men for den Læser, der har en normal Interesse for offentlige Forhold af samfundsmæssig Betydning, vil jeg til Forstaaelse af Hovedformaalet med og Hovedindholdet af Socialreformen supplere Udtalelserne i 1. Del, S. 212, 243 og Kap. XIV samt i 2. Del, Kap. II med følgende Antydninger:

Socialreformen bestaar af fire Hovedlove: Om Arbejdsløshedsforsikring og Arbejdsanvisning, om Ulykkesforsikring, om Folkeforsikring og det egentlige Hovedforslag: Om offentlig Forsorg. De særlige Fordele ved den nye Ordning skulde først og fremmest være, at vi fik erstattet en Mængde forskellige Love, der er givet til forskellige Tider, ud fra forskellige Principper og med forskelligartet Hjælp for ensartede Trangstilfælde, med nogle faa Love, der sammendrager Bestemmelserne og forenkler hele Systemet. Socialreformen ophæver saaledes ikke mindre end 55 gældende Love eller Dele af Love.

Den kom ogsaa den splittede Administration til Livs. Som det før var, var blot de egentlige Forsørgelsessagers lovmæssige Forvaltning

selv inden for den mindste Kommune delt mellem Kommunalbestyrelse, Hjælpekassestyrelse, Værgeraad, Politimester og for den Sags Skyld ogsaa Sygekassebestyrelse. Det vil sige, at Overblikket over Forvaltningen manglede, Samarbejdet mellem de forskellige Myndigheder var ringe, og Følgen var enten Dobbeltforsørgelse med tilhørende Plattenslageri eller almindelig Forvirring.

Efter den nye Lov om offentlig Forsorg administreres al offentlig Forsorg af vedkommende Kommunalbestyrelse gennem »det sociale Udvalg« med Tilkaldelse af særligt sagkyndige eller interesserede, navnlig i Værgeraadsarbejdet. Men det sker altsammen saaledes, at det egentlige Ansvar ligger hos den Myndighed, der iøvrigt har Ansvaret for Kommunens Styrelse og Økonomi. Som Følge heraf bortfaldt fremtidig baade Hjælpekasser og Værgeraad samt Politimestrenes Medvirken i Alimentationssager. — Mens vi er ved Administrationen, er det rimeligt at nævne, at de da gældende antikverede og alt for indviklede Regler om Forsørgelsesret og Forsørgelsessted bortfaldt og dermed et stort, men unyttigt Kontorapparat.

Et Eksempel: Før 1933 ulejligedes som Regel baade Præst, Politi og Kommune ved hvert enkelt Barns Fødsel for at bestemme, hvor vedkommende Barn fik Forsørgelseskommune, naar det blev 18 Aar — af Hensyn til den fjerntliggende Mulighed, at det engang senere hen i Livet skulde have Fattighjælp og ikke forinden havde boet 5 Aar i nogen Kommune. Dette er kun et enkelt Eksempel paa den dagældende Ordnings Urimeligheder, men den stammede jo ogsaa fra Tider, hvor Folk aldrig flyttede. Et udenfor Ægteskab født Barn havde ikke engang »legal Fødekommune«, hvor det var født, men i den Kommune, hvor Moderen opholdt sig 10-Maaneders Dagen før Barnets Fødsel. En ægte jysk Snedighed, som om Moderen tænkte paa den Slags 10 Maaneder før Barnets Fødsel. Havde det endda været 9-Maaneders Dagen!

Endvidere var det gældende System, hvorefter alt økonomisk set gøres til *kommunal* Forsorg, irrationelt. Der var f. Eks. ingen Mening i, at en fattig jysk Landkommune skulde bære de meget store Udgifter til den fulde Forsørgelse af sindssyge og aandssvage eller lignende, eller f. Eks. betale en vidtløftig Kavalers Alimentationsbidrag, blot fordi ikke han, men hans Moder havde boet der en kort Tid omkring 10-Maaneders Dagen før hans Fødsel.

Den Art Udgifter og adskillige andre, der ikke naturligt bør paahvile den enkelte Kommune, men det fælles Samfund, blev gjort til Statsforsorg i de Tilfælde, hvor Udgifternes Art og Størrelse paa Forhaand er fastlagt.

En lignende Hensyntagen til Kommunernes forskellige Karakter bød det nye Refusionssystem. Det hidtidige var nemlig uheldigt, fordi Refusionsbrøkerne — altsaa den Del, der skal refunderes af andre end den, der udbetaler — var saa forskelligartede, idet de slet ikke rettede sig efter Trangens Art, men efter hvilken Institution der ydede Hjælpen. Det vil sige, at Kommunerne ikke var interesserede i at hjælpe efter Trang og Værdighed, men efter en Spekulation over, hvilken Form for Hjælp der gav mest igen fra Stat eller andre Kommuner. Desuden begunstigede det hidtidige Refusionsapparat, der byggede paa Forsørgelseskommuneordningen, i højeste Grad de velhavende Udflytterkommuner paa de fattige Kommuners Bekostning. Derfor opstiller Nyordningen et helt nyt Refusionsgrundlag, hvilende paa Indbyggertal, Grundværdi og Skatteindtægt i den enkelte Kommune.

Endelig medførte disse forskellige Reformer Forenkling af det hidtidige indviklede Bogholderi med tilhørende Labyrint af Regnskabsposteringer, Anmeldelser, Ud- og Indbetalinger i een Uendelighed.

Men selv om alle disse Forslag vedrørende Forenkling og Rationalisering af Refusions- og Administrationsregler naturligvis er af stor Betydning, ikke alene for Kommunerne og for den fælles Økonomi, men ogsaa for de trængende selv, saa vil de sidste selvfølgelig lægge Hovedvægten paa selve Ordningen af Hjælpen. I denne Henseende ændredes først det i alle andre civiliserede Lande ukendte danske System med de overmaade strenge Fattighjælpsvirkninger, der ramte tilfældigt og uretfærdigt og derfor stadig gav Anledning til Utilfredshed og partipolitisk Agitation ved Stemmeerhvervelse eller -udslettelse.

Mest afgørende er det naturligvis, at de forskellige Former for Hjælp udbygges og afbalanceres helt anderledes end tidligere. Man traf f. Eks. Tilfælde, hvor en gammel Kone havde 378 Kr. om Aaret i Aldersrente, mens hendes Naboerske, der baade helbredsmæssigt og økonomisk kunde være ganske ligestillet med hende, havde 800 Kr. i Invaliderente. Og af den Slags Tilfælde var der mange, ogsaa indenfor Børnelovgivningen.

Men at udligne alle disse Urimeligheder, at fylde Hullerne i det daværende System og i det hele at genopbygge Sociallovgivningen kunde naturligvis ikke gøres gratis. Det er vel af denne sidste Grund, at man fra Oppositionens Side tog saa forbeholdent og valent paa dette omfattende Lovværk — — — og saa fordi de fleste ikke anede, hvad det hele drejede sig om!

Det, jeg har nævnt, er imidlertid kun Hovedlinjerne. Skulde man f. Eks. ind paa Folkeforsikringsgrundlaget, der rummer en Sammen-

dragning af Sygekasse-, Invalide- og Aldersrentelovgivningen med talrige Ændringer baade af Principper og Enkeltheder, maatte der lægges Beslag paa langt mere Plads, end vi tør afse, og det samme gælder ogsaa de andre store Forslag.

Udgifterne var af Statistikere beregnet saaledes, at Statens Udgifter steg fra 74 til 101 Mill. Kr., medens Kommunernes gik ned fra 91 til 77 Mill.; den samlede Merudgift i Øjeblikket skulde altsaa være godt 13 Mill. Kr. — vel at mærke, beregnet ud fra normale Forhold og normal Arbejdsløshed, hvad vi desværre ikke naaede til; desuden vilde den skæve Befolkningsfordeling med Aarene føre til navnlig stærkt stigende Aldersrenteudgifter. Endvidere var der Pristalsregulering, hvis Virkninger jo paa Forhaand var uberegnelige. Endelig var adskillige Takster for lave, men Regeringen gav mig kun Lov til at disponere over 15 Mill. Kr. Naar man tænker paa senere Tider, kan man kun smile ved at læse, hvad ledende Venstreblade i 1930 skrev: »Det vil altsaa sige c. 15 Mill. Kr. mere om Aaret til Understøttelser i Stedet for til Arbejde. 15 Mill. Kr. mere Kapital om Aaret taget fra det Erhvervsliv, som i Forvejen sukker under Kapitalmangel og deraf følgende Arbejdsløshed. Mon det nu ogsaa er *klogt* af Hr. Steincke at slaa et saa stort Brød op? (!!).

Modtagelsen i Rigsdagen.

Brødet blev imidlertid ikke alene slaaet op, det blev ogsaa hurtig bagt og serveret for Rigsdagen, hvis Appetit dog var stærkt gradueret. De to første Hovedlove — om *Arbejdsløshedsforsikring* og om *Folkeforsikring* — blev fremsat i Folketinget henholdsvis den 3. Oktober og 11. December 1929, og begge blev Genstand for meget udførlige Diskussioner. Hvad det første Forslag angik, var den konservative Ordfører Hr. *Sven* meget spydig og temmelig afvisende, men ogsaa meget tynd, medens Venstres Ordfører Dr. *Krag* naturligvis var meget kritisk, men dog forhandlingsvillig. Røsten var ganske vist *Madsen-Mygdals,* men Haanden var *Krags,* og med denne, den tidligere Indenrigsministers Haandelag, var jeg egentlig ikke bange for Resultatet.

Derimod var mit nye Folkeforsikringsforslag, som i Modsætning til Arbejdsløshedslovgivningen byggede paa væsentlig nye Principper, naturligvis Genstand for en langt mere indgaaende Behandling. Hovedprincipperne i dette Forslag var jo *at* gennemføre en betydelig Udvidelse af Sygeforsikringen, *at* gøre Aldersrente afhængig af Sygeforsikring, *at* samarbejde Invalideforsikring og Aldersrente samt *at* ind-

arbejde denne sidste Lov i Folkeforsikringen, dog uden Betaling af særlig Præmie. Nogle, som Overborgmester *Viggo Christensen,* kaldte denne Ordning genial, andre fandt betydelig mindre smigrende Udtryk, men alle anerkendte dog det store Arbejde og den praktiske Udformning, for hvilken sidste særlig Departementschef *R. Lassen* havde Æren. Nu hjalp det jo ikke stort med alle disse Skrabud for Eksperten — i »Le Matin« betegnedes jeg endog som »un specialiste fort expert« — hvis man ikke vilde gennemføre hans Forslag, og i saa Henseende gjorde jeg paany den ejendommelige Erfaring, at jo mere man anerkendte Sagkundskaben, desto voldsommere tog man Afstand fra dens Forslag og dokumenterede, at man i Virkeligheden selv var betydelig klogere.

Meget forbeholden var saaledes Venstres Ordfører Hr. *C. O. Pedersen* og naturligvis ikke mindre Hr. *H. Hendriksen,* der kæmpede for sit særlige Tvangsforsikringsforslag, hvorimod Hr. *Christmas Møller* var mere imødekommende. Men som Helhed stillede Oppositionens Ordførere sig reelt uforstaaende baade overfor det nye System og overfor de tilsigtede Formaal, og man skyede ikke nogen Udvej for en smaatskaaren taktisk eller kortsynet partipolitisk Udnyttelse af Forslaget. Naturligvis kunde jeg ikke vente Tilslutning, i hvert Fald ikke saa længe den samlede Plan ikke var forelagt, men lidt mere Forstaaelse havde ikke misklædt.

»Berlingske Tidende« sammenlignede Hr. *Christmas Møllers* Tale med Floden Guadiana, der af og til forsvinder under Jorden, og i Fortsættelse af dette Billede sammenlignede jeg Hr. *C. O. Pedersen* med en Undervandsbaad, der kun af og til stikker Periskopet op i Lyset, og Hr. *Geert-Jørgensen* med en Ballon captif, der for en mild og sagte Brise hurtig forsvinder i Skyerne. Skulde d'Hrr. imidlertid have Lyst til en Tur paa Havet, var Fartøjet parat, støt og solidt med Hr. *Holdgaard* og Hr. *Holger Larsen* henholdsvis ved Maskinen og i Fyrrummet og med mig ved Roret.

Naar Hr. Christmas Møller mente, at Hr. *Holger Larsen* var ansat som Letmatros, tog han fejl; denne Stilling var stadig ledig. Og naar Hr. *C. O. Pedersen* var bange for at gaa om Bord af Hensyn til Eksplosionsfare, kunde jeg berolige ham med, at der i hele denne Affære ikke havde været andet Eksplosionsstof end de Skruptudser, han selv havde brændt af, og som nu futtede videre rundt i Venstrepressen. Iøvrigt kunde han faa Plads som Medhjælper hos Kokken. Men naturligvis tilbød jeg Forhandling og var ogsaa villig til at gøre mine egne Partifæller, hvis de blev for utaalmodige, bekendt med en lille Anek-

dote, der ligeledes vedrørte Sejlads: En utaalmodig Passager spurgte Kaptajnen: »Hvorfor sejler vi dog saa langsomt?« — »Fordi der er Taage forude!« — »Saah,« sagde Passageren, »det er da i hvert Fald helt stjerneklart.« — »Ja, men saa længe Kedlen holder, gaar jeg ikke den Vej,« svarede Kaptajnen.

Det mest pudsige, jeg erindrer fra denne Episode, var iøvrigt »Sorø Amtstidende«s og andre Venstreblades Forsikringer om, at Dr. Krag i Aarevis havde syslet med Planer til en Revision af Sociallovgivningen, og naar han ikke allerede havde fremsat en saadan Plan »skyldes det rimeligvis i nogen Grad, at det indviklede i det nuværende System *ikke har generet ham selv nævneværdigt* ...« (!). Denne »Syslen« — en smuk Betegnelse netop for et stille og roligt Tidsfordriv — havde dog, som jeg kunde oplyse, ikke givet sig noget som helst Udtryk hverken i Indenrigsministeriet eller i Socialministeriet.

Det gik altsaa ingenlunde, som »Berlingske Tidende« havde skrevet: »Naar en saa sagkyndig, saa moderat, saa økonomisk og saa rationel Socialpolitiker som Hr. Steincke kan overbringe de borgerlige Partier Socialdemokratiets Ja og Amen til Reformen, og naar han har nedlagt et meget stort, personligt Arbejde i sit Forslag, hvad han har, skulde han være sikker paa en smuk parlamentarisk Modtagelse.« Jo, God Morgen! Men Forslagene gik da i Udvalg, hvor man ogsaa tilsyneladende bestilte noget, iøvrigt afventende 2den Akt.

Den egentlige Forelæggelse af den samlede Socialreform, hvori jo endnu i 1929 manglede *Ulykkesforsikringsloven* og selve *Hovedloven om offentlig Forsorg* foruden en Samarbejden af alle 4 Love, skete den 28. Oktober 1930 (Folketingstid. Sp. 813—75), i en »Kæmpetale«, der blev meget indgaaende refereret og omtalt i næsten hele *Pressen*. »B. T.« undrede sig dog over, hvorledes jeg kunde forene »et saa godt Hjerte med en saa giftig Tunge«. Med den sidste uforstaaelige Bemærkning skal der ifølge »Nationaltidende« sigtes til mine Angreb paa »Skatteborgeren« og andre uhæderlige Modstandere, »der dog ikke for min Skyld skulde holde sig tilbage, thi min Tro paa Menneskene vil ikke ændres væsentlig af den Grund, og hinsides venter jeg alligevel ikke at møde dem.«

Forøvrigt var det fremsatte System humant, men ikke blødsødent, demokratisk, men ikke demagogisk, radikalt og konservativt i den Blanding, der er nødvendig, hvis man ikke skal ende i Reaktion eller Bolsjevisme. Det tager Afstand baade fra den Pladderhumanisme, der kvalmer, og fra den kolde Forstandsegoisme, der isner. Jeg tænkte ikke med det sidste specielt paa den begrænsede Intelligens, der sam-

menskriver »Skatteborgeren«s forvirrede Pluk-sammen og havde Cassel paa Hjernen, ejheller paa de andre spredte Dværg-Hitlere, men paa normale Mennesker, skabt i Guds Billede, men sørgelig lidt prægede deraf.

Venstres »Nej« til denne Socialreform faldt dog som Amen i Kirken — altsaa foreløbig! »Politiken« skrev derimod, at denne store og formfuldendte Tale indeholdt ligesom Koncentrationen af en Mands Livsgerning, Summen af hans dybtgaaende Studier, hans Erfaringer, hans Tænkning. Det var en dygtig og klog Tale, og den pegede ud mod Fremtiden.« Adskillige andre Blade, selv »Nationaltidende«, var lige saa imponerede, og »Aftenbladet« udnævnte mig til »Dagens Mand«.

Men vigtigere end alt dette var selvfølgelig *Modtagelsen paa Rigsdagen,* nu da den samlede Reform var forelagt. Man kunde dog ikke vente saa længe. Allerede under Finanslovbehandlingen i Oktober 1930 gik Diskussionen livligt. *N. Neergaard* ansaa det paa Forhaand for umuligt at forøge de offentlige Udgifter til Sociallovgivningen med — 15 Mill. Kr.! Hr. *Christmas Møller* vilde hverken være med til 10 — 13 eller 15 Millioner! Dr. *Krag* stemte i med og talte haanligt om Regeringens forskellige Plimsollere og om min »stolte Fregat, som han (jeg) jo selv venter skal bringe hans Navn ud til Berømmelsens Land for al Fremtid.« Jeg svarede, at jeg syntes, at netop han, der selv boede i et Glashus for ikke at sige et helt Glasværk, skulde være den sidste til at haane, men jeg glædede mig alligevel til senere at se den samlede Venstrepresse skrive omtrent som saa: »Ved Hjælp af Dr. Krags uforskammede Dygtighed og enestaaende Arbejdskraft er det endelig lykkedes at faa en virkelig Socialreform ud af det dilettantiske Miskmask, som Socialministeren i sin Tid afleverede til den undrende Rigsdag.« Det vilde sikkert faa en til at tænke paa Amerikaneren, der pralede af, at Amerika havde bygget Rockey Mountains, hvortil Danskeren svarede: »Ja, men det var min Oldefar, der slog det døde Hav ihjel!«

Naturligvis fik jeg Svar paa Tiltale, idet Hr. Krag maatte hævde, at hans Arbejdsindsats paa den sociale Lovgivnings Omraade endnu kunde maale sig med min. Efter en Række personlige Angreb paa mig af den Art, jeg kan repetere i Søvne, endte han dog med at være forsonlig og forhandlingsvillig, hvorfor jeg udtalte min uforbeholdne Tak, men dette lille Opgør gav Anledning til mange Artikler om os to. Ogsaa Hr. *Neergaard* anslog i anden Omgang blidere Toner, og selvom Hr. *Madsen-Mygdal* i April 1931 harcellerede over, at Regeringens »store og kostbare Reformplaner med Hensyn til den sociale Lovgivning

endnu 2 Aar efter Valget laa i Folketinget,« kunde denne Udtalelse ikke gøre mig modløs; thi for det første var Udtalelsen uden fornuftig Mening, og for det andet var hans Indsigt og Indflydelse paa dette Omraade meget begrænset.

Men saa stærk var Søgangen allerede under Finanslovbehandlingen!

Af stor Interesse var derfor den egentlige Behandling af selve Lovkomplekset. Denne begyndte den 3. December 1930, og Folketingets Formand, den højtansete Kommunalmand *H. P. Hansen,* Slagelse, var Socialdemokratiets Ordfører, hvis indgaaende og indsigtsfulde Vurdering blev modtaget med stor Interesse, ikke mindst af mig, fordi han oprindelig var en udpræget Modstander af min Opfindelse: at føre Aldersrenten ind under Folkeforsikringen. Ogsaa Dr. *Krag* var yderst anerkendende og heltud saglig, men meget bange for Udgiftsstigningen. Særlig glædede det mig, at han udtrykkelig komplimenterede mig for den ubønhørlige Logik, som jeg saa at sige overalt byggede paa, og at han fuldtud erkendte den Fasthed, der mange Steder i Lovforslaget vistes overfor Misbrug af Sociallovgivningen i den kommende Tid, — en Udtalelse, der ganske slog Bunden ud paa den demagogiske Kritik fra hans egen Presse og dennes Eftersnakkere. Hans store Tale fyldte over 70 Spalter og var af betydelig Vægt.

Ogsaa den konservative Ordfører, Hr. *C. J. F. Sven,* var til at begynde med fuld af Respekt og fremhævede særlig, at det var med en næsten æstetisk Tilfredshed og Nydelse, han havde tilegnet sig Forslaget om offentlig Forsorg, saa klart og logisk som det var opbygget, og det mente han, jeg alene havde Æren for. — »Men hvor i al Verden skulde noget jordisk Menneske være i Stand til med mindste Sikkerhed at angive det finansielle Resultat!« Heri havde han selvfølgelig Ret, og denne Udtalelse kunde kun glæde mig. Iøvrigt havde ogsaa han en Række Betænkeligheder og klagede pudsigt nok over, at de foreslaaede Tvangsmidler overfor forsømmelige Forsørgere, Omstrejfere m. v. forekom ham rent ud drakoniske, pudsigt, fordi jeg ellers altid fik stukket min Blødsødenhed og Øllebrødsbarmhjertighed ud, omend med Urette. Han endte dog med at give det konservative Folkepartis Tilsagn om en saglig Behandling, idet han haabede paa Enighed fra alle Sider om en samlet Socialreform, dog indenfor økonomisk overkommelige Rammer, i hvilken Henseende han glædede sig over, at jeg ikke »som saa mange sociale Ætervadere« underkendte denne Grænse.

Til Hr. *Svens* særlige Udtalelser om de drastiske Forholdsregler overfor forsømmelige Forsørgere, en Kritik, der naturligvis blev hilst med Begejstring fra kommunistisk Side, svarede jeg, at jeg efter mit nøje

Kendskab til mange knuste Kvindeskæbner, mange fortvivlet omtumlede Børn og talrige raa Udslag af den mest kyniske Mandfolkemoral, hvis Indehavere ofte ved deres ansvarsløse Færd begaar større Forbrydelser end de fleste Forbrydere, der sidder bag Laas og Slaa, at jeg nøje vidste, hvad jeg havde skrevet. »Jeg mener ikke, man skal blande sig i Folks Privatliv. Om Folk vil gifte sig eller ej, om deres Ægteskaber er mere eller mindre kantede, 3-, 4- eller 5-kantede, det blander jeg mig ikke i. ... Hvad kommer det andre ved, om Per eller Poul har flere eller færre Forbindelser? Hvordan han vil leve, maa til syvende og sidst blive hans egen Sag — paa een eneste Betingelse: at han ogsaa selv vil tage Ansvaret for det Liv, han fører: Ansvarsfølelsen er for mig det eneste Grundlag eller i hvert Fald det afgørende Grundlag, naar der er Tale om samfundsmæssig Moral, og det er det, der er i disse Lovforslag.«

De radikales Ordfører, den senere Minister *Jørgen Jørgensen,* var ganske særlig personlig elskværdig, ansaa heller ikke Udgifterne for økonomisk uoverkommelige og henstillede til Oppositionen at give sit Bidrag til, »at disse Forslag kan møde ude i Befolkningen med Tilslutning fra den samlede Rigsdag«. Blandt andre Talere maa nævnes Retsforbundets Ordfører *Geert-Jørgensen,* der dog havde foretrukket, at jeg havde brugt mine »herlige Evner, store Kræfter, rige Begavelse, Arbejdsdygtighed, Flid og alt dette« til at løse Spørgsmaalene ved Indførelse af fuld Grundskyld, Frihandel m. v., *Holger Larsen, Hans Thyge Jacobsen* og *Holdgaard,* der alle 3 talte indgaaende og forstaaende om Folkeforsikringen, *Einer-Jensen* og *Rager,* der tog sig af Arbejdsløshedsforsikringen, samt *Sv. Trier, Mads Larsen, Jensen (Broby)* og *Fibiger,* der talte om Ulykkesforsikringen, de to første stærkt anbefalende, de to andre betænkelige ved Udgifterne. Endelig talte *Elna Munch, Inger Gautier Schmit,* som holdt en lang Tale, og *Fraenkel,* der Gang paa Gang kom paa Kant med Formanden, men som iøvrigt ikke lod sig afskrække af »de 13 Millioner«, hvorhos naturligvis samtlige Hovedordførere havde Ordet for længere Svartaler og jeg selv ligeledes, første Gang for en Svartale paa 61 Spalter.

I denne kom jeg ved en Undersøgelse i Henhold til den da moderne Schlager: »Hvor mon dit Hjerte parkerer« til det Resultat, at selv d'Hrr. *Krags* og *Svens* Hjerter næppe var mere ude af Takt, end at en alvorlig Udvalgsbehandling vilde kunne raade Bod paa denne Hjertesvaghed. Iøvrigt maatte jeg vende mig mod visse Fanatikere, der godt kunde være Magistre (*Har. Nielsen*) eller Doktorer i Statsvidenskab (*Fr. Pio*), men som havde det ligesom visse Racehunde, der er

saa følsomme og overnervøse, at de bider af bare Nervøsitet. Disse saakaldte Angstbidere blev heldigvis i stor Udstrækning holdt i Tømme af rolige og sagkyndige Mænd med Kendskab til deres Rac(s)e-Ejendommeligheder. Endvidere gjorde jeg i en længere Undersøgelse op, *hvor* hyklerisk den Tale var, at vi ikke havde Raad til en Socialreform, *hvor* store Beløb der anvendtes til rene Luksusudgifter, *hvor* meget den almindelige Befolkning betalte i indirekte Skatter, *samt* hvorledes Udgifterne til Sociallovgivning her i Landet forholdt sig til andre Landes Udgifter.

I en afsluttende Svartale slog jeg fast, at en Socialreform bliver billigere, jo bedre Erhvervslivet er ordnet, og jo mere organisk sammenhængende den er opbygget, hvilket jeg ikke fandt, at Dr. *Krag,* endsige Fru *Gautier Schmit,* havde røbet Forstaaelse for; men iøvrigt takkede jeg for den Maade, disse Forslag i det hele var blevet behandlet paa, og bad Udvalget erindre det gamle Ord af de Toqueville, at medens Fattigdom for den, der kun betragter den, synes mindre og mindre slem, jo længer han ser paa den, saa bliver den for den, der døjer under den, værre og værre. Folketingets Behandling sluttede den 12. December 1930 i et Aftenmøde og havde da varet 6—7 Dage.

Naturligvis var disse omfattende Forhandlinger Genstand for udførlige Referater i Pressen — med Overskrifter varierende efter den politiske Farve! Saaledes mente Venstres Hovedorgan »Fyens Tidende«, »at det store System staar i Fare for at falde sammen som et Korthus« (det staar dog endnu); »Vestkysten« mente, at »Fremtiden vilde forfærdes over Nutidens Letsindighed«, hvis vi vedtog de foreliggende Forslag« (!); »Berlingske Tidende«s ene Overskrift lød: »Socialreformen en Fare for Befolkningens Moral«, »Aalborg Amtstidende« mente, at mit eget Ord »Pladderhumanisme« ramte min saakaldte store Socialreform lige midt i Hjertet o. s. v. o. s. v., i det hele dog alvorlige Forsøg paa at give et Indtryk baade af Reformens Indhold og af de forskellige i Rigsdagen fremsatte Synspunkter. Derimod var adskillige Ledere og indsendte Artikler naturligvis af en mere tvivlsom Karakter. Rent personlig havde jeg dog i det store og hele ingen Grund til Klage. En vis Opsigt vakte iøvrigt et voldsomt Angreb af Pastor *Thyge Jacobsen* paa Dr. *Frantz Pios* »Opvigleri« mod Socialreformen.

Af andre Protestanter mod Socialreformen kom naturligvis »Skatteborgeren« i første Række, men derefter fulgte bl. a. Arbejdsgiverforeningen, de 6 store Erhvervsorganisationer, der dog var forholdsvis forstaaende, og som fik et længere Svar fra mig, og det samme gjaldt Kontorchef i Industriraadet *Ivar Egebjerg,* endvidere en Række For-

sikringsselskaber m. fl. Der optraadte dog ogsaa Forsvarere som Skibsreder *O. H. Bærentzen* (i »Berlingske Tidende«), der som Følge deraf kom op at slaas med »Skatteborgeren« Proprietær A. Mygind. En udmærket Kronik af Borgmester *Viggo Christensen* fandtes i »Social-Demokraten«, men det vilde føre alt for vidt at omtale alle de forskellige Indlæg for og imod. Kommunisternes Optræden har jeg helt forbigaaet, da alt deres Nedskæringsvrøvl og Tvangsarbejdssludder var for løgnagtigt og demagogisk til at tages alvorligt. Et uhyggeligt Forsøg paa at ødelægge »Socialvirke«s saglige Møder foretoges fra kommunistisk Side i December 1930, hvor det trak op til Tumult med Opfordring til direkte Aktion og Afsyngelse af »Internationale«, en sjælden Gæst paa Universitetet og et meget mangelfuldt Argument mod en Socialreform. —

»Politiken« proklamerede Steincke som Æresdoktor.

Det vilde dog være for beskedent af mig, om jeg vilde slutte Omtalen af Socialreformens Modtagelse i Rigsdagen og andet Steds uden at citere et lille Stykke af Folketingsmand *Holger Kristiansens* Tale den 28. Oktober 1930 under Finanslovbehandlingen, hvor han bl. a. sagde: »Ved i Eftermiddag at sidde og høre paa den højtærede Socialministers Fremsættelse af dette store Lovkompleks maatte man faa det Indtryk — jeg fik det i hvert Fald — at dette i Virkeligheden er genialt bygget op, og hvis det var en Doktordisputats, der var skrevet, er der ingen Tvivl om, at den højtærede Socialminister vilde være sikker paa Doktorgraden, maaske han senere kan blive udnævnt til titulær Doktor, som andre Politikere er blevet det.« Tanken ses ikke at være taget op fra anden Side ved nævnte Lejlighed; men »Politiken« var dog elskværdig eller ondskabsfuld nok til at servere hosstaaende Tegning under Overskriften »Den lykkeligste Dag i hans Liv«, en Dag, jeg altsaa ikke naaede at opleve — ikke engang ved Aarhus Universitet.

Frem til Kanslergadeforliget.

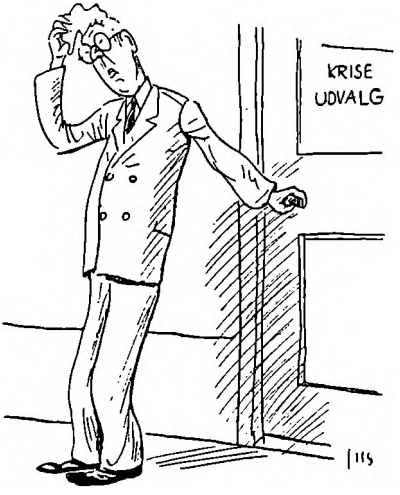
Trods de mange anerkendende Ord og de forskellige Forsikringer om Forhandlingsvillighed vilde man sikkert have forhandlet om Socialreformen længe efter, at jeg vilde have tabt Taalmodigheden eller være blevet hældt ud, idet der ikke var nogen større Grund til at formode, at dette baade i Omfang og i økonomisk Rækkevidde temmelig enestaaende Værk skulde være sluppet hurtigere gennem den danske Rigsdag end f. Eks. Retsplejereformen eller Straffeloven, og naar det gik helt anderledes, endda saaledes at den samlede Reform traadte i Kraft inden 3 Aar efter dens endelige Forelæggelse, skyldes dette ogsaa de særlige politiske Forhold i disse Aar, langt mere end min Forhandlingsevne. Takket være de Virkninger, de urolige økonomiske Forhold baade ude og hjemme medførte: Englands »Gaaen fra Guldet«, den store Arbejdsløshed, Landbrugets Vanskeligheder, Valuta- og Kronepolitiken, alle de Problemer, hvorom man maa læse andet Steds, blev Partierne i Rigsdagen tvunget til flere Gange at erstatte det rent saglige Udvalgsarbejde med storpolitiske Forlig, hvor det til en vis Grad beroede paa Tilfældigheder eller taktiske Manøvrer, hvilke Forslag der i det givne Øjeblik kom med i Forliget.

Hvad Socialreformen angik, fortsattes Udvalgsbehandlingen af de forskellige Lovudvalg uanset de i Aarene 1931—32 iøvrigt førte Kriseforhandlinger og afsluttede Kriseforlig. Dog gennemførtes som Lov af 23. Juni 1932 det ene af de 4 Hovedforslag, nemlig Loven om *Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring m. m.*, og det var selvfølgelig ikke uden Forbindelse med de kriseagtige Tilstande, der raadede, at man netop følte sig tvunget til at ordne dette særlige Lovomraade, bl. a. for at undgaa forskellige Love om Krisehjælp, som senere skal omtales, og som paa Grund af Forholdene var uundgaaelige, saalænge Enighed om en Socialreform ikke var opnaaet. Derfor kom denne Lov med i det Kompleks af Love af Juni 1932, som var omfattet af det af de 4 Partier i Anledning af Landbrugs- og Valutakrisen m. m. sluttede Kriseforlig af 1932.

Men det kneb svært at blive enige om denne nye Arbejdsløshedslov som om Kriseforliget iøvrigt, der dog bjergedes i Land takket være *Christmas Møllers* og *Krags* Indflydelse. Som Socialministerens Udbytte ved dette Kriseforlig maa først nævnes 2 Love om forlænget vedtægtsmæssig Hjælp til Medlemmer af Arbejdsløshedskasser og om Statstilskud til Kommunerne, der efter 17 Timers Forhandling i *Under*udvalget, altsaa blot for mit Vedkommende, resulterede i Tilslutning

fra de 4 Partier — bortset fra Udvalgsmedlemmerne *C. O. Pedersen* og *Svend Nielsen* — til en samlet Udgift af ca. 29 Mill. Kr. til ekstraordinær Arbejdsløshedsunderstøttelse for vedkommende Aar.

Og samtidig vedtoges altsaa ogsaa med Enighed fra alle 4 Partier Hovedloven om Arbejdsløshedsforsikring og Arbejdsanvisning. Denne Enighed opnaaedes dog heller ikke uden en Række lange Møder i et Underudvalg bestaaende af *Einer-Jensen, Krag, Christmas Møller* og *Rager*. Jeg har endnu en levende Erindring om det sidste af disse Møder, hvori jeg deltog. Det begyndte en Aften Kl. $6^1/_2$ og endte om Morgenen Kl. 2½. Ved Midnatstid maatte jeg servere Natmad for de udmattede Kæmper: højt Smørrebrød med Øl og Snaps, Kaffe med Cognac, medens jeg selv nød en Sodavand. Dette Maaltid livede svært op paa D'hrr. og ved 2½ Tiden var vi enige, hvorefter Dr. *Krag* sagde til mig: »Nu skal De ikke komme mer' og fortælle mig, at De er syg og træt, kære Socialminister; De er s'gu' den eneste, der endnu kan holde Øjnene aabne.« — »Ja, men jeg har heller ikke fyldt Maven med Dyrelig og andre Gifte.« Resultatet af denne Taktik var in casu: Tab $^1/_2$ Kilo, Gevinst $1^1/_2$ Million!

17 Timer i Underudvalget om Arbejdsløshedsloven.

Med Hensyn til Forligets Indhold var jeg godt tilfreds! Vel maatte jeg opgive en Udvidelse af Arbejdsanvisningen, men der blev senere fremsat et særligt Forslag om privat Arbejdsanvisning, og vel maatte jeg indgaa paa at nedsætte Statstilskuddene til Oprettelse af Krisekasser, men til Gengæld opnaaedes en betydelig Forhøjelse af de offentlige Tilskud til Arbejdsløshedskasserne samt en lettere Adgang til Etablering af Fortsættelseskasser, som det efter den tidligere Lovgivning var gaaet meget smaat med. Iøvrigt var der stillet en lang Række Ændringsforslag, der naturligvis langtfra alle var Forbedringer, men overfor dette stod det glædelige Faktum, at vi paany havde en permanent Lov om Arbejdsløshedsforsikring gennemført af alle Rigsdagens store Partier, og at jeg samtidig havde faaet een af Socialreformens Hovedlove vedtaget.

Men tilbage var rigtig nok stadig de 3 andre! Og selvom de forskellige Udvalg arbejdede støt, syntes Udsigterne for den store Reform temmelig usikre, særlig fordi den økonomiske Krise vedvarede, og Arbejdsløsheden steg voldsomt, hvorfor man med Rette frygtede for, at Udgiftsberegningen slet ikke vilde holde, hvilket dog for mig ingenlunde var afgørende, da det i Længden ikke vilde være billigere at vedtage stadige Love om Krisehjælp til arbejdsløse og samtidig se Udgifterne til Hjælpekasserne og det egentlige Fattigvæsen vokse og vokse.

Stort set var Udsigterne i 1932 saaledes, at man ikke kunde nære store Forventninger til Venstre, medens de konservative viste betydelig Interesse for Udvalgsarbejdet, særlig *Hans Thyge Jacobsen.* Men selv Professor *Ellinger,* som ellers ikke var Ordfører paa dette Omraade, udtalte i Landstinget i Marts 1932: »Jeg vedstaar aabent, at jeg finder, der er meget godt og solidt i den højtærede Ministers Socialreform, naar man gaar den efter i Sømmene, at der er et godt Grundlag for en Lovgivning. Men nu er de økonomiske Forhold jo desværre ....« o. s. v.

Og saa skulde det dog gaa helt anderledes, end jeg kunde vente eller forudse, takket være det saakaldte store *Kanslergadeforlig* mellem Venstre og Regeringspartierne, hvilket formentlig ikke var uden Forbindelse med det Faktum, at Socialdemokratiet ved Valget i Efteraaret 1932 gik 67.000 Stemmer frem, flere end de andre Partier tilsammen, medens Venstre mistede 20.000 Stemmer. Oppositionen var fra 1926 gaaet ned fra 48,9 til 43,4 pCt. af de afgivne Stemmer. Sidstnævnte var ganske vist henrykt over, at det kommunistiske Parti med 17.000 Stemmer endelig havde faaet Repræsentanter i Folketinget, men det kunde jo i og for sig ikke bøde paa Venstres Nederlag, selvom det naturligvis sinkede de fremtidige Forhandlinger en Del.

Iøvrigt kan jeg ikke give autentiske Oplysninger om Forhandlingerne i Kanslergade, allerede fordi jeg slet ikke var Deltager i disse, men Socialreformen var formentlig ikke med, selvom dette ofte er blevet paastaaet; i hvert Fald kunde jeg ikke se noget til den i det Udkast til Forlig, der blev forevist mig, hvilket jeg naturligvis var i høj Grad utilfreds med, baade af saglige og af politiske Grunde; thi jeg kunde sige mig selv, at hvis den ikke blev gennemført nu, vilde den blive skudt ud i en usikker Fremtid, idet Venstre næppe vilde være med til at gennemføre den, i hvert Fald ikke i en Skikkelse jeg kunde modtage, og de konservative, som hele Tiden havde vist den største Interesse, men som ikke vilde være med til den Valuta- og Kronepolitik, som var en Forudsætning for Venstres Tilslutning til et Kriseforlig, vilde sikkert tabe betydelig i Interesse for en isoleret Gennemførelse

af Socialreformen, altsaa naar de iøvrigt ikke var med i Forliget med Regeringen.

Jeg passede derfor nøje paa, at Socialreformen blev taget med i alle de Forhandlinger, jeg deltog i. Den første af disse foregik ifølge mine Notater mellem delegerede fra alle store Partier og fandt Sted den 12. Januar 1933. Her var Socialreformen ikke til Diskussion udover, at den blev nævnt af *Stauning* under de 8 Punkter, hvorom Kriseforhandlingerne efter Regeringens Mening skulde dreje sig. Men i Mødet Dagen efter udtalte *Krag,* at han ansaa det for alt for vanskeligt og til Dels uvedkommende at blande Socialreformen ind i disse Forhandlinger. Jeg motiverede derefter Nødvendigheden heraf, hvortil *Krag* sagde: »Skal det betragtes som et Ultimatum, at Socialreformen skal gennemføres nu.« *Stauning* brummede: »Ja, det lader s'gu' til det«, og jeg svarede: »Ja, fra min Side er det et Ultimatum«, hvorefter Stauning sagde: »Det er ikke noget Ultimatum, men den maa med som et ligestillet Led i de samlede Forhandlinger af de Grunde, Socialministeren nævnede.«*)

Forlig efter Kampen mellem Steincke og Krag.

Stauning foreslog i samme Møde nedsat 3 Underudvalg: 1) Vedrørende Forholdet mellem Statens og Kommunernes Udgifter sammen med Socialreformen under Socialministerens Ledelse, 2) Ejendomsbeskatning, Renteproblemer m. v. (Finans- og Indenrigsministeren) og 3) Landbrugsforhold under Landbrugsministeren. Til hvert Underudvalg delegeredes der 2 fra hvert Parti. Den 21. Januar afholdtes et nyt Møde i det store Udvalg, hvor henholdsvis *Bramsnæs,* jeg og *Bording* gjorde Rede for Forhandlingerne i Underudvalgene. Diskussionen drejede sig væsentligst om finansielle og økonomiske Problemer. Under denne Drøftelse spurgte *Christmas Møller,* om det var Regeringens

*) Redaktør *P. Stavnstrups* Fremstilling i »Gads Magasin« fra 1942, Side 486, er saaledes urigtig.

Mening, at den overhovedet ikke vilde svare paa et direkte Spørgsmaal om Kronepolitiken, hvortil *P. Munch* svarede, at det efter Regeringens Mening vilde være uheldigt at komme længere ned med Kronen, hvilket *Madsen-Mygdal* netop fandt nødvendigt, men *Stauning* erklærede sig enig med Munch.

Hvad der derefter foregik i de følgende Dage, var jeg ikke med i, men Resultatet blev altsaa den 30. Januar 1933 Forliget mellem Venstre og Regeringspartierne [Kanslergadeforliget], som de konservative ikke var med til, og som man vidste, de ikke vilde være med til dels paa Grund af Kronesænkningen, d. v. s. Kroneværdiens Fastlæggelse paa en Sterlingkurs af 22,50 Kr., dels paa Grund af Lock-out-Loven, der indeholdt Forbud mod Arbejdsstandsninger i et Aar indtil 1. Februar 1934, en Nødlov, da man for enhver Pris maatte forhindre den varslede Stor-lock-out paa et Tidspunkt, hvor der var op mod 200.000 arbejdsløse, og hvor Forligsmanden havde opgivet Ævret.

Christmas Møller rettede i Folketinget den 31. Januar et meget skarpt Angreb paa Forliget, særlig paa den valgte Fremgangsmaade, og forlangte at faa Forligets Enkeltheder at vide, men forgæves. Personlig beklagede jeg af de tidligere nævnte Grunde for Socialreformens Vedkommende at maatte give Afkald paa netop de konservatives Medarbejde, hvad jeg imidlertid maatte, idet en personlig Anmodning til Hr. *Christmas Møller* om at ville deltage i de fortsatte Forhandlinger om Socialreformen, med Hensyn til hvilken der ikke som Følge af Forliget forelaa noget Diktat, blev mødt med Afslag, hvad der politisk set var forstaaeligt, men saglig set beklageligt, og det var for mig en ringe Trøst at faa en særlig »Kompliment for den politiske Genistreg« at have faaet Venstre med til Socialreformen; se iøvrigt Diskussionen herom mellem Hr. Christmas Møller og mig Folketingstid. 1934—35, Sp. 3411—41.

Ved et Møde mellem Forligspartierne blev der den 2. Februar 1933 nedsat en Række særlige Udvalg vedrørende 1) Henstandslov, 2) Akkord og Moratorium, 3) Ejendomsskatter, Renter, Likviditetsfond, Kreditforeninger m. v., 4) Kød-, Sukker- og Kartoffelmelsordning, 5) Jordudstykning og Statshusmænds Rentebetaling, 6) Offentlige Arbejder og Byggeri, 7) Grundforbedringsarbejder, 8) Socialreformen og 9) Dækningslovene, der dog skulde forhandles i det store Udvalg, som bestod af *Stauning, P. Munch, Bramsnæs, Hauge, Steincke, Bording* og *Dahlgaard* samt *Madsen-Mygdal, Krag, Jensen-Klejs, Hauch, — Alsing Andersen, Fisker* (som i disse Forhandlinger var særlig virksom) — *Niels Frederiksen* og *Rasmussen-Gylling*.

Med Hensyn til Socialreformen havde jeg forelagt et Udkast til Overenskomst, som blev tiltraadt, og hvis Hovedindhold jeg iøvrigt den 8. April 1933 oplæste i Folketinget i Anledning af en voldsom Tale af den rare, men meget stemningsfyldte *Hans Thyge Jacobsen;* det endte med en mægtig Diskussion! Iøvrigt *skulde* vi jo i Kriseunderudvalget blive enige, og Forhandlingerne med Venstre gik ogsaa forholdsvis let; det var særlig *Knud Kristensen,* den senere Statsminister, *Carl Petersen,* Formanden for de samvirkende Sogneraadsforeninger, og Dr. *Krag,* jeg forhandlede med, og jeg tør vel nok antyde, at Dr. Krag og jeg havde en travl Tid, men paa den anden Side var han jo baade sagkyndig, interesseret og klar og derfor ikke vanskelig at forhandle med, naar man *skulde* være enige.

Resultatet blev, at samtlige 4 Love blev endelig vedtaget af Rigsdagen i Maj 1933. Den egentlige *Hovedlov om offentlig Forsorg* mødte frem med en Mængde Ændringer, de allerfleste af redaktionel Art eller foranlediget af Ændringer andet Steds, men nogle beklagelige Forringelser var der dog og kun enkelte mindre Forbedringer. Mest beklagede jeg, at det ikke blev gjort til en Pligt at indrette Plejestiftelser for kronisk syge; dernæst udgik helt Afsnittet om Laan hos Kommunen; forskellige Satser blev nedsat, og det samme gjaldt nogle Indtægtsgrænser, hvorhos der indførtes Prisregulering; Enkemænd fik ikke *Ret* til Børnebidrag, *Retten* til fortsat Sygekassehjælp blev ligeledes ændret til en Adgang til at søge denne Hjælp, og Retsvirkningerne af forskellige Arter af Hjælp blev skærpet m. v. I det store og hele var der dog ikke Tale om indgribende Ændringer, og Forslagets Hovedprincipper var der ikke rørt ved! Ved 3. Behandling udvekslede en Række Komplimenter, dog at Hr. *Sven* anvendte megen Tid paa at drille Dr. *Krag* for Venstres Svingen, og Kommunisten Hr. *Munch-Petersen* sled i det for at bevise, at Loven betød en Forringelse i Forhold til den gældende Lovgivning, hvilket dog ingen fandt det Umagen værd at imødegaa.

Behandlingen i Landstinget giver ikke Anledning til særlige Bemærkninger. Den konservative Ordfører, Frk. *Fritze Teisen* kritiserede en Del og drillede Venstre, medens hun foreslog mig »paany at tage Navneforandring ved at antage et nyt Fornavn, nemlig Victor«, der betyder Sejrherre, og jeg havde efter hendes Mening vundet »en overordentlig stor personlig Sejr.« Jeg takkede naturligvis, men ønskede ikke at tage Navneforandring; skulde det endelig være, vilde jeg foretrække Fritz for Victor, hvilket Frøkenen opfattede som en Kompliment. Jeg maatte derfor svare, at jeg ikke havde tænkt paa hende, men paa »der alte Fritz«, Frederik den Store af Preussen, og det gjorde en

himmelvid Forskel. Forslaget vedtoges i Folketinget med 98 Stemmer mod 24, i Landstinget med 49 Stemmer mod 12.

Hvad Forslaget om *Folkeforsikring* angik, var der ogsaa stillet en Mængde Ændringsforslag; de fleste var uden større Betydning. Dog tog en Række Ændringer Sigte paa at gøre Sygeforsikringen obligatorisk for alle mellem 21 og 60 Aar og at indføre Pristalsregulering baade med Hensyn til Aldersrente og til Invaliderente. Visse Præmier forhøjedes noget, og Aldersrentetaksterne blev sat lidt ned for Landets Vedkommende og forhøjet for København; det særlige Tillæg, jeg havde foreslaaet, for Aldersrentenydere over 80 Aar, blev strøget, og de gamle med Formue blev stillet daarligere end efter mit Forslag; til Gengæld satte man Tillægget lidt ned for smaa Ejendomsbesiddere og tillod at bortse ogsaa fra Legater indenfor Forslagets iøvrigt snævre Grænser for Indtægtsberegningen m. m., men heller ikke ved dette Forslag var der rørt ved de bærende Principper.

Forhandlingen formede sig som en Fortsættelse af Takkefesten med *Holger Larsen* og *Krag* i Spidsen, mens *Hans Thyge Jacobsen* desværre var faldet fra, og *Aksel Larsen* kender ikke den Slags Føleri. Det var nu ogsaa for meget forlangt, eftersom han i Folketinget den 31. Januar 1933 allerede var gaaet fuldstændig amok i sin »Kritik af Socialreformen, dens menneskealdergamle, bundreaktionære Principper, dens reaktionære detaillerede Udformning, som vil gøre yderligere Masser af Mennesker politisk retsløse, og som vil sætte en ny Art Lassorøvere i Gang, nemlig de Statspolitibetjente, som skal indfange de arbejdsløse og hjemløse med Lasso og sende dem paa Tvangsarbejdsanstalt.« (!) Han var saa langt ude, at jeg pludselig kom til at le ved at tænke paa Indskriften i en vis Landsbykro: Det er bedre at være rundhaandet end hjulbenet.

Aksel Larsens Hysteri var dog intet isoleret Fænomen, heller ikke dengang. En anden Diktaturtilbeder *Bent Holstein* kunde saamænd lejlighedsvis komme lige saa højt op, naar han mistede Selvkontrollen. I en Tale i Folketinget i Oktober 1931 fremhævede han — ved en ren og skær Forvanskning af baade mine Udtalelser og mine Ideer — mig som Repræsentant for noget, han kaldte »Een-Krones-Socialisme« og funktionalistisk Socialisme, og det var efter hans Mening et Spørgsmaal, om denne Form for »Socialisme« i Virkeligheden ikke er skadeligere og mere svækkende og demoraliserende for det borgerlige Samfund end den aabenbare og uforbeholdne Kommunisme og yderliggaaende Marxisme!« Jeg svarede hertil: »I gamle Dage var der noget, der hed: »*Adel forpligter*« — eller paa Fransk, som det ærede Medlem

vel foretrækker: *Noblesse oblige*. Det synes, som om det ærede Medlem i sin øjeblikkelige Nedskæringsiver ogsaa har været beskæftiget med at nedskære dette Begreb, og at han trænger til ret betydelig Krisehjælp, hvis Sentensen da skal kunne siges at have fuld Realitet for hans personlige Vedkommende.« Hr. *Holstein* maatte indrømme, at han ikke havde læst den Kronik, som indeholdt de Udtalelser, han angreb, men undskyldte sig med, at han byggede sit Angreb paa mig paa en Leder i »Berlingske Tidende«, og at han ikke havde haft Tid til at læse selve Kroniken. Jeg svarede hertil: »Jeg tvivler aldeles ikke paa, at jeg har betydelig mere at gøre end det ærede Medlem Hr. Holstein; men jeg har aldrig haft saa meget at gøre, at jeg ikke har undersøgt en Sag, i hvilken jeg vilde rette et Angreb af denne Art.«

Efter disse Parenteser vender vi tilbage til Folkeforsikringsforslaget, hvor Diskussionen endte med en voldsom Holmgang, særlig mellem Hr. *Hans Thyge Jacobsen* og den senere Socialminister *Søren P. Larsen*, hvorefter Forslaget gled over i Landstinget, hvor det var Genstand for en yderst saglig Forhandling mellem *Bækgaard, Henriette Crone, H. Hendriksen, Jeppesen-Drusebjerg* og Socialministeren; der blev i Udvalget stillet enkelte Ændringsforslag, hvorefter Forslaget vedtoges med alle Stemmer imod 12 konservative.

Den 3die af Socialreformens Love: *Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde* kom til 2. Behandling i Folketinget den 3. April med *P. Mortensen* som Ordfører. Ogsaa til dette Forslag var der stillet en Del Ændringer, de fleste uden større Betydning. Dette gjaldt dog ikke Forslaget om at undtage de Ulykkestilfælde, der ramte den forsikrede paa Vej til og fra Arbejdsstedet, eller Forslaget om at lade de af mig foreslaaede 4 Forsikringsforbund udgaa og lade det bero ved den gældende Ordning med anerkendte Selskaber, dog at hvert Selskab skal omfatte mindst 10.000 forsikrede, m. fl. Det tilfaldt i denne Sag Hr. *Fibiger* at demonstrere den konservative Sabotage, men nogen oprivende Debat kom det ingenlunde til, og Folketinget vedtog det endelige Forslag den 8. April med 81 Stemmer mod 13. I Landstinget indledede paa Venstres Vegne Hr. *Jensen-Stevns* med at prise mig lykkelig, hvad man dog som bekendt skal være forsigtig med, saa længe Genstanden lever; det varede ogsaa kun et Par Aar, før samme Taler havde en anden Opfattelse (jfr. Side 264)! Iøvrigt lykkedes det mig at bjerge dette Forslag gennem Landstinget uden Ændringer, men jeg maatte for en Gangs Skyld staa temmelig stejlt paa mit eget, særlig med Hensyn til Partsfiskerne. Forslaget vedtoges med 49 Stemmer mod 13.

Tilbage var den sidste af de 4 Love, Lov om *Arbejdsanvisning og*

Arbejdsløshedsforsikring. Som anført S. 24 var denne Lov allerede vedtaget som Lov af 23. Juni 1932 og tiltraadt af alle de 4 store Partier, men det var allerede dengang forudsat, at den maatte undergaa visse Ændringer, hvis den samlede Socialreform senere skulde blive vedtaget, i hvilket Tilfælde Refusionsordningen, de nye Regler om Fattighjælp og Hjælpekassernes Bortfald maatte udkræve Ændringer, og samtidig øgedes Arbejdsgiverbidraget for at styrke Arbejdsløshedsfonden m. v., ligesom der i Folketinget foretoges forskellige Ændringer, dog ingen af afgørende Betydning.

Nogen særlig Grund til en længere Diskussion var der egentlig ikke, men da det nu engang var i Folketinget, Forslaget var til Behandling, kom den alligevel og fandt særlig Sted mellem d'Hrr. *Søren P. Larsen, Christmas Møller* og mig. Den konservative Ordfører var i den Grad ladet med Komplimenter, at jeg i min Beskedenhed opfattede det som Ironi, hvad han ansaa for typisk for mig, thi der var i Virkeligheden ikke — i Modsætning til, hvad *jeg* havde for Skik — noget »bagved«. »Det var jævn og bramfri Mands jævne og bramfri Tale!« — »Lad mig da,« svarede jeg, »i dette Tilfælde sige det ærede Medlem en ligefrem og hjertelig Tak, som der ikke ligger noget som helst bag ved.« Forslaget vedtoges i Folketinget med 73 Stemmer mod 16.

I Landstinget kom jeg desværre igen op at skændes med Frk. *Fritze Teisen,* som kaldte mig en Mimose, der ikke kunde taale en Afbrydelse. Jeg maatte dertil svare, at det var ganske uretfærdigt, thi jeg elskede Afbrydelser, men jeg kræver, at de i hvert Fald fremsættes saa højt, at de dels kan høres af mig, saa jeg kan besvare dem, dels kan høres af Formanden, saa han kan *paatale* dem. Lovforslaget vedtoges uændret med 51 Stemmer, idet de konservative undlod at stemme.

Som nævnt Side 25 maatte jeg ved Forliget om Arbejdsløshedsloven i 1932 lade §§ 6—8 om privat Arbejdsanvisning udgaa af Socialreformen, men fremsatte til Gengæld et særligt Lovforslag herom i Efteraaret 1932. Meningen med dette Forslag var — i Overensstemmelse med de Retningslinjer, der vedtoges paa den internationale Arbejdskonference i Washington i 1919 — at forhindre, at de i Forvejen vanskeligt stillede arbejdsløse udnyttedes af den private erhvervsmæssigt drevne Arbejdsanvisning.

Ifølge dette Forslag var det normalt ikke tilladt private for Betaling at drive Engageringskontorer *for Funktionærer,* og Pladsanvisning gennem Organisationer var kun tilladt, naar der ikke toges Betaling, og vedkommende Institution desuden havde erholdt offentlig Anerkendelse. *Husgerningskontorer* kunde kun drives af private mod Be-

taling, hvis de forinden havde erhvervet Bevilling dertil, og der kunde ikke meddeles nye Bevillinger til som Fæstemand at drive *Fæstevirksomhed* i Henhold til Loven af 1. April 1891. Forslaget blev med enkelte Ændringer vedtaget i Folketinget med 82 Stemmer mod 33, idet Venstre stemte imod, da dette Parti ikke kunde tiltræde, »at man søger at monopolisere al Arbejdsanvisning«. Kommunisterne talte ved 1. Behandling stærkt imod Forslaget, ved 2. Behandling udeblev de, og ved 3. undlod de at stemme. — I Landstinget skete der ikke noget særligt, og Forslaget vedtoges der med 36 Stemmer, idet Venstre hverken stemte for eller imod.

»Fortuna, Lykkens Gudinde«.

Fortuna, Frue! Deres kloge Blik,
der spotter bagved Brilleglassets Prisme
har Glans som en dybsindig Aforisme,
der glimter frem blandt Tal og Statistik.
(Poul Sørensen).

Denne Lov saavel som de 4 Hovedlove blev stadfæstet den 20. Maj 1933. Og dermed var altsaa Socialreformen vedtaget, ikke i den Skikkelse som jeg havde forelagt den eller i og for sig kunde have ønsket den, selvom Principperne var i Behold, og heller ikke med Tilslutning fra de Sider, som efter en saglig politisk Vurdering var nærmere end det liberale Landbovenstre til at stemme for netop denne Reform, nemlig de konservative og Kommunisterne. Hvad disse af taktisk politiske Grunde fremkaldte Konstellationer senere førte til af ubillig Kritik eller svigtende Tilslutning, vil blive dokumenteret nedenfor, hvor vi omhandler Forholdene efter Socialreformens Ikrafttræden den 1. Oktober 1933. Paa dette Sted vil jeg nøjes med at beklage, at storpolitiske Manøvrer ødelagde Muligheden for at naa til den almindelige Enighed om denne Reform, som den baade efter sit Indhold og sin Form rent sagligt set havde fortjent.

Men hvem tænkte den 21. Maj 1933 paa fremtidige Genvordigheder. Stadfæstelsesdagen var kun en Glædens Dag og en bevæget Dag. Det begyndte allerede i Statsraadet om Formiddagen, hvor Kongen benyt-

tede Lejligheden til at lykønske mig til »Gennemførelsen af den store og betydningsfulde Reform, der er Socialministerens Manddomsgerning«. Da jeg kom tilbage til mit Kontor i Ministeriet, fandt jeg dette smykket med pragtfulde Blomsterbuketter, og paa Bordet samlede sig en Stabel af Telegrammer og Breve. Der var Blomster fra saa at sige alle de sociale Institutioner samt fra adskillige private. Socialministeriets Embedsmænd sendte et Sølvbæger med Inskription, Invalideraadet sendte en pragtfuld Blomsterdekoration, og Repræsentantskabet for de samvirkende Sygekasser i Danmark sendte sin Lykønskning pr. Festtelegram i Mappe. — Hen paa Eftermiddagen inviterede jeg hele Personalet paa Vin og Kransekage og holdt her en Tale, hvori jeg bragte alle en hjertelig Tak for deres værdifulde Medarbejderskab. Departementschef *Lassen* svarede paa Personalets Vegne og lykønskede til Gennemførelsen af det store Lovværk. Da jeg forlod Salen, blev jeg hyldet af alle de tilstedeværende ligesom den følgende Dag i Pressen.

KAPITEL II

ANDRE LOVFORSLAG 1929—33.

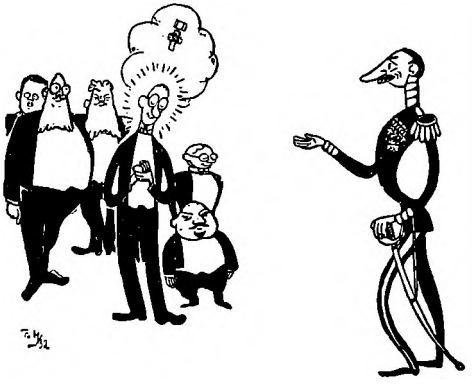
Kriselovgivning.

Foruden de allerede omtalte Lovforslag blev der fremsat adskillige andre, ogsaa gennemført forskellige, i Perioden 1929—33, men Forholdene var meget urolige i disse Aar, ikke mindst paa Grund af *Valutakrisen* (Løsning fra Guldet, Importregulering og Aflevering af fremmed Valuta), *Landbrugskrisen* (Krisehjælp, Gældsnedskrivning, Moratorium og Tvangsakkord m. v.) og den stærkt stigende *Arbejdsløshed* (offentlige Arbejder, Arbejdsløshedslovgivning, ekstraordinær Krisehjælp og Tilskud til Hjælpekasserne). Og hvad der ikke gjorde Stillingen lettere for Socialministeren, var dels Usikkerheden om Socialreformens Skæbne netop i denne Krisetid, dels de midlertidige Kriseloves Afhængighed af de forskellige Kriseforlig mellem Partierne i disse Aar, hvor Regeringen, der ikke havde Flertal i Landstinget, snart maatte gaa paa Forlig med de konservative (i 1931), snart med Venstre (Kanslergade) og kun i 1932 fik et Kriseforlig med alle de store Partier.

I Enkeltheder at skildre den (udenfor Socialreformen liggende) Lovgivning i disse Aar med de forskellige Forslag om Eftergivelse af *Fattighjælp,* om midlertidig Hjælp til *arbejdsløse,* forlænget vedtægtsmæssig Hjælp til arbejdsløse, Statstilskud til Kommunerne i samme Anledning, forskellige Love om forøget Statstilskud til *Hjælpekasserne* m. v., *Vinterhjælp* til kriseramte Personer, Fordeling af *Oksekød* til samme, *Brændselshjælp* til Aldersrentenydere, Bekæmpelse af *Ungdomsarbejdsløsheden* o. s. v. vilde dels føre alt for vidt, dels formentlig, fordi Kriseforanstaltningerne var forbigaaende, ikke være af tilstrækkelig almindelig Interesse nu saa mange Aar efter.

En vis Opsigt vakte det, da Bladene meddelte, at Kongen i Statsraadet efter Kriseforliget i 1932 havde takket Statsministeren og Regeringen og specielt lykønsket Socialminister Steincke til Gennemførelsen af Arbejdsløshedsloven; det saa nu lidt anderledes ud, end Med-

delelsen i »Arbejderbladet«, hvis Tekst iøvrigt var betegnende for Kommunisternes Form dengang. Under disse Debatter udtalte jeg bl. m. a.: »Jeg har mindst af alt paastaaet, at Velgørenhed eller Socialreformen eller Hjælp til arbejdsløse løste noget virkeligt Samfundsspørgsmaal. Jeg er vel den, der stærkest indenfor Socialdemokratiet altid har hævdet, at enhver Form for Understøttelse er et Onde, et nødvendigt Onde; men jeg har sandelig heller aldrig turdet hæve mig op til den Betragtning, at naar Rigsdagens Partier ikke kan enes, er det komplet ligegyldigt, om man henviser de arbejdsløse til Fattigvæsenet.«

Hans Majestæt takker Steincke i Statsraadet.
(»Arbejderbladet«).

Iøvrigt var Diskussionerne i Folketinget om Hjælpen til de arbejdsløse (altsaa *før* Kriseforligene) af en meningsløs voldsom Karakter, saaledes Debatterne i Folketinget den 3. Februar 1931. Maaske var det til en vis Grad min egen Skyld, da jeg til sidst tabte Taalmodigheden over alle de Krumspring, man foretog for at undgaa at hjælpe de arbejdsløse eller vel snarere for at berede Regeringen politiske Vanskeligheder. Særlig Hr. *Christmas Møller* var i denne Debat langt ude i sin Vane med at trævle mine forskellige Sindsstemninger op, hvorfor jeg svarede følgende: »Jeg vil indrømme, at jeg ikke tilstræber at naa denne smilende, bredt rullende Flod af Sætninger, der i samme Tonearт og med samme jævne Fart baner sig Vej gennem det for længst banede Flodleje uden at afsætte nogen Art af Frugtbarhed eller andet af Værdi — undtagen for nogle Dagblade — .... Men jeg skal skifte Sindsstemning og behandle det ærede Medlem Hr. Christmas Møller paa samme Maade, som han behandler andre her i Tinget — venligt og smilende — tilsyneladende dog mest over, hvad han selv siger.« Iøvrigt var altsaa Modstanden mod den midlertidige Hjælp til de arbejdsløse saa langt ude, at baade Retsforbundet og Dr. *Fraenkel* stemte for mit Forslag, medens *Holstein* og *Hans Thyge Jacobsen* svarede: »Stemmer ikke.«! Til Trods for Fællesudvalg vedtog Folketinget og Landstinget hver sit Forslag, og dermed bortfaldt Lovforslaget i denne Omgang. Først ved Lov af 19. Oktober 1931 gennemførtes Loven om

midlertidig Hjælp til arbejdsløse som et Led i Kriseforliget med de konservative.

Da Arbejdsløsheden i Januar 1932 var oppe paa ca. 139.000 tilmeldte, fremsatte jeg Forslag til *forlænget Krisehjælp* i yderligere 70 Dage, men baade Venstre og de konservative gik imod, idet der særlig var Uenighed om Grundlaget for Oprettelse af egentlige Krisekasser. Det var iøvrigt ved 1. Behandling af dette Forslag i Folketinget, at Dr. *Krag* uden ydre Foranledning begyndte sin Ordførertale paa følgende mærkelige Maade: »Omkring den Vugge, som for nogle og halvtreds Aar siden havde den Ære at huse den højtærede Socialminister, flokkedes jo, som vi alle véd, og som ogsaa og ikke mindst den højtærede Minister véd, Feerne i stort Tal, medbringende skønne Gaver — dog ikke Klogskab!«

Feerne ved Steinckes Vugge.
(»B. T.«).

Da jeg endelig fik Ordet efter adskillige lange Indlæg i denne ligeledes voldsomme Debat, ofrede jeg megen Tid paa Dr. Krag, hvad han ogsaa rigeligt havde Krav paa efter den Hvirvelstorm, han i $1^1/_2$ Time lod rase med sin egen Tunge som Tyfonens ildevarslende Centrum. Som sædvanlig begyndte han fornøjeligt og venligt, saa jeg straks tænkte, om han skulde være gaaet over til praktisk Kristendom og være blevet en ny Asmus Gleerup. »Men nej, det ærede Medlem var kun saa glad bevæget, saa feagtig, fordi han ønskede at konstatere, at Klogskabens Fe ikke havde været til Stede ved min Vugge — det er jo ogsaa et meget tidligt Tidspunkt for Klogskaben at skulle indfinde sig paa. Jeg skal nu ikke give mig til at undersøge, hvilke Feer der for 60—70 Aar siden troppede op ved det ærede Medlem Hr. Krags — omfangsrige Vugge, al den Stund det ærede Medlem forlængst har formøblet eller misbrugt de smukke Gaver, som venlige Feer den Gang forsynede ham med i ulykkelig Uvidenhed om, at han senere vilde ende som Venstrepolitiker ...«. Det var overhovedet den voldsomste og mest personlige Debat, jeg har været ude i, selv med Dr. Krag, og den fik efterhaanden en Række Deltagere, særlig d'Hrr. *Christmas Møller, Rager* og *Lundberg*.

I Landstinget tog jeg imidlertid Forslaget tilbage og fremsatte et nyt, der sammen med den store permanente Lov om Arbejdsløsheds-

forsikring og en Lov om Statstilskud til Kommunerne blev stadfæstet den 23. Juni 1932 som et Led i det da indgaaede Kriseforlig mellem alle 4 store Partier, hvorefter Dr. Krag og jeg — trods Veerne og Feerne — igen var Perlevenner for en Tid, dog i hvert Fald ikke længer end til Finanslovbehandlingen i December 1932; her gik det igen løs vedrørende mine »ulovlige Fortolkninger og Cirkulærer«, hvor jeg dækkede mig bag Arbejdsudvalget, som ikke havde noget med disse Sager at gøre. Denne Gang fik jeg dog en Undskyldning, da Arbejdsløshedsloven af 1932, som Dr. *Krag* selv havde været Ordfører for, udtrykkelig forpligtede mig til at forhandle med Arbejdsudvalget, hvad han havde glemt, og saa fortsattes »Kammeratægteskabet« igen en Tid til fælles bedste og Socialreformens Vedtagelse.

Det var en drøj Tid — samtidig med Arbejdet for den samlede Socialreform — at skulle slaas for at faa alle disse midlertidige Kriselove gennemført, og det var sikkert heller aldrig lykkedes, hvis det hele ikke var begyndt med en Landbrugskrise; thi som jeg sagde til »Dagens Nyheder« ved Aarsskiftet 1931—32: »Naar det ultraliberale Venstre raaber paa Staten, og det rene Agrarparti — ganske vist under megen Udskælden — kræver Samarbejde, kan man, hvor paradoksalt det end lyder, i 1932 risikere, at selv dansk Parlamentarisme gaar hen og bliver parlamentarisk.«

Der var ogsaa selv i disse Aar Tale om andre Lovforslag i Socialministeriet end Socialreformen og Kriselovgivning. I nær Forbindelse med denne Lovgivning stod en Lov af 15. April 1930, der midlertidig forhøjede *Indtægts- og Formuegrænserne i Sygekasseloven,* dog ikke uden stor Staahej i Anledning af et Cirkulære af 19. December 1929, der midlertidig søgte at forebygge Udrensningen af Sygekasserne i Henhold til Sygekasseloven af 1927. Cirkulæret blev kaldt et »Provisorium« til Fordel specielt for Arbejderklassen, men omsider opnaaedes der altsaa Enighed.

I en vis Forbindelse med Sociallovgivningen i snævrere Forstand stod et Forslag om *Tilsyn med Herberger, Arbejdshjem m. v.*, som jeg fremsatte i Folketinget i Efteraaret 1931 paa Grundlag af en enstemmig Beretning fra et Aaret før af Socialministeriet nedsat Udvalg. Forslaget, der var ret omfattende, tilsigtede at gennemføre visse Minimumskrav med Hensyn til Orden, Hygiejne og Renlighed paa disse Hjem og derfor at underkaste dem et vist Tilsyn. Folketinget vedtog Forslaget uændret, medens Landstinget lod det gaa i Udvalg. Jeg genfremsatte det saa i Landstinget Efteraaret 1932, hvor det paany gik i Udvalg,

men Udvalget holdt kun et enkelt Møde, hvor Flertallet vedtog at afvente Socialreformens Vedtagelse, et rent Paaskud, da Loven om offentlig Forsorg intet indeholdt herom, men saa gik den Tid!

Af andre Lovforslag maa først nævnes Ændringer i *den sønderjyske Krigsinvalidelovgivning* af 1924. Foreningen af Krigsbeskadigede og Faldnes Efterladte havde stillet en Række meget vidtgaaende Krav, Forslaget nøjedes med en Del Smaaforbedringer, medens adskillige af Kravene afvistes som værende i Strid med Socialreformens Principper. Loven blev stadfæstet d. 4. April 1932. Der var Enighed omÆndringerne.

Vedrørende *Fabriklovgivningen* vedtoges en Ændring i Fabrikloven af 1913 angaaende eksplosionsfarlige Apparater, jfr. Lov af 31. Marts 1933 og en anden Lov af 4. April 1932 om Ændringer i Loven af 1919 om Tilsyn med Dampkedler paa Landjorden.

Endvidere lykkedes det — trods Venstres Modstand — at gennemføre Loven om *Tilskud i Anledning af Ungdomsarbejdsløsheden,* ligeledes af 20. Maj 1933, en Lov vi omtaler lidt nærmere nedenfor i Afsnittet om »Bekæmpelse af Arbejdsløsheden« i Kap. IX.

Foruden de nævnte Love eller Lovforslag blev der endvidere inden Socialreformens Ikrafttræden fremsat en Række Forslag i 1932—33 saasom Bortfald af *Fattighjælps Virkninger,* Tilskud ved *Merbeskæftigelse,* midlertidig Indførelse af *40-Timers-Arbejdsuge, Forbud mod Overarbejde* m. fl. og *Lov om Lærlingeforhold* ikke at forglemme, men da disse Forslags Skæbne først blev afgjort efter 1. Oktober 1933, maa den nærmere Omtale af dem henvises til Kap. IX.

Maaske er det rimeligt, inden jeg slutter Omtalen af Lovgivningsarbejdet i disse Aar, at skænke det nye Parti, der fik 2 Repræsentanter valgt til Folketinget i 1932, altsaa *Kommunisterne,* et Par Ord. At Regeringen skulde være saa bange for at være i Nærheden af dem, som vore andre Modstandere formodede, er dog en mild Overdrivelse! Derimod havde vi ingen som helst Grund til at nære venlige Følelser for dem, særlig ikke efter deres ganske uvederhæftige Agitation og deres formaalsløse Overbudspolitik. Til Gengæld kunde de — til at begynde med — glæde sig ved en særdeles venlig Nysgerrighed fra Regeringens Modstandere til højre, hvad de dog mærkeligt nok ikke syntes kede af, thi en Kommunist har det nu engang saaledes, som jeg overfor Hr. *Aksel Larsen* sagde i Folketinget i December 1932, at »han betragter os andre som Hyklere eller Slyngler alle til Hobe, og vore Motiver synes ham mærkeligt nok værre og værre, jo nærmere vor Samfundsopfattelse staar hans egen«.

Det varede da heller ikke længe, før de lavede saa meget Rabalder i Folketinget, som man med Billighed kan forlange af 2 Repræsentanter, der ikke var mere robuste, altsaa fysisk set, end d'Hrr. *Aksel Larsen* og hans Væbner *Munch-Petersen*. Hvad mit Forretningsomraade angik, debuterede Hr. *Aksel Larsen* ved Behandlingen af Socialreformens Hovedlov om offentlig Forsorg i December 1932 med følgende Mundfuld: »Jeg skal paa mit Partis Vegne, med en Kommunists raa og ansvarsløse Stemme, erklære, at vi er absolutte Modstandere af de Principper, der er nedlagt i hele (!) denne Lovgivning« o. s. v. Lidt senere sagde han: »Jeg skal til Socialministerens — eller hedder det den højtærede Socialminister? — Bemærkninger kun sige følgende.« Hr. *Christmas Møller* kom ham her til Undsætning og oplyste, at han ikke efter Forretningsordenen behøvede at sige »højtærede«, hvad han blev meget glad for. Senere, da jeg overfor Hr. Aksel Larsen havde udtalt, at selv i Øjeblikket — altsaa før Socialreformens Vedtagelse — er den danske Sociallovgivning langt bedre end den russiske og yder langt større Betryggelse for langt større Dele af Befolkningen end noget andet Lands Lovgivning, tog Christmas Møller igen Anledning til at lage Ordet og meddele, at »Dette er en ny Tone i Forhold til, hvad vi har hørt gennem de senere Aar, men jeg kan være overordentlig tiltilfreds med, at den højtærede Minister med saadan Styrke fremhævede det.« Jeg svarede hertil, at denne Opfattelse havde jeg fremsat flere Gange, hvad Hr. *Christmas Møller* godt vidste.

Kommunisterne vil have Plads ved Siden af Ministerbænken. (»B. T.«).

Hr. *Aksel Larsen* hævdede heroverfor, at jeg netop havde sagt, at den danske Sociallovgivning er mere reaktionær end i noget andet Land, hvorhos han oplyste, at i Rusland var det Samfundet som Helhed, der bar de med Socialforsikringen forbundne Byrder. Jeg maatte derefter ogsaa til at retlede ham, idet jeg aldrig havde betegnet den danske Sociallovgivning, men kun vor Lovgivning om Fattighjælps Virkninger

som den mest reaktionære. Og hvad Rusland angik, omfattede Socialforsikringen knap 10 pCt. af Befolkningen — 12,5 af 160 Millioner — i Danmark derimod allerede da over 40 pCt. Og saa fortsattes Diskussionen om Rusland! Hr. *Aksel Larsen* raabte herunder »Løgn« til Hr. *Alsing Andersen,* og da Formanden paatalte dette, blev der en saadan Uro paa Tilhørerpladserne, at ogsaa dette maatte paatales. I det hele en kommunistisk Indledning, der varslede godt for Fremtiden; man kunde jo ikke dengang tænke sig, at d'Hrr. i Løbet af nogle Aar vilde optræde som Demokrater, Parlamentarikere og Ministre.

14 Dage senere hævdede Venstres Ordfører under »Vinterhjælpen«, Hr. *Søren P. Larsen,* at jeg følte mig generet af den kommunistiske Agitation og Kommunisternes Tilstedeværelse i Folketinget, hvortil jeg dog kunde svare, at jeg gennem 30 Aar nøje havde fulgt de svingende kommunistiske Teorier ligefra den oprindelige Kommunisme til det russiske statskapitalistiske Militærdiktatur. »Jeg kender baade Mentaliteten, Taktiken og Tekniken fra først til sidst, og jeg er derfor hverken imponeret eller generet. Skulde jeg endelig være noget, skulde jeg være bedrøvet over, at man tror, det er en idealistisk Bevægelse, der virker paa den Maade.« Og denne Bedrøvelse har holdt sig siden — uden Svingninger.

Det var forøvrigt under samme Diskussion, at jeg — henvendt til Retsforbundets Ordfører sagde: »Ja, *Axel Dam* har jo spaaet, at Kampen engang kommer til at staa mellem Retsforbundet og Kommunisterne. Jeg glæder mig til ikke at skulle opleve det Øjeblik.« (Munterhed).

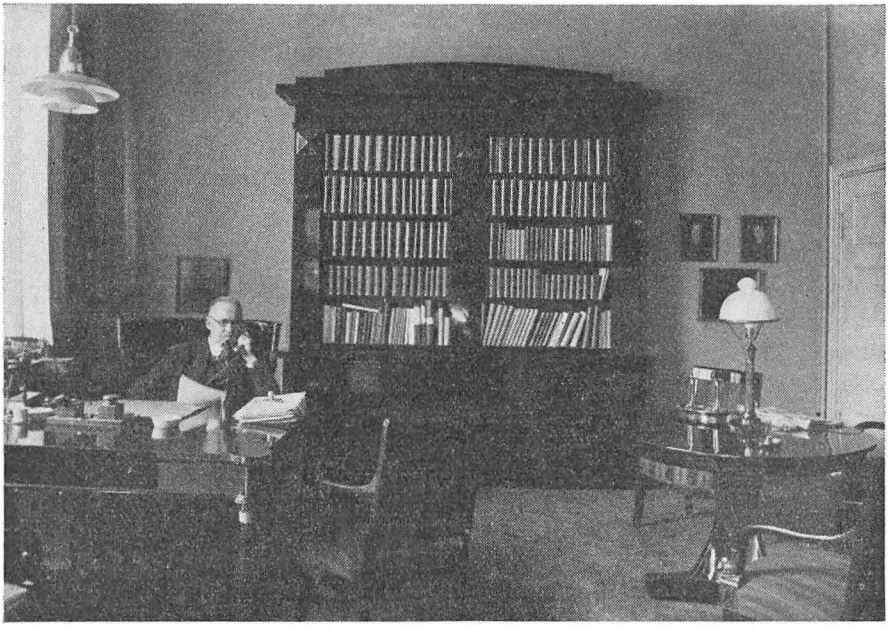
KAPITEL III

I SOCIALMINISTERIET

Foruden Rigsdagsarbejdet havde Socialministeren en betydelig Administration at passe, og stadige Udvidelser har fundet Sted gennem Aarene. Men allerede i disse Aar var Udviklingen tilstrækkelig fremskredet! Jeg behøver blot at nævne Sygekassedirektoratet, Invalideforsikringen, Ulykkesforsikringsraadet, Arbejderforsikringsraadet, Landsnævnet for Børneforsorg, Arbejdsdirektoratet, Arbejds- og Fabriktilsynet, Forligsinstitutionen, Den faste Voldgiftsret m. fl. foruden den nære Forbindelse med de mangeartede Særforsorgsanstalter (Overinspektionen for Børneforsorgen) og de internationale Forbindelser.

Den almindelige Administration.

Allerede den S. 9 omtalte omfattende Omlægning af Sager fra andre Ministerier til Socialministeriet i 1929 medførte et betydelig forøget Arbejde, og naturligvis blev Arbejdet endnu mere forceret i disse første Aar, hvor hele Socialreformens Tilrettelæggelse stod paa, og hvor der samtidig skete Omflytninger og Nyansættelser, unge Folk, som jo ikke altid i Begyndelsen kunde være paa Højde med Situationen. Af de Embedsmænd, under hvis Ledelse der blev slidt i disse Aar, maa først og fremmest nævnes Departementschef *Rudolf Lassen,* der holdt ud lige til Socialreformens Gennemførelse for derefter at gaa over til den mere rolige Stilling som Amtmand over Svendborg Amt, dernæst Chefen for 1. Kontor, først (1929—31) *Berner,* senere Stiftamtmand i Aalborg, derefter *Erik Dreyer,* der dog allerede samme Aar flygtede til Arbejds- og Fabriktilsynet, og endelig fra 1932 *de Jonquières,* den senere Amtmand i Holbæk, Chefen for 2. Kontor *Otto Fenger* og for 3. Kontor *M. Wulff* 1929, samme Aar Amtmand i Hjørring, 1929—31 *de Jonquières* og 1932—33 *P. C. v. Stemann,* derefter Amtmand paa Bornholm. Ved Reformens Gennemførelse oprettedes endvidere et

Steincke i Socialministeriet.

4. Kontor fra 1. Oktober 1933 under *Peter Ryyd,* senere Formand for Invalideforsikringsretten.

Denne næsten sygelige Flygten fra disse interessante Stillinger skyldtes efter onde Tungers Formening Umuligheden af i Længden at arbejde under en saa fordringsfuld og vanskelig Minister, efter venligsindet Opfattelse alene de paagældendes Dygtighed, efter min egen begge Dele.

Maaske var jeg dog for fordringsfuld, men saavidt jeg véd, var der ikke nogen, der ligefrem omkom af Overanstrengelse eller blot maatte melde Pas paa Grund af Sygdom. Jeg var altsaa ikke ude for noget tilsvarende som Overlægen, der fik følgende Rapport: »Melder Hr. Overlægen, at tre af Simulanterne er døde i Nat.«

Men skjules kan det vel ikke, at der blev krævet et særdeles intensivt Arbejde i disse Aar ikke alene af de ledende Embedsmænd, men af hele Personalet, som dog maatte trøste sig med, at Ministeren heller ikke skaanede sig selv, hvilket ogsaa blev fremhævet af og til, dog naturligvis aldrig af ham selv. Det kan heller ikke skjules, at dette forcerede Arbejde i Forbindelse med min efter den svære Sygdom generende Nervøsitet til Tider kunde virke irriterende, og det hændte da

ogsaa, at den fornemme og værdige Departementschef *Lassen* kunde beklage sig over, at hans Minister mere behandlede ham som Studenterkammerat og Postbud end som den ovenud høje Embedsmand, han var og ønskede sig betragtet som; men efterhaanden gik det bedre og bedre, takket være begges Dygtighed og Interesse for Arbejdet.

Desuden var jeg ikke alene den nervøse og kritiske »Arbejdsgiver«. Jeg vidste godt, hvor meget der var at gøre, og tillige, med hvilken Glæde et Personale arbejder med paa et stort Værk, naar blot dets Anstrengelser paaskønnes, hvorfor jeg ogsaa, saa snart jeg havde Tid, gik rundt i Kontorerne for at lære den enkelte Medarbejder at kende, endvidere inviterede til Smaaudflugter pr. Bil om Sommeren efter Lodtrækning mellem Personalet fra Kontorchefer til Kontorister, og endelig sørgede for, at der undtagelsesvis blev udbetalt et lille Gratiale til de Skrivemaskinedamer, som havde Overarbejde. Med andre Ord: Jeg var en »Satan« i Kravet til Arbejdet, men iøvrigt menneskelig og en »god Kammerat«, der interesserede sig for sine Medarbejdere.

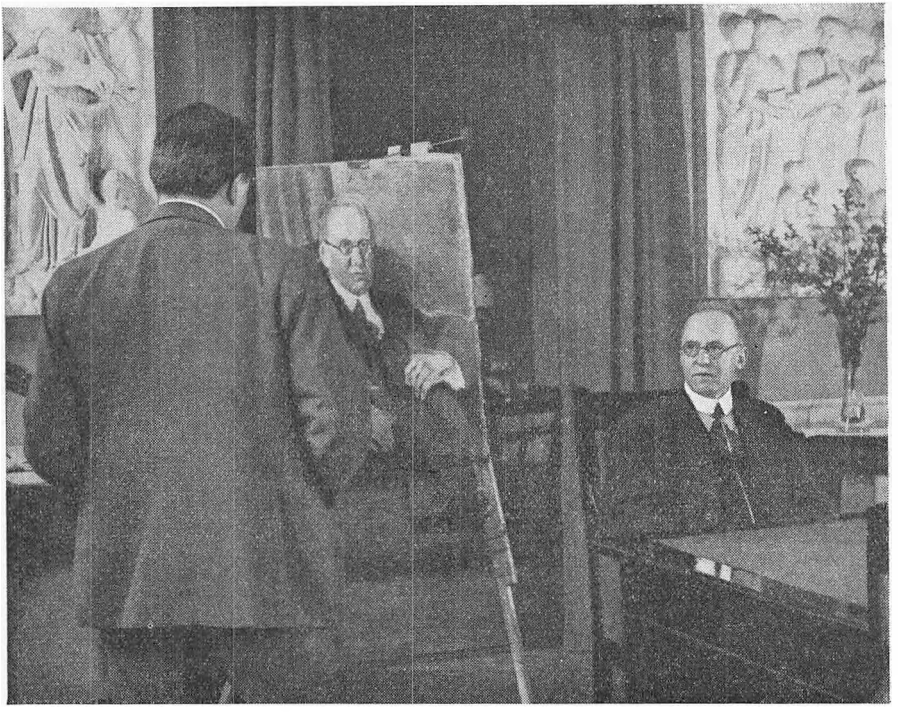
Det var under disse Forhold lige haardt nok, naar Venstres Ordfører, selve Høvdingen Hr. *Madsen-Mygdal* (midt i dette Slid) offentlig i Folketinget den 8. April 1930 ogsaa med Hensyn til Revisionen af Sociallovgivningen haanligt og forlorent overlegen spurgte: »Hvad er der sket i det Aar siden Valget? Ja, Svaret er meget let at give: Der er intet sket, absolut intet!« Denne taabelige Arrogance fremkaldte baade Modløshed og Bitterhed i Ministeriet, og jeg svarede derfor, at det dog var lidt for ejendommeligt, at Chefen for den Regering, som i 1927—29 overhovedet ikke havde turdet gøre blot et Forsøg paa at bringe Orden eller Plan i Sociallovgivningen, haanede den, der allerede havde fremsat det halve af Reformen paa et halvt Aar. »Den ærede Ordfører interesserer sig jo meget for Kvæg, og han interesserer sig ogsaa meget, dog formodentlig mindre, for H. C. Andersens Eventyr. Maa jeg, der jo politisk talt ved Siden af denne tospaltede Venstreører kun er en ren Lille Klaus, maa jeg have Lov til at slutte med at sige, at hvis den politiske Store Klaus paa Jagt efter Stemmekvæg vil vise en saa fortsat Haan og Uforstand overfor et saa omfattende og alvorligt Omraade som Sociallovgivningen eller overfor dem, der for Alvor søger at bringe System i dette Kaos, en saadan Haan som den, han hidtil indtil Dato har vist, saa vil han ad Aare gaa til Bunds, lige saa sikkert som den rigtige Store Klaus gjorde det i sin Søgen efter Søkvæget.« — Som en æret Taler engang sagde: Overlæg er den værste af alle Forbrydelser!

Der kørte forskellige Anekdoter rundt i Rigsdag og Ministerium

baade om det forcerede Arbejde og om min mærkelige Facon ved forskellige Lejligheder, ikke mindst ved Nyansættelser, hvor jeg sagdes at gøre Ansøgerne helt konfuse. Den ene af disse Anekdoter var imidlertid rigtig. En Dag indfandt nuværende Kontorchef *Ricard* sig som ung cand. jur. for at søge Plads i Ministeriet. Jeg kiggede lidt paa Papirerne og ham selv og sagde saa: »Skyldes det daarlige Evner, Fattigdom eller Dovenskab, at en Søn af saa berømte Forfædre ikke har en bedre Eksamen?« — Han var klog nok til efter nogen Betænkning at svare: »Naar jeg skal være ærlig, tror jeg nok, det nærmest skyldes Dovenskab.« — »Godt, saa skal De faa Pladsen; den skal vi nok faa kureret her.«

Det var forøvrigt ogsaa i første Række Travlheden i disse Aar, der til Pressens store Forundring fik den tidligere saa snakkesalige Minister til, som »Nationaltidende« skrev i Sommeren 1930, bestemt at afvise »alle Forsøg paa at forlokke ham til Udtalelser om andet end den tørreste Saglighed.« »Skyldes det Bitterhed overfor Omverdenen, at De saa længe og konsekvent har gemt Deres Jeg for Interviewere?« — »Nej, mit Kendskab til Bibelen og Verdenshistorien forhindrer mig, der ikke er Idiot, i at blive bitter, fordi Verden lønner med Utak. Min Tavshed skyldes udelukkende (altsaa Sandhed med Modifikation), at jeg ikke godt — uden at spytte mig selv i Synet — kunde vedblive at være elskværdig overfor de Blade, der, samtidig med ustandselig at ulejlige mig, stadig meddelte Læserne, at jeg i min naragtige Forfængelighed daglig rendte dem paa Dørene.«

Hvad iøvrigt *Socialministeriets Administration* angik, fulgte jeg selvfølgelig mine indgroede Principper for sligt — med et Tilskud af Mistænksomhed overfor det Ministerium, som i en Aarrække havde nydt godt af Departementschef *Vedels* »Administrationsprincipper« eller rettere leddeløse Fortolkningskunst(er), se 2. Del, S. 68, og denne Mistænksomhed nød naturligvis ogsaa de, som var uddannet under hans Ledelse, godt af, hvilket de forstaaeligt nok ikke paaskønnede. Nu var den daværende Departementschef *Lassen* absolut en dygtig Jurist og en samvittighedsfuld Fortolker, men alligevel kunde han lejlighedsvis — trods sin biskoppelige Værdighed — falde for Fristelsen, altsaa i Begyndelsen. Jeg husker saaledes et Tilfælde, hvor Arbejderforsikringsraadet (Vedel) havde paalagt et Forsikringsselskab at udrede Erstatning for et Ulykkestilfælde, der aldeles ikke var noget Ulykkestilfælde i Lovens Forstand, idet vedkommendes gamle Syfilis var Aarsag til et Hjerteslag, fremkaldt ved hans Hidsighed under en Diskussion. Selskabet klagede til Ministeriet, men *da* Finansudvalgets Formand *L. D.*

Steincke bliver malet af Anton Hansen i Ministeriet.

Rasmussen meget anbefalede Manden eller altsaa hans Enke, *da* Hjerteslaget jo lige saa godt kunde have ramt ham under Arbejdet, *da* det iøvrigt var saadan en flink og anset Arbejder, og *da* det jo ikke spillede nogen økonomisk Rolle for Selskabet, o. s. v. o. s. v., indstillede Departementet efter Omstændighederne at følge Arbejderforsikringsraadet.

Mit Svar faldt prompte og var hverken i Form eller Indhold særlig blidt. Det lød nemlig noget i denne Retning: »Hr. Departementschef! Vil De udfærdige en Misbilligelse til Arbejderforsikringsraadet og en Skrivelse til L. D. Rasmussen, og vil De saa een Gang for alle mærke Dem følgende Udtalelse: Det er aldrig under nogensomhelst Omstændigheder Embedsmændenes Opgave at tage uvedkommende Hensyn eller overhovedet at foretage sig andet, end hvad Loven foreskriver eller maa antages at gaa ud paa. Skal der eventuelt begaas Ulovligheder, er dette Ministerens Opgave og hans alene.« Departementschefen forsøgte noget i Retning af en Protest, begrundet i Hensyn til Vedel og L. D. Rasmussen. Det skal heller ikke skjules, at mens førstnævnte

var klog nok til at dække sig med Tavshedens Kaabe, fik jeg en forfærdelig Omgang af sidstnævnte, indtil jeg ikke gad høre paa ham længer.

I 1930 opstod der en større Diskussion i Pressen om *Lovsprog* og *Lovkontor,* foranlediget ved *Edv. Brandes'* Maanedskronik for April. Det drejede sig om en unægtelig uforstaaelig Ophobning af Paragraffer og Datoer i en Lov om »Efter*givning* af Fattighjælp«, og — føjede Edv. Brandes til — »ovenstaaende hyggelige Abracadabra ... blev til Lov under en Minister, som altid beflittede sig paa at være lysende klar, ja pyntelig i sine Udtalelser, nemlig Socialminister Hr. Steincke. Man spørger sig selv: Hvor *kunde* han?«

Jeg maatte give ham Ret baade i hans Kritik af Lovsproget og i hans pyntelige Bemærkninger om mig; men Lov er Lov, og Lov skal holdes. »Alligevel skammer jeg mig, men vil desuagtet ikke være uforskammet.« Jeg bad ham derfor, men forgæves, meddele, hvorledes Loven skulde være formet, saaledes at Rigsdagen, der var vant til den knudrede Lovstil, ikke skulde føle sig desorienteret, og saa sluttede jeg med et Kontraspørgsmaal: »Hvorledes *kunde* Dr. Brandes i Menneskealdre sidde og vedtage tilsvarende Uhyrligheder, hvis for den danske Tunge nedbrydende Følger først staar ham saa lysende klart, efter at han selv har unddraget sig ethvert Medansvar.«

Denne muntre Holmgang bevirkede dog, at jeg passede nøjere paa baade med Hensyn til Lovsproget og de ministerielle Cirkulærer og Skrivelser, som derefter maatte forelægges mig selv. Iøvrigt nævnede jeg i Polemiken forskellige endnu værre Uhyrligheder fra andre Ministerier f. Eks. »Kundgørelse angaaende Femhundredkronesedler af en *forandret Indretning,* som af Nationalbanken sættes i Omløb« eller »Bekendtgørelse angaaende at efter at ...«. Eller endelig: »Efter at den Bekendtgørelse herfra Nr. ... *om* Omsætningen *af* Havneafgiften *til* Københavns Havn *af* Skibe *for* Indgaaende *i* udenrigs Fart *til* en Vareafgift m. v. vedføjede Tabel *til* Beregning *af* Vareafgiften *til* Københavns Havn *i Henhold til* § 7, 1. Stk. *i* Lov Nr. .... *om* Indførelse *af* det metriske System *for* Maal og Vægt er bleven omsat til det metriske System, vil« o. s. v.

Jeg gav desuden fire Grunde til al denne Indviklethed: 1) de talrige Lovrevisioner, der nødvendiggør en Mængde Henvisninger, 2) det forcerede Arbejde, der i Kraft af Kompromisserne mellem Tingene imod Rigsdagens Slutning gør det næsten umuligt at bevare Overblikket, 3) Rigsdagens Bestræbelser dels for at putte alt muligt ind i Lovene, dels for at overlade saa lidt som muligt til Administrationens Fortolk-

ning og 4) den almindelige Tilbagegang i Evnen til at skrive Dansk, som særlig har udmærket Akademikerne efter Latinens Bortfald.

Jeg foreslog derfor, *at* man drog Omsorg for, at man altid af Lovens Titel skulde kunne se, hvad Loven omhandler, *at* man skulde komme bort fra de talrige Henvisninger til tidligere Revisioner, og *at* man skulde oprette et særligt, fælles Lovkontor. Det havde jeg tidligere gjort Forsøg paa, men ingen Fagminister ønsker at lade sig kontrollere af en anden Ministers Personale. Forøvrigt bildte jeg mig ind, at der var et »Udvalg for Loves sproglige Affattelse«, men det traadte vist ikke i Funktion automatisk, og selv havde jeg aldrig følt Trang til at sende Bud efter det. Naa, senere gik det formentlig ogsaa meget godt for mit Embedsomraades Vedkommende, og for Socialreformens Sprog og Teknik fik vi da som nævnt Ros fra forskellig Side.

I Forbindelse med det anførte kan det nævnes, at jeg i 1931 drog Omsorg for, at alle Cirkulærer o. lign. fra Socialministeriet til Kommunalbestyrelserne fremtidig tilstilledes de enkelte Kommuner direkte fra Trykkeriet fremfor som tidligere at fordeles til disse gennem Amterne, et tidsspildende Omsvøb.

I 1932 nedsatte jeg et dengang meget omtalt *Arbejdsløshedsraad* med Generaldirektør *Michael Koefoed* som Formand og med forskellige andre prominente Mænd som Medlemmer, deriblandt Nationaløkonomerne, Professor *Birch* og Professor *Zeuthen* — med det Hovedformaal at være Regeringens Raadgiver i Spørgsmaal vedrørende Arbejdsløshedens Nedbringelse og Fremme af offentlige Arbejder, noget Dr. *Krag* var forskrækkelig vred over i Finanslovdebatten 1932 og meddelte, at der vilde løbe »Have i Stranden«, inden dette Raads Overvejelser vilde give Beskæftigelse af nogen Betydning, hvilket dog heldigvis ikke kom til at passe. Det var forøvrigt under samme Debat, at det ærede Medlem Hr. *Christiani* pludselig begyndte at agere sagkyndig paa Sociallovgivningens Omraade, i hvilken Anledning jeg maatte advare ham mod at stole paa et Blad som »Fyens Tidende«, »hvor en Person, der underskriver sig »Tænkeren«, i Reglen kun gennem Underskriften kan opnaa den ønskede Forbindelse med Tænkningens Rige«.

Det var for Resten i Anledning af *Bircks* Indtræden i Arbejdsløshedsraadet, at *Erik Rindom* i »Bogen om Birck« S. 179 fortæller, at denne, da det bebrejdedes ham, at han ikke havde besvaret min Henvendelse, straks gik til en Telefon, ringede mig op og sagde: »Dr. Birck her! — Ja! Med *Warming* som Suppleant«, hvorefter han lagde Røret paa. Jeg erindrer ikke denne Episode, men det kunde godt ligne ham, hvorfor det forekommer mig, at det er med *nogen* tvivlsom Føje, at Professor

Zeuthen i samme Værk Side 99 skriver »*Formen er det afgørende,* paa hvis Alter han ofrer Indholdet. Mange Steder mærker man imidlertid hos Birck den formglade Journalist og Skønaanden fra Aarhundredskiftet, Træk, han har fælles med sine omtrent samtidige som foruden den tidligere Ven *Schovelin,* f. Eks. *Steincke* og *Wieth-Knudsen.*« Hvad har dog den ellers agtværdige Professor tænkt paa, da han anbragte undertegnede Alvorsmand i dette Selskab!

Under den almindelige Administration hørte ogsaa *det internationale socialpolitiske Samarbejde,* en Afdeling vedrørende alle Sager i Kraft af Danmarks Stilling som Medlem af den til Folkeforbundet knyttede internationale Arbejdsorganisation og vedrørende alle Spørgsmaal angaaende internationalt socialpolitisk Samarbejde. Afdelingen blev oprettet i 1920 under Indenrigsministeriet, men overgik definitivt til Socialministeriet i 1929. Med Hensyn til den personlige Forbindelse med Arbejdsbureauet i Genève, derunder Deltagelse i Konferencer og Møder dernede, overlod jeg, der havde mere end nok at gøre herhjemme, disse Opgaver til andre, i første Række til *Bramsnæs,* der næsten var lige saa hjemme i Genève som i København, og som med Liv og Sjæl gik op i denne Gerning, der vilde have kedet mig. Tilbage for Socialministeriet var der dog tilstrækkeligt, saaledes som man kan læse i 2 Kroniker af mig i »Social-Demokraten« 19.—20. August 1930 »Borgerskabet og Arbejdskonventionerne«. (Versailles-Traktaten Kap. 18, jfr. Art. 427.)

Der vedtoges ved disse internationale Konferencer en Række Konventioner, som Medlemsstaterne altsaa skulde ratificere, og i saa Henseende saa det sørgeligt ud ved min Tiltræden i Socialministeriet, idet Danmark kun havde ratificeret 8 af samtlige 29 Konventioner, medens f. Eks. Bulgarien havde ratificeret 20, Belgien 19. Danmark laa paa Nr. 21-Pladsen af 23 europæiske Stater, saa der var nok at tage fat paa. Man havde mange forskellige Grunde eller Paaskud til denne Mangel paa Interesse for internationalt Samarbejde, *dels* at vi allerede var forud paa mange Omraader, *dels* at visse Konventioner vilde kræve indgribende Lovændringer herhjemme; desværre var Begrundelsen i det store og hele temmelig hyklerisk, idet Danmark havde undladt Ratifikation i *alle* de Tilfælde, hvor vor Lovgivning netop *ikke* var paa Højde med, hvad Konventionen krævede. Nej, der laa snæver Partipolitik bagved! *Borgbjerg* fik saaledes i hele sin Ministertid ikke vedtaget blot een eneste Arbejdskonvention.

Belært af disse sørgelige Erfaringer begyndte jeg da som Socialminister at sondre Stemningen lidt og fik fra Arbejdsgiverforeningens

Formand underhaanden Tilsagn om, at man ikke vilde modsætte sig følgende 3 Konventioner: 1) en *ugentlig Hviledag i Industrien*, 2) *Børns Beskæftigelse ved Landbrugsarbejde* og 3) *Landarbejdernes Organisationsret*. Det var derfor med en ikke ringe Forbavselse, at jeg senere saa Arbejdsgiverforeningen i Spidsen for det sædvanlige Følge af Industri, Haandværk, Handel, Rederi og Landbrug troppe op for at standse netop disse 3 Konventioner gennem en blodfattig Henvendelse til Landstinget. Men jeg tabte ikke Modet, da baade Hr. *Christmas Møller* og Hr. *Madsen-Mygdal* under Finanslovbehandlingen havde udtalt deres Partiers Villighed til at deltage i dette internationale Samarbejde.

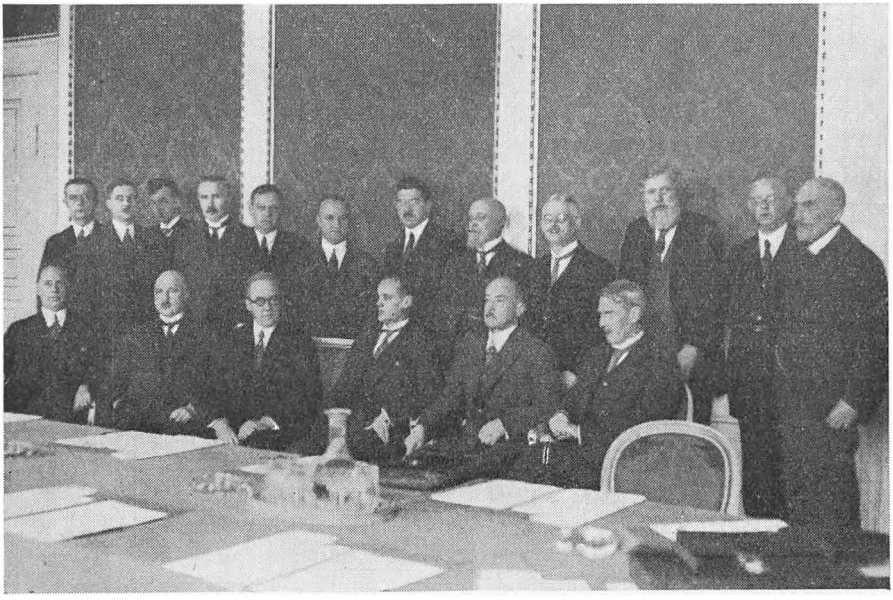
Sidstnævnte udtalte endog følgende: »... Jeg tror aldeles ikke, at vi i saa Henseende staar tilbage for andre Lande (hvad Christmas Møller dog var ganske klar over). Jeg tør ikke paastaa, at vi er det Land, der har vedtaget de fleste Konventioner (!) — det er vi maaske ikke, men jeg tror, at vor Stilling er ganske god i Kæden med Hensyn til at vedtage Konventioner.« Han var altsaa ganske uvidende om, hvad han talte om, og da jeg oplyste, at Danmark omtrent var Indehaver af Fuksepladsen, tav han som ofte før. Jeg kom, Gud forlade mig, naar jeg nød godt af Hr. Madsen-Mygdals forlorne Overlegenhed, saa snart han diskuterede Sociallovgivning, til at tænke paa Søren Kiær — altsaa paa den berømte Anekdote: Søren Kiær: Jeg vasker mine Hænder ligesom Pilatus. Bille: Og med samme Ret! Søren Kiær: Ja, med samme Ret!

Jeg skal imidlertid ikke opholde mig ved alle de Krumspring, man i Rigsdag og i Presse foretog for at unddrage sig sin naturlige Pligt til internationalt Samarbejde paa dette Omraade — Venstreblade skrev om disse Konventioner: »Det er en Turistreklame, ikke andet!« —, men skal nøjes med at anføre de Konventioner, jeg efter megen Mas og Besvær fik Rigsdagens Flertal med til:

I 1929—30: Landarbejderes Forenings- og Organisationsret.
I 1930—31: Ingen!
I 1931—32: Afskaffelse af Pligtarbejde (ingen praktisk Betydning for Danmark).
I 1932—33: Vægtangivelse paa tungt Stykgods, transporteret med Skib.

Det var, hvad jeg fik ud af de første 4 Aars Arbejde med Konventionerne, og det skulde jo ikke i væsentlig Grad bidrage til at højne vor internationale Anseelse paa dette Omraade. »Disse Potteskaar taler for sig selv«, som en kendt Minister engang kom til at udtrykke sig.

Saa var der større Forstaaelse af *det nordiske social-politiske Samarbejde*, i hvilket jeg deltog personlig, saaledes i den i Efteraaret 1929

Nordisk socialpolitisk Møde 1929.

afholdte Konference i København, hvor jeg holdt Indledningstalen og trak Retningslinierne op for Arbejdet i Fremtiden; blandt de danske Deltagere var Finansminister *Bramsnæs,* Departementschef *Lassen* og Raadsformand *Vedel.* Forhandlingerne drejede sig særlig om en Ulykkesforsikringsoverenskomst mellem de deltagende Stater samt om Funktionærers Arbejdstid.

Offentlige Modtagelser.

Vi bør dog ikke forlade den almindelige Administration uden et Par Ord om *de offentlige Modtagelser.* Det var ikke det samme Publikum som i Justitsministeriet, og der kom ikke nær saa mange, men til Gengæld var adskillige af dem ret besværlige, sindssyge, »Kværulanter« eller lidende af Renteneurose; dog forekom ogsaa de forskellige Typer, som jeg havde et indgaaende Kendskab til fra de mange Aar ved Frederiksberg Fattigvæsen. En Nydannelse var de mange Deputationer fra forskellige Organisationer af arbejdsløse, som dukkede op og forsvandt igen i disse Kriseaar, men som iøvrigt af og til kunde optræde ret truende. Naa, heldigvis var heller ikke de offentlige Modtagelser i Socialministeriet uden oplivende Momenter midt i al Tristheden.

En Adresse som »Deres Residence Hr. Sjusialmenister Steinkke« er jo ikke til at kimse ad, selv om den ikke kan staa ved Siden af følgende Henvendelse: »Herr Stenicke! Alt Myndighed i Kongeriget Danmark, De Venders, Slesvigholsten, Severin og Meklenborg, Grøndland og Færøerne! Cocialreformen duer ikke, men lig den frem for Herren « — Af andre skriftlige Henvendelser kan følgende tjene som Eksempler: »Jeg agter herved at aflægge Socialm. en Audiens paa næste Torsdag, da min Kone har faaet nægtet os Hjælp, fordi at jeg drikker. Men jeg drikker kun rent mekanisk en Bajer eller to om Aftningen, hvad jeg herved vil punktere.« Eller »Hr. Chozial Manister Stinge! Da jeg herved vil anmode dem at jeg paa Grund af Giftermaalet med Enken vilde Jeg gerne spørge om de kan tage Børnene fra os som ikke lider uskel eller mangler at Spise rene Senge og Tøj med Tilbehør. Adrasse N. N.« Eller »Kan man sige, jeg har Skyld naar det er Politiet der kalder mig for Gelænderhøvding og Trappeartist, blot fordi jeg har været Reservepostbud.« Eller endelig: »Angaaende Hormusellitet har jeg kun at sige, at vi har talt om det — Overlægen og mig, men aldrig gjort det.« —

Men vi maa stoppe de øvrige Snese af Breve ned i Bordskuffen igen, hvis vi ogsaa skal anføre nogle Eksempler fra pudsige *Samtaler* ved de offentlige Modtagelser: »Jeg vil paa ingen Maade forlænge Deres Tid eller stille nogen Ultimation, men bare til Slut sige, at jeg altid har staaet som en go' Medlem af Partiet og den Slags.« Eller: »Jeg tog det til Eftermæle og sagde ikke et Ord saadan rent privatus, som man siger.« Eller: »For mig at se, er Menneskene ens — Kød og Blod over det hele. Ogsaa selvom man er Minister! Den Dag, vi lukker vore Glugger, lugter vi ens, det er nu min og N. N.s Mening og den staar jeg ved.« Eller: »Da vi nu sidder saa godt og kværulerer med hinanden, vilde jeg blot lige forespørge om en Ting til for ikke at komme yderligere paa Højkant med Systemet.« Eller: »Barnefaderen arbejder om Natten i kontinenterlig Drift og jeg er alene med Tvillingerne. Saa en Dag kommer der en Nat en Kommunist, som at vi kendte og raaver saadan op, at begge Pigerne vaagnede og blev saa forskrækkede, at den ene døde.« — Af Skræk? — »Ja, hun fik Safoydans med det samme og var død i Løbet af 3 Aar.« — Eller endelig: »Jeg bliver behandlet skandaløst, da jeg er ganske uforskyldt.« — »Naah! Alimentationsbidrag plejer man ikke at komme helt uforskyldt til.« — »Er Børn da ikke Fremtidens Verden, Hr. Minister?«

Og fik man ikke ondt af hende, der klagede som følger: »Jeg bliver forfulgt af Kommunister eller Ganstere fra Moskva med elektriske Straaler, Gas og Kulilte, der lugter tørt, saa jeg maa ligge med 20 Lag

Pap om mig om Natten.« Det maa være næsten lige saa slemt som for hende, der »havde faaet dette hersens *maliciøse* Anæmi« eller hende, som ikke vilde behandles for sine daarlige Nerver af en almindelig Læge, men forlangte en *Nekrolog*. Overhovedet er det jo ofte galt med disse uhyggelige Fremmedord, som naar f. Eks. en Kone en Dag meddelte mig, at hendes Mand, der var Tekstilarbejder, nu endelig havde faaet Arbejde paa en — *Testikelfabrik*. Naa, det er nu ingenlunde alene de fattige i Aanden, der har deres Besvær med Sproget! En »officiel« Skrivelse fra Arbejdernes Fællesorganisation i X-by til mig begynder f. Eks. saaledes: »Ærede Partifælled! Dette for at meddele, at der maseres fra S-gade med Musik Kl. 4.«

Heller ikke de mange officielle Skemaer er altid lette at udfylde! F. Eks.: Navn: N. N. — Ægteskabelig Stilling: vandret!

Eller Navn: N. N. — Stilling: Nabo. — Man forstaar næsten ham, som i Anledning af en Statistik truede med at skyde, »hvis de vilde tælle *ham*«.

Men lad os slutte disse Glimt fra de offentlige Modtagelser med en lille Samtale, hvor den ene Part var en temmelig skidtvigtig københavnsk Grosserer, der indledede saaledes: »Jeg har ladet mig fortælle, at Socialministeren skal være en meget selvglad, men ogsaa en meget klog Mand.« — »I hvilken af disse Egenskaber søger De mig saa?« — »Jeg forstaar vist ikke rigtig!« — »Jo, for hvis det er i den første Egenskab, er Henvendelsen overflødig, da jeg har nok i mig selv, og er det i den anden, behøvede De jo ikke at beskæftige Dem med den første.« Det passer dog ikke, naar »Berlingske Tidende« meddelte, at han efter den Omgang blev hentet af »Falck«.

Særforsorgen.

Ved Særforsorgen tænker jeg i denne Forbindelse for Aarene 1929—33, ikke paa dette særlige Begreb i Loven om offentlig Forsorg, men paa Sagerne i det daværende 2. Kontor, som i hele denne Periode ledes af Kontorchef *Otto Fenger,* der under sig havde Børneforsorgen samt Sager vedrørende aandssvage, døvstumme, talelidende, blinde og vanføre. Fenger var ikke nogen stor Begavelse, men et tiltalende og ejendommeligt Menneske, der havde et nøje Kendskab til de mange forskellige Anstalter og Hjem samt til disses Ledere. Naturligvis var jeg i Kraft af mine tidligere Stillinger og mine Studier teoretisk fortrolig ogsaa med denne Gren af Socialministeriets Administration og heller ikke

helt uden praktisk Kendskab til en Del Anstalter og Hjem, men, selv om jeg i høj Grad kunde støtte mig til Fenger, skyndte jeg mig dog, saa snart Tiden tillod det, at komme rundt de forskellige Steder for at lære Forhold, Personer og Patienter lidt nærmere at kende, og jeg havde da den Uvane altid at komme uanmeldt og kaste mig in medias res.

Det var dog ikke altid, at denne Form for Besøg var lige velkommen. Straks fik man undertiden en Modtagelse, der mindede en om den Plakat, der var slaaet op uden for en vis Bondegaard: »Al Færdsel her paa Jorden forbydes«. Visse Forstandere og navnlig Forstanderinder lod mig nemlig høre, at f. Eks. *Borgbjerg* altid var saa hensynsfuld at anmelde sit Besøg i Forvejen, saa alt kunde være pænt og rent, Havegangene revet og Flaget vaje, samt Maden staa paa Bordet, mens jeg kom væltende ind midt i Lørdagsrengøringen o. s. v. Det rørte mig dog ikke, da jeg ikke kom for at aflægge Visit, men for at inspicere. Efterhaanden naaede jeg at faa Tid til at besøge de fleste Ungdomshjem, Pigehjem o. s. v. og sætte mig lidt ind i den daglige Tilværelse samt komme Lederne og Ungdommen ind paa Livet. Gennemgaaende var Forholdene gode og Aanden ligeledes, men enkelte Steder var Disciplinen lovlig militærisk og Ledelsens Livssyn for missionsk præget; i det store og hele var det dog en glædelig Oplevelse, men for ikke at komme til at saare nogen eller være uretfærdig, vil jeg ikke fremhæve noget af de mange Hjem paa andres Bekostning.

Ogsaa Besøgene paa forskellige andre Hjem mindes jeg med Glæde, saasom paa de forskellige Hjem for blinde og døvstumme samt vanføre, Steder, hvor der ligeledes gøres et stort Arbejde for de unge. Hvad der navnlig slog én, var det Humør, der var over Undervisningen af disse Børn og over Børnene selv, og man studsede uvilkaarligt over, i hvilken Grad selv blinde Børn havde lært at orientere sig i den vanskelige Tilværelse, og hvor søde og glade de var; paa Refsnæs saa jeg bl. a. en blind ung Mand køre et Par Heste, men der var mange andre Beviser paa, i hvilken Grad de blinde formaar at udnytte de andre Sanser, og til hvilken Grad af Følsomhed de kan naa. I Virkeligheden blev disse forskellige Besøg paa Anstalter og Hjem, som man paa Forhaand ikke turde stille store Forventninger til, en Kilde til mangen glædelig Overraskelse.

Det samme kunde man til Dels sige om Møltrup Optagelseshjem for »Vagabonder« og andre havarerede Eksistenser, som her fandt et Tilflugtssted, men naturligvis ikke om Aandssvageanstalterne. Og dog! Naar man tænkte sig den Tilværelse, disse Mennesker ellers var gaaet

ind til i det normale Liv eller tidligere paa Kommunernes Fattiggaarde eller tinget ind hos private, kunde man kun glæde sig over, hvor langt det efterhaanden var lykkedes at naa, som f. Eks. paa Anstalter som Ebberødgaard, Ribe Aandssvageanstalt, hvor der var mange særlig lavtstaaende aandssvage, for ikke at tale om Bregninge, hvor jeg har tilbragt adskillige interessante Dage baade i Professor *Kellers* Tid og sammen med Overlæge *Wildenskov*. Gennemgaaende var ogsaa Alumnerne glade og tilfredse, enkelte endda saa ovenud lykkelige, at det var indlysende, at de maatte være aandssvage.

Det vilde være fristende, men føre alt for vidt, at fordybe sig i de mange forskelligartede Oplevelser eller at skildre nærmere de mange nye Indtryk, der blev Resultatet af disse Inspektioner og Studiebesøg, men enkelte pudsige Episoder kan der dog vel blive Plads til. Først en lille Historie, som i forskellige Variationer er gaaet igen i Bladene, endda saa sent som i 1946, men som forløb saaledes: Paa et Sindssygehospital mødte jeg en Patient, der vandrede stille rundt i Haven; jeg fik Lyst til at snakke lidt med ham og sagde derfor: »Goddag, jeg er Minister Steincke ....« Længere kom jeg ikke, før han afværgende slog ud med Haanden og sagde: »Det gaar over, det gaar over; da jeg kom herind, troede jeg, jeg var Paven.« — Oppe paa Nykøbing talte jeg med en anden Patient i Skoven, der hører til Hospitalet, da en meget voldsomt gestikulerende Mand passerede os. »Hvorfor mon han fægter saa voldsomt med Armene?« spurgte jeg. — »Ham,« svarede han, »Den Stakkel, han gaar rundt og tror, han er Jesus; *men jeg lader ham gaa;* jeg skal nemlig sige Dem, at jeg er den mest humane Direktør, Hospitalet nogensinde har haft.«

Paa et Besøg i *Bregninge* gik jeg en Tur rundt med Professor *Keller,* da en Alumne pludselig kom farende i øjensynlig ophidset Tilstand og forlangte at tale med »Fessoren«. Denne svarede: »Sig De bare frem, X.« — »Naa, ja, de siger, at ham Minister Stainike — ham, som har ladet mig kastrere — er kommet hertil, og nu vil jeg altsaa bare sige Fessoren, at hvis a' jeg ser ham, saa slaar jeg ham ihjel.« Men næppe havde jeg sagt: »Steincke, det er mig«, før han med alle Tegn paa Rædsel skyndsomst tog Flugten. — Et meget ejendommeligt Besøg aflagde jeg paa *Sprogø* i Internatet for erotomane Kvinder. Hele Skaren var forsamlet paa Landgangsbroen og nidstirrede mig og de to Mandfolk, der roede mig i Land fra et af Marinens Fartøjer. Og aldrig har jeg været Genstand for en saa omfattende og almindelig Interesse fra et kvindeligt Selskabs Side som her eller ført Mage til Samtale; den

drejede sig nemlig kun om Sterilisering og dertil knyttede Fænomener, en bramfri Konversation, som utvivlsomt tidligere i Tilværelsen vilde have bragt selv mig til at rødme.

Men lad os slutte med en trods dens tragiske Baggrund forholdsvis rørende Solstraalefortælling. Ved et Held blev en lille Pige, der var anbragt paa en Aandsvageanstalt, flyttet, da det viste sig, at hun var baade blind og døvstum, men meget langt fra aandssvag, tværtimod. Under et Besøg paa vedkommende Hjem følte hun sig til, at det var en 7-Personers Vogn, jeg kørte i, og beundrede forskellige Enkeltheder, hvorfor hun fik Lov at køre en lille Tur med, hvad hun var henrykt over. To Aar efter, da jeg kom igen, kunde hun kende mig paa de to Ringe, jeg bar paa venstre Haand, og fortalte i sit Fingersprog om den tidligere Køretur. Hun var tilsyneladende glad og lykkelig, men jeg tænker altid paa, hvordan disse unges Psyke vil forme sig under og efter den vanskelige Pubertetsalder.

Foruden den daglige Administration vedrørende Særforsorgen arbejdede vi paa at skabe bedre Uddannelsesmuligheder og -steder for *blinde,* samtidig med Arbejdet paa Gennemførelsen af de stærkt udvidede Bestemmelser i Socialreformen, og jeg havde til Gengæld den Glæde i Juni 1933 at modtage følgende Telegram: »Dansk Blindesamfunds Repræsentantskab og Forretningsudvalg, forsamlet her til Aarsmøde i København, bringer Ministeren deres hjerteligste Tak for de Hensyn, der i Socialloven er taget til os blinde.« (P. Hansen — Ernst Jørgensen).

Hvad den særlige Forsorg for de *vanføre* angaar, et Omraade, hvor der dengang tiltrængtes væsentlige Reformer, kan jeg oplyse følgende. Kort efter min Tiltræden som Socialminister modtog jeg en Deputation fra Aarhus: Folketingsmændene *Axel Sneum* og *Hedelund* samt *K. Mousten* fra Aarhus Byraad vedrørende et ortopædisk Hospital i Aarhus. Efter sit Folketal skulde Jylland belægge ca. 45 pCt. af Pladserne paa Vanførehjemmet i København, men Procenten var kun 10, takket være de store Afstande, Rejsevanskelighederne særlig for vanføre Børn, der skulde have Ledsagere med, o. s. v., og da disse forskellige Problemer gerne skulde være nogenlunde løst i Forbindelse med de nye Lovregler om invaliderede i Socialreformen ved dennes Ikrafttræden, nedsatte jeg i Marts 1930 en Vanførekommission under Ledelse af daværende Departementschef *K. H. Kofoed* og med 4 Repræsentanter fra Rigsdagen, nemlig *Axel Sneum, Hedelund, Thygge Jacobsen* og *Th. Povlsen.* Det drejede sig formentlig om ca. 40.000 Menneskers Forhold, saa der var nok at overveje for saa vidt muligt

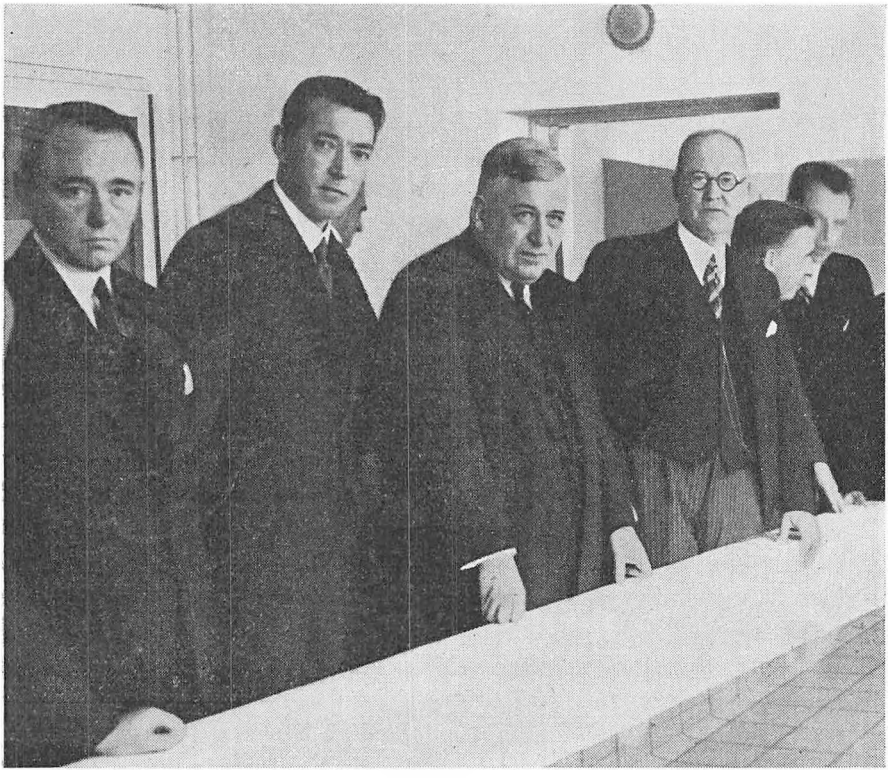
at udnytte de erhvervshemmedes Arbejdsmuligheder og Arbejdslyst uden at gøre sig Uvenner med Finansministeren.

Samtidig — i Juni 1930 — afholdt de *nordiske Vanføreanstalter en Kongres* for at danne en selvstændig Sammenslutning. Som Kongressens Præsident bød jeg paa den danske Regerings Vegne velkommen og gav en Oversigt over Vanføreforsorgens Udvikling i de sidste 50 Aar — altsaa fra en Tid, hvor man betragtede enhver vanfør eller Invalid som arbejdsudygtig, til vore Dage, hvor det modsatte Synspunkt heldigvis trænger mere og mere igennem trods al Træghed fra det offentliges og Arbejdsgivernes Side.

Og medens vi er ved Kongresserne, vil jeg lige nævne den *8. nordiske Særforsorgskongres,* der med 700 Deltagere afholdtes i Folketingssalen paa Christiansborg i Juni 1931, hvor jeg som Præsident aabnede Forhandlingerne og senere holdt et Foredrag om dansk Særforsorg, hvor jeg kom nærmere ind paa Aandsvageforsorgen i Forhold til Problemerne om Sterilisering og Racehygiejne, som dog kun faar Rigsdagsmændene til at lytte, naar det gælder Kvægracer, ikke naar det gælder Menneskematerialet. Jeg bebudede en skærpet Lovgivning paa dette Omraade.

Ved forskellig Imødekommenhed, særlig fra Københavns Side, lykkedes det den ovennævnte »Vanføre-Kommission« at udarbejde et forholdsvis billigt Forslag til *et nyt ortopædisk Hospital* (ved Lyngbyvej) til Afløsning af det gamle, stærkt forældede Vanførehjem paa Toldbodvej, og i Maj 1933 fik jeg Finansudvalgets Tilslutning til Statsgaranti for et Laan paa 2 Mill. Kr., dengang forholdsvis mange Penge. Aabningen af dette Hospital skete allerede i 1935, men først i 1940 indviedes det nye ortopædiske Hospital i Aarhus, altsaa længe efter det Tidsrum, vi behandler i dette Bind.

Ordningen af Lægeforholdene ved Ortopædisk Hospital i København var iøvrigt ved at bringe mig i Konflikt med den talrige og høje Bestyrelse for Samfundet og Hjemmet for Vanføre, hvis Formand Professor *Sindballe* var meget utilfreds med, at jeg ikke vilde godkende den paatænkte Ordning. Det vilde jeg imidlertid ikke, idet jeg straks maatte finde det mærkeligt, at Digteren, Dr. med. og Overlæge i Hæren *Aage Berntsen* var forbigaaet ved Besættelsen af de to Afdelingslægestillinger, og det skønt han havde en 11-aarig Ansættelse bag sig og tidligere var genansat. Jeg søgte derfor at trænge til Bunds i Sagen gennem Samtaler bl. a. med Overlæge *Guildal,* Professor *Chievitz,* Medicinaldirektør *Frandsen* og Dr. med. *P. G. K. Bentzon,* der af de to førstnævnte pludselig var designeret til Hr. Berntsens Efterfølger, og kom til den sikre

Ortopædisk Hospitals Indvielse.
Dr. Frandsen, Jonquieres, Guildal og Steincke.

Overbevisning, at der var gaaet »Lægepolitik« i Sagen, noget der iøvrigt skal være hændet før.

Hvad disse Intriger eller denne »Politik« tilsigtede, interesserer næppe Offentligheden, men Resultatet blev, at jeg ansaa det for uretfærdigt overfor Dr. Berntsen, om jeg paa Socialministeriets Vegne havde godkendt den af Bestyrelsen vedtagne Ordning, hvorfor jeg nægtede dette. Professor *Sindballe* vrededes svarligen herover og forekastede mig, at det ikke var mig, der skulde besætte disse Stillinger. Jeg svarede ham, at jeg ikke tiltrængte Manuduktion med Hensyn til min Kompetence; det var ganske vist Bestyrelsen, der ansatte, men Ministeren, der skulde godkende Indstillingen, hvilket altsaa ikke vilde ske i det foreliggende Tilfælde. Professoren truede derefter med, at den saaledes desavouerede Bestyrelse muligvis vilde nedlægge sit Hverv, hvortil jeg bemærkede, at jeg med Sindsro vilde imødese et saadant Skridt, da adskillige

af de Herrer efter min Mening trængte til Afløsning. Bestyrelsen blev dog!

Resultatet blev efter adskillige yderligere Genvordigheder og Forhandlinger, at Dr. Berntsen blev Afdelingslæge i København og Dr. Bentzon Overlæge i Aarhus, den Ordning jeg efter min Undersøgelse af Forholdene maatte anse for den sagligt set rigtigste. Forhaabentlig har mine Modstandere senere givet mig Ret, efter at Sindene igen faldt til Ro! I hvert Fald var Dr. Berntsen glad.

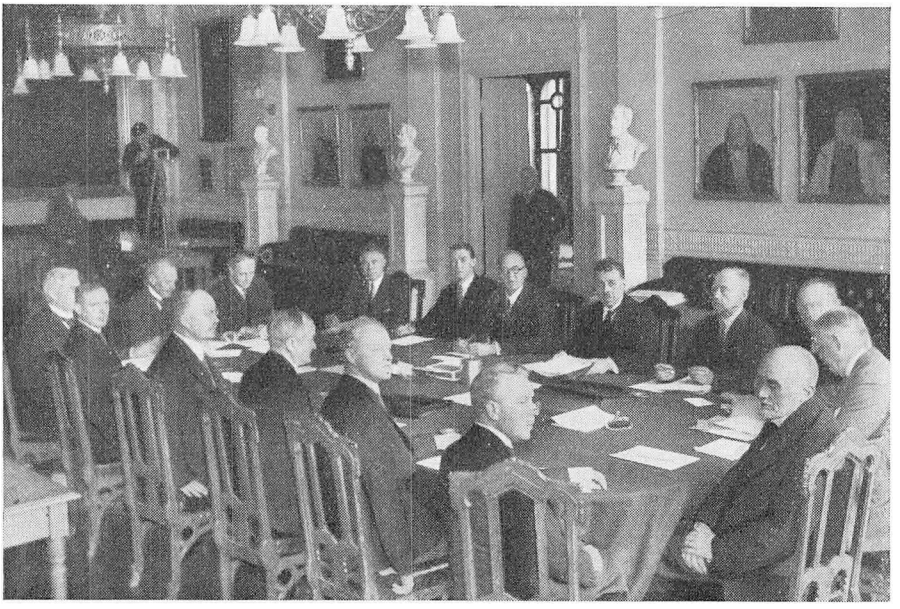
Hvad de *døvstumme Børn* angaar, lykkedes det ved Velvilje fra Forsvarsminister *L. Rasmussen* og General *Nyholm* i 1930 at faa indrettet Lynæsfortet til Feriekoloni for døvstumme Børn, hvortil jeg opnaaede at faa bevilget de fornødne Tilskud. Iøvrigt optog forskellige Uddannelsesspørgsmaal os omkring Socialreformens Vedtagelse! Saaledes det Forsøg, der blev gjort ved paa *Stendetgaard* i Sønderjylland at oplære dertil egnede unge døve til Landbrugsarbejde og senere en videregaaende Undervisning i Forbindelse med erhvervsmæssig Uddannelse ved *Døvstummeskolen i Nyborg*. Ogsaa med Hensyn til døvstumme var der Tale om nordisk Samarbejde, dog særlig efter 1933.

I August 1932 flyttede Statens Institut for *Talelidende* fra de smaa Lokaler i Rosenvænget ud i den smukke og velindrettede tidligere Jernbaneskole i Hellerup, som Statsbanerne ønskede at afhænde. Ved den højtidelige Indvielse med baade svenske og norske Gæster talte først jeg og derefter Forstanderen Hr. *Bering Liisberg*. Skolen og Internatet rummede 50—60 Sengepladser, og Institutet kunde daglig undervise 75 Elever.

Ved to Love af 23. Marts 1932 lykkedes det at faa gennemført en Nedsættelse af Kontingentbetalingen paa de kgl. Døvstummeanstalter og Statens Blindeinstituter. — Disse dog ikke uvæsentlige Enkeltheder fra Særforsorgens udstrakte Omraade indtil 1. Oktober 1933 maa vi nøjes med i dette Værk, der fortrinsvis skulde omhandle mine personlige Erindringer!

Nogle specielle Sager.

Der var naturligvis ogsaa i disse Aar mange særlige Sager eller Enkeltafgørelser, som vakte Opmærksomhed eller Kritik; jeg skal kort omtale de vigtigste af dem, jeg erindrer. Det vakte en Del Opsigt, at jeg kort efter min Tiltræden standsede *Hvervningen af polske Roearbejdere* til danske Roemarker, men iøvrigt var der allerede paa det Tidspunkt hvervet ca. 500, saaledes at Forbudet først fik særlig Betyd-

Socialpolitisk Konference i Oslo.

ning for 1930, hvor jeg ikke lod mig blødgøre selv af en Deputation af saa kendte lollandske Godsejere som *Moesgaard-Kjeldsen, Sonne* og *Knipschildt,* der fik et lige saa kategorisk som venligt Afslag. Jeg havde nemlig ikke Spor Lyst til at »gaa i min Fodgængers Forspor«, som en æret Folketingsmand engang kom til at udtrykke sig overfor mig.

En anden Sag, der i Sommeren 1930 medførte et omfattende Bladskriveri, var Standsning af den ugentlige Oversigt over Arbejdsløsheden, der var upaalidelig og blev misbrugt, og Indførelsen af en maanedlig og bedre gennemarbejdet *Arbejdsløshedsstatistik;* men endnu mere Skriveri blev der dog om en Afgørelse, jeg omtrent samtidig traf om *Fagforeningskontingent som Fattighjælp.* En Opholdskommune havde for to langvarigt arbejdsløse Arbejdsmænd udredet deres Fagforeningskontingent som Fattighjælp, Forsørgelseskommunen protesterede, medens Amtet og Ministeriet gav Opholdskommunen Medhold. I den Anledning for Dr. *Krag* ud med et voldsomt Angreb paa mig, idet han bl. a. hævdede, *at* der ikke var nogen Pligt for en Kommune til at betale Fagforeningskontingent, *at* det var noget helt nyt, der her var sket, og *at* han aldrig i sin Ministertid havde været ude for noget lignende.

Jeg svarede hertil, *at* det ikke drejede sig om Pligt, men om Ret for

Kommunerne til at skønne og derefter eventuelt yde det omhandlede Kontingent for at undgaa, at Medlemmet blev slettet, *at* det netop var gammel Praksis at yde saadant Kontingent, naar der vel at mærke ikke var Tale om Strike eller Lock-out, og *at* Dr. Krag havde været ude for det, der var værre, idet han den 13. Juni 1927 havde givet en kommunal Hjælpekasse Tilladelse til at betale en mindre Restance af Fagforeningskontingent, en Afgørelse, der i hvert Fald efter hans egen Opfattelse maatte være uendelig meget farligere end at betale Restancen som Fattighjælp, til hvis Modtagelse der jo er knyttet en Række ydmygende Retsvirkninger. (Diskussionen i Pressen fortsattes livligt til Afgørelse af, hvem af os der var den største Idiot eller dog mest uvidende og demoraliseret.)

»Rabat«-Steincke.
(»Arbejderbladet«).

Et decideret Nederlag led jeg ved en Ordning med *Rabatkort til arbejdsløse,* iøvrigt tilrettelagt af Socialministeriets Arbejdsudvalg. Naar Ordningen ikke slog an, skyldtes dette for det første den honnette Ambition, men dernæst to bestemte Forhold. Naar jeg godkendte Tanken om en Rabatkortordning, som ganske vist dengang var ny og derfor farlig, var Forudsætningen den, at Rigsdagen vilde vedtage den særlige Krisehjælp til arbejdsløse. Men Landstinget standsede netop Lovforslaget samtidig med, at Rabatkortene traadte i Kraft. Og Følgen blev, at de Tusinder, som netop blev narret for Krisehjælpen, ingen Penge havde til at købe for. Denne Situation udnyttedes selvfølgelig paa det groveste af Kommunisterne. Resultatet blev den for mig ejendommelige Situation, at de arbejdsløse — takket være Landstingets Politik — ingen Krisehjælp fik og — takket være Kommunisternes Agitation — samtidig gik Glip af den halve Million Kr., som Rabatkortene alene i København var værd. Til Gengæld smædede Kommunisterne mig, som vilde have skaffet de arbejdsløse baade Vinterhjælpen og billigere Fødemidler, en yndefuld og hjertevarmende Form for

saglig Politik. Hvad siger ikke Tyskerne: Eifersucht ist eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht, was Leiden schafft.«

Efter den nye Straffelovs Vedtagelse blev det bestemt at flytte *Overtilsynet med Tvangsarbejdsanstalterne* fra Justitsministeriet til Socialministeriet, hvorefter det var Hensigten ved Socialreformens Ikrafttræden at nedlægge Halvdelen af dem, hvilket dog ikke forhindrede Kommunisterne i stadig at skrive, som om Antallet af Tvangsarbejdsanstalter tværtimod blev fordoblet ved Socialreformen og faa en Mængde Undermaalere til at tro paa dette Vrøvl, saa de ikke turde søge Hjælp af Frygt for at komme paa en Tvangsarbejdsanstalt!! I Anledning af denne Overflytning inspicerede jeg forskellige af disse Anstalter og fandt enkelte Steder Forholdene alt andet end forsvarlige, specielt paa Anstalten i Sakskøbing, hvor jeg paa Grund af forskellige Klager inspicerede sammen med Medicinaldirektøren, Dr. *Frandsen,* og Dr. med. *George E. Schrøder.* Vi ryddede godt op i denne Anstalt, hvor raske og syge var blandet sammen, og hvor normale Mennesker var anbragt sammen med sindssyge og aandssvage. Det bør tilføjes, at Amtmanden var alt andet end henrykt for denne Inspektion, og Amtsraadet har formodentlig heller ikke betragtet én med blidere Følelser, udprægede Tilhængere af »det kommunale Selvstyre« som de jo i Reglen er!

Endnu ufredeligere var dog følgende Sag, der dengang — i December 1932 — betegnedes som *Julegaven til de arbejdsløse.* En Deputation af arbejdsløse henvendte sig til Borgmester *Viggo Christensen* om Udbetaling af en særlig Julehjælp, hvad han dog ikke mente, der var Lovhjemmel til. Deputationen kom saa til mig, der meddelte, at Ministeriet for nylig paa en Forespørgsel fra en Kommune havde svaret, at vel havde Kriseloven ikke tænkt særlig paa Julehjælp, men at det omvendt heller ikke efter Loven var udelukket at yde denne Hjælp. Deputationen bad mig da, om jeg ikke vilde meddele Borgmesteren dette, hvad jeg selvfølgelig gjorde. Han bad mig om en Afskrift af den nævnte Afgørelse og tilføjede, at Deputationen kunde komme op til ham nogle Timer senere. Hvad der derefter passerede, kender jeg kun gennem Bladene.

Ifølge disse vedtog Magistraten, med Undtagelse af de konservative, at foreslaa Borgerrepræsentationen at bevilge 15 Kr. til Forsørgere og 10 Kr. til Ikke-Forsørgere, eller ialt 260.000 Kr. Under denne Forhandling rettede Pastor *Bindslev,* den senere Borgmester, et voldsomt Angreb paa mig, der »ved et moralsk Pres driver en Kommune ud til den yderste Grænse af, hvad en Lov tillader«, og endte med at forkynde, at

»Socialministeren har overskredet sin Kompetence«. »Politiken« interviewede mig, der »med et Knips og en Telefonopringning« havde væltet en Byrde paa $^1/_4$ Mill. Kr. over paa Kommunen. Jeg svarede, at Udtalelserne — efter de forskellige Referater at dømme — var »tilpas urigtige, misforstaaede og forlorent overlegne til at minde om denne Modepræst«, og hvis det, jeg havde gjort, var at lægge et utilladeligt Pres paa Kommunerne, saa indeholdt enhver ministeriel Resolution eller Fortolkning et saadant Pres. Journalisten sagde, at Hr. Bindslev havde betegnet Tidspunktet som tilfældig valgt, hvortil jeg jo kun kunde svare, at Juleunderstøttelse naturligst ydes ved Juletid. Han sluttede med at spørge, om jeg tillagde Hr. *Bindslevs* Angreb paa mig stor Betydning, hvortil jeg kun kunde svare: »Nej, er der nogen, der gør det?«

Martin-Sagen.

Og medens vi er ved de ubehagelige Erindringer, er det rimeligt at slutte med den saakaldte *Martin-Sag,* der endte med en Injuriesag mod mig og en Dom, der dog efter det foreliggende paa ingen Maade var ærekrænkende. Sagen begyndte i Januar 1931 med noget Bladskriveri i Anledning af, at Forligsmanden Hr. *Riis-Hansen* var udnævnt til Kommandør af 1. Grad. Da Forligsmanden som saadan sorterede under Socialministeriet, spurgte »Ekstra Bladet« ganske naturligt mig, om jeg kendte noget til den Sag, hvortil jeg kun kunde svare, at jeg hverken havde Lod eller Del i den, hvilket Bladet naturligvis tog til Efterretning. Men hvad havde Redaktør *Svend Martin* da skrevet? *Havde* han skrevet, at jeg havde løjet? — Nej, naturligvis ikke, han havde kun skrevet saaledes, at enhver Læser skulde faa dette Indtryk, nemlig følgende ægte Stykke Martin, naturligvis anonymt:

»... En af vore Medarbejdere (altsaa han selv) oplyser saaledes, at han i sin Haand har haft en ministeriel Skrivelse, underskrevet af et af (!) det nuværende Ministeriums Medlemmer, af hvilken det fremgik, at den paagældende Minister først havde modsat sig, at en Orden blev givet til en bestemt Person (!), men at han overfor en fornyet Henstilling bøjede sig og gik ind paa, at han fik Dekorationen.

Hvorledes man herefter kan hævde, at Dekorationerne gaar udenom Ministeriet, forstaar vi ikke, tilmed da det ikke her drejer sig om noget isoleret Tilfælde. Hvad Statsministerens og Socialministerens Forsikringer derfor er værd med Hensyn til den nu foreliggende Udnævnelse, skal vi ganske overlade til Offentligheden at dømme om.«

Og dette skrev han, efter at han lige forinden direkte havde spurgt mig, om jeg virkelig intet havde haft med denne Udnævnelse at gøre, og igen faaet bekræftet, at jeg intet kendte til Sagen. Da jeg derefter mødte Redaktør Martin i Vandrehallen, kaldte jeg ham i Overværelse af mange Vidner for »en Slubbert og en fejg Slyngel«, det mest træffende Udtryk, jeg i Øjeblikket kunde finde, og opfordrede ham samtidig til at anlægge Sag imod mig.

Men Hr. Martin kviede sig aabenbart svært ved at anlægge Sag! I hvert Fald modtog jeg fra Overretssagfører *Byrdal* en Skrivelse, der allernaadigst gav mig Lejlighed til at fremkomme med en uforbeholden Undskyldning.

Der var dog uden for Venstrepresen enkelte Blade, der ikke blandede snusket Partipolitik og almindelige Hæderlighedsbegreber sammen i een Pærevælling! Saaledes skrev det mig ellers uvenlig stemte »Aarhuus Stiftstidende«:

»Men vi for vort Vedkommende — og vore Pressekolleger med os — kan ikke være utilfredse med Hr. Steinckes Forsøg paa at tage den Art politisk Journalistik i Nakken, som Hr. Svend Martin er Mesteren for, og som han i en Aarrække har produceret i en Del Venstreblade til liden Ære for dansk Presse.

Det foreliggende Tilfælde, som har bragt Hr. Steincke i Harnisk, er typisk for den Martin'ske Metode. Han antyder først, at det er Hr. Steincke, som har indstillet Riis-Hansen til Kommandørkorset. Ministeren siger klart og bestemt, at det har han intet haft med at gøre. Hr. Martin udsender en ny Antydning — denne Gang af, at Ministeren lyver. Hr. Martin skriver ikke lige ud, at det er Løgn, hvad Steincke siger, og han beviser ikke, at det er det. Han antyder blot og lader iøvrigt Spørgsmaalet staa aabent! Nej, han anvender den perfide Form, som han behersker som ingen anden. Han antyder blot og lader iøvrigt Spørgsmaalet staa aabent! Enhver ærekær Mand, der udsættes for sligt, maa følges af Sympatien, naar han kraftigt reagerer overfor en saadan Behandling. Og den Presse, der — blindet af politisk Nag og Had — giver Rum for den Slags Journalistik og tilsyneladende fryder sig derved, bør dog vist alvorlig overveje, om den nu ogsaa i Længden har Ryg nok til at bære Byrden ...«

Det er ikke mig, men »Aarhus Stiftstidende« der skriver ovenstaaende, men det er et nøjagtigt Udtryk for min Opfattelse. Jeg har aldrig været nogen Fjende af Pressen, tværtimod, og jeg elsker en skarp Form, Ironi og Satire, men hader dette Rodsammen af lumpen personlig Nedrakning, Perfidi, Hykleri, Latterliggørelse, Ringeagtsytringer, Ærefornærmelser og Bagvaskelse, der Gang paa Gang præmieres som

1. Kl. Journalistik, og som faar de tre Fjerdedele af Pressen til at vælte sig over den, der i den offentlige Anstændigheds Navn eller for sin egen Æres Skyld afslører Slubberterne og de fejge Slyngler, hvad enten de saa præsterer Lederne eller — af »den hæderlige Presse« henvises til Petitstoffet.

Hr. *Martin* fik selvfølgelig ingen Undskyldning, men maatte anlægge sin Injuriesag, idet jeg svarede Hr. *Byrdal,* at jeg intet havde at forhandle om, saa længe Hr. *Martin* ikke offentlig havde tilbagekaldt den Insinuation, at en af mig paa Embeds Vegne fremsat klar og kategorisk Udtalelse var i Strid med Sandheden. Selv laa jeg syg, men anmodede den i alle Kredse ansete Overretssagfører *Axel Bang* om at varetage mine Interesser, hvad han med Glæde gjorde.

Martin-Sagen gik altsaa sin Gang! Hvad der foregik, véd jeg kun fra Bladene, idet Overretssagfører Axel Bang ikke mente, jeg skulde give Møde for at spille med i den Komedie, de andre havde lagt op til.

Dommen, der blev afsagt af Dommer *Scharling* den 17. Februar, havde følgende Præmisser: »Selvom Sagsøgte med nogen Grund har kunnet føle sig irriteret over Sagsøgerens Artikel, som dog — naar henses til Tonen i den offentlige Diskussion i det hele taget — ikke skønnes at være af særlig udæskende Karakter, findes han ikke deri at have nogen rimelig Undskyldning for et saa groft fornærmeligt Overfald paa Sagsøgeren, som det i Sagen omhandlede, og efter Sagsøgererens hele Optræden ved det personlige Sammentræf i Rigsdagens Vandrehal findes der ikke at kunne være Spørgsmaal om at anvende Straffelovens § 219.« Resultatet af disse Overvejelser blev 300 Kr. i Bøde, 100 Kr. i Sagsomkostninger og 4 Kr. for Udeblivelse.

Denne Dom maa siges at være baade mild og rigtig ud fra de givne Forudsætninger, der ganske vist til Gengæld var gale, men dækkende danske Domstoles Opfattelse: *at* Tonen i den offentlige Diskussion til syvende og sidst gør oplagte Ærefornærmelser navnlig overfor Ministre forstaaelige, omend ikke ligefrem tilladelige, *at* man nok med *nogen* Grund kan føle sig irriteret over offentlig at blive beskyldt for at have afgivet en Embedserklæring mod bedre Vidende, altsaa at have løjet, men dog kun »med nogen Grund«, hvormed formentlig tænkes paa, at det jo kun drejede sig om en Minister, altsaa om en Person, hvis Ære og Person i et parlamentarisk-demokratisk Samfund som det daværende danske var til Fals for den første den bedste Gadedreng, *at* det selvfølgelig bør komme Ærefornærmeren til Gode, at han ved »hele sin Optræden« i Vandrehallen søgte at luske sig bort fra sine Insinua-

5 Det trækker op.

tioner, *samt at* der som Følge af det anførte ikke kan være Tale om Retorsion overfor den stakkels forfulgte Journalist.

Efter hvad jeg senere hørte, skal hverken Hr. Martin selv, hans forskellige Arbejdsgivere eller hans Kolleger have været stolte over hans tilintetgørende Sejr over mig, og lidt efter lidt forsvandt han fra Rigsdagens Enemærker. Hvad mig selv angaar, betalte jeg — eller rettere Fyrsten af Monaco — Reparationen af Hr. Martins Ære, idet jeg vandt Beløbet i Monte Carlo og vendte tilbage gældfri og let i Sindet samt i Haabet om at have gjort Martinismen i dansk Presse mindre populær.

KAPITEL IV

ANDEN FORETAGSOMHED

Skønt man formentlig af det foregaaende har faaet det Indtryk, at den svagelige og nervøse Socialminister maa have haft nok om Ørerne i disse første Aar fra 1929—33, skylder jeg dog mig selv at meddele, at jeg udover det anførte udfoldede en ikke ringe Virksomhed som *Taler, Foredragsholder, Kronikør* o. lign., derunder naturligvis som Forsørger af adskillige Journalister. Ondskabsfulde Kolleger vilde sige, som en kendt Højesteretsdommer engang sagde til sin foretagsomme Ægteviv: »Paa din Gravsten skal staa: Hun troede, at al Ting ragede hende.« — Men det var nu heller ikke saa lidt, der i disse Aar ragede mig, særlig hvis man gjorde Forsøg paa at retlede Befolkningen, som forskellige Presseorganer gjorde alt for at vildlede, ikke mindst med Hensyn til Socialreformens Indhold og Formaal. Men til Pressens Undskyldning tjener dog, at for den travlt optagne betyder Nutid ikke at have Tid, som J. Wassermann siger — altsaa Tid til at sætte sig ordentlig ind i Problemerne.

Foruden en Sværm af Artikler om alle mulige Emner — fra Madsen-Mygdaliana over Alkohol og Forbud, Idræt eller Rekordidioti til »Ved Edvard Brandes' Død« — skrev jeg i disse Aar Kroniker i stor Stil, bl. a. om Socialdemokratiet og Fosterdrabet I—II, om Sociallovgivning, Racehygiejne og Sterilisering I—II, Ungdommen og Samfundsudviklingen I—II, Borgerskabet og Arbejdskonventionerne I—II, Sociallovgivning I—III, Hjemløsespørgsmaalet og de arbejdsløse, Øjeblikkets Vanskeligheder I—II, Kommunistisk Sandhedskærlighed, Sociallovgivningen, Teori og Praksis I—III, Bør Socialreformen gennemføres i en Kriseperiode I—II, Landevejenes Riddere, Kulturens Demokratisering, Det kommunistiske Arbejdsløshedsprogram I—II, Den ny Arbejdsløshedslovgivning, Kriseforliget og Landstingsvalget, Særforsorg og Socialreform, Rigsdagsvenstre og de arbejdsløse, Politisk Kultur, Forlig og Socialreform o. m. a., hvis Emner giver sig med Titlerne, og hvis Ind-

hold lejlighedsvis er berørt i det foregaaende eller nedenfor. Adskillige af disse Kroniker gav Anledning til Kritik i Bladene eller til nærmere Polemik, ikke mindst med »Skatteborgeren«.

Naturligvis maatte man ogsaa som Minister ofte optræde som *politisk Taler* ved Vælgermøder eller ved Maj- og Grundlovsfester, for mit Vedkommende bl. a. ved en stor Arbejder- og Folkefest i Aarhus i 1931, ved et Ungdomsstævne i Søndermarken s. A., ved Landarbejderforbundets Kongres i 1931 og ved Majfesten i Odense 1932, men det blev dog ikke til nær saa mange Møder som under normale Forhold, altsaa hvis jeg ikke netop i disse Aar havde haft saa forrygende travlt og samtidig havde maattet slaas med Efterveerne af tidligere Sygdomme eller med forbigaaende Overanstrengelse. Ganske vist var det altid en Oplevelse at komme ud omkring og en Fornøjelse at staa paa Talerstolen, men for en forjaget Minister er det samtidig en meget tvivlsom Fornøjelse at komme tilbage til Ministeriet efter blot nogle faa Dages Fravær.

Af *sociale Foredrag* i disse Aar, som jeg særlig erindrer, skal jeg først nævne »Dansk Sociallovgivning«, holdt paa et Pressekursus for de nordiske Journalister paa Hindsgavl. Det lod til at more, og min særlige Form eller Facon syntes ikke mindst at blive gouteret af Journalisterne fra Nabolandene. Diskussionen blev meget livlig og skulde fortsættes om Aftenen, hvor jeg for en Gangs Skyld blev Svar skyldig. Da jeg kom ind i Salen, laa der nemlig en af mange unge underskrevet Adresse, om jeg ikke vilde holde det Foredrag om »den kroniske Tyktarmskatarrhs Indflydelse paa dansk Aandsliv«, som jeg for Aar tilbage havde opvartet den underskrivende Ungdoms Fædre med, men da jeg ikke anede, hvad det var, jeg havde sagt dengang, maatte jeg skuffe Ungdommen ved i Stedet at diskutere Sociallovgivningen.

Kort efter Mødet fik jeg fra Oslo tilsendt en meget smigrende Artikel om mig selv, en 6—7 Spalter fra en af de norske Deltagere paa Hindsgavl. Da det vil ærgre hans herværende Kolleger, omend uden Grund, skal jeg anføre, at han vovede at betegne mig »som uomtvistelig Danmarks vittigste mann, mannen som ikke *kan* være kjedelig«, »præget af det mest hensynsløse hovmot, han vet åpenbart nøiaktig, hvad han betyr, han er blottet for beskjetenhet, men mangler visselig ikke selvkritikk« o. s. v. o. s. v. Af de mange Eksempler paa min »Slagfærdighed« eller mit »Vid«, skal jeg anføre et enkelt, ogsaa fordi det refererer sig til noget, der virkelig er passeret. I Anledning af en Strid mellem to Kommuner om, hvem der skulde udrede Begravelsesomkostningerne for en gammel Vagabond, der var fundet død i en Grøft med Hovedet liggende i den ene Kommune og Benene i den anden, svarede jeg føl-

gende: »Havde det været mig selv, vilde jeg have anset Hovedet for det vigtigste. Naar det derimod drejer sig om en Vagabond, maa Udgifterne paahvile den Kommune, hvor Benene opholdt sig.« Desværre fandt intet dansk Blad Anledning til at citere denne lange Artikel, skønt det dog dengang var meget sjældent, at en Landsmand fik en saa ovenud Omtale i Norge.

Den 10. August 1930 fejrede *Statsungdomshjemmet Bøgildgaard* sit 100 Aars Jubilæum, i hvilken Anledning der blev afholdt en Fest den 17. s. M. med 200 indbudte Gæster, og ved et offentligt Møde om Eftermiddagen talte jeg for 1500 Deltagere om en Reform af den sociale Lovgivning. Forinden havde jeg dog ved Frokosten, hvor en Mængde Børnesagsvenner fra hele Landet var til Stede, holdt Talen for den ansete Forstander *P. Olsen*. Den sluttede saaledes: »Jeg vil takke Dem for Arbejdet hidtil og ønske Dem en Række gode Aar i den Gerning, De saa fuldt og helt gaar op i. — Men foruden at udtale Regeringens Paaskønnelse er det paalagt mig at bringe Dem Kongens Hilsen og som Anerkendelse for Arbejdet her at overrække Dem Ridderkorset.«

Socialminister K. K. Steincke.
(Tegning af Gerda Ploug Sarp).

Den stedlige Presse var helt begejstret og glemte forbigaaende, hvem jeg var. Saaledes skrev »Viborg Stifts Folkeblad« om mig: »Bladmænd foretrækker ramsaltede Aandrigheder fremfor ferske Talemaader om den syvende Stormagt og alt det. Og Steincke *er* en Mand af Aand, foruden at han er en Mand af Arbejde og Indsigt ... Steincke har baade Meninger og Mod. Det var ganske kækt gjort, at han selv overrakte Ridderkorset paa Bøgildgaard. Han vidste, at det Kors var velfortjent, men der kunde jo nok være den socialdemokratiske Minister, der havde ladet f. Eks. Stiftamtmanden repræsentere Kongen .... o. s. v.« Og efterhaanden gik Bladet helt fra Snøvsen og skrev: »Vi kender faa Talere, der saa behændigt bruger Tankestregen. Da Steincke i Søndags

talte om den sociale Forsorg, tilføjede han: »Jeg har i mange Aar syslet med disse Problemer, men er endnu ikke naaet til den Tvivlraadighed, der ellers er et Særpræg for dannede Mennesker — — foruden for Rigsdagsmænd!« De sidste tre Ord kom efter et Ophold og blev sagt ned i Pulten, rent i Forbigaaende. Desto pudsigere virkede de. — »Min Selvtillid er vokset under Arbejdet. Det er ganske simpelt en Nødvendighed, for naar man i saadanne Spørgsmaal gaar fra Ord til Handling, bliver de andres Tillid til én samtidig mindre.« Saadan en Bemærkning frisker jo velgørende op.«

Senere fik jeg dog bl. a. af radikale Blade at vide, at det »havde set bedre og værdigere ud, at Hr. Steincke havde ladet Postvæsenet befordre det Ridderkors til Jylland i Ordenskapitlets Konvolut.« Det syntes jeg nu ikke! Jeg fandt tværtimod, at det vilde have været latterligt, om jeg — uanset Socialdemokratiets Stilling til Ordensvæsenet og Ministerens Vægring ved selv at indstille — havde undladt som den øverste tilstedeværende Repræsentant for Statsmagten at give Kongens Paaskønnelse i den for Forstanderen mest ærefulde Form, og saa sparede vi endda baade Konvolut og Frimærker! Senere, under Martin Affæren, ansaa forskellige Blade dog den Omstændighed, at jeg havde overrakt dette Ridderkors, som en Art Bevis paa, at jeg nok havde vidst Besked med Riis-Hansens Udnævnelse, ikke helt logisk ganske vist, men dog passabelt for den tankeløse og ildesindede Læser.

Endelig holdt jeg i *Handels- og Kontoristforeningen* i November 1931 et Foredrag om »Sociallovgivningens Teori og Praksis«, ifølge »Politiken« en »stor og afgjort Succes«. »Det tilsyneladende knastørre Emne blev ved Ministerens Sarkasme og Paradokser omskabt til et Ordfyrværkeri, der Gang paa Gang fik den tætpakkede Sal til at bryde ud i Munterhed og Bifald.« Noget af det, der syntes at have vakt størst Munterhed, var følgende maadeholdent vittige Passus: »Selv *Madsen-Mygdals* berømte Enestetale er i Virkeligheden baaret af Synspunkter fra Napoleonstiden, — han beundres til syvende og sidst, fordi han er kommen 100 Aar for sent.« Iøvrigt kom jeg i disse Aar flere Gange i »Handels- og Kontoristforeningen«, hvor man altid fandt en lydhør og vaagen Tilhørerkreds, og hvor Diskussionerne i Reglen var meget livlige. Men desværre holdt det brat op, efter at jeg ved en Fest havde holdt en spøgefuld Tale, der begyndte med, at jeg hidtil havde troet paa Sandheden af en gammel Aforisme, der lød saaledes: Der gives tre Slags Handlende: de, der snyder, de, der er halværlige, og de, der ikke driver det til noget; men efter at jeg havde set mig om i denne Kreds, hvor alle havde drevet det til noget, troede jeg selvfølgelig ikke

længer paa den. — Siden har jeg ikke været inviteret, men har endda drevet det til noget.

Ogsaa i disse Aar deltog jeg i Landsmøder baade i de *samvirkende Sogneraadsforeninger,* i Fællesorganisationen af *Landkommuner med bymæssig Bebyggelse* samt i *Købstadforeningen,* hvor Sociallovgivningen blev diskuteret, og naturligvis i særlig Grad »Socialreformen og Kommunerne«. Under en af disse Diskussioner — i Købstadforeningen — skal der ifølge forskellige Udtalelser til mig være passeret følgende, som siges at have moret Deltagerne paa en enkelt nær. Den daværende Borgmester i Nykøbing Sjæll., der var konservativ, angreb Socialreformen og mig temmelig kraftigt, hvorfor jeg, da jeg fik Ordet, hvor usandsynligt dette end lyder, skal have begyndt saaledes: »Der er i Tidens Løb kommet saa meget godt fra Nykøbing Sjæll., bl. a. denne Forenings højtærede Formand *(H. P. Hansen)* og jeg selv, saa der er vel ikke noget at sige til, at der ogsaa for en Gangs Skyld kommer noget mindre godt.«

Radiodiskussion om Befolkningsproblemet.

I de Aar, jeg her omhandler, fortsattes endvidere min Optræden i *Statsradiofonien,* baade som *Foredragsholder og i Radiodiskussioner.* Jeg husker saaledes, at jeg i Maj 1930 havde en Diskussion om *den sociale Lovgivnings Principper* med en af Venstres Ordførere, Folketingsmand *C. O. Pedersen.* Jeg paastod, at han i sit Indlæg holdt en Dør aaben baade til Demokratiet og til Reaktionen, og at hans politiske Overbevisning let blev forkølet i denne Gennemtræk, medens han forsvarede Liberalismen, var utilfreds med Socialdemokratiets formentlige Overbudspolitik og forlangte en Reduktion af Udgifterne til Socialreformen, da Erhvervslivet ikke taalte større Byrder.

Mere omtalt, omend ikke saa aktuel, var en Radiodiskussion mellem Professor *Wieth-Knudsen* og mig om *Befolkningsspørgsmaalet,* hvor det gik meget livligt til, særlig om Malthus og Nymalthusianismen. Flere Blade havde lange Referater.

Den sidste Radiodiskussion i disse Aar fandt Sted i August mellem Folketingsmand, Direktør *Halfdan Hendriksen* og mig og drejede sig om hans Yndlingsemne, en *Tvangsfolkeforsikring,* som jeg advarede

imod, bl. a. fordi man ikke kunde faa den fattige Del af Befolkningen til at udrede Præmien (3 pCt.), og fordi man vilde slaa den omfattende frivillige Forsikring i Stykker samt vilde skabe en ny stor bureaukratisk Administration. Hr. Hendriksen mente, mine Synspunkter var forældede, og at det var urigligt alene at betragte Tvangsforsikringen ud fra Synspunktet »mere Skat«. Forøvrigt var Hr. Steinckes eget Forslag i Virkeligheden »en maskeret Tvangsforsikring«. — Mine Synspunkter var dog ikke mere forældede, end at det var dem, der ved Socialreformen blev gennemført, og Tvangsfolkeforsikringen der blev opgivet fra næsten alle Sider.

Endvidere har jeg i disse Aar holdt *Radioforedrag* i 1931 om, hvorvidt det var »en Lykke for et Folk, at Befolkningstallet gaar i Staa«, et voldsomt Angreb paa *Ny-Malthusianismen, Børnebegrænsningen og Eet-Barnssystemet.* Naar Bilhornet først har erstattet Barneskriget, vil Vesteuropa blive forvandlet til et Gammelmands-Samfund, hvor Børnehjemmene vil blive fortrængt af Alderdomshjem, Skolerne af Kirkegaarde. Kun Festmaaltiderne vil florere, dog ikke i Anledning af Daab eller Konfirmation, men som Følge af Jubilæer og Begravelser. »Men hvordan det end gaar: Jeg og mit Hus vil tjene Livet. Farvel og sov vel.«

»Ekstra Bladet« blev forskrækkelig vred over dette »Jeronimus-Foredrag«, der iøvrigt svarede til, hvad alle sagkyndige Socialpolitikere dengang fryglede med den da herskende salonradikale Mentalitet, og raabte sit »Græd ikke, Børnlille, det turde være Løgn altsammen« samt advarede imod paa Kællingevis at jamre og klage over, »at Verden ikke staar stille (hvad den netop gjorde paa dette Omraade), og Livet ikke former sig efter Spidsborgerlighedens strengeste Krav«, noget værre Vrøvl, da jeg netop gik imod Spidsborgersynspunkterne. Forøvrigt viste jo Befolkningsstatistiken med al ønskelig Tydelighed, hvilken Vej det gik, men noget saa nyttigt og kedeligt som Statistik kymrede jo ikke »Ekstra Bladet« sig om. Forøvrigt klynkede denne gamle Gnavpotte selv i sin moralske Kvaksalverrolle; men den var jo fortrolig med at »sejle med falske Fjer«, som en kendt Partifælle engang kom til at sige.

I 1932 talte jeg bl. a. i Radioen i Anledning af den stærkt stigende *Arbejdsløshed,* og Formaalet var at opfordre til at sætte ethvert overkommeligt Arbejde i Gang, først og fremmest Reparationer. Dette Foredrag blev senere under Propagandaen for Vinterreparationer fra Husejernes Side angrebet af Grundejerforeningens Formand, Kreditforeningsdirektør *Poul Rasmussen,* der sluttede noget mystisk med et

bombastisk: »Løs os af vore Lænker, storm Bastillen, saa skal de arbejdsløse nok faa noget at bestille«. Fortolkningen af denne specielle Grundejerpsykologi overlades til Læserne.

Samme Aar talte jeg endvidere i Radioen om *Kulturens Demoralisering,* hvor jeg efter Referaterne at dømme ikke skal have vædet mine Stemmebaand med Honning, da jeg talte til de hundredtusind usete om bl. a. den amerikanske Storspekulation i fortrustet Tarvelighed, ogsaa og ikke mindst hvad Teater, Film og Grammofonindustri angaar. »Fortsættes denne Udvikling, og man samtidig undlader at skabe økonomisk Tryghed i Befolkningen, vil det ende med, at Millionerne — paa Kommando — raaber deres »Heil Hitler« i en Verden, der stinker af Raahed, oser af Lummerhed og hidses af Sensation.« — Var jeg, som man paastod, alt for pessimistisk allerede i 1932, eller fik jeg ikke Ret?

Af andre kulturelle Foredrag i Radioen i 1932—33 erindrer jeg et om »*politisk Kultur*«, der gik ud paa, at Dyrkelse af Teknik og Mekanik ikke har nogensomhelst Chance for at gøre Menneskene eller Samfundene bedre eller retfærdigere, hvorefter jeg nærmere dissekerede Begrebet Politik, Nødvendigheden af Partidannelser og Pressens Stilling i det offentlige Liv. Meget tydede efter min Mening paa den europæiske Civilisations Undergang, medmindre man naaede til en ganske anden Forstaaelse af Fællesskabets og Solidaritetens Idé: Kampen for *Næstens* Vel — den virkelige politiske Kultur.

Efter det politiske Forlig i Sommeren 1932 holdt jeg endelig i Radioen et oplysende Foredrag om *den nye Arbejdsløshedslovgivning.*

KAPITEL V

SKYDNING, RUDEKNUSNING M. M.

Arbejdsløse og hjemløse.

Som det vil fremgaa af det foregaaende, var ikke mindst Aarene 1931 og 1932 prægede af stærk Uro, baade politisk og socialt, samtidig med at Arbejdsløsheden steg til foruroligende Højder. For Socialministeren var Vanskelighederne særlig store, fordi de konservative Partier altsaa udnyttede Situationen ved kun saare nødig at lade sig tvinge til at yde den fornødne Støtte til Krisehjælp, Hjælpekassetilskud, Vinterhjælp, Tilskud til Arbejdsløshedskasser m. v., saaledes som vi har skildret det. Samtidig opererede forskellige Organisationer af arbejdsløse samt i stigende Grad Kommunisterne for at udnytte Nøden og Arbejdsløsheden til Ophidselse af de arbejdsløse mod Regeringen, specielt Socialministeren, som paa enhver Maade sled i det for at skaffe Hjælp; og denne gemene Agitation havde let Spil blandt de talrige uoplyste og nødstedte hjemløse, der paa Grund af Landbrugskrisen strømmede til Byerne og særlig til Hovedstaden. Saa fræk var denne kommunistiske Løgnekampagne, at de ustandselig skrev om Nedskæring af Hjælpen, og om at Arbejderne selv maatte bære alle Udgifterne ved Krisehjælpen.

»Nedskæringen« bestod i, at medens der siden 1927 ikke var bevilget *en* rød Øre i ekstra Arbejdsløshedshjælp, var der fra Efteraaret 1931 bevilget mindst 50 Mill. Kr. samt 6 Mill. Kr. til Start af Krisekasser, en yderst besynderlig Form for Nedskæring. Og hvad Paastanden om, at Arbejderne selv maatte bære Udgifterne, angaar, var Forholdet efter Kriseforliget i 1932 det, at Stat og Kommune nu ydede 76 Kr. mod tidligere 49 Kr. for hver Gang Arbejderne selv gennem Kontingenter betalte 100 Kr. Regner man endvidere de forskellige Forsikringsudgifter sammen, en gennemsnitlig aarlig Udgift paa 24 Mill. Kr., betalte Arbejderne efter den tidligere Lovgivning 16, efter den nye kun 13,6 Mill. Kr. Dertil kom stærkt stigende Udgifter for det offent-

lige til de forskellige midlertidige Kriseforanstaltninger samt i Tilskud til Hjælpekasserne, saaledes som tidligere anført.

Alligevel var de store Ekstrakontingenter en tyngende Byrde for de arbejdsløshedsforsikrede, ligesom de Tusinder af andre kronisk arbejdsløse eller hjemløse døjede meget ondt. Der maatte altsaa gøres noget ekstraordinært, hvorfor jeg først prøvede den S. 61 omtalte Rabatkortordning, endvidere fremsatte forskellige Lovforslag, som Landstinget standsede, saasom vedrørende Herberger for hjemløse, det ny Lærlingeforslag, Lov om Bortfald af Fattighjælpens Virkninger, og endelig nedsatte jeg i Januar 1931 et Udvalg, en *Hjemløse-Komité,* som gennem et Opraab henvendte sig til Offentligheden for gennem en Indsamling at skaffe særligt de unge hjemløse Mad og Logi. Selv var jeg Formand for Komiteen, medens Direktør *N. P. Nielsen,* Magistraten, var Formand for Forretningsudvalget, hvori bl. a. sad Overretssagfører *Carl Becker* (Kasserer) og Pastor *Einar Ege.* Der var paa det Tidspunkt over 20.000, som ingen Arbejdsløshedsunderstøttelse havde, og 2—3.000, som ikke havde eget Logi.

Store Bror hjælper over.
(»Dagens Nyheder«).

Naturligvis angreb forskellige Blade fra »Arbejderbladet« til Venstres Provinspresse denne »Falliterklæring« fra Regeringen, men glemte at oplyse, hvem der paa Rigsdagen bar Skylden for private Indsamlingers Nødvendighed, og med slet dulgt Henrykkelse konstaterede ledende Venstreblade, at en Deputation, der repræsenterede 800 hjemløse, og som forlangte at føre Kontrol med de indsamlede Midler, var blevet blankt afvist af mig, hvilket efter de fremsatte Krav var en Selvfølge. Komiteen gjorde iøvrigt et stort Arbejde og havde i Løbet af Vinteren kunnet hjælpe med 335.000 Kr., hvilket naturligvis ikke forhindrede de sædvanlige Angreb i Rigsdagen; man kan blot læse Diskussionen, specielt mellem Dr. *Krag* og mig, i Folketinget den 16. Januar 1931.

I det hele taget var Situationen fra mange Sider lagt op til paa enhver Maade at udnytte de sørgelige Forhold til at kaste Ansvaret

over paa den Socialminister, som ikke i nogen Henseende sparede sig for at hjælpe de nødlidende eller paa enhver Vis at søge at faa de politiske Modstandere til at føle deres sociale Medansvar for Forholdene. Hvilken Tak jeg fik, skal jeg nu give et kort Indtryk af. For os, der har oplevet Besættelsen med alle dens Rædselsgerninger, er det følgende ikke noget at tale om, og det vil navnlig blive hævdet af de unge, som ikke har kendt Forholdene før Krigen, altsaa under saakaldt rolige parlamentariske Forhold i et idyllisk demokratisk Samfund som det danske. Naa, nu er der jo næsten ingen unge, der læser dette, og vi andre, der i 1930 ikke var vant til Skydning, Rudeknusning og alskens Optøjer, vil bedre forstaa, hvorfor de Optrin, jeg nu skal skildre, dengang vakte saa megen Opsigt og var Genstand for saa megen Presseomtale af den forskelligste Kaliber.

Den gærende Uro og Utilfredshed gav sig først Udslag i en Række Møder, indkaldt af »De revolutionære hjemløse« eller forskellige andre Organisationer, ledet af mere eller mindre selvbestaltede Førere, derunder forskellige Fidusmagere. Man forlangte, at jeg skulde møde personlig, og naar jeg ikke havde Tid eller Lyst til at staa Skoleret for en eller anden tilfældig Forsamling, regnede det med Skældsord og alskens Tilraab om min Fejghed o. s. v., en Egenskab, der dog formentlig ikke er særlig udpræget for mit Vedkommende. Naar man derefter, drevet frem af mere eller mindre kommunistiske Provokationer, marcherede mod Christiansborg, hvor Politiet maatte holde Orden, hed det i »Arbejderbladet«: »Politiknipler, det er den Udvej, Regeringen har i Baghaanden, naar Filantropien ikke strækker til mere«, og man endte med at tale om »ren og skær Provokation fra Politiets Side«.

Skud i Rigsdagen.

Den 10. December 1930 begyndte de mere dramatiske Aktioner med et *skarpt Skud i Rigsdagen.* Løbesedlerne, der efter Typerne at dømme mindst tydede paa Landets Undergang, lød saaledes (fra »Berl. Tid.«):

»Medens Socialminister Steincke ved 4-Tiden i Eftermiddag talte i Folketinget, rejste en Mand sig pludselig i Tilhørerlogen og raabte: »Paa de arbejdsløses Organisations Vegne«. Straks efter lød der et Skud. Civile Opdagere og Rigsdagsbetjente bemægtigede sig 4—5 unge Mennesker og førte dem ud af Logen. Det viste sig, at en af dem havde affyret et skarpt Revolverskud i Loftet. Kuglen blev fundet lidt efter.

Efter hvad der meddeltes, havde det tilsyneladende været Mandens Hensigt at skyde ud i Salen. Dette lykkedes ikke, da en Betjent greb fat i hans Arm. Den Mand, der affyrede Skuddet, hedder *Charles Nielsen* og er vist nok Gartnermedhjælper.«

Efter Referatet i Folketingstidende Spalte 2849 talte jeg ved det angivne Tidspunkt paa 4. Time om Forslaget til Lov om offentlig Forsorg og var naaet til Spørgsmaalet: Laan hos Kommunerne, ».... og Fingrene klør paa mig af Iver efter at kaste mig ind i denne Diskussion. (Der høres et Skud fra Tilhørerpladsen og Raabet: »Paa de arbejdsløses Organisations Vegne ....«) .... Lad os bare gaa videre, det var kun en Kineser. Jeg skal altsaa ikke kaste mig ind i Diskussionen om det nye Institut, Laan hos Kommunen .... (Uro i Salen). Dette er jo fuldkommen meningsløst, jeg kan jo lige saa godt holde op.«

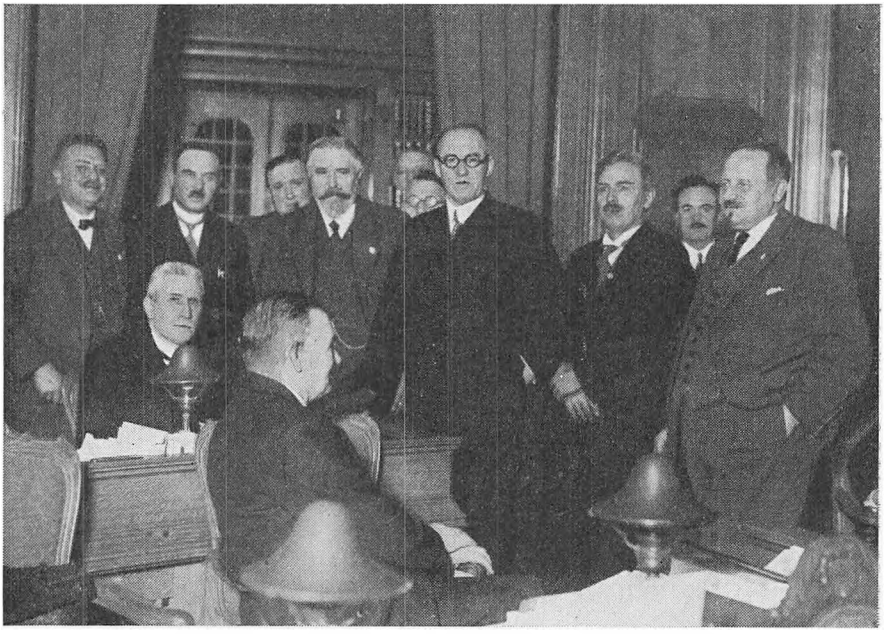
Første Næstformand: »Den højtærede Minister kan fortsætte.«

Socialministeren (Steincke): »Jeg taler af Hensyn til Tilhørerne« o. s. v. .... og saa talte jeg et Kvarterstid endnu.

Til Rigsdagstidendes Referat er følgende at tilføje: Da jeg gik op paa Talerstolen 3 Timer før Skuddet, sagde Formanden halvhøjt til mig: »Man venter Uroligheder paa Tilhørerpladserne, men Politiet er forberedt,« hvortil jeg svarede: »Naa, ja, for min Skyld ingen Alarm.« Naar Politiet var forberedt, skyldtes dette dels Kendskab til den nye Organisation af arbejdsløse, dels Udtalelserne paa Mødet i »Socialvirke« nogle Dage før, hvor Charles Nielsen havde raabt: »I Aften begynder Gadens Terror, og vi vil slaa ned for Fode.«

Politiet, der var til Stede i Rigsdagen, havde sammen med to Rigsdagsbetjente Opmærksomheden henvendt paa de 6 »Kommunister«, som man kendte, og som havde anbragt sig 2 paa første Række af Tilskuerpladserne og 4 paa anden Række. De var temmelig urolige og diskuterede meget indbyrdes, og Rigsdagsbetjentene opsnappede følgende Udtalelse: »Klokken 4 skal det ske«. Ved dette Tidspunkt lød det ovenanførte Raab, og samtidig, da jeg saa op, saa jeg en Mand rejse sig og strække Armen ud, men i samme Øjeblik var Rigsdagsbetjenten over ham, slog til Armen, saa Kuglen røg skraat op i Logeloftet. Vaabnet var en 11 mm Rytterpistol af forholdsvis ny og svær Kaliber og indeholdt endnu 5 skarpe Patroner. Kuglen blev som nævnt senere fundet.

Jeg var selv fuldkommen rolig, selv om jeg naturligvis efter Braget at dømme var ganske klar over, at der hverken var Tale om en Kineser eller en anden Fyrværkerigenstand. Der blev en saadan Uro, Raaben og Løben frem og tilbage nede i Salen, at den fungerende Formand

Efter Skuddet i Folketinget. Venstre danner Beskyttelseskorps.

spurgte mig, om han skulde afbryde Mødet, hvortil jeg svarede: »Nej, hvorfor det. Vil De skabe Ro, skal jeg nok fortsætte.« Det gjorde jeg da ogsaa, optog straks Traaden, selvom de ivrigt diskuterende Klynger i Salen næppe hørte efter, og da et Øjeblik efter Fru *Helga Larsen,* der aabenbart trængte til et Glas koldt Vand, kom til at støde til en Bakke, der raslede paa Gulvet, sagde jeg: »Naa, skydes der nu ogsaa fra den Side«, en Bemærkning, som Rigsdagstidende aabenbart har fundet upassende munter efter Situationen, siden den ikke blev refereret. Senere besluttede Rigsdagens Præsidium, at der fremtidig skulde afhentes Kort ogsaa til de almindelige Tilhørerpladser, men det havde jeg intet med at gøre. Overhovedet gjorde Begivenheden intet Indtryk paa mig, formodentlig fordi jeg saa det hele!

Jeg blev derfor ogsaa glad overrasket, da Bladene Dagen efter konstaterede, at den eneste, der tog den med Ro, var Ministeren selv, ja »B. T.« mandede sig endda op til følgende: »Steincke tog det som en Mand. Man kunde have haft den nervøse Herre mistænkt for at være pylret, men han stod paa sin Plads som en Soldat, og vi maa ikke glemme, at han ikke vidste, der kun blev skudt mod Loftet.« — (Forøvrigt er det at være »nervøs« ingenlunde det samme som at være

»bange«). Naturligvis ærgrede Episoden mange Blade, særlig ude paa Landet: »... Steincke gik fra Triumf til Triumf, da han skred ned fra Talerstolen. Han ses i Dag fotograferet i alle Hovedstadsbladene ved Siden af Hullet i Kalkpudset.«

I udenlandske Blade blev Begivenheden naturligvis til »Revolverattentatet i Folketinget« eller »Arbejdsløs skyder paa Socialministeren«. Det eneste Blad, der straks fra Begyndelsen var klar over, at det var mig, der burde skældes ud, var selvfølgelig »Ekstra Bladet«, der bl. a. serverede følgende: »... vi forfærdes (!) ligefrem, naar vi ser Minister Steincke udtale sig saaledes: Det, der ærgrer mig mest i Anledning af dette Optrin, er dette, at de Blade, der angler efter Sensation, i Morgen vil gøre mere ud af Skuddet end af min Tale om Socialreformen. Og dog er der ikke Grund til at lægge saa stor Vægt paa denne tomme Demonstration.«

Et Par Dage efter mødte et Par Udsendinge fra »De Hjemløses Værn« op hos Justitsminister *Zahle* og krævede øjeblikkelig Løsladelse af Revolvermanden og hans Kammerater, og da Hr. Zahle ikke turde afgive noget Løfte herom, fralagde d'Hrr. sig ethvert Ansvar for, hvad der yderligere maatte ske, hvortil Ministeren bemærkede, at det sikkert var meget fornuftigt gjort af dem. I et Interview om Hemmeligheden ved at kunne bevare sin Ro i det kritiske Øjeblik, svarede jeg, at til syvende og sidst har Verdenshistorien lært én, at det kun er de største og ædleste Forkæmpere for en stor og ædel Sag, der bliver skudt, og det gjorde sit til, at jeg indtil videre kunde føle mig ganske rolig.

En Dag under Politiundersøgelsen mod *Charles Nielsen, Geslin* og *Carstensen* meddelte Politiadvokat *Krenchel* mig, at førstnævnte paa Forespørgsel om, hvorfor de arbejdsløse ikke havde henvendt sig til Socialministeren personlig, havde svaret, at det jo ikke kunde nytte noget, da Ministeren var altfor højt paa Straa, hvortil jeg bemærkede, at han saavel som alle andre — Forbrydere eller ikke — naturligvis kunde faa mig i Tale. Han arriverede saa en Dag, ledsaget af to Opdagere, i Ministeriet, hvor jeg talte med ham i tre Kvarter. Han var helt galt afmarcheret med Hensyn til mine Planer om den sociale Lovgivning, og han endte med at faa Lovforslaget med tilbage at studere i Arresten, hvilket efter nogle Blades Formening var den haardeste Straf, der kunde udpønskes.

Vi skiltes imidlertid som »de bedste Venner«, og da Charles Nielsen kort efter blev løsladt for at afvente Dommen, henvendte han sig til mig paany. (Det har sikkert været op under Jul, da jeg erindrer, jeg lige havde afsluttet et længere Indlæg i en Enquète til »Frankfurter

Zeitung om Verdenskrisen; »Berlingske Tidende« var forøvrigt meget vred over, at jeg var blevet taget med blandt »andre førende Personligheder« i et Verdensblad.) Nielsen vilde gerne diskutere Socialreformen, hvad jeg dog ikke havde Tid til, men da han stod helt uden Midler til at komme gennem Helligdagene, gav jeg ham af min egen Lomme 25 Kr., og hermed tænkte jeg ikke paa denne Sag mere — foreløbig!

Foreløbig, siger jeg, thi Sagen dukkede op igen i Efteraaret 1931, da *Charles Nielsen* paany havde gjort sig bemærket, denne Gang som Rudeknuser paa Østergade. Det oplystes under Forhørene, at han om Vinteren havde faaet en ugentlig Hjælp samt et større Beløb til Tøj og Møbler, vistnok 800 Kr., gennem Direktør *N. P. Nielsen,* Magistraten, og jeg gjorde udførligt — overfor baade »Berlingske Tidende« og »Dagens Nyheder« den 14. Oktober 1931 Rede for mit Forhold til Charles Nielsen, nemlig *at* jeg aldrig havde givet eller skaffet ham andre Penge end de 25 Kr. af min private Lomme ved Juletid, *at* det var rent Digt, at jeg dengang havde lovet selv eller gennem andre at skaffe ham en Stilling eller passende Arbejde, idet det netop ikke skulde hedde sig, at man bare skulde skyde med Revolver eller slaa Ruder ud, saa fik man Arbejde, *at* jeg hverken direkte eller indirekte havde noget med Direktør Nielsens Understøttelser at gøre og heller ikke havde kendt disse, da jeg fra Februar var flere Maaneder borte fra Landet, *samt at* jeg efter min Hjemkomst paa Henvendelse fra Direktør Nielsen havde lovet denne at undersøge, om jeg kunde skaffe Charles Nielsen noget at bestille, hvilket lykkedes.

Naturligvis sagde ingen af Bladene direkte, at mine Udtalelser var Løgn, noget jeg som offentlig Person aldrig gav mig af med, nej, de nøjedes blot med en Tegning som vedstaaende (S. 81), skønt de altsaa vidste, at jeg overhovedet intet havde haft med hans Underhold om Vinteren at gøre, eller man skrev som »Dagens Nyheder«, at »af Sagens Akter *synes uigendriveligt* at fremgaa, at Socialminister Steincke og med ham hele det offentlige Understøttelsesapparat fik personlig Forkærlighed for Charles Nielsen ...«

Apropos *Sagens Akter!* Der var ved det paagældende Retsmøde, efter hvad Politiadvokaten har meddelt mig, een eneste Journalist til Stede, altsaa een Mand for den samlede Presse. Alligevel bragte Dagen efter de fleste store Blade i det store og hele *Charles Nielsens* skruede og til Dels urigtige Erklæringer, men *intet Blad* bragte mit Svar, skønt dette in extenso blev læst op i Retten i samme Retsmøde! »Altsaa,« som jeg sagde i Folketinget i samme Anledning: »Rudeknuserens Erklæring

gengiver man i Spaltevis, Ministerens nævner man ikke med et Ord!« (*Fraenkel:* »Det er godt gjort!«)

Selvfølgelig skulde Sagen ogsaa fremdrages i Folketinget, endda efter at jeg havde oplyst offentlig, hvorledes den for mit Vedkommende forholdt sig, og det var naturligvis Dr. *Krag* — eller var det Hr. *Vagn Bro* — der lagde for og spurgte, hvor man var henne, naar en saadan Person kunde faa store Understøttelser. Andre Steder vilde vel en saadan Handling i Rigsdagen have indbragt Gerningsmanden noget helt andet.« (Hr. *Vagn Bro* oversaa her besynderligt nok for en Rettens Tjener, i hvert Fald naar han ikke er Venstrepolitiker, at for Gerningen i Rigsdagen fik Charles Nielsen Fængsel). Hr. Vagn Bro fortsatte: »Man forstaar derfor ogsaa, at han efter en saadan gavmild Behandling fra Offentlighedens Side begyndte igen ...«

Socialt Drivhus. »En sød Plante«.

(Niels Spott i »Ekstrabladet«).

Teksten lød: Revolvermanden fra Rigsdagen har tilstaaet, at han knuste sin sidste Rude for at blive kommunal Gartner. Han »belønnedes« nemlig for Attentatet med stor Arbejdsløshedsunderstøttelse, Frirejse, Ferie, Arbejde og 800 Kr. til Møbler og mente ganske naturligt, at flere Voldshandlinger vilde give yderligere Bonus.

Jeg svarede d'Hrr., at jeg selv bestemte, hvad jeg vilde bruge mine egne private Midler til, altsaa de sølle 25 Kr., og at der ikke var ydet Charles Nielsen blot een Øre af offentlige Midler, heller ikke efter hvad Direktør Nielsen, der uden mit Vidende havde hjulpet Charles Nielsen, havde meddelt mig. Endvidere havde denne selvfølgelig heller ikke, som der ganske overflødigt var spurgt om, modtaget nogetsomhelst af Indsamlingskomiteens Midler, »og jeg antager dog ikke, at det ærede Medlem, Hr. *Vagn Bro* med offentlige Midler sigter til det politiske Politis Kasse, som »Arbejderbladet«, Organ for en Afdeling af Kommunisterne herhjemme, med udhævet Tryk anfører.« Jeg bad derfor

Hr. *Vagn Bro* om fremtidig at være lidt forsigtigere med at bygge paa Sensationsreferater, »hvis der ad Aare skulde blive betroet ham et eller andet betydningsfuldere Embede indenfor Fru Justitias Omraade.«

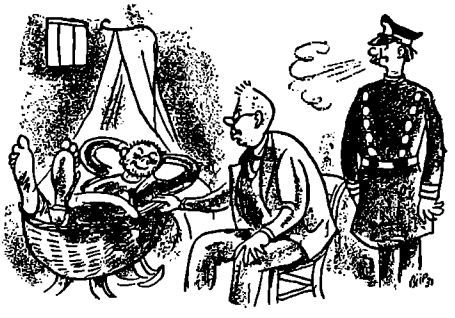
Dr. *Krag* erklærede sig herefter tilfreds for mit Vedkommende, og Hr. *Vagn Bro* havde aldrig tænkt paa *offentlige* Midler, da han talte om Gavmildhed fra *Offentlighedens* Side, saa forsaavidt fik jeg endelig Fred — dog ikke i Pressen, der af og til, endog saa sent som i 1938, da der paany blev »skudt paa mig« i Rigsdagen, snakkede om Understøttelse fra mig til Charles Nielsen. Og næste Gang, der falder et Skud igen i Rigsdagen, faar jeg paany at vide, at jeg underholder Revolvermænd af Skræk og Rædsel for, at de ellers skal myrde mig. To Gange i Aarenes Løb har alene »Berlingske Tidende« dementeret, men den Slags Sensationer er lige saa svære at udrydde som Nina Bangs Halen i Borgbjergs Frakkeskøder.

Rudeknusning m. v.

Efter i Julen at have talt med forskellige arbejdsløse dels i Ministeriet, dels om Aftenen paa Gader og Stræder besluttede jeg mig til personlig at undersøge Forholdene og Belægningen paa de forskellige Hjemløseherberger. Politiet var dog ikke særlig henrykt over denne Ide, da Forholdene var saa urolige, at jeg maatte finde mig i, at to Opdagere ledsagede mig rundt, dog at jeg altid forlangte at være alene inde i Herbergerne. Forinden disse Besøg var kommet rigtig i Gang, hørte jeg om Natten den 6. Januar 1931 ved 1-Tiden, lige efter at jeg var gaaet i Seng, et Brag og et Bump i Stuen nedenunder. Jeg sprang naturligvis ud af Sengen og gik med min Revolver i Haanden ned i Dagligstuen. Jeg saa da, at der laa Kalkpuds paa Gulvtæppet, og at *en Rude var splintret.* Lidt efter fandt jeg en Sten saa stor som en lille Barnehaand, der var kastet ind med saa stor Kraft, at den havde ramt Væggen overfor og slaaet et Hul i denne. Stenen var indhyllet i et Stykke Papir, hvorpaa der stod: »Sid ikke D(e) A(rbejdsløses) O(rganisation) overhørig.« En ny Tak for mit Arbejde fra den Side!! I den Anledning nød jeg den sjældne Ære at komme i »B. T.«s Rubrik »Jeg tager min Hat af« (for Steincke, der i al Fald gør noget, hvor de fleste kun har snakket).

Naa, jeg aflagde altsaa *Besøg* paa de forskellige *større Herberger for Hjemløse* Kl. 11 om Aftenen, hvor alle skulde være gaaet til Ro, og fik adskillige Diskussioner paa Sengekanten med Gæsterne for at

kende deres Stemninger, høre paa deres Ønsker og med det samme imødegaa det værste Vrøvl, derunder forskellige Personers fuldkommen fantastiske Forestillinger om det russiske Paradis og tilsvarende Misforstaaelser af Socialreformens Indhold, specielt med Hensyn til Tvangsarbejde. Ialt hilste jeg paa og talte med ca. 250 hjemløse, og Samtalerne forløb roligt og fredeligt. Det gjaldt blot om hurtigt at komme i Kontakt, og det skete ogsaa, f. Eks. paa Sct. Johannes Gæstehjem i Ryesgade — eller muligvis i Frelsens Hærs Herberg i Saxogade — paa følgende Maade: Lyset bliver tændt, og Forstanderen og jeg staar indenfor Døren til den tæt belagte Sal. En Stemme i Baggrunden: »Hva' Fa'en er det? ka' man nu ikke faa Nattero.« Jeg: »Ta' den med Ro! Kender I mig ikke?« — En anden Stemme: »Hva' Satan! Er'ed ikke ham Stainike? Men hvoffer har Du ingen Briller paa?« — Jeg: »Nej, Tak! Jeg skal ikke ha' noget af at faa en Sten gennem Ruden.« (Jubel og Feststemning — og saa gaar det løs!) Paa Sundholm varede Diskussionen $1^1/_2$ Time, men det væsentligste Klagepunkt derude var dog ikke Socialreformen, men Morgenkaffen, og det var endda før Surrogaternes Tid.

Steincke blandt de hjemløse paa Sundholm.
(»B. T.«).

Det var overhovedet nogle livfyldte Dage og Nætter, og samtidig afholdtes der Protestmøder i Rømersgade og Demonstrationstog til Christiansborg med Deputationer til mig, hvor de altid fik grundig Besked — een Gang saa grundig, at hele den i Vinterkulden frysende Forsamling havde forladt Skuepladsen ved Slottet, da Deputationen kom tilbage for at aflægge Referat. Den 8. Januar opløste Politiet et særlig uroligt Tog i Farimagsgade, men en Del yderliggaaende Elementer drog ud paa Frederiksberg for at aflægge mig, der imidlertid befandt mig i Ministeriet, et Besøg. Politiet var dog forinden mødt saa mandstærkt op, at Demonstranterne opgav. Til min Forbavselse mødte jeg ved Hjemkomsten til den fredelige Falkonergaardsvej et større Politiopbud, og efter Forlydende blev baade Kvarteret og jeg bevogtet, hvad jeg dog ikke satte særlig Pris paa.

Under Behandlingen af Lovforslaget om midlertidig Hjælp til arbejdsløse kom Oppositionens Ordførere den 16. Januar 1931 ogsaa ind

paa de foran berørte Forhold og den nedsatte Indsamlingskomité. Jeg svarede bl. a. følgende:

Først vil jeg takke det ærede Medlem Hr. *Krag* for, at han i dette Tilfælde tilsyneladende ikke talte ud af Vinduerne eller lod sig paavirke af sin egen Presses stadige Udtalelser om, at Regeringen i Almindelighed og undertegnede i Særdeleshed handlede i Panik som Følge af en knust Rude i min Dagligstue, der kostede 9 Kr., om Frygt for de arbejdsløse eller hjemløse, om Politibeskyttelse o. s. v. Det var vi da heldigvis fri for, men alligevel talte det ærede Medlem Hr. Krag paa en saadan Maade om det, der hidtil er sket, at jeg finder Anledning til at sige, hvordan det forholder sig ud fra mit Synspunkt.«

Og jeg gav saa en kort Skildring af Grundene til de forskellige Demonstrationer og Ophidselsesforsøg overfor de hjemløse og arbejdsløse og sluttede:

»Man har angrebet mig eller Komiteen — man maa gerne sige mig, jeg tager det fulde Ansvar for det — for, at man ikke har indskrænket sig til alene at give Sengeplads, men ogsaa har givet Penge i Stedet for Spisebilletter. Ja, hvis man vidste paa Forhaand, at de hjemløse, som der her er Tale om, ikke kunde administrere 8 Kr. om Ugen, vilde jeg heller ikke være gaaet med til at give Penge; men naar man kender lidt til den Æresfølelse, der netop findes i disse Kredse, hos en Mængde Mennesker — og den kender jeg, jeg kender den ogsaa fra Arbejdsanstalterne, de kan have deres Fejl og Svagheder, det kan ogsaa være Laster, men de har Æresfølelse og mange af dem en meget udpræget Æresfølelse —, er jeg tilbøjelig til først at kalde paa Mennesket og betro ham de rede Penge — det er ikke saa mange det drejer sig om, saa han kan fristes til at misbruge dem — og først, hvis de misbrugte disse faa Kroner sige: Nu maa I nøjes med at faa Spisebilletter. Der var ogsaa Enighed i Komiteen om, at derved viste man den største Tillid til de Mennesker. Man har ikke Lov til paa Forhaand at dømme dem, naar man ikke kender dem.«

Ophidselsen rundt om fortsattes dog, i det stille støttet af Landstingsflertallets Taktik og af den ud fra samme Politik skrivende Presse. Blandt de førende Outsidere i denne Ophidselseskampagne var to velkendte Herrer Ritmester *C. Lembcke* og Redaktør *Marcus* (Marius) *Wulff*. Ritmester Lembcke, der jo bl. a. havde den Fejl at være kommet lidt for tidlig til Verden som dansk Fascist, lod sit Blad »Det danske Folk« forherlige Revolverdemonstrationen i Folketinget, talte om »Tre raske Drenge højt fra Nord« og fandt det »brillant gjort«: »Næverne knyttet mod de Mænd, der har Magten og Ansvaret« — (og som slider sig op for trods al Modstand at hjælpe).

I Hjemmet var dog alting roligt (se S. 95).

»Mordattentatet« m. v.

Værre og mere trænet var dog Hr. *Wulff,* der som gammel Journalist vidste, hvordan en Agitation af den Art skal tilrettelægges. Han redigerede et Blad »Tempo«, der var en Fortsættelse af de i 2. Bind S. 125 nævnte, og som i Kraft af sin professionelle Dyrkelse af Pornografi og sin Skandalisering af kendte Personer var sikker paa en fast Læsekreds i alle Lejre. Dette Blad leverede den 11. December 1930 en Artikel, der med en Kæmpeoverskrift meddelte, »at Attentatet i Rigsdagen var planlagt, at det var et overlagt Mordforsøg forberedt i Folkekøkkenet, og at Steincke atter (!) blev undsagt ved et syndikalistisk Møde i Aftes«. Teksten svarede til Overskriften, idet den lagde Charles Nielsen følgende Ord i Munden, efter at han paa Socialvirkes Møde havde truet med Terror: »Steincke vil blive en af dem, vi først mærker. Han er en af de værste mod Underklassearbejderne.« Fra Mødet om Aftenen refererede Bladet (løgnagtigt), at en Hr. Grønlund sprang op, omtalte Revolverskuddet i Folketinget og tilføjede: »Skade kun, at det ikke ramte. Men dette Skud skal ikke blive det sidste. Steincke skal fra dette Øjeblik ikke være sikker paa sit Liv. Han skal være fredløs for os, og den Mand, som tager hans Liv, gør en god Gerning for sine Kammerater.« Artiklen sluttede med en opdigtet Samtale, hvorefter en Mand, »der staar D. A. O.s Ledelse meget nær«, meddelte, at man eksperimenterede med Helvedesmaskiner og Bomber. Den tiltalende Helsidesartikel sluttede: »Saadanne Vaaben vil D. A. O. i Fremtiden benytte til sin terroristiske Aktion.«

Det synes dog, som om Justitsministeriet eller Københavns Politi pludselig vaagnede, og der blev optaget Forhør, hvorefter Hr. Grønlund, som i Virkeligheden hed *Grøndahl,* aldeles ikke havde fremsat de af Bladet citerede Trusler mod mig. Endvidere oplystes det, at Redaktør Wulff efter det foreliggende til Dels har været »bekendt med Artiklen og dens Tendens, som han har tilskyndet til (!).« Politidirektør *Fabricius Hansen* ansaa det dog for tvivlsomt, »om det foreliggende giver tilstrækkelig Grund til, at der begæres indledet Forundersøgelse mod *Marcus Wulff* som sigtet for Provokation til voldeligt Overfald paa Socialminister Steincke — — —, hvorved jeg dog henleder Opmærksomheden paa, at Gennemførligheden af Sigtelsen, baade fordi den fremtræder som Referat, og fordi Indholdet af den i samme Nummer indeholdte ledende Artikel, om end i uklare Udtryk, dog *nærmest* tager Afstand fra Talen, maa forekomme mig i hvert Fald noget tvivlsom, saa meget mere som der vel maa kræves egentlig Hensigt hos

Redaktøren i dette Tilfælde, hvor det drejer sig om Forsøg paa Meddelagtighed.«

Det var en køn Omgang Jura! Altsaa naar man blot provokerer groft til Mord, laver et falsk Referat med Citater, som alle Læsere maa tro er ægte, og derefter i Lederen nærmest tager Afstand fra sin egen Provokation, saa har det ikke noget med Anstiftelse at gøre, nej, det er ikke engang Forsøg paa Meddelagtighed — altsaa i den Forbrydelse, som Bladet selv og kun dette har udspekuleret! Leve Juristeriet! Leve Pressefriheden!! Leve det lammefromme Demokrati! Endnu finere Jura præsterede Rigsadvokaten, da Justitsministeriet den 14. Februar sendte Sagen tilbage »til fornyet Overvejelse i Anledning af den mod Marius Wulff nu indledede Undersøgelse.«

Selv laa jeg syg af Influenza og Bronchitis, men var dog ikke mere syg, end at jeg med en vis Interesse om Morgenen den 12. Februar 1931 læste Kæmpereferater i de københavnske Dagblade, bl. a. »Berlingske Tidende«, med følgende 3-spaltede Overskrift: »*Skulde Minister Steincke i 1926 bortføres og myrdes i Hareskoven.*« — »Redaktør *Marius Wulff* anholdt som Anstifter.« Det lød jo meget spændende eller uhyggeligt, som man vil, og mindre spændende blev det egentlig ikke, da Artiklen blev efterfulgt af en flot og lige saa voldsomt udstyret Pjece: *Afsløringen — Da Wulff vilde Steinckes Død — Hvad jeg vil aflægge Ed paa af Eugen Danner.*

Hvad han vilde aflægge Ed paa, var følgende:

»*at* jeg (Eug. Danner) i September 1926 har hørt Redaktør Marius Wulff opfordre Nagel til at dræbe Steincke,

at jeg opfattede Opfordringen som ramme Alvor,

at der var Tale om to Planer, hvoraf den ene gik ud paa, at Wulff skulde hjælpe til med at faa de arbejdsløse op i Rigsdagen, hvor de skulde besætte Tilhørerpladserne og skabe Tumult, under denne Tumult skulde Nagel saa skyde paa Ministeren. Den anden Plan gik ud paa, at Nagel skulde fange, overmande og bortføre Steincke, naar Ministeren om Morgenen forlod sit Hjem. Fangen skulde saa føres ud til et forud aftalt Sted, hvor Wulff vilde tale med ham, og derefter skulde han dø.«

Det lød jo altsammen mindre hyggeligt, men hvad viste Undersøgelsen? At Eug. Danner eller den for Bladet ansvarlige *Wulff* beklageligt nok for dem ikke havde et eneste Vidne, der kunde bekræfte Rigtigheden af de falske Citater, saa Provokationen og Anstiftelsen stod mere end fast.

Hvad dernæst *Anstiftelsen til Mordet* angaar, forklarede *Eugen*

Danner til et Efterforskningsforhør den 11. Februar, som nærmere udviklet i hans Pjece. Han havde i September 1926 hørt *Marcus Wulff* spørge en Chauffør *H. A. Nagel,* om denne ikke kunde tænke sig at skyde mig, i hvilket Fald Nagel maatte beholde den Bil, han havde laant af Wulff. *Nagel* bekræftede som Vidne dette, dog saaledes at det endte med Planen om Bortførelsen og Skovturen til Hareskoven, hvor Mordet saa skulde foregaa. Danner havde dog kun paahørt den første Samtale, men havde stadig faaet Referat af Nagel. En Købmand Nielsen, der i 1927—28 havde boet sammen med Nagel, vidnede, at denne en passant havde fortalt ham om det planlagte Attentat. *Nagel* selv forklarede, at han var gaaet med til Wulffs Plan, og at han som Belønning skulde have en rødbrun Bil — en Fordvogn, som han ogsaa kørte rundt i en 14-Dages Tid; men da han hurtig opdagede, at Wulff handlede af Forfængelighed og uden ideelle Hensigter, opgav han Tanken, hvorfor Wulff igen tog Vognen fra ham. Planen gik iøvrigt efter Nagels Forklaring ud paa, at jeg skulde overmandes en Morgen, naar jeg gik hjemmefra, bindes inde i Vognen og derefter køres ud til Hareskoven for at skydes. Han forklarede endvidere, at Wulff var helt blind og fanatisk i sit Had til mig.

Tortur i Hareskoven før Mordet.
(»B. T.«).

Danner bekræftede dette og tilføjede, at Wulff havde udvalgt Nagel, dels fordi denne var stærkt politisk interesseret og gerne vilde være med til en Revolte, dels fordi der tidligere havde været en Voldssag mod Nagel.

Wulff betegnede de afgivne Forklaringer som det reneste pureste Sludder. Han havde aldrig forhandlet med Nagel om Steincke, men indrømmede, at han var forbitret paa denne. Da Politiadvokat *Reinstrup* senere udtalte, at Politiet ikke kunde finde noget Motiv til, at Nagel og Danner skulde have fundet paa den Historie, hvis den ikke var rigtig, svarede Wulff, at Historien lignede, hvad der er foregaaet i Finland, og at det er saadan noget, de har tænkt paa. Dommeren: »Begge Vidner er indstændig anmodet om at sige Sandheden.« — Wulff: »Enhver, der kender mig, ved, at et Attentat ligger mig fjernt.« Wulff blev derefter sat under Anholdelse i 3 Dage.

Med Hensyn til Bilen forklarede Wulff, at Nagel havde købt denne paa Afbetaling af en Bogtrykker Rasmussen, som imidlertid ikke erindrer noget om Nagel. Wulff nægter endvidere, at han har lovet Nagel at betale Afdragene paa Bilen, men kan ikke anføre nogen særlig Grund til, at han gjorde Nagel den Tjeneste at laane ham Bilen de 14 Dage, hvilket iøvrigt maa forekomme besynderligt, da han ikke kendte noget videre til Nagel og kun havde talt med ham nogle faa Gange. Nagel og Danner fastholder deres Forklaringer, og Wulff kan ikke tænke sig andet Motiv til deres Optræden, end at de handler efter Opfordring af de dem nærstaaende Organisationer, maaske nærmest D. A. O., som har fremsat alvorlige Trusler mod ham i Anledning af nogle Artikler om de hjemløse.

Endelig forklarede Anna Kristine Nagel, at Manden for nogle Aar siden kørte med en af Wulff laant Vogn, samt at Wulff en Dag var ganske hysterisk over, at Nagel havde holdt ham for Nar; det var noget med Vognen, men den nærmere Sammenhæng kunde hun ikke blive klar over, da Wulff var saa ophidset. Hun har senere talt med sin Mand og faaet det Indtryk, at hans Forklaring passer. Endnu oplystes det, at den nævnte Bogtrykker havde et Sommerhus ved Skovbrynet mellem Bagsværd og Hareskov, samt at forskellige Personer ansaa Nagel og Danner for upaalidelige, medens sidstnævnte til Gengæld producerede adskillige Erklæringer om sin Paalidelighed. Hvorledes det egentlig forholdt sig med den Bil, er jeg ikke klar over; men der synes at være faldet en vis Sløvhed over Forhøret efterhaanden, ligesom der ikke ses at være gjort Forsøg paa nærmere Indtrængen i Motiverne.

Hvad Politidirektøren fik ud af Affæren fremgaar af hans Skrivelse af 4. Marts 1931 til Statsadvokaten, der lyder saaledes:

»Idet jeg under Henvisning til Justitsministeriets Skrivelse af 14. Februar 1931 tilbagesender Udskrift af et inden Københavns Byret i Medfør af Retsplejelovens § 1018 afholdt Forhør til Oplysning om Grundlaget for en i Dagbladet »Tempo« for den 11. December 1930 optagen Artikel, skal jeg, idet der yderligere vedlægges Udskrift af Efterforskning mod Marcus Wulff som sigtet for Anstiftelse til Attentat paa Minister Steincke, udtale følgende:

Med Hensyn til Sigtelsen for Forsøg paa Attentat i 1926 er det vel efter Vidnet Nagels Forklaring, der støttes af andre Omstændigheder (Danners Forklaring — der dog maa bedømmes med en vis Varsomhed paa Grund af hans utvivlsomme Fjendskab til Sigtede — Bogtrykker Rasmussens og Købmand (Barber) Nielsens Forklaringer), antageligt, at der virkelig har foreligget i ethvert Fald en vis Forhandling om et eventuelt Attentat. Men det er langtfra sikkert, at Planerne har været bestemt udformede, og jeg maa saavel under Hensyn til det lange Tidsrum, der er hengaaet, som til, at det

aldrig skal være lykkedes Wulff at bestemme Nagel til at gøre virkelige Skridt til Iværksættelsen og endelig ikke mindst til, at Vidnernes Kvalitet er ringe, anse det for ganske usandsynligt, at Sagen vil kunne gennemføres til Dom, navnlig da Sagen er Nævningesag. Herefter maa jeg indstille, at Sagen henlægges uden Tiltale.

Kan Sigtelsen fra 1926 ikke gennemføres, betyder den næppe nogen væsentlig Styrkelse af Sigtelsen i den tidligere indsendte Sag om Artiklen i »Tempo«, og jeg kan derfor forsaavidt denne angaar henholde mig til min Indstilling af 23. Januar 1931.«

Ogsaa Stats- og Rigsadvokat mente, der ikke burde foretages videre, og Justitsminister *Zahle* resolverede derefter, at der ikke skulde rejses Tiltale mod nogen, hverken for Artiklen i »Tempo« eller for Attentatplanerne, hvorefter Sagen henlagdes.

Til min Undskyldning for delvis Ukendskab til og Mangel paa Førstehaandskendskab til hele denne Affære tjener, at jeg i de paagældende Maaneder var i Menton; men da jeg igen kom tilbage til Landet i Foraaret, spurgte jeg Hr. *Zahle,* hvad det egentlig var blevet til med de forskellige Marcus Wulffske Sager, hvortil han svarede, at de var lagt til Side, fordi det var det rene Vrøvl, og fordi Vidnerne var ganske upaalidelige. I førstnævnte Henseende bad jeg om at maatte læse Sagens Akter, hvilket jeg naturligvis fik Lov til, og i sidstnævnte Henseende svarede jeg, at det jo ingenlunde var almindeligt i Mordsager, at de implicerede var særlig paalidelige, eller at det netop var Menighedsraadet, der optraadte som Vidner. Senere gav jeg mig ikke af med disse Affærer.

Til Gengæld vil det ikke undre Kendere af dansk offentligt Liv i Trediverne, at et anset Blad som »Lolland-Falsters Folketidende« havde en Artikel, som under følgende Overskrifter: »Steincke-Filmen i Hareskoven« — »Kastes dette komiske Nummer ud for at skaffe Steincke en billig Martyrglorie — og for at tilsløre Hr. Steinckes Kommandørkors-Affære« — rejste det Spørgsmaal »om K. K. Steinckes politiske Værdighed snart taaler flere af den Slags Stød, som Revolverskuddet i Folketinget og den fantastiske Marius Wulff'ske Bortførelsesfilm har tilføjet den —«. Efter normale Menneskers Opfattelse maatte jo den, der skrev sligt, enten være sindssyg eller i Virkeligheden ville insinuere, at jeg selv havde arrangeret disse Affærer. En nærmere Gennemlæsning af Artiklen viser, at Manden næppe var sindssyg.

Andre Provokationer.

De urolige Forhold vedblev dog. Den 3. Juni 1932 forelagde jeg et Forslag om Krisehjælp i Folketinget, hvor en Del Kommunister lavede Uro, saaledes at Politiet foretog nogle Anholdelser, der endte med, at nogle fik en Bøde ved Byretten. Senere samme Maaned holdt Socialdemokratiet et Kæmpemøde paa Grønttorvet i Anledning af Landstingsvalget med *H. P. Sørensen* og mig som Talere. Jeg blev straks mødt med Tilraab og Afbrydelser fra en Mængde Kommunister, som forgæves søgte at trænge sig frem til den Vogn, hvorfra vi talte, men den socialdemokratiske Ungdom dannede en Slags Beskyttelseskorps. Særlig een kommunistisk Afbryder vrælede »Sundholm«, hver Gang jeg nævnte Socialreformen eller de arbejdsløse. Da jeg havde hørt lidt paa dette, raabte jeg i Højttaleren: »Der er en ulykkelig Mand hernede, som ustandselig raaber paa Sundholm. Er der ikke nogen, der vil følge ham hjem.« (Munterhed, Københavnerhumør og Ro). Bagefter var der dog mellem mindre Grupper forskellige Slagsmaal og Optøjer, da den store Forsamling (15.000?) skiltes, mig personlig hændte der ikke noget. Efter »Berlingske Tidende« havde jeg let ved at ordne Kommunisterne: »Jo flere Afbrydelser, des rappere giver Hr. Steincke igen.«

Kort forud havde jeg faaet en Forsmag paa Kommunistkulturen ved et Kæmpemøde i Fælledparken, hvor de tilstedeværende Kommunister hujede og skraalede, skreg og truede, og blandt dem optraadte skrigende Kvindfolk, endnu mere eksalterede, lidet hyggeligt; thi selvom en 3—400 Skraalhalse i en Forsamling paa ca. 15.000 hverken kunde faa mig til at gaa fra Koncepterne eller kunde ødelægge Mødet, saa var de jo nok til at skabe Mislyd. »Social-Demokraten« advarede dem ogsaa i en meget skarp Artikel »i deres egen velforstaaede Interesse, idet vi ogsaa vilde tage vore Forholdsregler, hvis deres Terror udartede til Haandgribeligheder.«

Hen paa Sommeren slog forskellige Blade de saakaldte »Hjemløsetog« op, altsaa Samlinger af arbejdsløse, som skulde marchere mod Hovedstaden. Selv ude i Provinsbyerne var der Uro! F. Eks. udførte nogle Kommunister fra Aalborg et større Malerarbejde paa Hjørring—Aalborg Landevej, blandt Tegningerne saas bl. a. et Portræt af mig, ophængt i en Galge og med Underskrift: »Steinckes Skæbne efter Valget.«

At hele denne Provokations- og Ophidselseskampagne ikke var helt uskyldig eller ligegyldig, fremgaar af, at alene i Juli Kvartal var ikke færre end 35 københavnske Politibetjente blevet saaret, særlig ved Gadespektakler. Ved Bethesda overfaldt f. Eks. henimod 1000 Urostiftere en halv Snes Betjente, som de mishandlede paa den brutaleste Maade.

I Sommeren 1932 var der Politiudrykning til min Bopæl i Anledning af nogle unge Menneskers Forsøg paa at tiltvinge sig Adgang til denne, men *den næste Rudeknusning* kom dog først den 8. September 1932, hvor Brosten knuste 4 Ruder i mit Hjem Kl. 1 om Natten. Jeg var ikke gaaet i Seng, og Manden — en arbejdsløs Typograf — stod endnu udenfor. »Hvorfor i al Verden slaar De mine Ruder ud?«, raabte jeg. — »Er De maaske Steincke?« — »Ja, vil De tale med mig?« — »Ja Tak!«, men da jeg kom ned for at lukke op, var han forsvundet — for at gaa hen i Falkoneralle, hvor han ligeledes knaldede Ruder, hvorefter han blev anholdt. Forresten havde jeg siddet nær ved Vinduet, 5 Minutter før Brostenen kom susende. Visse Blade viser iøvrigt en besynderlig Optræden ved slige Lejligheder, som om det ikke var tilstrækkeligt til at gøre Forholdet mindre hyggeligt i et Hjem, hvor der er Hustru, 5 Børn i alle Aldre og en gammel Bedstemoder, at faa Ruderne knust flere Gange — foruden alle Truslerne. Samme Morgen skrev f. Eks. »Berlingske Tidende«: »Det meddeltes i Gaar i Vandrehallen, at en ukendt Mand paa Valgaftenen blev overfaldet af Kommunister paa Raadhuspladsen med den Motivering, at *han lignede Steincke!* Yderst tiltalende Journalistik i ophidsede Tider! Men man fortsatte fra forskellig Side med Oplysning om, at Familien sov ovenpaa — til Beroligelse for andre eventuelle Rudeknusere samt for Indbrudstyve, som herved kunde faa Stuen overladt til behagelig Afbenyttelse.

Jeg maatte derfor oplyse *offentlig,* at Stuen blev bevogtet af en Hund, *at* en ung Søn boede i Stuen, og at jeg nødig saa hans Hoved knust af en Brosten, *at* jeg af Hensyn til Hustru og Børn nu var nødt til at nægte at modtage nogen hjemme, *og at* jeg havde maattet gøre Telefonnummeret hemmeligt af Hensyn til de mange anonyme Opringninger og Trusler. Som Svar herpaa og paa »Social-Demokraten«s Omtale af Kommunisternes Provokationer, meddelte »Arbejderbladet« den overraskende Nyhed, at de forskellige Rudeknusere og Attentatmænd stod i Politiets Sold og lønnedes af det politiske Politi, hvorfor Regeringen ikke turde røre ved Sagen, samt endelig at jeg selv havde opmuntret til Rudeknuseri ved at have hjulpet Revolvermanden med de ovennævnte 25 Kr.!

(Al den Uro m. v. forhindrede mig dog ikke i efter et herligt Sommermøde paa Daugbjerg Daas samme Efteraar at deltage i en Række store Vælgermøder: I Vesterbrokredsen, hos Smedene (1500 og kun een Kommunist), paa Enghavevej, i Rømersgade og paa Gimle. Sidstnævnte Sted udtalte jeg bl. a.: »Hvis Valget giver Regeringen forøget Flertal, og Landstinget stadig fortsætter sin Sabotage, vil det blive Signalet til en voldsom Forfatningskamp«, hvilket medførte en Diskussion »Om Ansvaret« i »Berlingske Tidende« mellem Hr. *Pürschel* og mig.)

Hermed slutter Beretningen om disse Aars Uro, men ikke Uroen selv, der stadig fortsattes og under Former, der mere og mere mindede om Forholdene i det store Naboland mod Syd, men mere herom — meget mere — i næste Bind. Nogen personlig Frygt har jeg aldrig kendt til, og nogen virkelig personlig Fare har jeg mig bekendt ikke været direkte udsat for før den Dag, da Freden paany kom til Landet!

KAPITEL VI

PRIVATLIVETS GLÆDER

Til Menton og Monte Carlo.

Efter det voldsomme Pres, hvorunder jeg havde arbejdet, fra jeg — som endnu Rekonvalescent efter 4 Maaneders haard Sygdom — i April 1929 blev Socialminister og til jeg ved Udgangen af 1930 havde set hele Socialreformen gaa til Udvalgsbehandling i Folketinget, var der er Del Tale om, at jeg skulde og burde tage en længere Ferie paa Grund af Overanstrengelse. Jeg kunde dog ikke tænke mig dette, fordi der — ogsaa bortset fra Socialreformen — var saa meget at gøre med forskellige Kriseforanstaltninger og paa Grund af alt, hvad den omfattende Arbejdsløshed, som skildret, medførte af Bryderier.

Imidlertid blev jeg den 7. Februar 1931 angrebet af Influenza, der i Forbindelse med en Bronchitis og det aarelange Overarbejde tog slemt paa Kræfterne, og min Læge — Overlæge, Dr. med. *George E. Schrøder* — henvendte sig da til Statsminister *Stauning* og forlangte, at jeg skulde til Syden mindst et Par Maaneder, hvis jeg skulde blive arbejdsdygtig igen. Med alt det Vrøvl, jeg havde netop i Februar, havde jeg ikke mindste Lyst til at forsvinde fra Arenaen i Maanedsvis, men *Stauning* kom ud til mit Smertensleje og talte med mig, og da han lovede personlig at overtage Socialministeriet under mit Fravær, indvilgede jeg i at følge — nu ikke mindre end 3 Lægers Raad og dampede af Sted til Menton. Selv havde jeg tænkt mig Italien, men da jeg fik at vide, at mit Besøg der ikke var velset, foretrak jeg Sydfrankrig. Naturligvis blev det ikke forbudt en Minister fra en venligsindet Stat at rejse til Italien, men det blev meddelt mig, at jeg under hele Opholdet der vilde blive »beskyttet« af to Gendarmer, og saa megen Omhu renoncerede jeg paa.

Der syntes herhjemme i Offentligheden, i hvert Fald i Dele af Pressen, at være mindre Medfølelse med mine Lidelser end Glæde over min Bortrejse, som man tog for et godt Varsel. »Kristeligt Dagblad« skyndte

sig at udstyre mig med en ekstra Nervesygdom, som havde faaet Lægen til at oplyse mig om, at jeg næppe nogensinde vilde kunne overtage min anstrengende Gerning, hvorfor der i den nærmeste Fremtid vilde blive udnævnt en ny Socialminister. »Sorø Amtstidende« blev saa glad herover, at det tilføjede, at jeg allerede i nogen Tid i Virkeligheden (?) havde været en død Mand i det danske Socialdemokrati. — »Skuffet og træt, svigtet af sit Partis Presse og sine Kolleger i Regeringen drager Hr. Steincke i Udlændighed ....« Og »Randers Dagblad« bebudede Hr. *Lyngsie* som min Afløser.

Men Glæden blev yderst kortvarig! »Aftenbladet« interviewede straks Hr. *Stauning,* som ikke kendte det fjerneste til Grundlaget for »Kristeligt Dagblad«s Historie, og min Hustru udtrykte sig endnu mere bramfrit, end hun plejer, naar hun taler med andre end mig, idet hun sagde: »Det er noget Sludder«. Og saa standsede denne lille »Medlidenhedskampagne« brat, da Stauning Dagen efter meddelte i »Social-Demokraten«, at han intet som helst kendte til det hele eller til noget Ønske fra min Side om at træde tilbage.

Kalder du det foregaaende for »Privatlivets Glæder«, vil en eller anden opmærksom Læser udbryde? Nej, de kommer først nu!

Eller skal vi vente lidt med dem endnu og først skildre de fortsatte Genvordigheder, der i dette Tilfælde bestod af *et endnu mere effektivt Attentat* paa mit Liv end de mere luftige fra de foregaaende Sider. Men lad mig gengive Begivenheden, som jeg dengang — efter nogle Dages Forløb — skildrede den i et privat Brev til »Social-Demokraten«s Redaktør:

.... For nogle Dage siden (i Marts 31) blev jeg kørt ned af en Bil nærved det prunkløse Hotel i Menton, der nu rummer mine jordiske Rester. Bilen, der ikke kunde høres for Middelhavets Brænding og ikke kunde standse paa Grund af fedtet Føre, røg lige løs paa mig, der stod og ventede paa en Sporvogn. Jeg fik lige vendt mig om, da den paa en yderst uhøflig Maade kastede mig baglæns ind over Fortovet, hvis skarpe Kantsten gennemskar min dejlige Overfrakke som Glas og tilføjede mig et voldsomt Slag over Lændepartiet. Ogsaa Albuen straaler i alle Regnbuens Farver og befinder sig ligesom venstre Skulder afgjort bedst ved ikke at bruges. Derimod ses Hovedet ikke at have taget Skade, men dette er efter en udbredt Opfattelse i visse Lejre ogsaa tilstrækkelig skørt i Forvejen!

Paa Grund af det voldsomme Slag med tilhørende udprægede Ulystfølelse troede jeg først, jeg havde brækket Ryggen, en Tro, der bestyrkedes ved Offentlighedens Raaben og Skrigen, men da jeg opdagede, at

jeg kunde bruge Benene samt Hovedet med iboende Tankeverden, tog jeg ogsaa dette Attentat med samme stoiske Ro som et Revolverskud i Rigsdagen, afslog af principielle Grunde et Glas Cognac, som en Beværtningsadministrator syntes at ville hælde paa mig uden nogen Sikkerhed for Betalingen, blev stablet paa Benene, samlede min forhenværende Overfrakke om mig og slap — Gud ved hvordan — ved egen Hjælp hjem i Seng, hvor jeg siden har haft fast Ansættelse, ude af Stand til at bevæge mig, og hvor jeg nu med en vis Spænding afventer Førlighedens forhaabentlige, omend langsomme Tilbagevenden, idet jeg iøvrigt er Forsynet taknemmelig for de bevarede Rester af mit Korpus.«

Keld og Sonja øver sig.

Efter Øjenvidners Beretning var det nærmest et Mirakel, at jeg slap med nogle Hudafskrabninger, kraftige Blodudtrædninger i Ryggen, et Par brækkede Ribben og en sønderslaaet Ryg. Jeg vaagnede imidlertid lidt efter Faldet ved, at en Mand stod bøjet over mig og sagde: »Il est mort!« — Nej, død er du i hvert Fald ikke, tænkte jeg, og da det gik op for mig, vaagnede min gamle Oppositionslyst, og paa mine voldsomme Protester, fremsat paa et noget mangelfuldt Fransk, forstod mine Omgivelser hurtig, at Haabet om en ny Socialminister svandt med hvert Minut. Iøvrigt var jeg saa utrolig heldig midt i Uheldet at blive behandlet af dansk Læge — først den gamle Professor *Saxtorph,* senere Dr. *Brinck Eliassen* —, dansk Sygeplejerske — en prægtig Dame — og dansk Massøse, og undgik derved at sætte mine Spareskillinger til paa et fransk Hospital. — Naa, heldigvis gik det altsaa ikke ud over nogen af de ædlere Dele, som Adelsmanden sagde, da en Hest sparkede ham i Panden. Endelig var jeg saa klog at frafalde Sag til Erstatning imod Bilisten, da jeg fik den Opfattelse, at jeg i Frankrig vilde være kommet til at betale et Sagførersalær, der under alle Omstændigheder vilde overstige Erstatningen med et betragteligt Beløb.

Men bortset fra dette Uheld, som det i den første Tid, jeg kravlede

rundt, nu ikke var helt let at se bort fra, havde jeg det udmærket i Menton, kom ret hurtig til Kræfter og skrev — belært af Erfaringen — ingen Rejsebreve hjem fra Bad- og Madstedet. Der var adskillige Danske dernede, og vi turede en Del omkring til de andre Badesteder, til Sospel og til Nizza, hvor jeg bl. a. var sammen med Trafikminister *Friis-Skotte* i hans Paaskeferie, hvilket gav Anledning til en Artikel i »Skatteborgeren«, betitlet »Vore Ministre ved Revieraen«; og nu skal man igen faa en lille Mundsmag paa dette fornemme Tidsskrifts Opfattelse af hæderlig Journalistik. Efter at have insinueret, at Friis-Skotte var sendt til Revieraen for min »politiske Sundhed«s Skyld, hedder det: »Som vi i sin Tid omtalte her i Bladet, var det jo en alvorlig Blessure, Hr. Steincke paadrog sig ved sit Overfald paa Redaktør Martin med paafølgende »Mordforsøg i Hareskoven« — alt i Anledning af Forligsmandens ulyksalige Kommandørkors, og at der maa et forsvarligt Hefteplaster til for at reparere denne Blessure, forstaar vi særdeles godt. Nu skal det jo blive interessant at se, om Skaden kan udbedres.« Altsaa en nydelig Blanding af Smudsblades sædvanlige Perfidi og Løgn. Naa, »Fanatisme forhærder vel Hjertet, men svækker Aanden.«

Særlig Fornøjelse havde jeg under dette Ophold af Monte Carlo, idet jeg tilbragte alle de Timer, hvor det regnede, i Spillebanken. Jeg har aldrig før eller senere spillet Hasard eller blot spillet i Lotteri, men det morede mig at se, om man virkelig kunde vinde paa et af de saakaldte Systemer, som mange spiller efter, hvor meget end Matematikere hævder, at det er noget Snak, idet der hver Gang er nøjagtig lige stor Chance for rødt og sort, lige og ulige o. s. v. Systemet agter jeg dog ikke at røbe for ikke at friste svage Karakterer, hvortil jeg ikke selv hører, ikke engang i Monte Carlo, hvor jeg forlod Spillebordet i samme Øjeblik, jeg havde tabt 1000 Francs. Og der røg nogle Tusinde, inden jeg fik lært det Trick, som altsaa — efter de lærdes Mening — ikke gælder. Fra det Øjeblik jeg doublede forsigtig op og spillede med 2000 Francs, vandt jeg, saaledes at jeg efter 13 Besøg havde faaet dækket alle mine Tab og øvrige Udgifter og havde et Nettooverskud af 2600 Francs, hvorefter jeg glad rejste hjem og betalte Bøden til Martinismen m. v., altsaa for Fyrsten af Monacos Penge, og bedre Oprejsning kunde Hr. Martin da ikke faa. — Den 28. Maj var jeg vendt tilbage til det utaknemmelige Fædreland og til Socialministeriet igen. Som »Nationaltidende« skrev: »Fryd! Fryd! Fryd! Han er her igen! — Det betyder, at han fremdeles er den samme: skønt helbredet, dog — uhelbredelig.« Venstrepressens V. P. var ganske enig med den foregaaende ærede Taler.

KAPITEL VII

PRIVATLIV MED OFFENTLIGT SKÆR

Der indtraf i disse Aar tillige nogle rent private Begivenheder i mit Liv, som i Kraft af de runde Tals Privilegium nød offentlig Omtale. Det begyndte med, at jeg ganske uskyldig fyldte 50 Aar den 25. August 1930. Nu har jeg trods min udskregne Forfængelighed aldrig kunnet fordrage større Familieopløb, Repræsentationshykleri eller andre offentlige Festligheder, derunder Begravelser eller Jubilæer, men helt fri for den Slags kan man nu engang ikke blive.

Og alligevel er det aabenbart godt engang imellem med disse Jubilæer. Thi hvilken Presseomtale! Det var helt umuligt at genkende sig selv blot fra den nærmeste Fortid: »Gudernes Yndling .... populær som en Bokser .... som Politiker er han et Vidunder. Han er nemlig en Mand med Aand ....« (»B. T.«). — »»Alt i alt en kraftfuld, grundægte Personlighed, der hader al Forblommethed, Holdningsløshed, Smagløshed og Sjuskeri .... i sin sjælelige Beskaffenhed fuldstændig sund.« Saaledes tydede i vort Søndags-Nummer i Gaar en tysk Grafolog Spektret Steincke« (»Berl. Tid.« Morgen). — »Og lad os saa paa denne Ministerens 50-Aars-Dag tilstaa, at vi i disse 3 Aar jammerligt har savnet ham. .... Emnet Steincke .... rummer mangfoldigt afvekslende aandfulde, pirrende, æggende, overraskende, ofte ligefrem chokerende Momenter. Men lad mig føje til, at det ogsaa rummer det Drag, der kan se ud, som det var bittert, men som i Virkeligheden skjuler et følsomt Sinds Ømhed og Varme« (»Nationaltidende«). — »Vi har saa mange Nathuer i dette Land. Vi har færre Mandfolk. Men vi har altsaa K. K. Steincke« (»Holbæk Amtstidende«) o. s. v., o. s. v.

Og saa de lange Interviews, forskellige i næsten alle Hovedstadsbladene, f. Eks.: »Naar Folk ser, at De fylder 50, hører man Udbrudet: Tænk ikke ældre! — Lad bare Folk blive ved med det! — Hvad er det for Dem at blive 50? — Besværligt, svarer Hr. Steincke og sender mig et hvast Blik fra de blaagraa Øjne bag Hornbrillerne. — Mener De

Paa 50-Aars-Dagen.

ligesom *Adam Poulsen,* at først naar man bliver 50, er man voksen? — Nej, jeg har været voksen, fra jeg var 18, dog uden at praktisere adskillige af de voksnes Dumheder. — Har De et Fødselsdagsønske? — Ja, at De vil holde op, jævnfør Diogenes og Tønden.« — Og naturligvis manglede *Houmark*-Interviewet ikke, det sluttede saaledes: »Er Sandhed i Ministerens Øjne elastisk afhængig af Deres sociale Position?« — »Man forveksler i Reglen det rigtige og det sande; det rigtige kan diskuteres, og Bedømmelsen af det rigtige paavirkes vel nok baade af Stilling, Alder og Erfaring. Sandheden er noget rent personligt, og Vejen til Sandheden gaar gennem den personlige Frigørelse for Begrænsninger og Hemninger; denne Vej bør hverken overskygges eller fortrædiges af Ens ydre Position eller lignende, men nu nærmer vi os Lønkammeret, min Herre — Farvel — De kender Vejen, jeg mener — til Døren.«

Og hvilken Fødselsdag! Flotte Gaver og et Mylder af Blomster, et bugnende Blomsterhav fra alle mulige, »fra høj og lav«: Organisationer, Kolleger, Politikere, Embedsmænd og private, Folk, som jeg ellers slet ikke stod nær, ja endog fra Funktionærer i Rigsdagen og ved

Frederiksberg Forsørgelsesvæsen samt fra de søde Damer i Socialministeriet, som jeg til daglig plagede Livet af. Og maaske rørte det mig dog allerdybest, at der oven i Købet blandt de talløse Telegrammer og Breve var mange Hilsener fra fattige og gamle, ja endog fra Aandssvageanstalterne og tidligere Tugthusfanger — mere end 200 ialt. Jeg var virkelig helt stille og flov, saa at ingen Avislæser vilde kunne genkende mig. Og saa kun ganske enkelte anonyme Truselsbreve iblandt: »Det er en Modbydelighed at høre Dem tale dels i Rigsdagen og dels i Radioen,« skrev en, men ham kunde jeg jo ikke takke, og desuden sendte han ikke samtidig Blomster. Men iøvrigt! Hvilken Festdag! Selv i min talrige Families Agtelse steg jeg betydeligt, ikke mindst efter at den yngste fik 25 Øre i Timen for at sætte Frimærker paa Takkebrevene. Men hvor var det til Gengæld nedslaaende Dagen efter at tænke paa, at nu blev jeg igen i 10 Aar den Blanding af Forbryder, Nar og Idiot, som man saa tydelig vil erindre fra det foregaaende.

Karikatur af den 50-aarige.

»Viddels Stjerner blinke,
naar Taleren er Steincke«.
(»Verden og Vi«).

Det næste Jubilæum gik mere stille af, idet jeg den 1. Juli 1932 havde været Embedsmand i 25 Aar, eller rettere, at det var 25 Aar siden, jeg blev Embedsmand. Det manglede dog ikke paa Interviews om offentlig Administrations Udvikling, om offentlige Kontorer, om Sociallovgivning o. s. v. »B. T.« tog igen »Hatten af«, og *Houmark* interviewede. Mon det ikke var ved den Lejlighed, at han, som den snedige Interviewer, han er, forsøgte at faa mig til at gaa i Vandet ved at spørge, om ikke ogsaa jeg selv følte mig arvelig belastet, hvortil jeg svarede: »Jo, thi ogsaa værdifulde Egenskaber nedarves.« »Social-Demokraten« fandt det »i Virkeligheden enestaaende, hvad en Mand som Hr. Steincke har overkommet og stadig overkommer i sin Egenskab af Minister, Politiker, Skribent og Agitator ....« Og selv »Folkets Presse« stemte i med gennem et Digt af *Aage Hermann,* der sluttede:

»Du gaar frimodigt under Himlens blaa,
Du slaar igen, vil nogen anden slaa dig,
Du tror paa Solen over Skyens Graa,
der kværuleres fælt af Aander smaa,
men Kværulanterne kan ikke naa dig.«

Saa det gik jo altsammen meget godt! Selve Jubilæet fejrede jeg i Aarhus, hvor jeg holdt Hovedtalen ved de kommunale Hjælpekassers 25 Aars Jubilæum samme Dag med paafølgende Festlighed og mange kendte Folk som Deltagere.

Det 3die Jubilæum var 25 Aars Ægteskab, kaldet *Sølvbryllup,* som vi fejrede den 25. Oktober 1932, omgivet af alle Efterkommerne. Efter »Politiken« blev Sølvbrudeparret vækket Kl. 5 om Morgenen ved Rudeknusning, og ifølge »Blæksprutten« afsang Rudeknuser-Kvartetten en Sang, hvis sidste Vers lød:

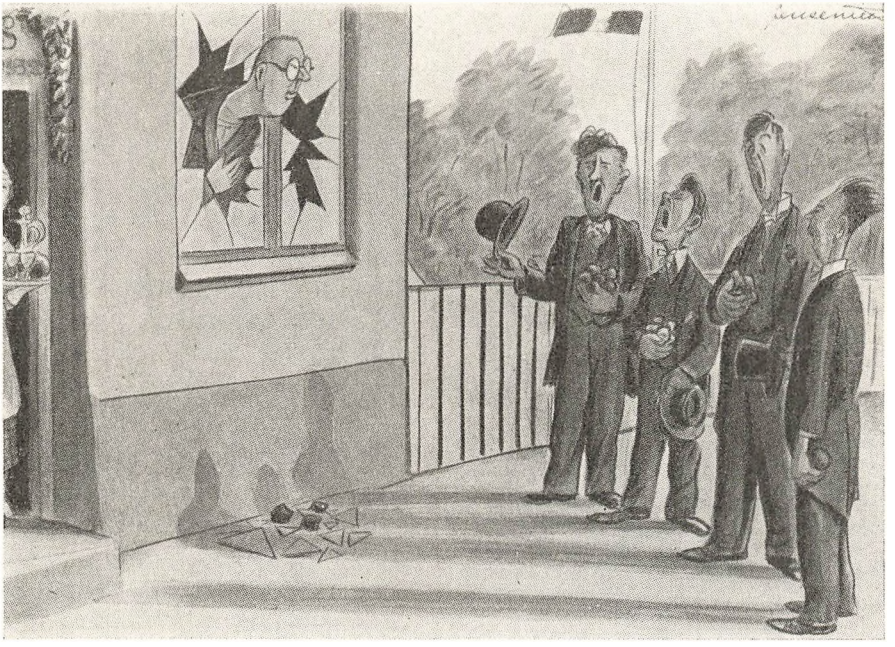
»Og dette skal være dem begge til Ære — hurra!
der røg sgu den sidste elektriske Pære — hurra!
og Skam faa den, som ikke
Jert Hus vil ødeligge.
Hurra, Hurra, den Sten var bra
hurra!«

Helt saaledes forløb Dagen dog ikke!

Forøvrigt havde jeg ofte udtalt mig om Ægteskabets Samfundsværdi, og i et Interview om »Kvinder De beundrer«, derunder Ellen Key og Gina Lombroso, bl. a. udtalt, at »enhver normal Mand, der ikke bærer sig ad som en Idiot, og som forstaar at administrere, kunde opnaa at være mere forelsket i sin Hustru efter en Snes Aars Ægteskab end ved Brylluppet; det har jeg i hvert Fald opnaaet.« »Anser De ikke ogsaa Havregrød for baade sundere og mere nærende end Champagne, slutter K. K. Steincke.« Lignende idyllisk Grundbetragtning havde foranlediget et længere Digt fra mig til Sølvbruden, hvori det bl. a. hed:

»Utræt'lig til Haaret graaned'
Du værned' om Dine smaa,
og aldrig Du selv Dig skaaned'
for at hygge om Mand og Vraa.

Har Sygdom og Kamp end naaet
at rokke ved Hjemmets Fred,
med eet de ej Bugt har faaet:
Din trofaste Kærlighed!«

»Rudeknuserkvartetten« vækker Sølvbrudgommen.

(Jensenius i »Blæksprutten«).

Til min Undskyldning for denne abnorme Forelskelse tjener, *dels* at hun stadig saa Pokkers godt ud og holdt sig ung selv i sit 53. Aar, (jfr. Billedet S. 102), *dels* at jeg ikke selv var naaet den Alder, hvor normale Mandfolk bliver spiltossede og faar Lyst til at begynde forfra igen — til Ulykke for alle Parter.

Iøvrigt var disse 25 Aars Ægteskab forløbet i bedste Overensstemmelse med de parlamentariske Forhold, der iøvrigt raadede i den omgivende Verden! Et Folketing, der var paagaaende og regerende, men som alligevel var afhængigt af Landstinget, dog at Folketinget efter Grundloven raadede for Finansloven, og et Landsting, der var forbeholdent, forsigtigt og stædigt, men som dog til syvende og sidst bøjede sig for Folketinget for ikke at risikere at komme paa Valg og blive kasseret. Resultatet her som der: Kriseforlig, der dog maa siges at have været langt hyppigere i den hjemlige Verden end i den egentlige parlamentariske dito og at være afsluttet under langt mindre indbyrdes Rabalder — bl. a. under Hensyn til de tilstedeværende afgørende og levedygtige Lovresultater, alias de 5 Børn, som efterhaanden mere og mere tog Magten fra de gamle eller i hvert Fald gererede sig som alle

Fru Elisabeth Steincke.

nye Partier, der maa erstatte virkelig Magt og Indflydelse med en særlig selvstændig og selvbevidst Opposition.

Af andre private Glæder kunde jeg naturligvis nævne min Interesse for *Studier, Sport og Kunst,* men Tiden strakte mindre og mindre til. Dog overholdt jeg altid den daglige Gymnastik, saa vidt muligt den daglige Spadseretur og Søndagens Fodbold, men det kneb baade med at følge med i Literatur og Filosofi og med at dyrke Malerisamlingerne, saaledes som tidligere. Endvidere lykkedes det mig at være med i det store Kunstnerstævne i Efteraaret 1929, baade i den pompøse Aabningshøjtidelighed og i den muntre Kæmpefest med Souper og 700 Gæster i Forum, ligesom jeg i Januar 1932 skrev en Artikel om Kunst i Grønningens Program. Jeg omtalte heri, hvorledes jeg glædestraalende i 1912 kom hjem fra »Den Fri« med en lille »Perle« af *Viggo Pedersen,* som jeg jo vidste var »hors de concours«. Jeg viste den til to af hans Kolleger; den første sagde nedladende: »Ja, han *har* jo kunnet male«, den anden trak paa Skuldrene med en træt og uendelig trist Mine. Og en tredie, en »moderne« Maler, der senere saa min Samling, sagde kun: »Naa, De sværmer for Farvefotografi.«

Derfor siger jeg: »Kunst er stemningsbevægende Personlighed, udtrykt i en Form og i Farver, som *jeg* kan li' — og intet andet, Punktum.«

Min bedste private Glæde var dog i disse Aar som ellers, naar jeg kunde samles med hele Familien i *mit Strandhus* ude paa Klitten ved Kattegat (»Nordstrand«), Nykøbing Sj., hvor jeg efterhaanden havde samlet flere Tønder Land med Plantage, Lyng og Flyvesand, og hvor Børnene kunde tumle sig i Robaad og Kajak, det eneste Sted, hvor jeg endvidere havde Tid til at snakke eller til at have det hyggeligt sam-

Interieur fra Strandhuset paa Klitten.

men med Gæster. Og for Børnene med deres Venner og Veninder blev det et Sted, som de stadig ogsaa som voksne længes tilbage til og vil blive ved at vende tilbage til med deres smaa, naar vi gamle for længst ligger under Mulde.

Som den sidste, men ogsaa største private Glæde, jeg havde i disse Aar, maa jeg nævne Modtagelsen af *Fortjenstmedaljen i Guld.* Forskellige Blade har af og til meddelt, at jeg fik denne som Belønning for Socialreformen, i hvilken Anledning »Arbejderbladet«, der er berømt for sit smagfulde Ordvalg, kaldte dette Værk for »Medaljereformen«, men Bladet var dog som sædvanlig galt afmarcheret og ønskede jo forøvrigt heller ikke andet. Forholdet var imidlertid følgende: En Dag i Forsommeren 1933 blev jeg modtaget i Privataudiens af Kongen og overrakte ved denne Lejlighed Hans Majestæt Socialreformen, indbundet i Oase-Ged.

Efter at have bladet noget i den, stillet nogle Spørgsmaal og ønsket mig til Lykke, sagde Kongen: »Vilde De sætte Pris paa at modtage Fortjenstmedaljen i Guld?« — »Det vilde selvfølgelig være mig en stor Ære, Deres Majestæt, men kan man faa Fortjenstmedaljen for et Lovforslag?« — »Det er (sgu) ikke for et Lovforslag, De faar den, men

for Deres 25-aarige Arbejde indenfor Sociallovgivningen, som nu er bragt til denne foreløbige Afslutning.« — »Ja, for den Begrundelse takker jeg Deres Majestæt mange Gange og tør da maaske anmode om, at jeg faar den til Oktober, hvor den gamle Retstilstand paa dette Omraade ophører.« — »Vel, saa siger vi det,« svarede Kongen, og den 1. Oktober tidlig om Morgenen, saa tidligt, at næsten hele Huset sov, afleverede en Lakaj denne Dekoration, der er en Hædersbevisning fra Kongen selv og derfor ikke skal tilbageleveres ved Modtagerens Død.

Man har med en sjælden Ihærdighed fra mange Sider arbejdet paa, at Guldet skulde tabe sin Glans, men Guld løber ikke an og ruster ikke; det straaler endnu med samme rolige Styrke.

KAPITEL VIII

SOCIALREFORMENS MODTAGELSE

Foran, S. 12—13, har vi nævnet en Del af de Arbejder, der tilsigtede at udbrede Kendskab til Socialreformens Indhold og Formaal, og det fremgaar heraf, at Reformen blev modtaget med Interesse trindtom i Landene. S. 33 har vi antydet, hvilken Feststemning der hvilede over den Dag, da den samlede Reform fik Kongens Stadfæstelse og dermed blev ophøjet til Lov. Men hvorledes blev Reformen modtaget, da Festrusen var forduftet, og den kom til at virke i Dagliglivet? Spørgsmaalet er naturligt, men det er ogsaa mangesidet! Lad os imidlertid gøre et Forsøg paa at redegøre for den forskelligartede Modtagelse.

Det begyndte naturligvis godt, da ingen kunde nægte, at det var et ualmindelig omfattende Lovværk, der var gennemført paa forholdsvis kort Tid. Og det var ikke alene den socialdemokratiske Presse eller Socialdemokratiets Hovedbestyrelse, der anerkendte det store Arbejde, idet sidstnævnte under stærkt Bifald sluttede sig til Statsminister *Staunings* varme Hyldest til mig: »Jeg vil — sagde han — her benytte Lejligheden til at sige Steincke Tak for, hvad han har udrettet paa den sociale Lovgivnings Omraade. Socialreformen er et Kæmpeværk, gennem hvilket der er bragt Orden, Plan og System i hele vor sociale Lovgivning. Og Steincke har gennem Socialreformen sat sig et værdigt Monument over sin Manddomsgerning.«

Ogsaa Modstanderblade, endog konservative, som med yderste Betænkelighed saa paa Kanslergadeforliget og Socialreformens Gennemførelse i en Krisetid, var anerkendende overfor mit personlige Arbejde. Saaledes skrev selve »Berlingske Tidende« f. Eks.: »Thi uden Hr. Steincke ingen Socialreform i disse Krisestunder! Sjældent har en Mand kæmpet ihærdigere, utrætteligere, stædigere, bøjeligere, sagtmodigere, fyrigere, elskeligere, arrigere for sin Sag end Hr. Steincke. Det er et helt Eventyr. Man fristes til at sige, at Socialreformen til sidst red Partierne og Rigsdagen som en Mare. *Den maatte* vedtages, der var

ingen anden Redning; Hr. Steincke omstraaledes til sidst af en sand Utaalelighedens Uimodstaaelighed. Og saa lykkedes da for ham det Mesterstykke at faa Socialreformen placeret indenfor det politiske *Storforlig,* hvor den i og for sig havde lige saa lidt at gøre som Færøerne i en Lov om Tørlægning af Smaalandshavet.« — Sagtmodigere og arrigere, stædigere og elskeligere kan en Anerkendelse fra en Modstander vanskeligt være!

Steincke som Amor.
(»Dagens Nyheder«).

Ja, selv »Kristeligt Dagblad«, som helt fejlagtig mente, at jeg ikke satte Pris paa Anerkendelse fra Modstanderes Side, skrev: »Dette kan dog ikke forhindre os i at mene, at Hr. Steincke rimeligvis er den eneste nulevende Danske, som i det hele taget kunde udarbejde dette Lovværk, og han er utvivlsomt ogsaa den eneste Politiker, som i Øjeblikket kunde faa det gennemført.« Og saaledes strømmede Anerkendelsen mig i Møde fra de forskelligste Lejre — altsaa straks.

Nogen egentlig eller almindelig Jubilæumsstemning blev det dog ikke til, og undertiden kunde den Hyldest, man blev Genstand for, minde lidt om en Jubilæumstale, der engang blev holdt, og som sluttede saaledes: »Vi vil derfor nu mindes alle vore Kolleger i Bestyrelsen, som nu er døde, og love at følge deres Eksempel.« Jeg var altsaa ikke saa naiv at lade mig forvirre af den livfulde Modtagelse, thi jeg vidste allerede dengang udmærket godt, at den, der i Politik handler rigtigt, før eller senere vil være sikker paa Nederlag.

Derfor blev jeg heller ikke svimmel af al denne Virak, men gav følgende Svar til »Politiken« i det »ægte Steincke-Interview«, der gik forud for de 6 Radioforedrag, hvori jeg gennemgik Socialreformen: »Reformen vil blive modtaget saaledes: Skatterborgerne vil jamre over de voldsomme Merudgifter, Kommunisterne vil rase over den blodige Nedskæring, de 100.000, der faar deres Kaar forbedret, vil tie, de 10.000, der eventuelt vil faa mindre Hjælp, vil betragte Reformen som en per-

sonlig *Ondskabsfuldhed* fra min Side, og ingen uden de 50, der kender de virkelige Forhold, vil vove at *forsvare* Reformen eller mig, før Angrebene er hørt op, og Forsvaret derfor er overflødigt!«

Lad os dog, inden vi gaar over til at dokumentere Berettigelsen af disse Udtalelser, som Godtfolk vil kalde pessimistiske, blot til Indledning anføre et Faktum, der var egnet til at varme alle konservative og samfundsbevarende Hjerter: Umiddelbart efter Socialreformens Ikrafttræden den 1. Oktober 1933 og som den første praktiske Virkning af denne, blev der indgaaet 400 Ægteskaber! Som »Dagens Nyheder« skrev: »Steincke gør 400 Par lykkelige.« Hvordan gik det til? Jo, ganske simpelt: Socialreformen ophævede Begrebet »Forsørgelseskommune« og dermed bortfaldt denne Kommunes Samtykke til Ægteskabsindgaaelse for de Mænds Vedkommende, der havde modtaget ikke-tilbagebetalt Fattighjælp, og disse kunde altsaa ikke længer benytte Forsørgelseskommunen som Undskyldning for deres Frileveri, hvilket deres tilkommende jo ikke var sene til at benytte sig af, m. a. O. Bunkebryllupper florerede. (Billede S. 106).

Modtagelsen i Udlandet.

Naar jeg udtalte mig saa pessimistisk eller klartseende som nævnt i min Forventning om den kommende Kritik, tænkte jeg dog kun paa Indlandet og kun paa alle dem, som ikke havde de fornødne Forudsætninger for at kunne kritisere med Rette. Jeg tænkte ikke paa *Udlandet,* hvorfra jeg heller aldrig saa andet end Anerkendelse blandet med Forundring over Muligheden af at gennemføre en saa alsidig Socialreform, omfattende den samlede sociale Forsikrings- og Forsørgelseslovgivning, oven i Købet midt i en Krisetid. Interessen var naturligvis ikke mindst i vore nordlige Nabolande, hvad jeg fik et levende Indtryk af gennem forskellige Artikler i norske og særlig i svenske Blade. Navnlig glædede det mig at læse en længere Anmeldelse i »Stockholms-Tidningen« af den ansete *G. H. von Koch,* der var saa elskværdig at karakterisere Socialreformen som et »jättearbete«, udarbejdet i Løbet af blot halvandet Aar. Saa længe efter som i 1939 fik vi iøvrigt herhjemme Besøg af den i 1937 nedsatte svenske Regeringskommission til Forberedelse af en samlet Revision af Sociallovgivningen, og dennes Formand Landshøvding *Bernh. Eriksson* udtalte da, at det ikke var tilfældigt, at Kommissionens første Rejse gjaldt Danmark. »Vi kender jo Indholdet af det store Steincke'ske Lovkompleks, der kaldes Socialreformen, og ønsker nu at studere, hvordan denne Lovgivning virker i

Praksis. .... Den danske Sociallovgivning er saadan, at alle andre Lande kan lære af den.«

For *Norges* Vedkommende gav Interessen sig Udtryk — foruden i Bladartikler, bl. a. i en indgaaende Omtale i »Arbejderbladet« af Dommer *Inge Debes* — i en Indbydelse til at tale i Oslo i Universitetets gamle Festsal i Februar 1934. Foredraget, der varede 1½ Time, men som paahørtes med levende Interesse, overværedes bl. a. af Statsminister *Mowinkel,* Statsraaderne *Sunde* og *Utheim,* Stortingspræsident *Nygårdsvold* og af en Del Stortingsmænd og Universitetsprofessorer samt af den danske Gesandt *Kaufmann.* Advokat *I. M. Lund* bød i smigrende Vendinger Taleren velkommen, og Dommer Inge Debes takkede for Foredraget og sluttede: »Vi misunder Danmark Reformens Skaber« (stærkt Bifald). Efter Mødet gav de arrangerende Foreninger en flot Souper paa *Grand* til Ære for Gæsten. Referaterne i Bladene Dagen efter var overmaade anerkendende; et Blad kaldte mig endda »det danske Folketings skarpeste og vittigste Taler«, og senere skal der efter Avismeddelelser fra ledende Mænd indenfor det norske Arbejderparti være blevet stillet Krav til Regeringen om Nedsættelse af en Kommission til den norske Sociallovgivnings Revision.

Men det var ikke alene i Norden, at denne Socialreform vakte Interesse. Alene den tidligere nævnte Fortegnelse over Literatur vedrørende Socialreformen af Bibliotekar *M. Jermiin Nissen* opregner blot fra udenlandske Tidsskrifter til 1935 c. 60 Artikler, endog saa langt borte fra som Budapest, og formodentlig er der senere kommet en hel Del til, som jeg desværre ikke har haft Tid til at bemærke, selvom jeg lejlighedsvis nok har hørt, at Reformen har vakt Opmærksomhed baade i Frankrig, England — før Beveridge-Planen — og Amerika, ja selv i Rumænien.

Alligevel maa jeg sige, at jeg virkelig blev glad overrasket, da daværende Udenrigsminister *Christmas Møller* en Dag i Efteraaret 1945 overrakte mig et stateligt Værk paa 257 Sider fra Montevideo, betitlet »La Reforma social in Dinamarca« med en, saavidt jeg da kunde forstaa Spansk, saa smigrende Omtale af mig selv, at den vilde ærgre alle andre Danske. Det turde derimod være tvivlsomt, om en Korrespondent til »Social-Demokraten« i et Brev af Februar 1936 (fra San Francisco) virkelig har Ret, naar han med udhævet Skrift skriver følgende: »Der er ingen Tvivl om, at Medlemmer af den Rooseveltske Administration med den største Grundighed studerer *alt* angaaende dansk social Lovgivning, som udkommer paa Engelsk, og især er fhv. Departementschef i Socialministeriet *Rudolf Lassens* Pjece paa Engelsk

Jonquières og Steincke studerer Socialreformen.

om Socialreformen »Social Reform in Denmark« blevet gjort til Genstand for et saa grundigt Studium af Præsident *Roosevelt,* at den amerikanske Regering for visse Partiers Vedkommende ligefrem *Ord for Ord* har kopieret R. Lassens Pjece og gjort dem til amerikansk Lov. Det er altsaa ingen anden end Justitsminister K. K. Steincke, som har skrevet Hovedparten af de sociale Love, som Præsident Roosevelt nu fremsætter.«

Og han tilføjer, at Chefen for den offentlige Hjælp i Alameda Amt i Kalifornien, Mr. S. H. Thompson efter Læsningen af »Social Reform in Denmark« fremsatte følgende Udtalelse: »Jeg har læst om Socialreformen i Danmark med adskillig Interesse og har bemærket, at meget af Planen er blevet kopieret af den Rooseveltske Administration, noget er endog taget Ord for Ord fra denne officielle Pjece.« Det er egentlig herefter meningsløst, at Departementschefen ikke i det mindste har modtaget en høj amerikansk Orden, hvad han imidlertid efter Kraks blaa Bog ikke har.

For Frankrigs Vedkommende mindes jeg et langt og meget livligt Interview om »lex Steincke« par Pierre Paraf i »La République«, og vedkommende Afsnit slutter meget tiltalende: »Heureux Danemark«; men han vilde jo ikke være ægte Franskmand, hvis han ikke derefter interviewede mig om Kvinder og Ægteskab, en Ordveksling der slutter saaledes: »Croyez moi, plus on va vers le Nord, plus les femmes sont

heureuses«, en Udtalelse, jeg dog ikke tør gengive paa Dansk. Som et Kuriosum vil jeg endnu tilføje, at der i 1935 hos Rasmus Naver udkom en lille Lommevejleder af en ung Amerikanerinde Jean Powrie: »Pocket Pointers on Copenhagen«, med et Afsnit ogsaa om den ny Socialreform, som i høj Grad var egnet til at glæde dennes Skaber. »Et Studium af Danmarks Sociallovgivning kan næsten være en Fortryllelse«, siger Damen.

Ovenpaa alt dette at ville efterspore, i hvilken Udstrækning *Jørgen Bast* havde Ret, da han paastod, at ogsaa den i de sidste Aar saa omtalte Beveridge-Plan er paavirket af den danske Socialreform, turde være ganske overflødigt. I denne Forbindelse er det dog nærliggende at nævne, at *John Danstrup* i sin »Danmarks Historia«, 2. Bind, hvor han giver en udførlig Skildring bl. a. af Socialreformen, Side 266 slutter saaledes:

»Socialreformen är förelöparen till Förenta statarnas New Deal och Englands Beveridgeplan, det avgörande steget i Danmark för att förverkliga The freedom from want and fear.«

Min Berømmelse, dog kun i Udlandet, er altsaa uigendrivelig fastslaaet, i hvert Fald hvis man følger Chamfords Definition: Berømmelse er det Fortrin at være kendt af dem, der ikke kender en. Vi kan derfor med Sindsro forlade Udlandet og spørge, hvorledes det da stod til med

Socialreformens Modtagelse i Indlandet.

Altsaa efter at den for Alvor var traadt i Kraft og havde vist sine Virkninger i det praktiske Liv! Spørgsmaalet er ikke let at besvare, da Bedømmelsen selvfølgelig overfor et Værk af denne Art dels er præget af den kritiserendes Forhaandsindstilling, personlige, politiske og sociale, og derfor til det yderste er subjektiv, dels som Regel vedrører en eller anden Enkelthed, løsnet fra den store Sammenhæng. Overhovedet har jeg sjældent set et saadant Overmaal af Godtkøbskritik som overfor Socialreformen, en saa fuldkommen Bortseen fra hvorledes Forholdene paa disse Omraader i Virkeligheden var før denne Reform, og en saa udpræget Foragt for den virkelige Sagkundskab, en Foragt, der tilmed var størst hos dem, der bildte sig ind at have Forstand paa Politik, hvilket sidste ikke er ensbetydende med at være Sogneraadsmedlem eller Rigsdagsmand. Men lad os ved en kortere Redegørelse for denne hjemlige Kritik sondre mellem Modtagelsen i de sagkyndige Kredse, i de politiske Lejre og blandt Desperados, herunder »Skatteborgeren« og Kommunisterne.

Sagkundskabens Modtagelse.

Hvad Modtagelsen i sagkyndige Kredse angaar, har jeg egentlig kun Grund til at være tilfreds, og dette gælder baade for Teoretikernes og Praktikernes Vedkommende. De sagkyndige glemte nemlig ikke, hvilke Tilstande denne Reform afløste, heller ikke, at den var et Kompromis med Indrømmelser til forskellig Side, og slet ikke, under hvor vanskelige økonomiske Forhold den kom til at virke, Forhold som medførte, at Administrationen blev langt vanskeligere og mere omfattende, end man kunde forudsætte ved dens Tilrettelæggelse. Men selv om der ogsaa fra sagkyndig Side af og til har lydt Kritik, ogsaa berettiget Kritik, overfor Enkeltheder, saa har der egentlig kun lydt Anerkendelse af Socialreformens System og dens Principper, i hvert Fald i de Aar, vi her beskæftiger os med, medens der i høj Grad var Utilfredshed med dens hurtige Ikrafttræden — allerede faa Maaneder efter Vedtagelsen. Dette var imidlertid nødvendigt af politiske Grunde, idet det vilde være umuligt at gennemføre de under den modsatte Forudsætning nødvendige særlige Kriseforanstaltninger i endnu en Vinter.

Nu vilde det føre alt for vidt i et Værk af denne Art at referere og imødegaa den specielle sagkyndige Kritik, og jeg nøjes derfor med en enkelt Udtalelse, der er af særlig Vægt, fordi vedkommende dels var en kendt Forsørgelsespraktiker, dels var beskæftiget i en mellemstor Kommune. Det drejede sig om den mig iøvrigt personlig ukendte Kontorchef *Melander,* Haderslev, som i »Danmarks kommunale Efterretninger« nogle Maaneder efter Socialreformens Ikrafttræden skrev. følgende:

»Skulde man tro de mange politisk inspirerede Indlæg, der siden Efteraaret har figureret i Dagspressen, maa den jo være et Makværk, som kun bidrager til at forvirre Begreberne i en i Forvejen vanskelig Tid. Men den læge Kommunalmand lader sig ikke vildlede. For ham er det saglige Hensyn det ene afgørende, og han kender og ringeagter den Tendens, der efterhaanden har udviklet sig, til at mistænkeliggøre og nedsætte ethvert godt og sagligt Arbejde, som man af politiske Grunde ikke har faaet nogen Meddelagtighed i.

Sandheden om Socialreformen er den, at den saglig set er et Lovgivningsværk af meget høj Rang, og at dens tekniske Opbygning er fuldendt. Paragraf efter Paragraf er som smaa afstemte og afslebne Mosaikstykker føjet ind i Billedet til en plastisk Helhed, der staar som et Monument i dansk Lovgivningskunst. Og praktisk set har den uden

Vaklen skabt Orden i det Kaos, der prægede vort tidligere Forsørgelsessystem. Den har afskaffet alle overflødige Led, lagt Arbejde og Ansvar paa samme Sted og gennemført nye og klare Principper med Hensyn til de trængendes Stilling overfor Samfundet ...« o. s. v.

Som et Kuriosum skal jeg til Modsætning anføre, hvorledes et saa agtværdigt Blad som »Berlingske Tidende« lod sin berømte eller berygtede Trekant △ forsøge at ødelægge den Respekt, der stod om disse Loves Affattelse.

Han skrev allerede 3 Dage efter Reformens Vedtagelse bl. a. følgende: »Om Socialreformen erfarer man af en sagkyndig Taler, at de nye Sociallove er skrevet saaledes, at enhver kan forstaa dem. 10 Linier i den gamle Fattiglov er blevet 16—18 Paragraffer i Loven om offentlig Forsorg; saaledes er alt omhyggeligt forklaret. ... Sig det med Blomster! Det glæder ved en Fødselsdag med tilhørende Tale. En stor Buket er velkommen. Sikken den Mand har Ordet i sin Magt! Men Dagen efter — til Hverdag i Forretningslivet, i Omgangslivet, i Møder, i Forhandling, i Lovgivning, overalt, saa frygter vi, saa gyser vi for den snakkesalige, den endeløst talende, den omhyggeligt forklarende, som skriver, taler og forklarer i Timevis, i Fyldepennevis, i Kilometervis for at alle skal forstaa — oh! Du store Hovedpine og Tidsspilde, lad ikke Socialreformen danne Skole! Lad os slaa fast, at dette er en Undtagelse, det var uundgaaeligt, men en Undtagelse, aldeles ikke et Princip, aldeles ikke en Reform, et Forbillede for Lovgiveri — — — et Social-Reform-Eksempel, et Lov-Bændelorm-Tilfælde til Skræk og Advarsel.«

Dagen efter maatte »Berlingske« optage følgende korte Svar fra mig: »Berlingske Tidendes Overfaldskommando er ikke heldig for Tiden. Forleden Hr. V. O. X., i Gaar den rigtige Trekantede. Sidstnævnte skriver om Socialreformens Sprog, der betegnes som »et Lov-Bændelorm-Tilfælde til Skræk og Advarsel.«

Til Orientering for Læserne om de faktiske Forhold kan jeg heroverfor nøjes med at citere, hvad selve »Berlingske Tidende«s juridiske Konsulent, den meget ansete praktiske Jurist, Overretssagfører *Axel Bang,* skriver i »Gads danske Magasin«: »At Socialreformen rent teknisk set er noget af det mest glimrende, jeg har set — ogsaa sprogligt.« Better luck next time!« — Men tilbage til Sagkundskaben!

For ikke at brede os for meget skal vi nøjes med enkelte Udtalelser af neutral Karakter; idet vi bortser dels fra de juridiske eller socialøkonomiske Specialarbejder, dels fra Konversationsleksika o. lign. Schultz's Danmarkshistorie VI indeholder i Afsnittet om »økonomiske

og sociale Forhold 1920—39« af *Finn T. B. Friis* ikke mindre end 7 Sider om Socialreformen, der betegnes som »Socialminister Steinckes rationelle Gennemgang af hele vor sociale Lovgivning«. Indledningen lyder: »Socialreformen betød en Sammendragning af hele den sociale Forsikrings- og Forsørgelseslovgivning, indførte ensartede Regler for ensartede Trangstilfælde, centraliserede den kommunale Administration af disse Love og gav systematiske Regler for, hvorledes Udgifterne skulde fordeles. Om end Socialreformen vel er det største samlede Lovgivningsarbejde, der er set i Danmark, betød Gennemførelsen dog en betydelig Forenkling, idet den paa een Gang afskaffede og erstattede ikke mindre end 55 gældende Love. Men Socialreformen var ikke blot en teknisk Revision af bestaaende Lovgivning; den indførte paa afgørende Omraader nye Grundsynspunkter.« For disse gøres der derefter udførligt Rede i en Fremstilling, som jeg kun har Grund til at hilse med Tilfredshed.

Ogsaa et retsfilosofisk Værk som Vinding Kruses store Retslære omhandler i 2. Del, S. 961 flg. »Sociale Ydelser uden Genydelse« og omtaler herunder ogsaa udførligt »de danske sociale Forsikrings- og Understøttelseslove af 20. Maj 1933«, altsaa Socialreformen, eller »Socialloven«, som han med et misvisende, men ofte benyttet Udtryk, betegner de 4—5 Love. Ud fra hans stærkt kritiske Indstilling til Demokrati og Parlamentarisme, som vi hidtil har kendt denne Styreform i Stat som i Kommuner, er det ikke til at undre sig over, at han ogsaa er stærkt kritisk indstillet overfor den moderne Sociallovgivning. Alligevel er han paa ingen Maade blind for Socialreformens Fortrin i Sammenligning med den tidligere planløse Lovgivning, men anker særlig over, at de nye Principper forfuskes dels i Praksis dels gennem de mange Undtagelser fra Reglerne, en Kritik, der lider under baade en Undervurdeling af det kommunale Selvstyres samfundsmæssige Værdi og en for ringe Forstaaelse af Umuligheden af helt at borteliminere Skønnet i en Lovgivning af denne Art; dertil er Livet altfor mangfoldigt og Trangsaarsagerne altfor indviklede.

Trods Kritiken trøster jeg mig dog med, at han slutter med følgende Note: »Om Retstilstanden i Danmark før Sociallovene af 20. Maj 1933 og om Motiverne til denne Lovgivning se K. K. Steinckes værdifulde Værk: Fremtidens Forsørgelsesvæsen I og II, 1920, og samme Forfatters Indledning til Socialministeriets Udgave af disse Love, 1933«, en Trøst, der er ret effektiv, naar man tager i Betragtning, i hvilken Udstrækning dette »værdifulde Værk« netop er Grundlaget for Socialreformen.

Men var den forskelligartede Sagkundskabs Modtagelse af Socialreformen saaledes ikke egnet til eller anlagt paa at sætte mig graa Haar i Hovedet, saa maa jeg til Gengæld paastaa, at der skulde baade en ualmindelig kraftig Konstitution, en grundfæstet god Samvittighed og et ovenud Humør til for ikke at ende paa et Nervesanatorium efter den Behandling, en selv og ens »Livsværk« blev Genstand for dels af politiske Modstandere dels af de rene Hysterikere i det offentlige Liv.

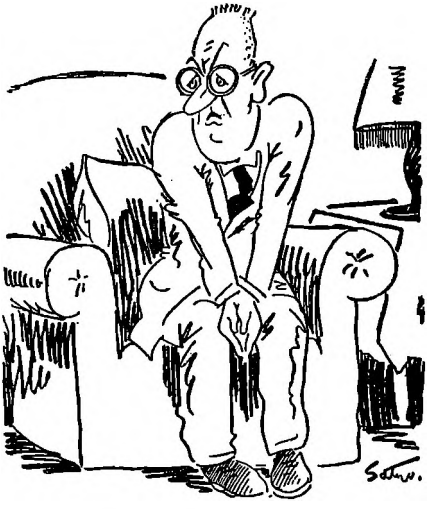
Den politiske Hvirvelstorm.

Ud fra Fagmandens og Fagpolitikerens Synspunkt var det en ren Ulykke, at man ikke fik Lov at gennemføre Socialreformen adskillige Aar før under økonomisk og politisk roligere Forhold. Thi som Forholdene laa i 1933, under en udpræget Krisetilstand med tilhørende voldsomt stigende og kronisk Arbejdsløshed, der umuliggjorde alle statistiske Beregninger, og i en politisk Situation, der gjorde de velvilligt indstillede konservative til Reformens Modstandere og de sure liberale til dens nødtvungne Støtter, kunde man sige sig selv, at denne Reform slet ikke vilde faa den saglige Behandling, den i Kraft af sit Indhold havde Krav paa, men tværtimod vilde komme ud i en politisk Hvirvelstorm, hvor enhver Sagkundskab vilde fælde bitre Taarer ved alt det Støv og Skidt, den fik i Øjnene. Den, der var Vidne til hele denne af partipolitiske Grunde fremkaldte helt rabiate Kritik, havde ofte Lyst til at minde de hensynsløse og usaglige Kritikere om, at de burde tænke lidt over Pascals berømte Ord: »Fornøjelsen ved at kritisere berøver os Fornøjelsen ved at blive levende bevæget over meget smukke Ting«, og Socialreformen indeholder netop for den samfundsinteresserede mange »meget smukke Ting« til Gavn for Børnene, de gamle og de svage.

Hvad først den *formelle* Side af Socialreformen angaar, blev dennes Sprog og hele tekniske Opbygning i Reglen stærkt rost. Fra enkelte Sider blev der dog udtalt Frygt for, at Lovene var for indviklede, til at de kunde forstaas og administreres af det læge Sogneraadsmedlem, og navnlig blev dette fremhævet for Hovedlovens Vedkommende, Loven om offentlig Forsorg, der var skrevet paa en helt anden Maade end den dagældende Fattiglov af 1891, hvis korte og knappe Form fremholdtes som normgivende, men, tilføjedes det, nu forstaar man jo ikke at skrive Love som i gamle Dage, da man havde Jurister som Goos og Nellemann.

Rent bortset fra, i hvilken Udstrækning de nævnte Koryfæer selv skrev Lovene, og fra, at de i hvert Fald næppe har ofret Tid og Kræfter

paa den gamle Fattiglov, der iøvrigt var en udmærket affattet Lov, vil jeg dog til denne Kritik, der er ret almindelig, svare følgende: Man skal netop absolut ikke i vore Dage til Brug for praktiske Folk skrive Love, som man skrev »i gamle Dage«. Thi, hvis man f. Eks. tager Fattigloven, havde Livet og Udviklingen i den Grad overbroderet denne Lov med Fortolkninger og Tilføjelser, at der skal tykke Haandbøger til — dem har jeg selv tildels levet af at skrive — hvis almindelige Mennesker skulde finde ud af at administrere Loven. Der fandtes i den da gældende Fattiglov Bestemmelse efter Bestemmelse, som overhovedet ikke har det Indhold, som Administrationen i Aarenes Løb har givet dem. Derfor er Socialreformen, specielt Loven om offentlig Forsorg, skrevet anderledes omhyggeligt og udførligt og med langt større juridisk og administrativ »Fantasi«.

Steincke efter Socialreformens Modtagelse.

Den fra partipolitisk Side rejste Kritik af Socialreformen begyndte iøvrigt — for Rigsdagens Vedkommende — straks efter Lovenes Vedtagelse og før deres Ikrafttræden, idet man under Arbejdsløshedsforhandlinger i Folketinget i September 1933 stærkt hævdede, at de opstillede Beregninger for Arbejdsløshedsudgifterne slet ikke vilde holde Stik. I Virkeligheden var der her ikke Tale om saglig Socialpolitik, men om smaatskaarent Drilleri — som naar man talte om Socialreformen som Verdens ottende Underværk eller, som Hr. *Christmas Møller,* i samme Forbindelse talte om »Alverdens Herlighed«. Thi rent bortset fra, at ogsaa de konservative selv havde været med til Forliget om Arbejdsløshedsloven af 1932, der praktisk taget i uændret Skikkelse gik over i Socialreformen, vidste hele Rigsdagen, at de omhandlede Udgiftsberegninger hvilede paa et Normalbudget, hvis Rammer straks vilde blive sprængt under den voldsomme Arbejdsløshed, der netop satte ind 1932—33, jfr. Folketingstid. 1932—33, Sp. 6689 flg.

Som jeg udtalte Spalte 6693: »Har jeg da nogensinde forsøgt at bilde Rigsdagen eller Befolkningen ind, at den vedtagne Arbejdsløshedsfor-

sikring vilde være tilstrækkelig overfor en Arbejdsløshed, der er 3 Gange saa stor som den normale og 1½ Gang saa stor, som jeg regnede med ved den ekstraordinære? Nej, det har jeg ikke gjort, og det kunde jeg ikke have gjort. .... Jeg har ikke mindre end 8 Gange her i Rigsdagen udtalt mig om dette specielle Spørgsmaal, og hver Gang har jeg sagt, at Arbejdsløshedsforsikringsordningen selvfølgelig kun kunde holde under normale eller nogenlunde normale Forhold«; disse 8 Udtalelser citeres derefter. .... »Jeg har advaret mange Gange imod at bygge alt for meget paa en Understøttelseslovgivning. Jeg har sagt: det vil ikke være muligt for Samfundet, hvis det ikke sørger for at skaffe Arbejde i betydelig Udstrækning, eventuelt ved en Forkortelse af Arbejdstiden, det vil ikke have økonomiske Midler til at undgaa gennem en Understøttelseslovgivning, Forsørgelseslovgivning, at store Dele af Arbejderklassen efterhaanden synker ned i Proletariatet. .... Derfor har jeg altid lagt Hovedvægten paa den Lovgivning, der er af økonomisk Betydning for Samfundet, ikke den, der kun tildeler Understøttelse, og som ikke ændrer noget som helst i Samfundets Fundament paa noget som helst Omraade.« Gang paa Gang har jeg hævdet, at en ren Undedstøttelseslovgivning ikke er et Gode, men et nødvendigt Onde, men desuagtet vedblev man paa Rigsdagen og i Pressen netop at betegne mig som en Mand, der kun interesserede sig for at øse Understøttelser ud til højre og venstre. Intet kunde være mere fejlagtigt, og intet vilde have været mere i Strid med hele mit foregaaende Arbejde gennem mere end 20 Aar for — ved Kodificering og Systematisering, ved faste Takster og Trangsgrænser, kort sagt ved den videst mulige Gennemførelse af Retsprincippet og Tilbagetrængen af Almisseprincippet — at bekæmpe Understøttelsesmentaliteten og det frie Skøns Udskejelser. Og alt dette vidste baade disse konservative Politikere og deres Presse, ja de havde endog ofte tidligere rost mig for disse Bestræbelser, som de nu af partipolitiske Grunde lod uvidende om.

Da denne løbske Kritik af Socialreformen naturligvis skærpedes efter Lovenes Vedtagelse og Udgifternes Stigen, hvilket sidste Faktum ogsaa foranledigede Venstres Presse til at deltage i de konservatives stadige Angreb, førte hele Situationen til en langvarig Diskussion om Socialreformen under Finanslovbehandlingen i Efteraaret 1934. Naar man nu gennemlæser denne Serie af Angreb, forekommer de en ret ligegyldige og søgte, men dengang blev de lagt til Rette, som om Hensigten var at faa hele dette Lovomraade underkastet en ny grundig Revision.

Førende i Angrebene var selvfølgelig af politiske Grunde det kon-

servative Folkeparti med d'Hrr. *Christmas Møller* og *Hans Thyge Jacobsen* i Spidsen, en Skæbnens Ironi, idet disse to Politikere saglig set havde næret særlig Interesse for mit Arbejde med denne Reform. Sidstnævnte udtalte ligefrem med den ham egne Umiddelbarhed: »Naar Forholdet nu er det, som det er i Dag, at der her er blevet et politisk Spørgsmaal, saa skyldes det, at den højtærede Minister foretrak (!) at gennemføre sin Socialreform under Rammerne af et økonomisk Forlig. Det finder jeg var højst uheldigt, og deraf flyder der mangfoldige Ulykker.« Denne noget ubehjælpsomme Sprogføring røbede altsaa den Tilstaaelse, at Socialreformen, der tidligere af ham selv var blevet betegnet som neutralt Omraade, fremtidig paa Grund af Kanslergadeforliget vilde blive behandlet udfra de gæveste partipolitiske og agitatoriske Synspunkter, hvorfor jeg svarede ham følgende:

»Men hvis selve Socialreformens Problemer, alt det, Socialreformen omhandler, er et neutralt Omraade, saa bliver det virkelig ved at være et neutralt Omraade, og saa vil jeg anbefale det ærede Medlem, Hr. Hans Thyge Jacobsen, paa Grund af hans store Interesse for disse Problemer, ogsaa fremtidig at behandle dem som et saadant og ikke drage dem ind i den Taage af Lidenskab, som altid opstaar der, hvor i hvert Fald han kæmper politisk.«

Desværre fulgte han naturligvis ikke mine gode Raad!

D'Hrr. valgte, iøvrigt i Overensstemmelse med den konservative Presse, den Taktik at forlange Revision af »Socialreformen« eller »af hele denne Lovgivning«, saa snart de mente at kunne fremdrage en eller anden Enkelthed, som burde ændres.

Men, som jeg sagde i Folketinget: »Socialreformen er et overmaade omfattende Lovkompleks, der rummer Snese af store Problemer, saa det er kun Udtryk for den rene Uvidenhed eller Barnagtighed, naar man Gang paa Gang ins Blaue hinein raaber: »Socialreform« uden at angive, hvad det egentlig er, man sigter til, hvis man da ved det. Vil det konservative Folkeparti gøre et Forsøg paa at bringe sin egen Tvangsfolkeforsikringsordning paa Torvet igen? Vil man have Arbejdsløshedsforsikringen omkalfatret, den, som *alle* Partier har stemt for? Vil man have den gamle Forsørgelseskommune med Fødselsnoteringer og hele det dertil hørende Apparat samt Hjemsendelserne tilbage igen, og er man saa naiv at tro, at dette vilde standse Tilflytningen til Byerne? Vil man have Administrationen splittet paany? Vil man have de lave Takster sat yderligere ned, ogsaa for Aldersrente- og Invaliderentenydere og for Enker? Vil man have de gamle Fattighjælpsvirkninger tilbage? Vil man have Hjælpekasserne oprettet paany? o. s. v. Hvad

vil man? Jeg aner det ikke og har aldrig faaet det at vide. Ved man det overhovedet selv? Jeg tror det ikke!«

Nej, bagved hele denne spredte og oppustede Kritik laa Forbitrelsen over Kanslergadeforliget, om hvilket Hr. *Christmas Møller* i Folketinget bl. a. mente med Tilfredshed at kunne »konstatere, at Kanslergade og dets Forlig er ved at blive forladt af Guder og Mennesker«. Nu skal det indrømmes, at Stauning i Mellemtiden var fraflyttet Kanslergade, men dette Faktum var dog formentlig ikke tilstrækkeligt til at betragte Gaden — endsige Forliget — som forladt af Guder og Mennesker. Men man var højt oppe! Som jeg sagde i et andet Indlæg under samme Debat: »Man maa erindre den store Forskel, der har været mellem de konservatives Optræden over for Socialreformen og deres Optræden over for andre store Reformer, vi har gennemført. Man har en stor og ny Straffelov, der indeholder en Række omfattende Problemer ligesom Socialreformen. Man er utilfreds med Bestemmelserne om Fosterfordrivelse og om Dødsstraffen o. lign. Man diskuterer disse Bestemmelser, men man taler ikke om, at Straffeloven som saadan er en Ulykke for Landet eller bringer Landet nedad i Moral o. s. v. Man har en stor ny Retsplejelov med nye Principper. Man diskuterer og ændrer ved disse hvert eneste Aar i stort Omfang uden derfor at angribe Reformen eller de Mænd, der har Ansvaret for den. Men hvad Socialreformen angaar, har man fra den første Dag, da man sprang fra, i Pressen — selv paa Omraader, hvor de konservative havde det fulde Medansvar — skrevet overfor mig, som om en hvilken som helst lille Ting i denne Reform var en Ulykke for Landet.«

»Hvem husker ikke, hvorledes ogsaa de konservative, forøvrigt til Dels med Rette, har raset i Aarevis henholdsvis over Hjælpekassernes demoraliserende Virkninger og over Fattighjælpens dito? Men næppe er Hjælpekasserne ophævet, og Fattighjælpen rationelt reformeret, før man fuldstændig har glemt alle tidligere Klager for at jamre over det nye, som oven i Købet paa de fleste Omraader har faaet den Form, man ønskede.«

Hele denne Agitation blev drevet ud fra den sikre Forvisning, at »die Burgerleute sind dumme wie Ochsen« — for at tale med Fader Holberg. Man kunde blive saa træt af alt det Vrøvl, at man gik — til Galopløb (Billede S. 119).

— *Venstre,* der ikke saa godt kunde angribe selve Socialreformen, for hvis Enkeltheder og Vedtagelse de havde Medansvaret, men som paa den anden Side ikke helt kunde lade sig lumpe af de konservative, hvis Presse man jo ogsaa skulde konkurrere med ude omkring. Venstre

maatte anvende en anden Taktik, nemlig at vælte sig over Administrationen og dennes Fortolkninger eller Cirkulærer. Desværre var heller ikke denne Opgave helt let, idet man i dette Tilfælde havde at gøre med en Minister, som i mange Aar havde administreret og fortolket netop Sociallovgivningen, og som derfor nøje vidste, hvorledes Lovene skulde forstaas, og hvor langt man kunde gaa. Men d'Hrr. *Brorsen, Søren P. Larsen* og *Edv. Sørensen* m. fl. kæmpede bravt paa en dobbelt Front dels mod de konservative dels mod mig; hvad Dr. *Krag* har syslet med under denne Debat er mig ikke klart.

Hr. og Fru Steincke til Galopløb.

Iøvrigt samlede Kritiken — i Pressen som i Rigsdagen — sig hovedsagelig om 4 Spørgsmaal: Tilflytningen til Byerne, Administrationens Svulmen, de voldsomt stigende Udgifter og Refusionsordningen. Vi skal kort betragte hvert af disse Angrebspunkter!

Hvad *Tilflytningen til Byerne* angaar, gik Kritiken ud paa, at Købstæderne efter Loven om offentlig Forsorg kom til at betale for alle de mange, som strømmer til fra Landet, den arbejdsledige Ungdom. Som den Aalborg-Borgmester havde sagt: »Medens Sociallovene sender de nydende til Købstæderne, saa ekspederer Skattelovene de ydende den modsatte Vej, ud i Skattely.« Hr. *Christmas Møller,* som serverede dette Citat, fremhævede udtrykkelig, at denne Borgmester var Socialdemokrat, hvilket for en Gangs Skyld syntes at skulle tages som Bevis paa, at han var ufejlbarlig, medens man paa Forhaand ud fra konservativ Opfattelse maatte tro det modsatte.

Men bortset fra den ganske gode Vittighed om Sociallovene kontra Skattelovene, var det netop urigtigt, at Købstadskommunerne skulde betale for alle de mange, der strømmede til Byerne fra Landet. I gamle Dage — før Socialreformen — skulde de betale en Fjerdedel af Understøttelserne til fremmede Tilflyttere eller den fulde Understøttelse, for-

saavidt disse blev hjulpet af de kommunale Hjælpekasser, og desuden skulde de betale fuldtud for de Tilflyttere, der var hjemmehørende i Kommunen som deres Forsørgelseskommune eller legale Fødekommune. Men efter Socialreformen skal de aldrig hverken for deres egne eller for fremmede betale mere end en Trediedel af Hjælpen som Opholdskommune, medens de to Trediedele efter den mellemkommunale Refusionsregel fordeles over hele Landet, maaske netop til Skade for de Landkommuner, som har ladet dem flytte ind til Byerne.

Forøvrigt var det jo temmelig meningsløst at lade, som om dette Tilflytterproblem var af ny Dato, endsige fremkaldt af Socialreformen, og ligeledes kunde jeg med Tal dokumentere, at den megen Tale om den voldsomme Tilflytning til Byerne var stærkt overdrevet. Den Tilflytning, som ubestridelig skete, skyldtes som Hovedaarsag Landbrugets økonomisk daarlige Stilling særlig i 1932 og 1933 i Forbindelse med de lave Lønninger og Landbrugets Uvilje mod at beskæftige faste Arbejdere hele Aaret rundt samt dets særlige Ønsker om kun at antage helt unge og altsaa kun for Sommeren; men hvad har alt dette med Socialreformen at gøre!

Forøvrigt maatte den eventuelle Lyst til at drage til Byerne for at opnaa højere Understøttelse være ophævet ved et meget omtalt Cirkulære fra Socialministeriet af 27. Marts 1934, som efter de sagkyndiges Mening netop havde sat Tingene paa Plads, jfr. ogsaa Loven om offentlig Forsorg §§ 53 og 60. Denne meget udbredte Opfattelse om Socialreformen som Aarsag til Tilflytningen var altsaa ved Siden af, som ogsaa udtrykkelig fremhævet af *Knud Kristensen,* Godsejer, cand. polit. *Junker* og forskellige Folketingsmænd, Fagforeningsledere samt Forsørgelsespraktikere.

I Forbindelse med denne Kritik af Tilflytningen til Byerne rejste man en anden angaaende Misbrug af Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedskasser, takket være manglende Kontrol. I sidstnævnte Henseende var det betegnende, at de konservative Angribere — i Presse som i Rigsdagen, bl. a. *Kristen Amby* og Fru *Gautier Schmit* — ganske saa bort fra, at det var deres egne Venner og Partifæller, Arbejdsgiverne, som medvirkede til de uheldige Forhold og dette netop ved at undlade at følge Socialreformens udtrykkelige Bestemmelser om Kontrol.

Hvad Kritiken over *Administrationens stadige Vækst angaar,* hævdede bl. a. Hr. *Hans Thyge Jacobsen* i Folketinget i Oktober 1934, at de konservatives Bladkritik ikke saa meget rettede sig mod Arbejdsløshedsloven som mod Kommunehjælpens Administration, og tilføjede, at jeg ved »Forenkling« har forstaaet, »at Sociallovenes Administration

skulde tages bort fra ulønnede Medborgeres frivillige Arbejde, og i Stedet skulde der ansættes fastlønnede Funktionærer.« Denne Kritik var lige saa løsagtig som Bladenes.

Jeg har ikke sagt et Ord, der kunde udlægges som det citerede Stykke og aldrig noget som helst om, at den gennem Socialreformen gennemførte Forenkling vilde medføre en Formindskelse af Kommunernes Administration. Som Udtryk for »Forenklingen« havde jeg bl. a. nævnt Sammendragning af de ca. 50 tidligere Love til 4, de indgribende Ændringer i Forsørgelseskommune- og Fødselsnoteringssystemet samt Hjælpekassernes og Værgeraadenes Bortfald m. v., medens det jo vilde have været saa temmelig aandssvagt eller frækt, hvis jeg havde forsøgt at bilde nogen ind, at Kommunerne fik en Lettelse i Administrationen ved yderligere at faa overdraget Hjælpekassernes og Værgeraadenes Arbejde samt en Del Arbejde fra Politimestrene og Sygekasserne. Kommunernes samlede Arbejde vilde selvfølgelig forøges, naar de nu skulde administrere hele Folkeforsikringen og den offentlige Forsorg, selvom dette fremtidig vilde ske efter mere ensartede Regler end tidligere. Med Ansvarets Samling paa eet Sted fulgte mere Orden og System, større Myndighed, men ubestridelig ogsaa mere Arbejde. Jeg maatte lykønske det konservative Folkeparti til en Ordfører af den Saglighed og Lødighed; der var sandelig ikke Tale om nogen ungkonservativ Bidetang overfor Socialreformen, men om en meget sløv Broderesaks.

Paa den anden Side turde jeg ikke benægte, at Hr. *Søren P. Larsen* maaske havde Ret, naar han overfor mig hævdede, at hvis Kommunalmænd, som jeg havde paastaaet, blev graahaarede under den gamle Ordning, saa blev de skaldede nu. Men hvis han havde Ret, saa blev de i hvert Fald før i Tiden graahaarede, fordi de ikke kunde finde ud af Tingene, men nu skaldede, fordi de aabenbart ikke kunde taale at læse saa meget, en maaske for uvant Beskæftigelse.

Mere almindelig Interesse vakte imidlertid *Kritiken over de voldsomt stigende Udgifter,* en Kritik, der fandt et lydhørt Øre hos de plagede Skatteborgere, som jo ikke dengang kunde forestille sig, hvad de i vore Dage vilde komme ud for. Jeg har allerede foran, S. 11, omtalt denne Kritik, forsaavidt Arbejdsløshedsudgifterne angik, men den fortsattes i det hele taget, navnlig under Henvisning til, at det gentagende var fremhævet, ogsaa af mig, at Socialreformen skulde »hvile i sig selv«, en Udtalelse, som paa enhver Maade blev misbrugt, ikke mindst af Hr. *Hans Thyge Jacobsen,* og det skønt jeg mange Gange allerede fra Reformens Forelæggelse havde fremsat den iøvrigt selvfølgelige Udtalelse, at »intet Menneske i Virkeligheden kan sige, hvad Udgiften ved

en samlet Sociallovgivning vil blive, thi det vil til syvende og sidst afhænge af Samfundsforholdene.« »Det kommer virkelig ganske an paa, hvilken Samfundstilstand man opretholder, — om man har en Arbejdsløshed paa 200.000 eller en Arbejdsløshed paa 50.000.«

Ethvert tænkende Væsen kunde sige sig selv, selv om han ikke kendte de statistiske Beregninger, at Udtrykket »Socialreformens Hvilen i sig selv« selvfølgelig betyder og overhovedet ikke kunde betyde andet end, at det nye System ikke vilde medføre øgede Udgifter, sammenlignet med det gamle, *alt andet iøvrigt lige,* altsaa udfra et givet Beregningsgrundlag med Hensyn til Indbyggerantal, Aldersfordeling, Arbejdsløshed o. s. v. Hvis nogen derimod havde villet paastaa, at »Hvilen i sig selv« betød, at Socialreformens Udgifter ikke lige saa vel som en hvilken som helst anden Lovgivnings vilde stige eller falde i Forhold til Arbejdsløshedens Stigen og Falden, til Befolkningens Kaar i det hele, til Sundhedstilstanden, til Befolkningens Vækst, til Levealderens Højnelse, der vilde bevirke et stadig stigende Antal Aldersrentenydere, til Prisernes Stigning o. s. v. o. s. v. — ja, saa vilde han af enhver, der har Begreb om Samfundsforhold og Socialpolitik, blive stemplet som en haabløs Dilettant.

Derfor udtalte jeg ogsaa i Folketinget den 8. November 1934:

»Naar man ser hele denne Agitation med Sammenblanding af alle mulige Problemer, hidrørende fra Krise, Arbejdsløshed, Eksport- og Valutavanskeligheder sammenfattet i det ene Ord Socialreformen og Socialreformens Hvilen i sig selv, en Agitation, der drives fra »Skatteborgeren« over »Aalborg Amtstidende« til »Arbejderbladet«, saa mindes man det gamle Ord: Her gaar det godt, her bor de tossede!

Selv Venstres ærede Formand har jo maattet tage Afstand fra denne forvrøvlede Agitation. Det ærede Medlem, Hr. Krag, talte saaledes den 9. December 1933 Sp. 1907 og 08 udførligt herom ganske paa Linie med mig selv.

Jeg sluttede Talen saaledes: »Det er nærliggende for den, der kun ser paa Tallene at sige, at Staten ikke har Raad til at anvende 132 Mill. Kr. paa Sociallovgivningen, eller at Samfundet i det hele ikke har Raad til at anvende 225 Mill. Kr. eller 250 Mill. Kr. til dette Formaal — selv om man ganske vist har Raad til at ofre 130 Mill. Kr. paa privat Bilkørsel, 180 Mill. Kr. paa Spiritus og 150 Mill. Kr. paa Tobak? Men hvad vil det sige, at man ikke har Raad? Faren er snarere den, at Forsikringssystemet kan bryde sammen, fordi den almindelige Befolkning paa Grund af Krise og Arbejdsløshed o. s. v. ikke kan klare de store Bidrag til Syge, Invalide- og Arbejdsløshedsforsikring; men skete dette, at Forsikringssystemet herhjemme svigtede, saa vilde det offentliges Udgifter stige, hvad enten vi levede under Socialreformen eller under en hvilken som helst anden social Lovgivning.

Det er jo grundlovsmæssigt forbudt at lade Folk sulte ihjel, og jeg tror heller ikke, at noget ansvarligt politisk Parti, naar det kom til Stykket, turde

tage Ansvaret for en tiltagende Proletarisering eller en Desorganisation af det Forsikringssystem, som andre Lande misunder os og saa vidt økonomisk muligt søger at bygge op.«

....

»Enhver Sociallovgivnings, selv den rene Fattighjælpslovgivnings, og ikke mindst Socialreformens Udgifter stiger eller falder ganske proportionalt med Arbejdsløsheden, eller snarere stiger mere end proportionalt med Arbejdsløsheden, og det afgørende Problem bliver derfor i et hvilket som helst Øjeblik, før som efter Socialreformen, ikke, om dit eller dat kan ændres i denne Reform — for det er ganske ligegyldigt— men: Hvorledes bringes Arbejdsløsheden afgørende ned?«

Krag stønner under Steinckes Tal.

Overfor dette Problem, hvis Uhygge enhver teoretisk kan se og ogsaa indrømmer, mødte i disse Aar ethvert Forslag om praktiske Lovgivningsforanstaltninger af ny Karakter en uhyre Modstand, Surhed, i bedste Fald Ligegyldighed. Man lod Landbruget i de sidste Aar skyde 30—40.000 Arbejdere fra sig. Man vidste, at det for hver af disse arbejdsløse vilde koste Samfundet en 8—900 Kr. aarlig at lade dem gaa og drive paa Stenbroen eller paa Landevejene. Man vidste, at de efterhaanden vilde proletariseres, og man vidste, at de vilde blive demoraliserede. Men man foretrak at skælde ud paa Socialreformen og disse ulykkelige selv fremfor alvorligt at drøfte, om man ikke gennem en eller anden Form for Tilskud til Merbeskæftigelse kunde holde dem ved Landbruget.

»Vel ved jeg, at Pressefriheden er et dyrebart Klenodie, hvad Uvidenhed og Tøjlesløshed dog ikke er; men selv om man ogsaa vilde kunne hævde, at under Diktaturet maa ingen sige Sandheden, under Demokratiet maa alle lyve, saa eksisterer der dog ikke endnu nogen egentlig Forpligtelse til at lyve, hverken juridisk eller moralsk.«

Endelig rettedes der voldsomme Angreb paa *Refusionsordningen,* altsaa paa Udgifternes Fordeling mellem Stat og Kommuner samt mellem disse indbyrdes, Angreb, som jeg dog rent personlig tog mig langt mindre nær, fordi den Ordning, som jeg oprindelig havde foreslaaet, var blevet forkastet af det særlig sagkyndige Kommunaludvalg med

Købstadforeningens Formand, Finansminister *H. P. Hansen* som Formand, og dette Udvalgs Forslag havde dannet Grundlaget for Socialreformens Refusionsordning.

Sidstnævnte udtalte iøvrigt under en Debat i Landstinget om den nye Refusionsordning, at ingen i Øjeblikket kunde vide, hvorledes Ordningen vilde komme til at virke, men at *alle* Kommissionens Medlemmer havde tiltraadt Ordningen, som jo iøvrigt netop havde til Hensigt i første Række at hjælpe bl. a. Københavns Kommune. Det fremgik nemlig af de Tal, som Statistisk Departement havde fremskaffet, »at en Kommune som Gentofte havde en aarlig Udgift til visse sociale Formaal paa 60 Øre for hver 100 Kr. skattepligtig Indkomst, og Frederiksberg Kommune 1,20 Kr., Købstæderne og Københavns Kommune var oppe paa mellem 2 og 3 Kr., men i Hjørring Amt var Gennemsnitsudgiften 4 Kr. 44 Øre pr. 100 Kr. skattepligtig Indkomst. Der er endda Landkommuner i Hjørring Amt — og lignende Forhold har der vel været i andre vestjyske Amter — hvor man har været oppe paa en Udgift af 6 Kr. — — medens Gentofte Kommune klarer sig med 60 Øre, altsaa en 10 Gange mindre Udgift i Forhold til Indtægten.«

I Januar 1935 fremsatte iøvrigt Borgmester *H. Chr. Petersen* fra Odense, »Etatsraadernes By«, paa egne og andres Vegne et Forslag til Lov om Nedsættelse af et Udvalg paa 20 til at undersøge de sociale Udgifters Art, Størrelse og Fordeling paa Stat og Kommuner i Finansaarene 1929—30 til 1934—35 og stille Ændringsforslag til den sociale Lovgivning — altsaa til en ny Refusionsordning. Min første Indskydelse var at sige ja Tak til et saadant Udvalg; thi en Kommission paa 20 Mand, der skulde sidde og rode med alle disse Problemer fra 1929, vilde jo kunne skaffe baade Socialreformen og mig Ro i adskillige Aar. Men ved nærmere Eftertanke maatte det undre mig, at det netop var de konservative, der viste denne pludselige Interesse efter flere Aars Surmuleri. Ganske vist havde de konservative til at begynde med i 1930 og 1931 udtalt sig særdeles anerkendende og selv været med til at gennemføre den aller dyreste af de Love, der hører til Socialreformen, nemlig Arbejdsløshedsloven (Afbrydelse af Stensballe: Det er rigtigt!), men da Kanslergadeforliget kom, holdt deres Interesse for Socialreformen op, og saa var det ikke længer nogen neutral Samfundsopgave, nej, saa sprang man fra paa alle Omraader og udnyttede en hvilken som helst Situation partipolitisk, endda Situationer, som man havde Medansvaret for.

Ja, saa langt ud i politisk Uanstændighed gik man, at man paa det konservative Folkepartis Landsraadsmøde ligesaa bombastisk som

meningsløst udtalte, at Socialreformen var et slaaende Eksempel paa de moralsk og økonomisk nedbrydende Virkninger af en Politik, hvis Maal er at bringe de socialistiske Ideer til praktisk Udfoldelse, — altsaa det rene Nonsens! Overhovedet var det ligegyldigt, hvad jeg gjorde eller sagde. Kritiken kom fra alle Sider, undertiden i en saadan Form, at man mindedes den maaske velkendte Fortalelse af en nu afdød konservativ Folketingsmand, der rasede mod Dr. Munch og sagde: »At se vor Udenrigspolitik lagt i Hænder, der udtaler sig paa den Maade, er uhyre nedslaaende.« Jeg nægtede derfor at gaa med til den foreslaaede Kommission, thi »som Forholdene ligger i Øjeblikket (Februar 1935) maa jeg baade af Hensyn til de konservatives Stilling overfor disse store Samfundsproblemer i de sidste Aar, deres Misbrug af denne Lovgivning til rent partipolitiske Formaal og af Hensyn til den ærede Ordførers — altsaa Hr. H. Chr. Petersens — Stilling ved Fremsættelsen af Forslaget og hans Mangel paa Argumenter, paa Fremstilling af de virkelige Hensigter, forsaavidt angaar Ændringer i Socialreformen, samt endelig af Hensyn til et saadant tidsspildende Udvalgs Unødvendighed vende mig imod, at Lovforslaget ophøjes til Lov.« Det fik heller ikke Støtte fra nogen Side, og i mit senere Svar betegnede jeg Ordførerens Udredning som den tyndeste Kop The, jeg havde nydt i mange Aar; jeg maa efter paany at have gennemlæst Diskussionen fastholde Udtrykket, eller eventuelt ændre The til Theerstatning. — Forslaget, der i Landstinget blev henvist til et Udvalg, kom aldrig til 2den Behandling, og dermed var det konservative Forsøg paa at faa hele Socialreformen optaget til Revision strandet.

Foruden det urimelige i paa det Tidspunkt at optage den samlede Socialreform til Revision, var der den yderligere Grund til at stille sig afvisende, at det særlige Spørgsmaal om Refusionsordningen allerede havde været drøftet i Folketinget, dels specielt med Hensyn til visse Arbejdsløshedsudgifter, dels med det Formaal for Øje at faa en specificeret Opgørelse til Sammenligning med Udgifterne for Kommunerne efter den tidligere Lovgivning.

Det første Problem opstod som Følge af, at efter den nye Refusionsordning vilde de Kommuner, der fortrinsvis satte Arbejder i Gang, blive ringere stillet overfor Refusion af Udgifterne end de Kommuner, der fortrinsvis nøjedes med Arbejdsløshedsunderstøttelse, og da dette Resultat maatte forekomme urimeligt, fremsatte jeg i Oktober 1934 i Folketinget et Lovforslag, hvorved denne Ubillighed fjernedes. Lovforslaget vedtoges med enkelte Ændringer enstemmigt i begge Ting og traadte i Kraft 15. December 1934.

Hvad Opgørelsen af Socialudgifterne angik, stillede Venstre med *Knud Kristensen* som Ordfører i Januar 1935 i Folketinget et Forslag til Beslutning, som efter at have været Genstand for en nærmere Udvalgsbehandling enstemmigt vedtoges, dog at de konservative mente, at Undersøgelsen burde vedrøre andre Spørgsmaal end Udgiftsfordelingen eller Refusionsordningen, og i saa Henseende pegede paa det i Landstinget fremsatte Forslag.

Under Behandlingen af de nævnte 2 Problemer optraadte iøvrigt *Hans Thyge Jacobsen* paany som Ordfører for den konservative Presses forskellige Angreb paa Socialreformen i en billedrig Procedure, der bevægede sig lige fra Illumination af Mont Blanc ved Hjælp af en Natlampe til Leopardjagt i Ørkenen. Det kan umuligt være en Taler af denne Type, der engang saa op fra sit Manuskript og sagde: »Der falder mig pludselig noget ind!«, hvorefter det tog en rum Tid i Manuskriptet at finde, hvad det var, der saa pludselig var faldet ham ind. Naar denne iøvrigt fornøjelige, omend noget koleriske konservative Ordfører trods sin udprægede sociale Interesse kom saa langt ud i Kritiken af Socialreformen, som han iøvrigt til at begynde med stillede sig saa forstaaende overfor, skyldtes dette maaske delvis Ærgrelse over, at Kanslergadeforliget satte ham udenfor Døren, men i hvert Fald skyldtes det en vis Hensyntagen til den konservative Presse, hvis voldsomme Angreb paa Socialreformen vilde falde pladask til Jorden, hvis de ikke vandt Genlyd paa Tinge, og Hr. *Christmas Møller,* den egentlige politiske Ordfører, var for klog til selv at devovere sig i disse altfor gennemskuelige Angreb, specielt paa den af kommunale sagkyndige af alle Afskygninger anbefalede Refusionsordning. Men jeg skulde jo iøvrigt for enhver Pris fremstilles som den, der vilde bondefange særlig Landkommunerne, som den »der havde Tøjret i den ene Haand og sagde kip-kip med den anden«, som en kendt Politiker kom til at sige ved Omtalen af et berømt Maleri.

Skatteborger- og Kommunisthysteri.

Hvor usaglig og til Tider politisk uanstændig Kritiken af Socialreformen end var paa Rigsdagen, altsaa særlig fra det konservative Folkepartis Side, søgte denne Kritik dog gerne at klamre sig til visse Fakta eller løsrevne Udtalelser, fremsatte af mig i Aarenes Løb. Anderledes med Pressen, specielt den kommunistiske og »Skatteborgeren«, men ogsaa den konservative var godt med. Hvad mener man om drabelige Overskrifter som »Dragesæden vokser«, »Vild Forvirring i Kommu-

nerne«, »Himmelraabende Uretfærdighed«, »Den ødelæggende Socialreform«, »Fra Livsværk til Jammersminde« o. s. v. o. s. v. Selv et saa skikkeligt Blad for ældre Tanter som »Dagens Nyheder« kunde indeholde Artikler med 11 Liniers Overskrifter om »Fortvivlelse over alt paa Landet« med Trusler om, at i Vestjylland vil man lade Steincke selv hente Pengene hos Kommunerne. Artiklen var ledsaget af Interviews med nogle af de fortvivlede Sogneraadsformænd. En af dem klagede over at skulle af med 24.000 Kr., en anden over at skulle betale 17.000 Kr. Desværre maatte Bladet Dagen efter optage en længere Imødegaaelse fra min Side, hvorefter det første af disse Sogneraad ikke havde haft en Merudgift paa 24.000 Kr., men en Besparelse paa 3.663 Kr. og den anden ikke en Merudgift paa 17.000 Kr., men en Besparelse paa 300—400 Kr. D'Hrr. havde medregnet Udgifter, der ikke vedrørte Socialreformen, og glemt de tidligere Udgifter til Alimentanter m. m.

Et andet Pragteksemplar af saglig Kritik var en Artikel i samme Blad med Overskriften »Ny Hær af Forbrydere efter Socialreformen«, der kun kunde læses, som om det var Socialreformen, der fremkaldte Forbrydelser, medens Sandheden var den, at man nu i Modsætning til tidligere havde langt større Mulighed for at komme de egentlige Plattenslagere til Livs og straffe dem, hvilket da ogsaa var tilsigtet. Iøvrigt blev det tvært imod fremhævet fra sagkyndig Side, bl. a. i et Foredrag i Radioen, at Socialreformen i høj Grad havde medvirket til at faa Bugt med den tidligere grasserende Vagabondplage med alle de Ulemper, der fulgte af de Tusinders Omflakken.

Naa, de borgerlige Blade maatte jo dog ogsaa af og til optage Indlæg fra sagkyndige, der talte et helt andet Sprog end de professionelle Kritikere. Bl. a. husker jeg et Interview med Forstander *Bonnevie,* Gl. Bakkehus, der stærkt fremhævede Socialreformens store Betydning for hele Aandssvageforsorgen, særlig gennem den nu paalagte Anmeldelsespligt og Ventetidsforsorgen, Foranstaltninger, der vilde komme til at betyde meget for Samfundet ogsaa i racehygiejnisk Henseende. Endvidere Udtalelser af Borgmester *Viggo Christensen* og en interessant Artikel af Redaktør *C. V. Christensen,* Holbæk, hvortil kom, at de forskellige Møder i de store kommunale Foreninger, som Bladene maatte referere, samt de mange Artikler, Kroniker og andre Udtalelser af mig selv naturligvis gav et andet Billede af de faktiske Forhold end det, den konservative Presse med lejlighedsvis Bistand af Venstres Blade ønskede at fremkalde.

Men kunde denne Presse end være slem, kunde den selvfølgelig ikke konkurrere med *Kommunisterne,* hvis Presses Overskrifter var meget

malende: »Den skandaløse Medaljereform«, »Socialreformens Hungerunderstøttelser har vakt vældig Harme«, »Skruebrækkerreformen«, »Socialreformen opklækker en hel Generation af Sultekunstnere«, »Steinckes Livsværk er Blændværk« o. s. v. Der var dog det trøsterige baade ved den konservative og ved den kommunistiske Kritik, at man paa Forhaand vidste, hvad begge Parter skulde skrive. Den ene Fløj skulde jamre over den ryggesløse og ødsle Administration med de kolossalt stigende Udgifter, den anden skulde klage over den fedtede Administration og de elendige Understøttelser. Begge Synspunkter kunde jo heldigvis ikke være rigtige; derimod er der logisk set intet til Hinder for, at begge kunde være gale, hvad de da ogsaa var. Noget dybere Indtryk gjorde denne Kritik dog ikke paa mig, som udmærket godt ved, at naar man ser Halen af en Ræv, er han selv ikke ret langt borte.

Selveste Hr. *Aksel Larsen* gav Tonen an, idet han i Folketinget i Oktober 1934 oplyste, at Socialreformen havde skabt et Samfund, hvor Fattiggaardene var erstattet med Tvangsarbejdsanstalter, en mildest talt taabelig Paastand, al den Stund Antallet af Tvangsarbejdsanstalter netop som tidligere nævnt ved Socialreformen var gaaet ned fra 14 til 6—7, men han havde maaske sin Viden fra en Pjece om Socialreformen af Kommunisten Hr. *Robert Mikkelsen,* en Pjece, der med et stilfærdigt Udtryk var fuld af Fejltagelser, som det dog vilde være unyttigt at imødegaa, idet man fra kommunistisk Hold syntes ligeglade med, om deres Paastande var sandfærdige eller løgnagtige; de havde kun det ene Formaal at gøre Socialreformen og mig forhadt iblandt de aller daarligst stillede og mest uvidende, en Opgave, de løste med Bravour, men til liden Gavn for de Medborgere, som var letsindige eller troskyldige nok til at stole paa den løsslupne kommunistiske Agitation. Jeg talte i disse Aar med adskillige, der takket være denne Agitation ikke turde søge Hjælp af Frygt for at komme paa Tvangsarbejdsanstalt, saaledes som »Arbejderbladet« truede dem med, eller som fremsatte de mest skøre og hadefulde Udtalelser eller Trusler mod mig personlig.

Alligevel tog jeg mig ikke denne kommunistiske Demagogi nær, lige saa lidt som deres gadedrengeagtige Optræden rørte mig. Som Bevis paa min Overlegenhed i saa Henseende hidsættes en lille sandfærdig Historie, der foregik i Oktober 1933, og som morede Folketinget. Den refereres efter det kendte Venstreblad »Vestkysten«, som ellers ikke har forvænt mig med for megen Elskværdighed.

»Just som Steincke gik paa Talerstolen, havde nippet lidt af Vandglasset, lagt den vægtige Bunke Papirer til Rette og lige skulde til at

aabne Munden, raabte Kommunisten Munch Petersen med Stentorrøst nede fra sin Plads:

— Til Lykke med Medaljen!

Der blev et Hyl i Salen. Skal vi sige det mildt saaledes, at alle ærede Medlemmer smilede højt. Det gav et Sæt i Steincke, men kun eet eneste og ganske kort. Saa holdt han uanfægtet sin Forelæggelsestale.

Men — — nu kommer det bedste. Da Steincke var færdig og paa Vej ud af Salen (undervejs standset af Dr. Jensen fra Gørding, der havde et Stykke Papir af en eller anden Slags at aflevere —) styrede Ministeren pludseligt hen til den forbløffede Munch Petersen, rakte ham ganske overlegent Haanden og sagde:

»Maa jeg takke for Deres Lykønskning!«

Munch Petersen fattede sig hurtigt, og han bukkede overdrevent høfligt for Ministeren. Men den socialdemokratiske Minister stod nu der for hele Folketingets Øjne og rystede Professorsønnens Haand hjerteligt.

Det var guddommeligt. Jeg har aldrig set noget saa vidunderligt storsnudet som dette Herr Steinckes Haandtryk. En lille bitte Smule Teater, javel! Herr Steincke var dybt krænket ved Tilraabet, ingen som helst Tvivl derom! Hvad han med sit Temperament helst vilde have gjort, er der heller ingen Tvivl om. Men netop derfor virkede dette Haandtryk saa uforskammet storsnudet. Jeg har i hvert Fald aldrig set Mage til udsøgt Injurie, til en saa raffineret offentlig Fornærmelse af en Rigsdagsmand — ja, jeg har aldrig vidst, at et Haandtryk i den Grad kunde være en Uforskammethed. Det var saa tydeligt at se paa Munch Petersen, at han ogsaa først i Gaar opdagede det.

Jo, et 100 pCts. Mandfolk *kan* K. K. Steincke nu være.«

Hvis der virkelig ikke skal mere til at være et 100 pCts. Mandfolk, saa er jeg i hvert Fald oppe paa mindst 200 pCt.

Nu vil jeg jo nødig have, at man skal faa et urigtigt Indtryk af »Arbejderbladet«, der undtagelsesvis ogsa kan gennemlyses af den store Humor. Et Par Eksempler: »H. P. Sørensen skriver i »Aandehullet«: »Det er Poul Henningsens Ulykke, at han er blevet Bourgeoisiets mest yndede Klown.« Mon? Jeg troede ellers, han hed K. K. Steincke.«

Eller endnu bedre: »Livsværkets« Ofre — A. og B. mødes ved en Begravelse. A.: Jeg vidste egentlig ikke, at Sørensen var syg. B.: Det var han heller ikke. Men han har været arbejdsløs i tre Aar, og saa kom Socialloven. Den gjorde det af med ham.« —

Det er da virkelig morsomt!

Morsom kunde man til Gengæld ikke paastaa, at »Skatteborgeren« var, derimod lige saa fanatisk i sin Kritik af Socialreformen som »Arbejderbladet«, omend Sproget var noget mere poleret. »Skatteborgeren« var jo heller ikke — i hvert Fald ikke dengang, og i mange Aar har jeg ikke gidet læse den — skrevet netop for de allerdaarligst stillede, selvom Skatteborgernes Jammerhyl vist var proportionale med deres Indkomster. Bladets Læsekreds og Aand kan kort gengives ved følgende Strøtanke: »Jeg traf i Aftes Grosserer X i et Selskab. Efter hele Aftenen at have rakket Regeringen og Politikerne ned, hævdede han, at manglende Tillid var den eneste virkelige Grund til Tidens Onder.«

Førende i denne Nedrakning af Socialreformen indenfor disse Kredse var vel paa den Tid den kendte reaktionære Magister *Harald Nielsen,* jfr. hans Bog »Penge og Personlighed«, men han blev iøvrigt sekunderet af »Skatteborgeren«s andre Penne. Overskrifter som »En Skandale af Rang«, »En slem Tilstaaelse«, »Tølløse Skandalen«, »Hr. Steinckes Brigade« og »Steinckes Flugt over Plankeværket« er jo tilstrækkelig talende. I særlig Grad dyrkede »Skatteborgeren« Arbejdsløshedsloven og samlede paa Historier om Misbrug af Arbejdsløshedsunderstøttelsen, men var dog ikke til at formaa til at give mig de fornødne Oplysninger, saa jeg kunde komme de paastaaede Misbrug til Livs.

Bladets Historier var ganske vist ikke egnede til at gøre Indtryk paa dem, der kendte noget nærmere til Socialreformen, dens Forhistorie, Formaal og Ordlyd; derimod synes de at virke inciterende paa visse større Landbrugere, eller forsigtigere udtrykt, Landejendomsbesiddere, hvis Hjerter skjultes under Tegnebøgerne eller ikke kunde give sig det rette Udtryk paa Grund af Begrebsforvirring. Blandt disse indtog Hr. Forpagter *W. Branth,* Juellinge, Hædersplads en. Han var efter at have læst et Indlæg af Hr. Landstingsmand, Borgmester *Jensen-Stevns* blevet klar over, at jeg gerne vilde »hjælpe unge, stakkels Mennesker, der ikke vil antage det dem tilbudte Arbejde til tarifmæssig Betaling, og som (?) disse ulykkelige ikke kan lide, for at ansætte disse unge som *fast lønnede arbejdsløse,*« eller rettere, han mente, at Hr. Jensen-Stevns beskyldte mig for at have en saa ejendommelig Indstilling, og tilføjede derefter med blændende Ironi: »Det er en grov Beskyldning mod en saa udmærket Mand som Minister Steincke, en Mand, hvis hele Higen gaar ud paa at hjælpe de ulykkeligt stillede i Samfundet, og til den Klasse maa vel nok høre *de unge, der lever af virkelig Arbejdslede.*« Denne Forpagterens Artikel førte til et Svar fra mig, og der udspandt sig nu en længere Diskussion mellem Hr. Jensen-Stevns og mig.

Det har aabenbart naget Hr. Branth, at han ikke kunde klare sig i dette Selskab, thi noget senere — i November 1934 — optraadte han paa de sjællandske Landboforeningers Aarsmøde, mærkeligt nok under en Debat om Reduktion af Husdyrholdet, et Problem, der for en overfladisk Betragtning ikke syntes at have nogen nærliggende Forbindelse med Socialreformen. Ikke desto mindre rettede han, efter Bladene at dømme, en Række voldsomme Angreb paa mig, der red det danske Landbrug som en Mare, en for mig helt ny Beskyldning og Beskæftigelse. Bl. a. oplyste han, at jeg i København »fødte 9.900 Kvinder med 52 Kr. om Ugen for intet at bestille«, og at jeg vilde blive dømt meget haardt — »en Mand, der ikke vil blive taalt i Landet.« Naturligvis rørte det ham ikke, eller vidste han ikke, at den Arbejdsløshedslov, som han væltede sig over, var vedtaget af alle de store Partier, og at de i samme indeholdte Regler om Arbejdsvægring og Kontrol var strengere end efter den tidligere Lovgivning.

Denne livfulde Optræden gav »Politiken« Anledning til en meget omtalt og indgaaende Samtale mellem Forpagter Branth og mig oppe i Socialministeriet. Han havde her helt aflagt sin Landsknægtjargon og optraadte som »kun en ganske almindelig Landmand«, hvortil jeg dog bemærkede: »Skal vi ikke sige *ualmindelig*?« Iøvrigt fremsatte han de sædvanlige Talemaader og Beskyldninger, men kun en eneste Realitet: Hans Nabos Datter havde taget en Plads, men da hun nogle Maaneder efter havde tjent nok, vilde hun hellere til Aalborg, for, som hun sagde: »der er de saa flinke til at betale Arbejdsløshedshjælp.« Jeg svarede hertil, at jeg kendte alle disse Historier fra Krostuerne og de bedre Middage, men aldrig endnu havde faaet en eneste begrundet Klage af den Art. Hr. Branth oplyste da, at det drejede sig om et dokumenteret Tilfælde, og at han vilde sende mig Materialet Dagen efter, hvilket skete.

Den derefter foranstaltede Undersøgelse viste ifølge Indberetning fra Aalborg Stiftamt: »Det er gennem Undersøgelsen oplyst, at vedkommende unge Pige tidligere havde været indlagt paa et Sanatorium, idet hun i 3 Aar havde været lidende af Tuberkulose. Fra Slutningen af April i Fjor til 1. Juli opholdt hun sig hos en Søster og Svoger i Juellinge. Fra 1. Juli tog hun Plads hos en Gaardejer i Nærheden, men hun opgav atter Pladsen den 1. August, fordi hun paa Grund af sin tidligere Sygdom ikke kunde taale at arbejde saa tungt. Hun rejste derefter til Aalborg den 1. August. *Men hun har hverken ansøgt om eller modtaget nogen Hjælp senere i Aalborg.*« — Det var jo ikke saa godt! Men til Hr. Branths Fordel talte dog, at han rykkede ud med sine Oplysninger.

saa man kunde undersøge dem, i Modsætning til »Skatteborgeren« og forskellige andre Sladdersøstre.

Hans Temperament lod ham dog ikke i Fred! Et halvt Aar senere betroede han Offentligheden, at jeg ikke bestille andet end at lave Driverter, mens Landbruget sidder paa »den bare Ende«. Aaret før havde jeg Indtryk af, at det var Hovedet, det var galt med; nu var det altsaa galt i begge Ender; den ene var for varm, den anden for kold. Naa, lad Hr. Branth hvile! Hans Forstaaelse af Socialreformen kunde skrives med et rundt Tal, og det syntes heller ikke, som hans egne tillagde hans koleriske Udfald nogen større Vægt.

Forøvrigt tjente det dog til Undskyldning for Folk som Hr. Forpagter Branth, at de jo ikke paa Forhaand kunde gaa ud fra, at Pressen, endog Venstreblade, skrev saa uvederhæftigt om Socialreformen og dens Administration, som de faktisk gjorde. Hvad siger man f. Eks. om den Journalistik, der fremgaar af følgende Redegørelse, som jeg den 16. April 1934 maatte udsende i Anledning af den moderate Presses Historier:

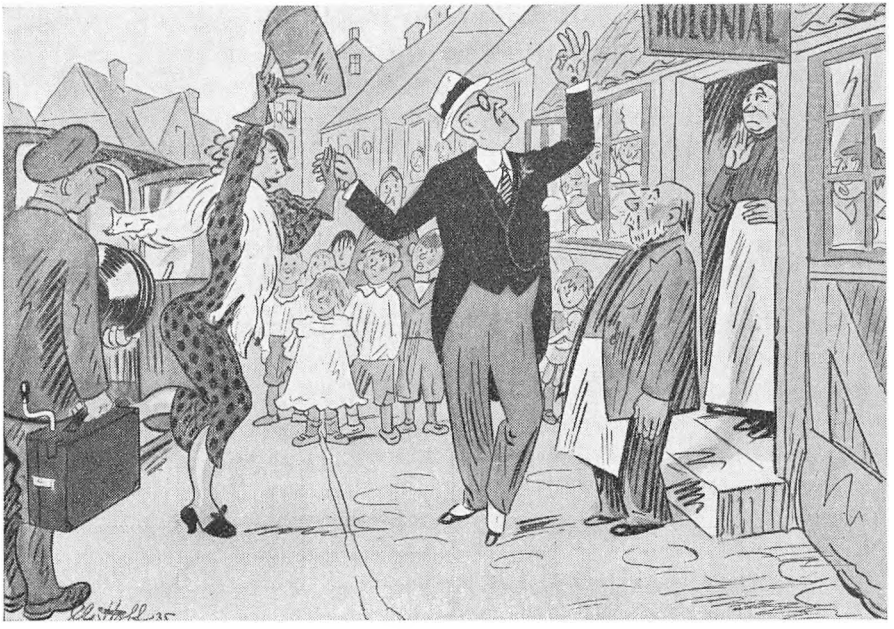
»Forskellige Venstreblade drøfter i denne Tid Spørgsmaalet om Mangelen paa Arbejdskraft paa Landet: en af de mange Artikler herom slutter med følgende Paastand:

»»Byerne drager de unge, der hellere end at arbejde for Føden vil gaa efter »løst Job« eller leve af Understøttelser. Og flere Steder ser man jo, at de unge klager til Socialministeren, hvis Sogneraadene anviser dem Arbejde, de ikke synes om. *Og det værste er, at Ministeren næsten altid giver dem Medhold.*««

Jeg har i den Anledning ladet foretage en Undersøgelse af de af Socialministeriet i det sidste Halvaar afgjorte Sager angaaende Arbejdsvægringer, hvilket har givet følgende Resultat:

Der foreligger Afgørelser i 6 — seks — Sager, hvor Arbejdsnævnets Afgørelser angaaende Spørgsmaal om Berettigelse til Arbejdsløshedsunderstøttelse i Tilslutning til Arbejdsvægring er blevet indanket for Ministeriet. I de 5 Tilfælde havde Nævnet *frakendt* paagældende Retten til Understøttelse og i eet Tilfælde statueret fyldestgørende Grund til Arbejdsvægring, altsaa *anerkendt* Retten til Understøttelse. *Ministeriet tiltraadte i alle Sagerne Nævnets Afgørelse.*

Ingen af disse Sager omhandlede Vægring ved at tage Halvaarsplads i Landbruget. Dette Forhold har kun foreligget for Ministeriet i eet Tilfælde, hvor *Nævnet* havde anerkendt Vægringens Berettigelse, men hvor Ministeriet paa Grund af den lovbestemte Indankningsfrists Overskridelse var afskaaret fra at behandle Sagen i Realiteten.

Steincke anviser Husassistenter.

(*C. H. Hoff i »Blæksprutten«*).

De ovenfor nævnte Tilfælde omhandler Arbejdsvægrings Indflydelse paa Adgang til Arbejdsløshedsunderstøttelse; for saa vidt angaar Arbejdsvægringens Betydning for paagældendes Stilling i forsørgelsesmæssig Henseende viser den foretagne Undersøgelse *intet om, at Ministeriet i noget Tilfælde har anerkendt Berettigelsen af Klager fra Personer, der af Kommunen har faaet anvist Arbejde i Stedet for offentlig Hjælp. I intet Tilfælde.*«

Naa, det er jo meget værre at blive rost offentligt end at blive bagvasket. Det sidste skader nemlig kun blandt dem, der ikke kender en, mens Ros ogsaa fremkalder Vennernes Uvilje og Misundelse.

Anonyme Breve og Overfald.

Det er jo ikke til at undre sig over, at den i det foregaaende skildrede Behandling af Socialreformen og dennes Skaber paa forskellig Vis rystede ubefæstede Sjæle, og til denne sidste Kategori hørte naturligvis mange af disse Aars talrige arbejdsløse, ikke mindst blandt de op imod 50 Tusinde, som Landbrugskrisen og andre mindre heldige For-

hold paa Landet havde jaget til Byerne. Jeg tror heller ikke, jeg nogensinde har været Genstand for saa mange anonyme Breve og saa mange Trusler som i de første Aar efter Socialreformens Vedtagelse. Og det syntes, som om den Omstændighed, at jeg trods alt ikke tabte Humøret, virkede yderligere irriterende paa de anonyme baade i og udenfor Pressen. Paa den anden Side var dette en Gang imellem at grave sit oprindeligt gode Humør op, eller lade sit taalelige Lune spille, for mig det samme, som Dans eller Sold er for andre efter en haard Arbejdsdag. — Altsaa en nødvendig Stimulans, *kun* med den Forskel, at *mit* gode Humør gik ud over andre, medens deres Solderi kun gik ud over dem selv.

Nu er der jo ingen, der er saa modig, som den fejge, naar han er anonym, en Strøtanke som i høj Grad bekræftes, naar man i Tanken gennemgaar de forskellige Kategorier af anonyme Smædeskriverier. Der er 3 Typer!

Den første bestaar alene i grove Ærefornærmelser og Skældsord, dem holder jeg mest af, man kan ligefrem mærke, hvordan de letter Vedkommende, der har det som Sædelighedsforbryderne, der i Straffeanstalten skriver et helt Ark fuldt af Sjofelheder for at opnaa en Sindets Afspænding. .... Dernæst har vi den anden Type, det er Truselsbrevene, og det er særlig dem, jeg sigter til i Strøtanken; man kan ligefrem føle, hvorledes Smædeskriverens Muskler spiller og Selvrespekten stiger, medens hans samfundsrevsende Opgaver mere og mere gaar op for ham. Han naar gerne Højdepunktet af Raseri og Selvretfærdighed lige i det Øjeblik, da han skal lave den *anonyme Underskrift:* »En af de mange«, »En Arbejder« eller »Den gode Borger«. Den kan ogsaa være af en mere dramatisk Karakter, hentet fra Filmen, som et *sort Kors* eller »Den store Hævner« eller lignende Sludder. Ret ofte viser Indholdet, at Forfatteren er Psykopat eller aandssvag, selv om Brevet tit er skrevet paa et eller andet fint Hotel, men Aandssvaghed er jo, for den Sags Skyld, ogsaa udbredt i alle Klasser.

De Truselsbreve, som tiltaler mig *mindst,* er de, som *kun* bærer Vidne om Ondskab, saasom de, der ønsker alt muligt *ondt over mine Børn,* der vitterlig er uskyldige i *alle* mine forfærdende Egenskaber. Heller ikke de Truselsbreve, som kommer fra Folk, jeg har laant Penge eller paa anden Maade hjulpet, men som jeg af en eller anden Grund ikke mener fortsat at kunne støtte, tjener til at forhøje min Beundring for Menneskene. .... Overhovedet er der ikke noget, man skal være saa forsigtig med som at laane Penge ud, det er den sikreste Vej til, at Vedkommende før eller senere bliver fornærmet paa En. Trods Lazarus

og andre store Forbilleder har jeg derfor forlængst indstillet denne Virksomhed og bliver mere og mere *umenneskelig* for at kunne *bevare* det gode Forhold til mine — *Medmennesker.* —

Og saa er der endelig den tredie Gruppe, der udgøres af dem, som føler sig *uretfærdigt* behandlet eller vil klage over et eller andet, men ikke har Mod nok til at sætte deres Navn under. De frygter nemlig, at en anden En skal være lige saa smaatskaaren og hævngerrig, som de *selv* vilde være, hvis det var *dem,* der blev kritiseret eller klaget over. Denne sidste Type ærgrer mig, fordi jeg ofte havde villet *svare* dem eller *oplyse* dem, *hvis* de blot ikke havde været *anonyme.* Herfra undtages dog *Pressens Petit-Journalister,* som jo ikke har Omvendelse behov, fordi de i Forvejen ved, at det er *urigtigt, det,* de skriver.

At give Eksempler paa disse anonyme Breves Indhold eller Form er formentlig ganske overflødigt og urimeligt, de værste var forøvrigt mærkeligt nok skrevet paa Hotel Nordlands Papir, hvilket jo egentlig ikke tydede paa, at de stammede fra arbejdsløse af den sædvanlige Kategori. Derimod kan jeg ikke modstaa Fristelsen til at gengive Indholdet af et af de heller ikke sjældne Truselsbreve, uden at dette dog betyder, at jeg i mindste Maade vil sigte de særlig nævnte Navne for Anstiftelse eller blot for Meddelagtighed. Brevet, der var af November 1934, lød:

»En af D. a. O.s (de arbejdsløses Organisations) Ledere Carstensen og et Par andre har planlagt i de nærmeste Dage at rydde lidt op i Ministeriet; der er ogsaa nogle Kommunister med, men ikke selve Partiet. Udenfor Byen er der en grundmuret Hule, hvor De skal køres ud i en Bil. Charles Nielsen er formentlig ogsaa med. De har hemmelige Møder i Byens Udkanter, skal til Klubmøde i Aften. Christiansborg skal sprænges i Luften. Der er to Tyskere med — i »Kiki« i Larsbjørnsstræde — og Historien dirigeres fra Sønderjylland. Det er dog en Dansker, der har Sprængstofferne. Store Planer om Kortslutninger. Den 29. foregaar en stor Demonstration med direkte Aktion, efterat Politistyrken skal vildledes ved Gadekampe og lokkes væk. Herunder skal der ogsaa aflægges Besøg paa Falkonergaardsvej 5, og Hr. Steincke skal bortføres sammen med enkelte af Socialkontorernes Ledere. Er noget i Tvivl, om ikke Richardt Jensen er med. Branth og Carlis Hansen er Nazister og ligger med Vaaben oppe i Vestergade.«

Det lød jo hyggeligt i Datidens Øren, som endnu ikke havde oplevet Besættelsestidens Lovløshed; den Art Skriverier kunde dog lige saa godt stamme fra Folk, der blot vilde hævne sig paa de nævnte Personer, eller som haabede, man vilde alarmere Politiet eller gøre sig selv til Grin ved at tage Stikkeriet højtideligt, hvad man dog sjældent fandt tilstrækkelig Grund til.

Sandheden om Socialreformen.

Den opmærksomme Læser vil af det hidtil fremførte dels have erfaret, paa hvilke væsentlige Omraader Socialreformen fra ethvert samfundsmæssigt Synspunkt set betød afgørende Fremskridt i Forhold til den tidligere spredte og planløse Sociallovgivning, dels have forstaaet, af hvilke Grunde denne Reform alligevel blev lagt for Had fra forskellig Side, og han vil ligeledes være blevet klar over, at den vilde have faaet en ganske anden Modtagelse, hvis den ikke ulykkeligvis maatte sættes i Kraft, samtidig med at Landet led under en Landbrugskrise og en kronisk Arbejdsløshed af et Omfang som ingensinde før.

Ganske vist var det givet, at Samfundet ikke vilde være sluppet billigere gennem disse Kriseaar efter den tidligere Lovgivning, suppleret med de forskellige Arter af midlertidig Krisehjælp; men hvem tænkte paa det, naar man nu kunde give Socialreformen Skylden for den store Udgiftsstigning, der var foranlediget af Tilflytningen til Byerne og den mægtige Arbejdsløshed.

Omvendt saa man de samme Partier og de samme Kritikere, som jamrede over Socialreformens Udgifter, samtidig benytte netop denne Reform, hvorefter der jo nu ydedes Hjælp uden nedværdigende Retsvirkninger, som et Skalkeskjul for den daarlige Samvittighed, de nødvendigvis maatte have i Bevidstheden om, at de, som det vil fremgaa af et senere Kapitel, konsekvent modsatte sig alle de Lovforslag, der tilsigtede at sætte Arbejder i Gang og dermed modvirke Arbejdsløsheden og Understøttelsernes stadige Stigen.

Men alle disse Forhold er der nøje gjort Rede for i en Række Kroniker af mig i »Social-Demokraten« i Efteraaret 1933: »Socialreformen og Arbejdsløsheden«, »Kommunisternes Krig mod Socialreformen« samt »Sandheden om Socialreformen« (4 Kroniker i December 1933). Til disse maa vi her henvise dem, der maatte være interesserede i Enkeltheder.

Af Interesse for dette Værk til Bedømmelse af Socialreformens Værdi er det derimod at fremhæve, at endnu den Dag i Dag bestaar trods al Kritik Socialreformen uanfægtet i sit Grundlag og med sine Principper i Behold. Selvfølgelig er der i Aarenes Løb sket Ændringer i dette omfattende Lovværk, som jo allerede fra Begyndelsen var et Kompromis, ogsaa Ændringer, som jeg ikke synes om, saaledes Nedsættelsen af Aldersrentegrænsen i 1937, principielt urigtigt, fordi det ikke er ad den Vej, man skal bekæmpe Arbejdsløsheden, endvidere de af Venstre un-

der Samlingsregeringen fremtvungne Ændringer i Arbejdsløshedsloven og Loven om offentlig Forsorg. Jeg var selv Medlem af den Kommission, der i April 1941 blev nedsat til Drøftelse af disse Ændringer, og det hændte Gang paa Gang under de 75 (!) Møder, at jeg kunde imødegaa en fremsat Kritik med det Svar, at det, man krævede, jo i Forvejen stod i Paragraf dit eller dat, rigtig fortolket. Det blev heroverfor fremhævet, at det jo i og for sig var rigtigt nok, men at Kommunerne ikke rettede sig efter Loven, hvorfor dennes Ordlyd skulde skærpes. Selve Principperne rørte man ikke ved trods denne grundige Udvalgsbehandling.

Det var i Virkeligheden et yderst magert Resultat efter saa mange Aars voldsomme Kritik! Ganske vist var Kommunisterne allerede sprunget fra og havde — i Forbindelse med deres Etablering af en »Enhedsfront« og deres Frygt for Nedskæringsagitationen — opdaget, at Socialreformen i Virkeligheden ikke var det Sammensurium af Nederdrægtigheder, Nedskæring og Tvangsarbejde, som de, med Hr. *Aksel Larsen* i Spidsen, hidtil havde søgt at bilde Befolkningen ind. Allerede under Finanslovbehandlingen i 1937 talte samme store politiske Fører om »Sociallovgivningens Goder«, anmodede om, at »man vil tale lidt mere sagte fra den Side, hvorfra man ellers retter de skarpe Angreb paa Sociallovgivningen« og nedværdigede sig endda til at citere mig selv til Fordel for Alders- og Invaliderentenyderne.

Til Gengæld for, at Socialreformens Kritikere blandt Skatteborgere, Venstre og Højremænd saaledes blev faldet i Ryggen af Kommunisterne, kunde hine til Gengæld glæde sig over voldsom Tilslutning fra nazistisk Side, idet »Fædrelandet« efterhaanden erstattede »Arbejderbladet« i Overfald paa Socialreformen, Overfald, der navnlig tog til efter Besættelsen, og efter at man saa, det nu under Samlingsregeringen trak op til en Revision. »Steinckes Sociallov er en Forbandelse og Skamplet«, »K. K. Steinckes Sociallov er den største Forbryderlov«, sagde ifølge »Fædrelandet«s Referat den nazistiske Folketingsmand *Th. Andersen,* og en Læge *Emil Petersen* krævede i Bladets Kronik en nationalsocialistisk Lovgivning, der »vil fjerne den værste Skamplet, der er sat paa vor Sociallovgivnings Historie: »Socialreformen«, o. s. v.

Under Jubel fra alle disse Sider og under en Regn af Eksempler eller Sladderhistorier om Misbrug, der aldeles ikke vedrørte Socialreformen, men muligvis visse Kommuners eller Arbejdsløshedskassers Optræden i enkelte Tilfælde, pacede den dertil indrettede og i det foregaaende omhandlede Presse, nu med Venstres Blade i Spidsen, Samlingsrege-

ringen til at nedsætte den ovenfor omtalte store Kommision til en Revision af Socialreformen. Resultatet, det magre og ikke ubetinget heldige Resultat, har jeg omtalt ovenfor: nogle Nedskærings- og Kontrolforanstaltninger, medens hele det »demoraliserende« Grundlag og de »folkeødelæggende« Principper i Socialreformen fuldtud bevaredes!

Hvor havde Folketingsmand *Oluf Pedersen,* han, der lejlighedsvis og ubelejligt plumper ud med Sandheden, dog Ret, da han i den store Debat i Studenterforeningen i Marts 1942, hvor de 5 Partiers Ordførere indledede, — oven i Købet under Bifald betegnede Resultatet af det grundige Kommissionsarbejde til Revision af Sociallovgivningen som »en velfortjent Oprejsning for Socialminister Steinckes Socialreform«, og det var en Debat, der blev lagt Mærke til i Pressen, ogsaa paa Baggrund af en Tale i Studenterforeningen af Hr. Skibsreder *A. P. Møller,* hvis Sagkundskab i hans egne Øjne anses for altomfattende.

Kort efter fandt der i Radioen en stor Udsendelse Sted om Socialreformen, hvor Gaardejer *Jørgen Jørgensen* (Ullerup), M. L., Arbejds- og Socialminister Kjærbøl, Departementschef *H. H. Koch,* Professor *Zeuthen* og undertegnede talte. Minister Kjærbøl endte her med at sige: Alle i Kommisionen har tiltraadt Betænkningen. Men saa maa Resultatet ogsaa blive, at Socialreformen herefter staar uantastet, og at det samfundsgavnlige Arbejde for de vanskeligt stillede Medborgere fremtidig kan udføres, uden at der ved enhver tænkelig Lejlighed skal rettes Angreb paa den.

Iøvrigt er det jo ikke Hensigten i disse Erindringer, der i og for sig kun vedrører Socialministerens Virksomhed fra 1929 til 1935, at gennemgaa de forskellige Ændringer, som Socialreformens forskellige Love i Aarenes Løb har været Genstand for, mange som Følge af de stærkt ændrede økonomiske Forhold, men kun at slaa fast, at Systemet altsaa trods alle Tidens Omskiftelser har vist sig bæredygtigt og har holdt endnu 17 Aar efter dets Fremsættelse, og 17 Aar er en lang Tid netop for en Sociallovgivning under saa vanskelige Tider som dem, vi har gennemlevet. Forsaavidt kunde jeg være fuldtud tilfreds, i hvert Fald som Politiker; derimod er jeg det ikke som sagkyndig, idet jeg i denne Egenskab vilde have opbygget Socialreformen noget anderledes, men jeg var jo hverken raadig over Pengekassen eller havde et Flertal bag mig i Rigsdagen.

Naa, intet menneskeligt er fuldkomment, og enhver Politiker eller Minister har kun Grund til at være taknemmelig, naar hans Tanker har faaet Lov at slaa i den Grad Rod som Socialreformens bærende

Principper gennem en i alle Henseender urolig Tid. Lad mig derfor slutte denne Oversigt med en »neutral«, men politisk kyndig Iagttagers Udtalelser netop efter Afgivelsen af den oftnævnte Udvalgsbetænkning, hvis Enstemmighed ogsaa han fremhæver og anser for beundringsværdig. Jeg sigter til Redaktør *Hans Bølling,* der i sin politiske Maanedsoversigt i Gads danske Magasin for 1942, S. 193, skriver:

»For den, der kun flygtigt beskæftiger sig med dansk Politik, lyder en *enstemmig Betænkning* maaske ikke af saa meget. Men den i Politik mere erfarne forstaar at vurdere, hvad det vil sige, at der er kommet en enstemmig Betænkning om *netop dette Spørgsmaal,* et af de største, vanskeligste og mest omstridte i dansk Politik.

Socialreformen, som den forelaa fra daværende Socialminister Steinckes Haand, er ikke blot et stort, men ogsaa et dygtigt Arbejde, et Livs Indsats. Dermed være ikke sagt, at der ikke kan indvendes meget mod mange af dens Enkeltheder, eller at der ikke er Svagheder i den — intet menneskeligt er jo fuldkomment. Men Socialreformen rationaliserede, systematiserede og reformerede den forudgaaende, meget omfattende og uensartede sociale Lovgivning, ligesom den rummede mange interessante Nydannelser. Uanset hvilke Forhold Fremtiden vil give os at virke under, vil Hr. Steinckes Socialreform komme til at spille en stor Rolle.«

Lad os haabe det og slutte med det!

Thi det gik jo trods alt saadan med Forstaaelsen, at den kom med Tiden, som Manden sagde om sin Kones Forstand.

Men det var i enhver Henseende en drøj Tid, det første Aar efter Socialreformens Ikrafttræden. Jeg tog gerne Ansvaret for selve Reformen, men værre var det at se, at man hverken havde Evne eller Indflydelse nok til at bevæge Rigsdagen til at tage sig sammen til en dybtgaaende Bekæmpelse af selve Arbejdsløsheden, den virkelige Aarsag til Klagerne og til Kritiken. Det ene med det andet medførte da, at jeg i Marts 1934 maatte lade mig indlægge paa Kommunehospitalet, lidende af Overanstrengelse og Hjertetilfælde. Undersøgelserne viste imidlertid, at selve Hjertet intet fejlede, og 14 Dage efter sad jeg paany midt i Arbejdet.

Ved Genoptagelsen af Rigsdagsarbejdet serverede »Politiken« følgende lille Historie: »Humøret har Hr. Steincke ikke sat til paa Hospitalet. En jysk Rigsdagsmand kom i Gaar hen til ham og afleverede et Brev, som skulde være afleveret for et Par Uger siden. — »Hvorfor

har De gaaet med det saa længe?« spurgte Hr. Steincke. — »Jo!«, svarede Rigsdagsmanden lidt forlegen, »der stod nemlig i et jysk Blad, at Ministeren var blevet *sindssyg!*« — »Naa, gjorde der det,« sagde Hr. Steincke, »ja men det er da ikke noget nyt: Det har jeg nemlig været i 20 Aar! Gaar De maaske og bilder Dem selv ind, at De er normal?« — Rigsdagsmanden stirrede perpleks paa Ministeren, øjensynlig inderlig overbevist om, at Bladet alligevel havde Ret. — Men Hr. Steincke er altsaa igen i Vigør!«

KAPITEL IX

SOCIALMINISTERIET IØVRIGT 1933—35.

Nej, Hr. Steincke var ingenlunde i Vigør, naar han tænkte paa sit Ansvar som Socialminister og sammenlignede dette med den ringe Indflydelse, han som Politiker formaaede at øve overfor den liberal-konservative Opposition og overfor et modvilligt Landstingsflertal.

Axel Juel skriver ganske vist:

»Det var Sæd for Kongens Mand
fra de ældste Dage:
den der vogter Lov i Land
værner først de svage.«

Men denne Leveregel eller dette Motto havde dog tilsyneladende ingen særlig Interesse for den daværende Landstingsopposition, skønt denne iøvrigt i høj Grad betragtede sig som »Kongens Mænd«.

Dens Modvilje viste sig først og fremmest i den Kamp, man maatte føre ved Behandlingen af de Lovforslag, med hvilke jeg søgte at modvirke selve den hærgende Arbejdsløshed.

Forslag vedrørende Særforsorgen.

Forinden vi nærmere redegør for de sørgelige Resultater af disse Bestræbelser, vil vi lige nævne de enkelte *Lovforslag, der direkte vedrørte selve Socialreformen,* og som blev gennemført inden min Afgang. Dog springer jeg det kedelige Problem, der hedder mellemkommunal Refusion, over. Det første Forslag, der stod i Forbindelse med Socialreformen, gik ud paa Oprettelsen af en særlig Stilling som *Direktør for den sociale Særforsorg.* Denne Særforsorg, der paa forskellige Maade var udbygget og nyordnet ved Socialreformen, bl. a. ved det af racehygiejniske Grunde gennemførte Indberetningssystem for Læger og Skoler, omfattede alene paa Anstalter mange Tusinde (Epileptikere, aands-

svage m. v.) og kostede Staten op mod 10 Mill. Kr. aarlig, hvorfor jeg foreslog at oprette et særligt Direktorat med direkte Referat fra Direktøren til Ministeren. Skønt denne Omordning af Administrationen var indlysende rigtig, udførligt begrundet i Bemærkningerne som fremhævet af *Sneum,* og Merudgiften kun var 4.000 Kr. om Aaret, jamrede Venstre med den i saa Henseende vel kvalificerede Ordfører *Julin* over den Fristelse, jeg var faldet for, til at ønske mig »mere Magt ved at faa flere Officerer og flere Soldater« under mig, og endte med at stemme imod Lovforslaget i Folketinget, medens det konservative Folkeparti, som jo intet Medansvar havde for Socialreformen, alligevel ansaa det for sin Pligt at sørge for, at Ministeren fik stillet den Hjælp til Raadighed, som han sagligt set havde Krav paa.

Allerede denne lille Lovs Behandling var et typisk Eksempel paa smaatskaaren Venstrepolitik, thi, som jeg sagde ved Forslagets 2. Behandling i Folketinget: »... paa Grund af den Uro, man (selv) har fremkaldt i Befolkningen som Følge af de ændrede Refusionsregler, tør man ikke stemme for Vedtagelsen af en Direktørstilling til Administrationen af selve den Særforsorg, som man ikke mindst fra Venstres Side har ønsket og ønsket gennemført som en Særforanstaltning *forud for Socialreformens Vedtagelse*«. Forøvrigt førte denne Forhandling til en lang Diskussion mellem *Christmas Møller, Brorsen, A. M. Hansen* m. fl. og mig om Socialreformen og Kanslergadeforliget. Naa, Lovforslaget blev vedtaget, og til Direktør udnævntes Kontorchef *Fenger,* som i Forvejen var nøje inde i og stærkt interesseret i Særforsorgen. Desværre døde han i en altfor ung Alder.

Det andet Lovforslag, der ligeledes havde nær Forbindelse med Socialreformens Særforsorg, angik *Foranstaltninger vedrørende aandssvage,* hvilken Forsorg efter Socialreformen var overgaaet til Staten. Det vigtigste i denne Lov var Forslaget om en udvidet og lettere Adgang til at sterilisere aandssvage, hvorved der kunde spares store Udgifter for det offentlige og opnaas forskellige andre Goder, ogsaa for de aandssvage selv. Til at afgøre, om Anstaltledernes Indstilling om Sterilisationsindgreb paa aandssvage skulde imødekommes, nedsattes et særligt Nævn, bestaaende af en Dommer som Formand, en Socialpraktiker samt en Læge, uddannet i Psykiatri eller Aandssvageforsorg. Indgrebene havde alene til Formaal at hindre Forplantning, ikke at ophæve Kønsdriften, og til deres Foretagelse krævedes Enstemmighed i Nævnet.

Dette Spørgsmaal om Modvirken af Degeneration og Gennemførelsen af racehygiejniske Foranstaltninger til Forhindring af psykisk abnorme

Personers Forplantning spillede som tidligere anført en betydelig Rolle for mig ved Tilrettelæggelsen af Socialreformen, specielt ved Reglerne om Særforsorg, men mødte forbavsende ringe Interesse i Rigsdagen, særlig hos Venstre, som dog ellers var yderst fortrolig med Racehygiejne, naar det gjaldt Kvægracer. Allerede under Finanslovbehandlingen i 1931 fremhævede jeg det betegnende i, at ikke en eneste af Venstres Talere under den vidtløftige Debat om Socialreformen Aaret før sammen med deres stadige Kritik af de store Udgifter »nævnede et eneste Ord om de store Besparelser, der netop efterhaanden vil følge en Vedtagelse af de rationelle forebyggende Forholdsregler, jeg i Socialreformen har foreslaaet netop særlig med Hensyn til aandssvage.

Det synes overfor Foranstaltninger af denne Art, som om mange ikke alene hemmes i deres eventuelle Forsøg paa at tænke fornuftigt ved deres doktrinære Skrabud for Begrebet personlig Frihed, der i deres Øjne ogsaa omfatter de egentlig aandssvage, men tillige holdes tilbage af visse vage religiøse Stemninger, som jeg ikke begriber uden som Udtryk for Mangel paa Lyst eller Evne til at gennemtrænge Problemerne. Ogsaa jeg har en Religion, selvom det ikke er Folkekirkens, men jeg kan ikke faa ind i mit Hoved, udfra hvilken Betragtning Vorherre skulde interessere sig for, at Antallet af aandssvage stadig skal stige her i Landet.« — Man kunde ogsaa sige, som jeg sagde i et »Houmark«-Interview — »at Vorherre skulde nære nogen større Interesse i, at Menneskeheden bliver mere aandssvag, end den allerede er.« Og hvor man end vender sig hen: paa Møder, i Aviser, i Teatret, ved Revyer, ved Sportskampe, overalt synes Antallet af lettere aandssvage i en fantastisk Stigen.

I Folketinget gennemførtes Lovforslaget enstemmig imod Pastor *Bindslevs* Stemme. Han nærede Ængstelse for, at en Videreførelse af denne Lovgivning før eller senere vilde føre ud i tvivlsomme racehygiejniske Eksperimenter, hvilket der til visse efter det danske Folketings Sammensætning ikke var nogen synderlig Grund til at befrygte. Venstre *(Rahbek)* var vel lidt betænkelig ved at forlade Princippet om Frivillighed i Steriliseringsloven af 1929, men overvandt dog disse Betænkeligheder, da det her drejede sig om aandssvage.

Den konservative Ordfører Hr. *Pürschel* var velvillig indstillet, men pegede dog paa Vanskelighederne ved, som det her forsøgtes, »at erstatte det, man i gamle Dage kaldte Naturens Visdom, med Menneskevisdom.« Jeg svarede hertil: »Naturens Visdom bestod efter de fremdragne Eksempler i, at Folk døde hurtigere af Sult, Nød eller anden Elendighed, og Menneskevisdom gaar i dette Tilfælde ud paa at for-

hindre, at *de* overhovedet kommer til Verden, der iøvrigt fra Naturens Side var bestemt til at dø af Sult, Nød eller anden Elendighed. Jeg foretrækker altsaa paa dette indskrænkede Omraade Menneskevisdom fremfor Naturens Visdom.«

I Landstinget repræsenterede den konservative Hr. *S. Rasmussen* nærmest Hr. Bindslevs Grundsynspunkt og tilføjede desuden, at de her foreslaaede Indgreb ikke syntes ham rigtig stemmende med vor Tids humane Lovgivning. Jeg spurgte i den Anledning, om det egentlig var mere humant at tillade en aandssvag Kvinde at sætte 8 aandssvage Børn i Verden til den Tilværelse, de faar, end det er ved en Operation at fri hende og Samfundet for ikke at tale om den næste Generation for alle de uhyre Besværligheder, der vil fremkomme. Og jeg tilføjede overfor denne konservative Kritik af Socialreformens store Udgifter, at hvis man for 100 Aar siden havde fulgt Slægterne og Slægtshistorien, særlig de Slægter, der var under offentlig Forsorg, saa vilde jeg nu, selvom det partipolitisk er af største Betydning for visse ærede Medlemmer, ikke møde nær saa stærk Kritik af Socialreformen, for i saa Fald vilde den ikke koste det halve af, hvad den koster.

Iøvrigt maatte jeg under Landstingets Behandling oplyse, at Retslægeraadet fandt det uheldigt, at Sager vedrørende Sterilisering af aandssvage ikke længer skulde behandles af Raadet, men af et særligt Nævn, hvilket jeg dog ikke mente at kunne tage Hensyn til, navnlig ogsaa fordi Retslægeraadet i Forvejen var overbebyrdet med Arbejde. Lovforslaget blev i Landstinget vedtaget med 46 Stemmer mod 3 og traadte ud i Livet som *Lov af 16. Maj 1934*.

Bekæmpelse af Arbejdsløsheden.

For at modvirke, at Udgifterne efter Socialreformen skulde sprænge Rammerne, sled jeg som en lille Hest for at fremsætte særlige Forslag til Bekæmpelse af den kolossale Arbejdsløshed netop i disse Aar. Det var ganske vist en Opgave, som havde langt videre Sigte end til et enkelt Fagministerium, men naar der ikke blev gjort noget virkeligt effektivt fra mere betydende Hold, maatte Socialministeren se at gøre det lidet, han formaaede, og det manglede heller ikke paa Forslag i saa Henseende.

Jeg skal her nævne Bekæmpelse af *Ungdomsarbejdsløsheden,* Forbud mod *Overarbejde,* Indførelse af en *40-Timers Arbejdsuge,* Beskæftigelse af *langvarigt arbejdsløse,* Tilskud til *Merbeskæftigelse* m. fl., i og for sig hverken ubetydelige eller principielt ligegyldige Forslag. Nu

vilde det føre alt for vidt at gøre nærmere Rede for disse mange Forslags Enkeltheder eller disses Skæbne gennem den farefulde Sejlads i Rigsdagens Skærgaard, og det er forsaavidt sikkert ogsaa overflødigt, som enhver, der erindrer disse Aars Politik, paa Forhaand er klar over, at sejle i Medvind gjorde man absolut ikke, som Forholdene i det hele laa, med Landstingsflertallet paa de konservatives og Venstres Hænder. Vi nøjes altsaa med nogle Hovedpunkter eller med Fremdragelse af særlig interessante Episoder eller Udtalelser.

Forholdsvis mindst Modstand var der imod Bekæmpelse af *Ungdomsarbejdsløsheden,* hvis demoraliserende Virkninger var indiskutable. Det drejede sig efter de indhentede Oplysninger i 1933 om ca. 40.000 unge arbejdsløse mellem 18 og 25, et uhyggelig stort Tal. Forslaget havde følgende Forhistorie: Efter at jeg ved en Appel til Offentligheden gennem Dagspressen havde modtaget henved 150 Forslag til Afhjælpning af Ungdomsarbejdsløsheden, blev disse oversendt til Arbejdsløshedsraadet, hvis Overvejelser resulterede i Anbefaling af 3 Udveje: 1) Undervisning, 2) Udvidet Adgang til Højskoleophold og 3) Beskæftigelse i særlige Lejrskoler, Kolonier m. v.

Resultatet blev en *Lov af 20. Maj 1933* om Tilskud i Anledning af Ungdomsarbejdsløsheden med Bemyndigelse for Socialministeren til at yde Statstilskud ved Beskæftigelsesforanstaltninger, der paa visse nærmere Vilkaar iværksattes af Kommuner, Foreninger (derunder Fagforeninger) eller andre egnede Organer for at skaffe unge arbejdsløse — normalt mellem 18 og 22 Aar — Beskæftigelse. Arbejdet skulde kunne anses for nyttigt, men dog saaledes, at det ellers ikke vilde blive udført, det skulde kombineres med Undervisning og i det hele hvile paa Frivillighedens Grund for ikke at forskrække de unge, saa de kom til at tænke paa den tyske Arbejdstjeneste eller paa Tvangsarbejde, som Kommunisterne naturligvis forskrækkede dem med. Mærkeligt nok stemte Venstre imod Loven, der iøvrigt blev forlænget baade i 1934 og 1935 (i endnu 3 Aar). I de første 2 Aar blev der ydet næsten en Mill. Kr. i Statstilskud, og dette steg efterhaanden. Naturligvis var jeg efter Omstændighederne glad ved denne Lov, selvom det ikke drejede sig om Bekæmpelse af Arbejdsløsheden ved at sætte normalt Erhvervsarbejde i Gang, men kun om en Art Nødhjælpsarbejde.

Derimod lykkedes det mig ikke at gennemføre hverken Forslag til Lov om ændrede Regler vedrørende *Nødhjælpsarbejder* (Ændringer i Arbejdsløshedslovens § 31) eller Forslag til Lov om Foranstaltninger til *Beskæftigelse af langvarigt arbejdsløse* og forøvrigt heller ikke de nedenfor nævnte Lovforslag, som jeg dog vil gaa lidt nærmere ind paa,

dels fordi de var af en vis principiel Betydning, dels fordi de medførte en omfattende Diskussion baade i Rigsdagen og i Offentligheden.

Det drejede sig først om Forslag til Lov om *Forkortelse af Arbejdstiden,* jfr. om dette Problem en Artikel af mig i »Socialisten« Januar 1933. Forslaget gik i Virkeligheden ud paa Indførelse af en 40-Timers Arbejdsuge for ved denne Fordeling af det »forhaandenværende« Arbejde at bøde noget paa den enorme Arbejdsløshed i 1932—33. Denne Udvej var nu ikke mit Paafund, idet adskillige Lande allerede havde gennemført en forkortet Arbejdstid, og andre tumlede med Problemet, som iøvrigt var rejst af det internationale Arbejdsbureaus Styrelsesraad i Genève.

Forsøg, jeg havde gjort paa herhjemme at gennemføre den forkortede Arbejdstid ved frivillig Overenskomst mellem Organisationerne, nødte mig til at fremsætte et Lovforslag, der dog — under Hensyn til at den nærmere Ordning af Problemet drøftedes trindtom — ikke gik ud paa en almindelig Arbejdstidsforkortelse, men kun sigtede til visse offentlige og private Arbejder (med Statsstøtte eller Laan), der iværksættes i Anledning af Arbejdsløsheden, netop fordi disse Arbejder kun sættes i Gang af Hensyn til denne. Betalingen skulde være den overenskomstmæssige eller, hvor en slig ikke var aftalt, »den for tilsvarende Arbejde paa Egnen gældende overenskomstmæssige Løn«. I særlige Tilfælde kunde, hvor tekniske eller økonomiske Grunde afgørende talte derfor, Socialministeren bestemme, at Arbejdstiden kun skulde nedsættes til 42 Timer eller blev yderligere nedsat til 36 Timer; om Akkordarbejde fandtes særlige Bestemmelser.

I Forbindelse med dette Forslag fremsattes Forslag til Lov om *Forbud mod Overarbejde,* der jo i og for sig havde samme Formaal som det foregaaende, og som iøvrigt var en naturlig Konsekvens af en Lovgivning om Forkortelse af Arbejdstiden. Ogsaa dette Forslag eller dog dets Motiver var i Overensstemmelse med Bevægelsen i flere andre Lande og med en af Styrelsen for det internationale Arbejdsbureau i 1932 vedtagen Resolution. Hvad der skulde forstaas ved Overarbejde, og i hvilke Undtagelsestilfælde Overarbejde skulde være tilladt, var indgaaende omtalt i Lovforslaget, der ligeledes indeholdt Regler om Afspadsering af tilladt Overarbejde.

Endnu vigtigere eller i hvert Fald af størst Interesse for mig personlig var det 3die Forslag i denne Gruppe, der fremsattes samtidig paa Rigsdagen, nemlig Forslag til Lov om *Tilskud ved Merbeskæftigelse,* og naar dette Forslag rent principielt interesserede mig endnu mere end de 2 foregaaende, var Grunden, at medens hine jo kun tilsigtede

en ændret Fordeling af det givne Arbejde, sigtede sidstnævnte paa en Forøgelse af Beskæftigelsen gennem Tilskud, der sattes i direkte Forhold til den opnaaede Beskæftigelsesforøgelse. Forslaget gik nemlig ud paa at bemyndige Socialministeren til, naar Handelsministeren efter en stedfunden Undersøgelse udtalte sig herfor, at tilstaa en Virksomhed eller Institution Tilskud, forsaavidt det efter de særlige Forhold maatte anses for tilraadeligt at forøge Beskæftigelsen ved offentlige Tilskud, og der samtidig derved sparedes et Beløb i Arbejdsløshedsunderstøttelse. I sidstnævnte Henseende forekom det mig f. Eks. ganske meningsløst, at unge Landbrugere gik og drev paa Byernes Gadehjørner med en aarlig Udgift for de offentlige Kasser paa 8—900 Kr. pro persona, medens man muligvis ved at ofre f. Eks. de 600 Kr. af disse som Tilskud til deres Løn hos det betrængte Landbrug kunde faa dem i Gang igen til Gavn for alle Parter.

Det var Synspunkter, som vakte stor Interesse ude blandt Folk eller paa Møder, hvor jeg kom frem. Men det var ikke altid let at besvare de mærkværdige Spørgsmaal, der blev stillet, eller at imødegaa de forskellige højtflyvende Projekter, selv om jeg ganske vist aldrig har været ude for en Situation som følgende: Det var et Vælgermøde, der havde trukket længe ud, og Dirigenten sagde derfor: »Nu vil saa til sidst Kandidaten besvare ethvert Spørgsmaal med et klart Ja eller Nej.« Det første Spørgsmaal lød efter Sigende: »Er De holdt op med at prygle Deres Kone?« Prøv at besvare det med et klart Ja eller Nej og se paa Konsekvenserne.

Men hvor vanskeligt det end kunde være at beherske disse til Tider urolige Forsamlinger, saa havde jeg dog aldrig en kompakt Majoritet imod mig, selv ikke i Hovedstaden. Jeg har overhovedet aldrig været ude for en saa samtidig morsom og haabløs Situation som den, der efter Sigende engang skal have mødt en Kandidat, der kæmpede en haabløs Kamp mod *I. C. Christensen* i dennes bombesikre Kreds Ringkøbing. Efter indgaaende at have skildret I. C.s reaktionære og arbejderfjendtlige Politik, sluttede han indigneret: »Hvad mener herefter den ærede Forsamling egentlig om Hr. I. C. Christensen?« — En Stemme: »Han skal leve.« Almindelig Tilslutning og Hurraraab! Hvorefter I. C. besteg Talerstolen og ovenud overlegent sagde: »Ja, nu har Forsamlingen altsaa hørt, hvad min ærede Modkandidat har paa Hjerte, og vi vil saa synge »Altid frejdig, naar Du gaar« og sige Tak for i Aften. En saadan Omgang tror jeg vilde have taget Modet selv fra mig. Denne eller andre lignende Historier afskrækkede dog ikke *Stumph* fra senere at tage Kampen op med I. C., men Stumph er nu

ogsaa gjort af et mere sindigt Stof end undertegnede, hvilket dog ingenlunde har forhindret, at vi i mange Aar har haft et godt Samarbejde i Landstinget.

Iøvrigt har jeg aldrig været ude for *I. C. Christensen,* ikke engang udenfor Rigsdagen, for *Klaus Berntsen* eller *Neergaard.* Apropos Klaus Berntsen og hans berømte Slagfærdighed! Ved Festen for Neergaard i Ebeltoft i Anledning af hans 25-Aars Jubilæum var Klaus Berntsen den eneste Øbo, der var til Stede, i hvilken Anledning han blev drillet lidt, og en af Deltagerne sagde: »Du maa da i hvert Fald indrømme, at Jylland det er Hovedlandet.« »Ja,« svarede Klaus Berntsen lunt »men I opdagede det først, da en Fynbo (H. C. Andersen) gjorde jer opmærksom paa det.«

Naa, men det var ikke Anekdoter, vi skulde fortælle, men Bekæmpelsen af Arbejdsløsheden, vi skulde skildre Gangen i.

Hvorledes var nu *Rigsdagens Modtagelse* af de ovennævnte 3 Forslag, et virkeligt Forsøg paa at erstatte Understøttelser med nyttigt Arbejde? Kort fortalt saaledes: Socialdemokratiet i Folketinget *(Leonhard Hansen)* støttede Forslagene, omend paa visse Punkter ikke helt tilfreds udfra Fagforeningssynspunkter. Venstre *(Elgaard)* blev næsten kvalt i Betænkeligheder, der vældede frem fra alle Sider, og navnlig var han betænkelig ved, at Danmark gik i Spidsen paa dette Omraade, før det internationale Arbejdsbureau havde endt sine Overvejelser, og ved, at man ikke havde løst de forskellige Problemer ad overenskomstmæssig Vej. Desuden fremhævede han ligesom den konservative Ordfører *(Bouet),* at der jo allerede i den forløbne Del af Rigsdagssamlingen var gennemført en Række Lovforslag af beskæftigelsesfremmende Karakter, hvis Virkninger man først burde afvente.

De konservative var dog noget mere forhandlingsvillige end Venstre, ja, ligefrem velvillige overfor Forslaget om Tilskud til Merbeskæftigelse, derimod ikke overfor Forbud mod Overarbejde. *Rager* tilsagde det radikale Partis »interesserede og velvillige Bistand«, medens Retsforbundet *(Gregersen)* gik imod Tilskud og Forbud mod Overarbejde, begge Forslag »Led i den marxistiske Planøkonomi, vi for Tiden er inde i«, en Paastand, hvis Riglighed aldeles ikke var gaaet op for mig, og Kommunisterne *(Aksel Larsen)* gik imod alle de 3 Forslag, som ansaas for »stort set ikke at være i Overensstemmelse med Arbejderklassens Interesser«, og »stort« saa han jo altid paa Sagerne.

Og hvorledes blev Resultatet af Forhandlingerne saa — i min Tid som Socialminister? De 3 her nævnte Forslag blev fremsat den 22. Marts 1933, men Udvalget naaede ikke længer end til at afgive en

Beretning. De blev paany fremsat i Folketinget den 12. Oktober, og jeg forsøgte at faa dem med ind i de Kriseforhandlinger om en Korn- og Smørordning m. v., der førte til Loven af 13. December 1933, men forgæves. Som sin Andel i dette Forlig nød Socialministeren en Udvidelse af Retten til Understøttelse fra statsanerkendte Arbejdsløshedskasser og en Lov om Fordeling af Oksekød til trængende Personer, medens Landbovenstre stillede sig afvisende overfor Medtagelsen af de her omhandlede 3 Love. Altsaa fremsatte jeg dem igen i Rigsdagssamlingen 1934—35, og nu gik det lidt bedre. Medens man lod Forslaget om Forbud mod Overarbejde ligge i Folketingsudvalget, gennemførtes en Afart af mit Forslag om Tilskud ved Merbeskæftigelse som *Lov af 11. Maj 1935,* dog at Venstre gik imod, og en midlertidig Lov om offentlige Arbejder til Bekæmpelse af Arbejdsløsheden, der indeholdt, hvad der blev tilbage af »den 40-Timers Arbejdsuge«.

I Mellemtiden var der sket det, at en Konference af de nordiske Socialministre i Oslo Oktober 1934 havde vedtaget en Udtalelse om en Arbejdstidsnedsættelse som et tjenligt Middel til at modvirke Arbejdsløsheden, dog paa visse Betingelser, der foranledigede visse nærmere Undersøgelser. Det fremsatte Lovforslag holdt sig derfor til det tidligere snævrere Grundlag, der dog blev omarbejdet efter Forhandlinger i Folketingsudvalget, og endelig vedtoges som Lov af *11. Maj 1935* den nævnte midlertidige Lov, der imidlertid indskrænkedes til Statsarbejder eller kommunale Arbejder med Statsstøtte, bl. a. Vejarbejder. Det var maaske i Anledning af denne Lov, at der faldt en Udtalelse om, at Vejen nu snart var blevet jalousibrolagt lige til Roskilde.

Socialministeren bemyndigedes til, for at skaffe de flest mulige Beskæftigelse, efter Omstændighederne at nedsætte Arbejdstiden for den enkelte Arbejder indtil 12 Timer ugentlig i Gennemsnit. Ved Antagelse af Arbejdere skulde fortrinsvis lægges Vægt paa arbejdsløshedsforsikrede samt Familieforsørgere, og Arbejdstidsforkortelse kunde ikke anvendes saaledes, at der indenfor samme Arbejdsplads blev forskellig Arbejdstid. Oppositionen — Venstre og Konservative — undgik altsaa »40-Timers Arbejdsugen«, samt at »det private Erhvervsliv« blev berørt. Det saaledes og paa forskellig anden Vis barberede Forslag vedtoges af hele Rigsdagen ÷ Aksel Larsen.

Under de vidtløftige og aarelange Diskussioner om disse forskellige Forslag til Nedbringelse af Arbejdsløsheden, Diskussioner som egentlig var lige saa ensformige som triste, forekom der kun meget faa oplivende Episoder. Lad mig nævne en enkelt! Den store Arbejdsløshed foranledigede en tiltagende *Knurren over »Dobbeltstillinger«,* specielt

over at baade Mand og Hustru arbejdede erhvervsmæssigt, hvortil kom velmente Forsøg paa at faa Mænd foretrukket for Kvinder, særlig i den offentlige Administration, og disse eller lignende reaktionære Bestræbelser fremtraadte naturligvis altid alene med det Formaal at raade Bod paa den omfattende Arbejdsløshed, medens Mandfolkemoralen eller de egentlige reaktionære Hensigter omhyggelig blev skjult.

Det vakte derfor stort Bifald, da jeg ved Dansk Kvindesamfunds Aarsmøde i Aarhus i Sommeren 1933, hvor jeg var Indleder om Socialreformen, kunde oplyse, at jeg havde smidt alle dem ud, der havde været i Socialministeriet for at fortælle, at man burde bekæmpe Arbejdsløsheden ved at forbyde Ægtefællers »Dobbeltarbejde«: »Jeg er absolut Modstander af en reaktionær Lovgivning, der ved at kræve de gifte Kvinder ud af Erhvervslivet fører til en Strid mellem Kønnene og et Angreb paa Ægteskabet«, en Udtalelse som blev hilst med stærkt Bifald.

Den samme Diskussion om »Dobbeltstillinger« tog Fart paa et meget livligt Møde senere i »Samfundets Spørgetimer«. Efter »Politiken«s Referat kom man hurtig, skønt Emnet var Ungdomsarbejdsløsheden med Folketingsmand *Chr. Christiansen* som Indleder, ind paa det andet Problem, idet en Deltager i Diskussionen krævede Forbud mod Bierhverv og mod, at Hustruen havde selvstændigt Erhverv. Derefter tog jeg Ordet, og som en Prøve paa disse »Samfundet«s Diskussioner tager vi nu lidt af Fru Loulous Referat:

»Socialminister Steincke modtoges med dundrende Bifald og enkelte Piber: — Der er spurgt, hvad Steincke i Socialreformen mener med normale Tider? Derved tænker jeg paa den Tid, da man med normale Kontingenter kunde bygge en Forsikringsordning op ... Under en Arbejdsløshedskrise maa der træffes helt andre Foranstaltninger. *(Saa træf dem!)* Ja, det vilde jeg gerne, men se, *jeg er jo ikke Diktator!* ... Skulde en Rigsdagsmand ikke have Lov til at have et andet Erhverv? Jo, det skal Rigsdagsmanden netop have ... de skal jo repræsentere de forskellige Stillinger ... Gud fri os for Rigsdagsmænd, der *kun* er Politikere ... Der blev ogsaa sagt, at de gifte Kvinder skulde udelukkes fra deres Arbejde ... *ikke saa længe jeg er Socialminister* ... (Hør! Hør!). ... Ja, jeg ser, at enkelte Kommuner ikke har kunnet staa for det Pres, der er udøvet overfor dem og har afskediget gifte Kvinder; men det er den pure Reaktion, som ingen (slaar i Bordet) *ingen nogen Sinde skal faa mig med til* .... Det er jo ogsaa et direkte Slag mod Ægteskabet! ... Var min Kone Lærerinde, og man vilde afskedige

hende, fordi hun var gift med mig ... *ja, saa lod vi os naturligvis skille* ... og levede videre sammen uden at være gifte (Jubel). ... Angrebene paa Kvindernes Arbejde betyder, *at man vil sætte de to Køn op mod hinanden ... men jeg gaar aldrig i Evighed med til at blande mig i Folks Privatliv.* (Ny Jubel).«

Det var naturligvis meget morsomt at kunne tumle en saadan tilfældig Forsamling, betydeligt morsommere end de sædvanlige Diskussioner eller den evindelige Bedreviden overalt, hvor man kom, selv i Middagsselskaber, hvor man ærlig talt helst vilde være fri for Diskussioner om Arbejdsløsheden, men sjældent blev det. Der gik saaledes en lille sandfærdig Historie rundt i Pressen om min Borddame, en meget prominent og viljestærk Dame, og min Ringhed: »... 50.000 arbejdsløse i Sommerens Hjerte«, tordnede hun, »og mange af dem ganske unge Mennesker. De maa undskylde, jeg spørger Dem rent ud, Hr. Minister, — hvad venter De paa?« — — »Jeg, aah, i Øjeblikket venter jeg paa Desserten.«

Som man vil forstaa af det foregaaende var jeg, og formentlig med Rette, stærkt skuffet over, saa lidt jeg i Virkeligheden kunde faa Rigsdagen med til, naar det drejede sig om Bekæmpelse af Arbejdsløsheden, en Skuffelse, som kom til Udtryk ved 2. Behandling i Maj 1935 af Resterne af Forslaget om Tilskud ved Merbeskæftigelse, det Forslag, jeg selv interesserede mig stærkt for og havde lagt meget Arbejde i. Maaske fremgaar min Sindsstemning tilstrækkelig tydeligt af Citatet:

»Jeg takker det ærede Udvalg, fordi det endelig efter endeløse Forhandlinger har tilendebragt Arbejdet og tilendebragt det med det Resultat, her foreligger. Det er nemlig rigtigt, som den ærede Ordfører for Udvalget fremhævede, at der har været holdt en lang Række Møder, og jeg kan vel egentlig ogsaa have Ret til at tilføje, at praktisk taget for hvert Møde, der er holdt, er Lovforslaget blevet indskrænket. Oprindelig var det min Tanke — for en saa ukyndig Person en nærliggende Tanke —, at det var bedre for Samfundet at give en Brøkdel af det, man udbetalte som Arbejdsløshedsunderstøttelse, til Arbejdsløn i Stedet for at have vedkommende Personer gaaende paa Gaderne uden at bestille noget, men Tanken var saa nærliggende, at den naturligvis var urigtig; det viste sig, at jo flere sagkyndige, der fik fat i den, des rigtigere og rimeligere blev det at lade Folk blive ved at være arbejdsløse fremfor at give Tilskud til deres Beskæftigelse. Jeg siger ikke dette paa nogen Maade ironisk, det kunde ikke falde mig ind, for jeg kan ikke maale mig med den Sagkundskab, der har været af den anden Opfattelse. Det begyndte i Ministermødet, hvor man i høj Grad stækkede mine Planer *(Bording)*, derefter gik det til Arbejdsløshedsraadet, hvor en endnu mere fremragende Sagkundskab fortalte, at det var helt umuligt.

Endelig er det kommet til Udvalget, hvor den allerhøjeste Sagkundskab har indskrænket Forslaget yderligere. Den Sagkundskab, der ligger over den aller-

højeste Sagkundskab, Retsforbundet, meddeler, at det vil virke modsat af sin Tanke, selv i den indskrænkede Form, hvori det nu fremtræder. Man vil derfor forstaa, at det ikke er Ironi, men Glæde over, at der overhovedet er kommet noget ud af det efter den Gennemgang, et æret Medlem — jeg tror, det var det ærede Medlem Hr. Rager — meget træffende kaldte Skærsilden, der lægger mig disse Udtalelser i Munden. En lille Trøst har jeg dog for min enestaaende Naivitet paa dette Omraade, at man i andre Lande, ganske vist kun i større Lande, hvor naturligvis Vanskelighederne har været mindre, har været betydelig længere inde paa denne Vej, end vi her har været. Det har den ærede Ordfører for Venstre ogsaa opdaget, og han har henvist bl. a. til Tyskland og Finland ... Endnu et lille Land, nemlig Frankrig, har vovet sig længere ud end det store Danmark. I Frankrig er Arbejdsministeren ved et Dekret af 29. Januar blevet bemyndiget til indtil 31. December i Aar at indbetale eller udbetale, hvad man vil, til Arbejdsgivere, der antager arbejdsløse Personer, den Statsunderstøttelse, der tilkommer disse Personer som arbejdsløse. Det er en Betingelse for Udbetalingen af Understøttelse, at Virksomhedens samlede Arbejderstyrke ved Antagelsen af nye Arbejdere dels bringes op over det gennemsnitlige Antal af beskæftigede Arbejdere i det tilsvarende Kvartaar i det foregaaende Aar, dels det gennemsnitlige Tal i det foregaaende og løbende Kvartaar. Hvis jeg uden at risikere noget overfor Udenrigsministeren tør sige det, vil jeg gerne meddele, at det var akkurat det samme Princip, jeg i min Naivitet lagde til Grund for det første Forslag, men som altsaa er blevet kværket i de 3 afgørende Institutioner.«

Allerede ved 1. Behandling af samme Lovforslag havde jeg givet »1. Varsel«, idet jeg udtalte: »Men een Ting maa man være klar over, at ingen kan blive siddende i dette Embede med et Arbejdsløshedstal paa et Par Hundredtusind Vinter efter Vinter — ingen kan, ingen vil overtage dette Embede, hvis Rigsdagen ikke vil føle sit Ansvar ganske anderledes alvorligt, end den hidtil har gjort.«

Da jeg altsaa opfattede min Opgave som Socialminister ogsaa efter Socialreformens Gennemførelse som den at udrette noget og ikke blot at blive hængende i Glæde over en snoldet Ministergage, henvendte jeg mig, efter at Socialreformen havde været i Kraft et Aarstid, og de afgørende administrative Rammer var skabt samt de grundlæggende Instrukser udarbejdet, til Statsminister *Stauning* og anmodede om min Afsked, da jeg ikke ønskede at være til Nar eller sidde som Gidsel overfor en Opposition, der intet alvorligt vilde foretage sig overfor den samfundsødelæggende Arbejdsløshed.

Stauning forstod godt min Uvilje mod at fortsætte, men bad mig forinden tale med Dr. *Krag*. Denne vilde imidlertid ikke paa nogen Maade høre Tale om min Afgang. Det var bl. a. af Hensyn til min Sagkundskab, at Venstre var gaaet med til Socialreformen; man vilde overhovedet ikke kunne tænke sig at undvære min Bistand ved dens

fortsatte Gennemførelse, i hvert Fald endnu en Tid, og partimæssigt vilde der absolut ikke være vundet noget ved, at jeg gik min Vej, idet man fra Venstres Side havde større Tillid til min Sagkundskab og min Administration, end man vilde have til min Efterfølger. Hvad endelig angik min Utilfredshed, specielt med Bekæmpelsen af Arbejdsløsheden, skyldtes Modstanden mod mine Forslag jo ingenlunde min Person, men storpolitiske og erhvervsøkonomiske Betragtninger, der vilde være nøjagtig de samme, hvilken Socialdemokrat der var Socialminister. Han maatte derfor betragte det — ogsaa rent personlig — som et afgørende Brud paa givne Forudsætninger, hvis jeg gik min Vej nu, og dette vilde han meddele Stauning. Da denne herefter ikke vilde høre Tale om min Afgang, lovede jeg at se Tiden an endnu et Aar, men tilføjede, at jeg i Længden ikke vilde kunne finde mig i at lægge Navn til en Arbejdsløshedspolitik af den Karakter som i Aarene 1933—34.

Ægteskab og Kvindeideal.

Det var dog ikke alene disse stadige og meningsløse Angreb paa min Socialpolitik, der i Forbindelse med Oppositionens smaalige Optræden kunde tage paa Nerverne i disse Aar. Man indskrænkede sig ingenlunde til at angribe Socialreformen, men fremstillede mig overhovedet fra mange Sider — specielt naturligvis fra »Extrabladet« og »Arbejderbladet« — som en reaktionær Jeronimus, som en patenteret Dydsdragon og Moralvogter samt som en principiel Hader af alt, hvad der faldt ind under Tredivernes Misopfattelse af Begrebet »Frisind«. Thi som man ved »Moral« altid tænker paa »Seksualmoral«, saa forstod man ved »Frisind« egentlig kun Begejstring for Opløsning af den hidtidige »borgerlige Seksualmoral« og en Undergraven af Ægteskab, Familieliv og moralsk Pligtfølelse. Det var da ogsaa uhyre sjældent, at jeg pludselig kunde blive fremstillet som helt »moderne«, saaledes som i Fru Loulous Referat (Side 150).

Disse ustandselige Angreb paa mine »reaktionære« Tilbøjeligheder, Angreb, der naturligvis kulminerede ved Svangerskabsloven, se nedenfor, S. 199 var lige taabelige, hvad enten de drejede sig om Sociallovgivningen, eller de havde andet Sigte. De stammede vel særligt fra Uviljen mod den i 2. Bind skildrede »Moralkampagne«, hvor jeg som Justitsminister skærpede Politicensuren overfor de svinske Revyer, Kabareter o. lign. (»Varietékulturen«), samt greb ind overfor Natklubberne, den pornografiske Literatur m. v., se S. 121—27. Det gik her, som det altid gaar! Den Presse, som een Gang har søgt at indarbejde

en bestemt Kliché, kører fortsat løs, uanset hvor kraftigt og hvor ofte Kendsgerningerne dementerer Postulaterne; thi man kan blot glemme eller fortie de første og forgrove de sidste. Og det passede netop i dens Kram at glemme alle de Angreb, jeg fra modsat Side — konservativ og kirkelig — havde været Genstand for i Slutningen af Tyverne i Anledning af Dommer Lindseys Bøger »Moderne Ungdoms Oprør« og »Kammerat-Ægteskabet«, se 2. Bind S. 238—42.

Men saadan vil det altid og vel ikke alene i dansk offentlig Liv gaa den, der holder Tungen lige i Munden og vandrer ad den gyldne Middelvej, lige langt fra Katekismusmoralens asketiske Farisæisme og Elskovsmoralens lystbetonede Tøjlesløshed. Selv forekommer det mig ellers, at jeg plejede at udtrykke mig tilstrækkelig klart, til at nogenlunde hæderlige Medborgere, der hverken var aandssvage eller Fanatikere, kunde kapere det. I Virkeligheden fulgte jeg altid den Linie, som jeg havde angivet i den i 1927 hos »Gyldendal« udkomne lille Bog »Frisind eller Letsind«, som dog ellers i den følgende Tid var Genstand for megen Omtale ogsaa i Pressen hele Landet over. Min Opfattelse var og er følgende:

Den Kamp mod den »astmatiske, nationalliberale Dannelse«, »den podagristisk og hæmorroidarisk knarvorne Impotens«, som Hørup rasede over, en Aandsretning »stoppet til Halsen med sin Bedstemoders uldent fedtede Idealer«, denne Kamp, karakteriseret herhjemme som Brandesianismen, var baade haard og førtes over en bred Front — politisk, moralsk og literært. Alle Arter af Vaaben blev brugt, ogsaa forgiftede, og alle Ammunitionsfabrikker arbejdede for fuld Kraft. Det skingrede med Kampsignaler og Slagord fra »den døde Mus« og »Hvad skal det nytte« til »den fri Kærlighed« og »l'art pour l'art«, ja selv Videnskabens nyeste og mest tvivlsomme Hypoteser blev til uomstødelige Sandheder; Religion, Religiøsitet, Moral og Troen paa den fri Vilje var kun for aandssvage, og en hel ny Livsanskuelse, bygget paa Udviklingslæren, Darwinismen, Determinismen — samt paa Elskov, trængte sig frem, i sine Konsekvenser lige saa materialistisk og livsfjendtlig, men yderst egnet til Underminering af en aandssløv Bogstavtro og et stivnet Præsteregimente og Embedsvælde.

Over hele Linien osede Fanatismen, knitrede Radikalismen, men af Frisind var der ikke en Draabe, selvfølgelig ikke, og mindst af alt hos dem, der leverede Stormtropperne, hvorimod Overfladiskhed og Letsind triumferede.

Kampen endte foreløbig som den maatte ende. Den ensidige og bornerte, reaktionære Impotens blev politisk og aandelig talt revet over

Ende af en lige saa ensidig og fanatisk Aands-Radikalisme og Materialisme, medens den virkelige Aandskultur og Frisindet græd bitre Taarer i ubemærket Ensomhed.

Og saa kraftigt sejrede denne »radikale Reaktion«, som Dr. *Fr. Poulsen* benævner den, paa alle Aandslivets Omraader, baaret frem som den blev ved den kapitalistiske Samfundsudvikling iøvrigt, med Hjemmenes Opløsning, Storbyernes Vækst og den mere og mere omsiggribende Usikkerhed og Jagt paa Guldet, saa kraftigt sejrede Materialismen, at den blev et Fællestræk for hele det anløbne Storstadsbourgeoisi uanset dettes politiske Trosbekendelse, ja takket være forskellige Forhold ogsaa bemægtigede sig Arbejderbevægelsen, der jo ikke godt kunde være mindre »frisindet« end det radikale Bourgeoisi — som om denne blaserte Overklassedegeneration overhovedet kunde andet end hemme en sund, opadstræbende Underklasses Muligheder som Kulturfornyer.

Den tiltagende Mekanisering bemægtigede sig Aandslivet i By som paa Land, Sjælløshedens Omraade, som ifølge *Rathenau* tidligere fandtes der, hvor Kulturmennesket ikke levede, men nu netop er der, hvor dette færdes, dette Sjælløshedens Omraade rykkede os stadig nærmere ind paa Livet, en Proces, som Verdenskrigen 1914—18 yderligere fremskyndede.

Tæt Befolkning virker hemmende paa Religiøsiteten. »Man gnubber Længslen af hinanden i en Storby«, siger *Johs. V. Jensen*. Den tiltagende Intellektualisme er nok ensbetydende med stadige tekniske Fremskridt, men ogsaa med jævnt tiltagende Raahed, hvad forøvrigt selve Marx' Efterfølger Kautsky peger paa i sit Værk »Etik og materialistisk Historieopfattelse«.

I Literatur og Kunst sejrede naturnødvendigt den æstetiske Type, der gør Øjeblikkets Nydelse til det højeste.

Og hvad har vi ikke maattet døje af den Samling blaserte Æstetikere, som gav Tonen an i Aartier herhjemme, hilst med Begejstring af det saakaldte »Frisind«s Talsmænd, særlig paa det erotiske Omraade, hvor det jo mere end paa noget andet Omraade gælder, at et Misbrug af Ordet Frisind gør Skade; thi slappet Selvkontrol eller Tøjlesløshed har jo intet med Frisind at gøre. Kun med Letsind.

I modsat Fald vilde det største Frisind findes hos de lavest staaende Individer i Smaagaderne eller ved Smudsbladene, men de aner lige saa lidt som de »brølende dumme Giletteskønheder« af begge Køn, der — lidende af den moderne Bil- og Balsot — jazzer rundt overalt, hvad Frisind overhovedet er. De er selv et Resultat af den økonomiske Mekanisering, Tekniken, Amerikaniseringen og den erotiske Literatur.

Selv om den moderne, i høj Grad berettigede Bevægelse for Kvindens Emancipation har udrettet meget godt, saa er der dog altfor mange Kræfter, der har været virksomme for paa det erotiske Omraade at trække Kvinden ned i Svinestien til Manden i Stedet for at søge at trække *ham* lidt op af Sumpen. Alle disse Aandsforeteelser, jeg her kort har benævnet den radikale Reaktion, fyldte Landet med Fryd i Bekendelsen af den Tro, vi har mistet — paa alle Aandslivets Omraader.

Resultatet af denne Vekselvirken mellem kapitalistisk Anarki paa de økonomiske og radikal Reaktion paa Aandslivets Felter har vi i den moderne frisindede, d. v. s. letsindige, blaserte, halvdannede Forstands-Bourgeois, der sommetider kalder sig konservativ, sommetider radikal, undertiden ogsaa Socialdemokrat. Hans Gud er Guldet, men han holder paa Kirken til Brug for Vielser og Barnedaab med paafølgende Middage. Han er en Beundrer af Naturvidenskaben og foretrækker langt de nyeste Taabeligheder for de ældste Sandheder.

Hvis man vilde citere Schillers »Røverne« for ham: Mennesket opstaar af Skarn, vader en Stund gennem Skarn, gør Skarn og bliver til Skarn, indtil han tilsidst som en smudsig Klat klæber sig til sin Sønnesøns Søns Skosaal«, ja, saa vilde han finde denne Udgydelse ubehagelig uæstetisk og vil saadant rent privat synes, at han nok selv kunde have fortjent en noget mere ophøjet Skæbne, hvilket dog maaske kan diskuteres, men hans polerede Intellektualisme og hans dybe Indsigt i Avisreferater om Videnskabens Triumfer, vilde faa ham til inderst inde at fryde sig over et saa prægnant Udtryk for den moderne Naturvidenskabs endelige Sejr over Fantasteriet.

»Thi Livet det er Vommen«. Det erkender han nemlig ubetinget i sin praktiske Livsførelse, selvom han ganske vist altid bagved sine Handlinger opsøger de ædleste Bevæggrunde, ikke mindst paa det erotiske Omraade, ganske som Goethes Kat: Jeg beklagede hende og lod hende *derfor* ligge.

Undertiden ser man ham dog i de senere Aar omvende sig og blive dydig, men først naar han er blevet overmæt.

Et Held, at hele denne naturvidenskabelig-materialistisk-æstetiske Livsanskuelse har meget med Letsind, intet med Frisind at gøre. Et Held, siger jeg, thi Bygningen vakler. Personlig har jeg altid rent intuitivt følt Luften tung inde i denne døde, livs- og aandsfjendske Murstensdynge. Man maa — som Bernh. Shaw har sagt — være Idiot eller Slubbert for at kunne leve i en saadan Verden.

Men selvom man altsaa hverken er nogen Beundrer af den radikale, lystbetonede Elskovsmoral eller endnu mindre af den »fagre ny Ver-

den«, som Ald. Huxley ironiserer over, behøver man dog ikke at være reaktionær, og man kan omvendt udmærket goutere Rich. Aldington, baade naar han vædmmes over »Fru Eastcourt — 180 Pund monogamt, matriarkalsk Bugflæsk, gennemsyret af salvelsesfuld Ondsindethed i ubestemmelig, men aldeles forbløffende Koncentration«, og naar han i Smug tilgiver, at »Mr. Purfleet ikke var Kubist, naar det drejede sig om de karakteristiske kvindelige Formdetailler«, for man er heller ikke Tilhænger af »Katekismusmoralen«, men foretrækker paa dette som paa andre vigtige Omraader den gyldne Middelvej, som blev saa udførligt begrundet i Kapitlerne om Livsanskuelse i dette Værks 1. Bind.

Naar man da, betrædende denne gyldne Middelvej, skal optræde som Dommer over *Ægteskabet,* unægtelig en noget prekær Opgave, da man selv i høj Grad er Part i Sagen, saa véd jeg, at jeg baade før og under mit Ægteskab altid har haft samme Opfattelse af dette, nemlig i Korthed følgende:

Ægteskabet er i Virkeligheden, som Samfundslivet nu engang er indrettet, en Nødvendighed baade fra Samfundets Synspunkt og af Hensyn til Kvinden, og naar altfor mange Ægteskaber bliver ulykkelige, er dette ikke Institutionens, men Menneskenes Skyld. Blandt andet var det i en stor Del af min Generations Levetid Opdragelsens Skyld. Man overvurderede i høj Grad Mandens Betydning som Forsørger og fremmede derved hans i Forvejen veludviklede Egoisme, medens man til Gengæld undervurderede Kvindens Indsats som Hustru og Moder, som Hjemmets Opretholder og Leder. Det er efter min Opfattelse intet Ægteskab, men et Underordnelsesforhold, hvis Hustruen ikke har sit selvstændige Ansvar for Husholdningen og en forsaavidt økonomisk uafhængig Stilling, men skal bede Manden om hver Øre til Huset og sig selv, og jeg har i min lange Embedsgerning været meget haard mod de Blærer af Ægtemænd, der pukkede paa, at det var dem, der tjente Pengene, saa det var vel ogsaa dem, der havde Afgørelsen om Anvendelsen, en Afgørelse, som aldrig for de Mænds Vedkommende, der kom i Forbindelse med det offentlige, var i deres egen Disfavør.

Men endnu større Fortræd, end disse Slavesynspunkter gjorde, foranledigedes i talrige Ægteskaber i Tiaarene omkring Aarhundredskiftet af den tilsvarende Betragtningsmaade i Opdragelsen af Kvinden som seksuel Partner. Skønt de smukkeste Ting i Naturen alle er nøje forbundet med eller ligefrem beror paa Forplantningsprocessen eller de seksuelle Drifter lige fra de sekundære Kønskarakterer til Fuglenes Sang og Fjerpragt, er de primitive Samfunds Systemer for kønslig Opdragelse gaaet helt tabt, dels som Følge af Kristendommens eller rettere Kirkens

nedværdigende Syn paa Kønslivet som i Virkeligheden syndigt, dels paa Grund af den moderne Civilisations overdrevne Læggen Vægt paa Forstands- og Pengedyrkelse.

Det af Kirken paavirkede livsfjendske Syn paa særlig Kvindens Samfundsstilling som Kønsvæsen førte foruden ofte til forskellige Neuroser eller til et taabeligt Snerperi yderligere til, at man, som Havelock Ellis udførligt gør Rede for i »Kønslivets Psykologi«, forvekslede Afholdenhed med Kyskhed og ansaa det for nedsættende for Kvinden at være i det væsentlige af samme »kønslige Beskaffenhed« som Manden. Hun skulde bringes til at tro, at det seksuelle Samliv var et Offer, hun maatte bringe, og Følgen var ofte, at hun følte sig frastødt af det, der skulde være hendes mest fuldendte Livsudfoldelse. Hun blev nervøs, skuffet og pirrelig, navnlig naar hun var faldet i Armene paa en Mand, hvis Egoisme og Brutalitet konkurrerede med hans manglende Evner som Erotiker og Ægtemand.

I min forskelligartede Virksomhed har jeg truffet mange af disse Kvinder, som trods mange Aars Ægteskab og adskillige Barnefødsler aldrig havde følt nogen virkelig Glæde ved Samlivet. Og dog er det en Kendsgerning, at det store, store Flertal af Kvinder, der faar en forstaaende Mand med Indsigt i Erotikens Kunst, er mere tiltrækkende og har større Kønscharme i 40-Aars Alderen end i 20-Aars Alderen, hvortil kommer, at de ogsaa i andre Henseender bliver lettere at leve sammen med, idet de, som Hofstätter bemærker, mere og mere tilegner sig »en overraskende Tilnærmelse til mandlige Sædvaner og Tankegang: Klarhed, Objektivitet, en abstrakt Retfærdighedssans og -følelse samt Tolerance ....« The more I know her, the more I love her.

Ligesom saaledes en Mængde Kvinder fik deres erotiske Liv og Ægteskab ødelagt af en livsfjendsk Opdragelse, førte omvendt Reaktionen mod »den pietistiske Elskovsmoral« i Forbindelse med senere Tiders Penge- og Forstandsdyrkelse til, at endnu flere — baade Mænd og Kvinder — blev uegnede for Ægteskabet paa Grund af den med den kolde og golde Intelligens følgende haanlige og kyniske Stillingtagen til Kærlighedslivet. Og overfor denne Indstilling hjælper det hverken at studere Havelock Ellis, Aug. Forel, Karl v. Frisch: Livets Gaader, Axel Tofte: Seksuel Hygiejne, eller at gøre erotisk Gymnastik à la van der Velde — og endnu mindre at fordybe sig i Freud, som oven i Købet, men dog som en ren Undtagelse, hævder, at »aandelig Skuffelse og fysisk Svækkelse bliver de fleste Ægteskabers Resultat«, og at »en Pige maa være meget sund for at kunne udholde Ægteskabet!«

Og en lignende nedbrydende Stilling overfor Ægteskabet har de yder-

liggaaende Kvindesagskvinders Kamp for Ligestillen mellem Kønnene ofte medført, en Agitation, der tit har glemt, baade at Moral er langt vigtigere end Intelligens, og at Kvinden kun bliver lykkelig ved at udvikle sine Evner i Overensstemmelse med sin egen Natur og ikke ved at prøve paa at efterabe Manden, saaledes som Alexis Carrel nærmere udvikler det i »Mennesket det ukendte«. Le coeur a ses raisons, que la raison ne connait pas!

Der er derfor intet som helst reaktionært ved at hævde Ægteskabets Samfundsværdi særlig ogsaa af Hensyn til Kvinden. Hvis det er reaktionært, repræsenterer Sovjetregeringens Synspunkter i de senere Aar — efter Opgivelsen af Kvindens Frihed til Fosterdrab og øvrige Opgivelse af de tidligere radikale Anskuelser paa Seksualmoralens Omraade — den yderste Reaktion. Det er da ogsaa betegnende, at de betydeligste kvindelige Forfattere, der har dyrket disse Problemer, alle som een, enten har lært mig, hvad jeg paa dette Omraade burde hævde, eller ogsaa gennem deres Bekendelser har givet mig Ret i min Reaktion overfor min Generations letsindige Forsøg paa at nedbryde de bærende Værdier i Ægteskabet og Familielivet.

Dette gælder Ellen Key, hvor hun i »Tankebilleder« haaner den Kvindebevægelse, der betragter enhver Mulighed for direkte Indtægt som bedre end at ofre sig for Hjemmets Lykke, der dog »maaske indirekte giver størst Udbytte« eller taler om »Konservatismen, dette for Kvinden saa uendeligt betydningsfulde Instinkt«. Og hun tilføjer: »Kvinden er, naar undtages af Kærlighed, sjældent helt gennemtrængt af noget«. »Mod og Sandhed, det er hvad Kvinden fremfor alt ikke ejer.«

Det gælder endvidere »en Kvinde« i »Kvinden skabt af Manden«, der synger Kærlighedens Højsang og hævder, at Kvinden selv vil Sanselighed af Manden, ikke Dyd, og at selv Mandens højere platoniske Kærlighed nok smigrer og behager hende, men egentlig ikke er hende velkommen; thi platonisk Kærlighed er en Fornærmelse mod Naturen. Eller Marie Stopes i sine 2 Bøger: »Ægteskabelig Lykke«, tilegnet alle unge Ægtemænd, og »Lykkeligt Ægteskab«, Haandbøger i »Ægteskabets Kunst«, direkte rettede baade mod den farisæiske Askese og den livstrætte Kynisme.

Og det gælder fremfor alt Gina Lombroso! I sin dengang meget omtalte Bog »Kvindens Sjæl«, der skildrer Mandens (Egocentristens) og Kvindens (Alterocentristens) Dyder og Fejl, hævder hun, at det er Kvindens Ubeslutsomhed, hendes næsten spontane Trang til Underkastelse, »som har gjort det muligt paa Klippegrund at opbygge det Retsinstitut, til hvilket Kvinderne staar i dyb Taknemmelighedsgæld: Ægteskabet.«

Hendes Passion for »det levende, det konkrete, hendes Ligegyldighed for det abstrakte, der betragtes som unyttigt, findes hos de Kvinder, som har erhvervet sig et Navn i Videnskabens eller Literaturens Verden, saasom Madame de Staël-Holstein, Sonja Kovalevska, George Sand, Juliette Lambert og Fyrstinde Daschkoff saavelsom hos de mest beskedne Novicer i de mest afsides liggende Provinsbyer.« Thi Passion har intet med Opdragelse, Vane, Kultur eller Begavelse at gøre! Og hun tilføjer: »Den Kvinde, der ikke bliver gift eller som i Ægteskabet ikke finder den fulde Tilfredsstillelse, vil ikke være lykkelig, men hvis der indføres fuldtud »fri Kærlighed«, vil alle Kvinder blive ulykkelige.«

Og i sin anden berømte Bog »Kvinden i Kamp med Livet« skriver hun: »Kvindens virkelige Passion er Livet, som banker og skælver, som jubler og lider. Kvinden foretrækker Kærligheden for alle Æresbevisninger.« »Ægteskabet svarer til Kvindens Instinkter, fordi den normale Kvinde er eksklusiv i Kærlighed. .... De Kvinder, der fordrer »Lighed i Moralen«, raaber op om, at de vil Dobbeltmoralen til Livs for at opdrage Manden og sig selv. Men hvordan kan de paastaa, at de opdrager Manden og sig selv ved at faa Ret til at gøre akkurat det, de saa bittert bebrejder ham.

Men dertil kommer endnu *Familielivets Betydning!* Som det hedder i »Fremtidsstaten« af H. G. Wells m. fl.: »Kun hos Familien træffer vi ordnet Kærlighed, det fuldkomne Sammenspil af de to Centrer, Liv og Aand. I Ly af dem udvikles Samvittigheden af Lidenskaberne og Følelserne, hvorved den moralske Udvikling alene bliver forstaaelig. .... Alt politisk Tankearbejde er blevet ledet paa Vildspor ved, at man har betragtet Individet som den menneskelige Ener, nej, det *er* Familien, de mange Personer af forskelligt Køn og Alder. .... Hvis Verden skal forbedres, kan det derfor kun ske ved, at Familien gennemtrænger den med sine finere og indvortes Vurderinger, med sin Kærlighed og sin personlige Tjenstvillighed: Staten skal lære af Hjemmet og ikke Hjemmet af Staten.« *Men Familie og Hjem forudsætter igen — Ægteskabet!* Derfor svarede jeg ogsaa Fru Gautier Schmit og Hr. Pürschel som citeret nedenfor, S. 190 i Debatten om Børnelovgivningen.

Ethvert Ægteskab forudsætter imidlertid Kendskab til og Forstaaelse af den andens Natur, altsaa først og fremmest Tolerance, og i saa Henseende stilles der jo langt større Fordringer til Kvinden end til Manden, hvilket forøvrigt er i god Overensstemmelse med det Faktum, at Ægteskabet først og fremmest er til Gavn for hende. Hun maa aldrig glemme, at Manden uden Ægteskabets juridiske Baand vilde have alle

de Fordele, der følger af hans omskiftelige Natur. Han glæder sig ved Forandring, hun har det modsat!

Som Marie Stopes siger i »Ægteskabelig Lykke«: »Enhver Mand, selv en Gennemsnitsmand, har noget af en Romantiker i sig. Bevidst eller ubevidst higer han efter den Frihed, den Skønhed og de Eventyr, som hans Forfædre fandt i de jomfruelige Skove.« Og selvom man nu ikke tør paastaa, at den moderne Mand ligefrem higer efter at gaa paa Jagt i Skovene, hvilket til visse heller ikke behøves for at stille Trangen til Eventyr, saa kan det paa den anden Side ikke nægtes, at Gina Lombroso har Ret, naar hun hævder, at Hjertet og Fornuften er adskilt hos Manden. Han kan bedrage sin Kone og dog vedblive at elske hende, ... men hun kan ikke elske baade Mand og Elsker paa een Gang. »Dette er ikke en konventionel Fordom, det er Naturens Orden.« Det er derfor aldeles ikke et kulturelt Fremskridt, at Kvinden gengælder Mandens Utroskab, og en Fejl, at hun tilgiver ham; tværtimod.

Hun maa derfor først og fremmest betvinge sin Intolerance og sin fantastiske Skinsyge. Ganske vist er Misundelse, Skinsyge og Hævntørst ogsaa rigeligt repræsenteret hos Hankønnet, selvom enkelte af os har overvundet disse Unoder; men hos Manden er de, som Gina Lombroso fremhæver, begrænsede ved hans personlige Interesse (han misunder den, der har slaaet ham ud, han er skinsyg paa den, der vil trænge sig ind paa hans Omraade, og han hævner sig paa den, der har gjort ham Fortræd, navnlig tilføjet ham materiel Skade). Kvinden derimod er skinsyg paa alt og alle, endog paa sin bedste Veninde. Som John Erskine siger i »Farlige Kvinder«: »I Hustruens Øjne er hendes egen første Prioritet i Manden en aandelig Harmoni, medens andre Kvinders Beundring for ham kun er Udslag af deres lavere Natur — og af Mandens! At han tiltrak hende var smukt og naturligt — at han tiltrækker andre er gement.« Og medens Manden meget vel kan erkende sine paa overdreven Egoisme beroende Fejl, ejer hun en misundelsesværdig og al Logik forhaanende Evne til at betragte sine Fejl som lige saa mange Dyder, som enhver Argumentation preller af imod, thi hun skjuler, som Johs. V. Jensen siger i »Hjulet« »under en oljet Hinde af Forstand et Hængedynd af Stædighed.«

Jalousi har overhovedet ikke noget med Kærlighed at gøre; thi Kærlighed er Forstaaelse og Opofrelse, Jalousi en Sammendyngen af Egoisme, krænket Forfængelighed og andre Udslag af Dumhed. Tolerance og atter Tolerance fra begge Parters Side er efter min Mening Ægteskabets første Fordring og Grundbetingelse, og derfor skrev jeg

ogsaa Forordet til Dommer Lindseys Bøger, specielt Bogen om Kammeratægteskabet, se 2. Bind, S. 239, thi vel har Gummi revolutioneret Moralen i vide Kredse, men forandre Mandens eller Kvindens Natur kan det dog ikke. Og derfor har jeg altid hævdet, at Ægteskabet ikke er noget Forlystelsesetablissement, men en Opdragelsesanstalt, i bedste Fald begge Dele, i værste ingen af Delene.

Lad mig endelig tilføje, at hvis en eller anden skulde finde, at det foregaaende er Udtryk for Mandfolkevigtighed eller for Undervurdering af Kvinden og som saadant reaktionært, maa jeg protestere paa det voldsomste. Thi dels har jeg ikke sagt eet godt Ord om Manden, dels bygger mine Udtalelser om begges Natur udelukkende paa fremtrædende kvindelige Forfattere, hvortil kommer, at Rigtigheden er bekræftet af mine personlige Erfaringer gennem et langt Liv og stadfæstet af forskellige af de Kvinder, jeg har været forelsket i eller paa anden Maade har staaet nær, derunder — dog først efter mange, altfor mange Aars Forløb af min dydsirede og trofaste Hustru, selvom det ikke kommer stærkt frem i de Interviews, hun i 1928 og 1943 blev gjort til Genstand for; thi i disse lægger hun adskillig mere Vægt paa at fremhæve alle *mine* gode Egenskaber end sine egne faa mindre gode. Det lyser ligefrem gennem hendes Udtalelser, at hun egentlig er enig med Sinclair Lewis, naar han siger — dog ikke specielt om mig: »Men han var en god Familiefader, dette det skrappest disciplinerede af alle menneskelige Væsener.«

Hvis man da herefter skal besvare Spørgsmaalet om *ens kvindelige Ideal,* vil jeg svare, som jeg netop i Foraaret 1935 svarede »Hus og Frue«, refereret i »Ekstrabladet« og voldsomt mishandlet af »Arbejderbladet«s liniebetalte Kulturprofet.

»Som ung er man voldsomt forelsket i en enkelt — har man først naaet de 50, formaar man paa en mere betagende, stilfærdig Maade at elske sin Kone — og være forelsket i 10 andre.«

Det er først i den Alder, at man virkelig faar Sans for Indholdet af det i 1. Bind anførte Citat af Anatole France: »Jeg hader vandrende Bylte — men naar jeg ser en Kvinde med Former og Linjer — saa velsigner jeg hende!«

De fleste tager dog fejl, hvis de kun interesserer sig for Former og Linjer og derfor ofte ender med at kaare sig en eller anden temmelig ordinær Filmsstjerne som deres Ideal.

Thi selv nok saa pragtfulde Hofteformationer, selv nok saa fintformede Skuldre kan vel kaldes en Skønhedsaabenbaring — men aldrig et kvindeligt Ideal, og hvad mener man egentlig hermed? Hvis man

kunde tænke sig at udstyre en Kvinde med alle de psykiske og fysiske Egenskaber, man vil betegne som ideelle, føler jeg mig ingenlunde overbevist om, hverken at jeg vilde forelske mig i hende, eller at jeg kunde holde ud at leve sammen med hende.

Det er jo det uudsigelige og ikke det forud opstillede, der virker betagende, og som gør én forelsket.

Hvis jeg skulde leve mit Liv om igen, vilde jeg uvægerligt blive forelsket i min Kone paany, skønt snart 30 Aars Samliv har vist mig hende behæftet med meget væsentlige Mangler udfra en matematisk konstrueret Idealbetragtning, Mangler, som hun selvfølgelig kategorisk benægter.

Men selvom jeg kan plukke hende i Stykker Led for Led, saa er det dog alligevel dette vidunderlige Sammensurium, som jeg blev forelsket i og er forelsket i, trods Haarenes Graanen, som man plejer at sige, skønt det forøvrigt er noget rigtigt Sludder; graat Haar kan jo netop være det allersmukkeste.

»Hvilken kvindelig Egenskab sætter De højest?«

»Udenfor Hjemmet .... den aandfulde Tilhører, det skal ikke være nogen Hemmelighed.«

»Hvad har Kvinden betydet for Dem?«

»Det uudsigelige og umaalelige! Hun har født mig, opdraget mig, passet mig og mit Hjem, elsket mig, født mine Børn, opmuntret, inspirereret og irriteret mig (jfr. mine 4 Samlinger af Strøtanker) samt udfyldt alle de Pauser, som alvorligt Arbejde levnede mig.« — —

Men efter nu saa effektivt at have tilbagevist enhver Beskyldning for at være reaktionær i mit Syn paa Ægteskab og Moral, specielt Seksualmoral, er det paa høje Tid at vende tilbage til Socialministeriet igen!

Andre sociale Love.

Af andre sociale Love eller Forslag, der stod paa Tapetet efter Socialreformens Vedtagelse, og som ikke, saaledes som de tidligere nævnte, direkte vedrørte denne eller tog Sigte paa Bekæmpelsen af Arbejdsløsheden, er der Grund til at nævne fire. Først Forslag til Lov om Tilsyn med *Herberger, Arbejdshjem m. v.,* der som omtalt S. 38 blev begravet i Rigsdagen for at afvente den forsaavidt uvedkommende Socialreforms Vedtagelse. Forslaget blev stadig standset i Landstinget, og i 1935 lykkedes det kun Landstingsudvalget at afholde eet Møde, og dermed tog jeg som Socialminister Afsked med dette Forslag.

Ved den fjerde og altsaa for mit Vedkommende sidste Behandling i Landstinget maatte jeg overfor den konservative Ordfører *Unmack,* der vilde vente med at gennemføre dette Forslag, til han saa »Socialreformens Enderesultat«, gøre opmærksom paa, at »de endelige Resultater« vilde han aldrig faa at se; men i Virkeligheden ræsonnerede man, hvis et saa fornemt Ord er tilladeligt for vedkommende Hjernevirksomhed, saaledes, at hvis Socialreformen kostede mere, end man havde regnet med, saa skulde der fortsat ikke indføres forsvarlige Forhold paa Herberger og Arbejdshjem, uanset at dette Spørgsmaal ikke har det aller fjerneste med de Forhold at gøre, som Socialreformen omhandler.

Det næste Forslag, som jeg havde endnu mere Besvær med, var *Lov om Lærlingeforholdet,* Lærlingeloven, der ogsaa hører til Rigsdagens trofaste Gengangere. Første Gang jeg havde den tvivlsomme Fornøjelse at efterkomme Revisionsbestemmelsen i den gamle Lærlingelov af 1921 (§ 26) var i Januar 1932, hvor jeg efter at have haft vistnok 7 Forslag til Behandling i Ministermøde, Forslag, som den meget samvittighedsfulde Indenrigsminister *Bertel Dahlgaard* successive kulegravede, endelig fik Lov at fremsætte Forslag for Folketinget. Nu skal det villigt indrømmes, at Forslaget indeholdt adskilligt nyt, som næppe vilde blive modtaget med udelt Begejstring af de Landhaandværkere, hvis gode Aand Bertel Dahlgaard var, i hvert Fald i lærlingemæssig Forstand. Bl. a. indeholdt Forslaget i Forhold til tidligere Ændringer i 4 Henseender: med Hensyn til Læretidens Længde, enkelte Virksomheders mangelfulde Uddannelse af Lærlinge, Mangelen af fagligt Tilsyn med Lærlingeuddannelse og Lærlingelønnens Beregning. Det vil dog ikke være rimeligt at gaa i Detailler, al den Stund jeg trods et energisk Slid ikke fik gennemført nogen ny Lærlingelov i min socialministerielle Levetid, takket være Landstingsflertallet, som jo bestod af Venstre og konservative i alle de Aar, jeg var Socialminister.

Interesserede vil iøvrigt kunne læse sig til, hvad Lovforslaget indeholdt, i Folketingstidende for 12. Januar 1932, Sp. 2542—55. Skulde man dømme efter Oppositionens Modtagelse af Forslaget — en Række harmfulde Udfald og en systematisk Tilintetgørelse af denne »voldsomme Omvæltning« — var Revolutionen lige paa Trapperne. Desto mærkeligere var den gabende Tomhed i Salen og den totale Mangel paa Interesse særlig paa Oppositionsbænkene, der dog muligvis kunde skyldes det Faktum, at man ved Valget af Ordførere var dødssikre paa ikke at faa nye Tanker frem, men omvendt at faa Forslagets dito undlivet prompte.

Paa den anden Side talte baade Hr. *Pitzner* og Hr. *J. C. A. Larsen* med en saadan Stilfærdighed og Sindsligevægt, at der endnu aldrig i Historien er proklameret nogen Revolution under saa umiddelbart tiltalende Former. Jeg skylder dog Sandheden at tilføje, at man omvendt fra kommunistisk Side ansaa Forslaget for et saa reaktionært Tilbageskridt, som man end ikke havde ventet selv af en Skurk som undertegnede. Hr. Pitzner kom dog til at sige, at han vilde gaa imod Forslaget med »alle til Raadighed staaende Midler«, hvorfor jeg spurgte ham, om han var blevet Kommunist og tilføjede, at skulde vi møde i Udvalget med Revolvere, maatte jeg advare ham, hvis Korpus bød et betydeligt rummeligere Maal end mit.

Forslaget blev med enkelte Ændringer vedtaget i Folketinget med 68 Stemmer mod 51, men naturligvis standset i Landstinget, hvor det blev fremsat paany i Oktober 1933. Modtagelsen i dette høje Ting var saare karakteristisk og udtalt klassepræget, saaledes som jeg slog fast i min Svartale til Ordførerne.

Naturligvis blev Forslaget henvist til Udvalg, i hvilket der ikke mig bekendt blev ført nogen Art Forhandling i de første 2 Aar. Tredie Aar var man blevet saa kede af det, at det gik til 2. Behandling uden Omtale, men der kom hverken Betænkning eller Beretning fra Udvalget dette Aar lige saa lidt som i 1934—35. En saadan Optræden af »Hans Majestæts loyale Opposition« var i disse Aar lige saa betegnende som uanstændig og var et klart Misbrug af det daværende Landstingsflertals politiske Magtstiling. Det var derfor fuldt berettiget, at jeg overfor den konservative Ordfører i Landstinget *Axel B. Lange,* hvis Taleform iøvrigt altid var gennemført parlamentarisk, i høj Grad beklagede hans Optræden, idet han overfor samme Forslag i December 1932 havde sagt: »Iøvrigt egner et Lovforslag af denne Art sig langt mere til Udvalgsbehandling end til en større Forhandling her i Tinget.« Jeg tilføjede derefter (den 24. Oktober 1934):

»Jeg maa sige, at disse Udtalelser staar pragtfuldt til den ærede Ordførers Udtalelser i Dag. Lovforslaget egner sig langt bedre til Udvalgsbehandling, og Udvalgsbehandlingen bestaar i, at der overhovedet ingen Møder holdes! Det er en udmærket Illustration til det Ansvar, det ærede Medlem føler, ikke alene som Medlem af dette høje Ting, men som Formand for et Udvalg om et stort og omfattende Lovforslag. Han slaar sig selv saa kraftigt, som han overhovedet kan slaas. Det er indlysende, at naar der sidder en lovlig Regering, som har forelagt et Forslag paa et omfattende Samfundsomraade, og dette Forslag er blevet normalt behandlet og vedtaget af det høje Folketing, saa er det parlamentarisk uanstændigt, at det høje Landsting ganske lægger dette Forslag til Side uden at forsøge nogen Art af Forhandling, naar man

oven i Købet selv i Forvejen har sagt, at Forslaget egner sig i høj Grad til Udvalgsbehandling, men ikke til lange Taler her i Tinget.«

Til Slut beklagede jeg, at der i Reglen gik 25 Aar, før et Forslag kunde blive gennemført, nemlig indtil vedkommende Ordførere var døde, men i dette Tilfælde, hvor Ordførerne ikke var helt unge, turde man dog maaske haabe, at det kun vilde vare en halv Snes Aar!

Kunde jeg saaledes absolut ikke notere nogen Succes med Hensyn til Forsøg paa at gennemføre en moderne Lærlingelov, var jeg derimod heldigere med Ændringer i *den sønderjyske Krigsinvalidelovgivning, Invaliderente til værnepligtige* samt med det meget omtalte Forslag om *Mægling i Arbejdsstridigheder,* den saakaldte *Forligsmandslov,* iøvrigt ligeledes et politisk set ømtaaleligt Emne.

Et nedsat Udvalg, hvoraf Socialministeren var Medlem, gennemgik i Sommeren 1933 de gældende Love og Bestemmelser vedrørende Bilæggelse af Arbejdsstridigheder og opnaaede Enighed om forskellige, mindre væsentlige Ændringer i Forligsmandsloven og Loven om den faste Voldgiftsret. Men om to Hovedspørgsmaal kunde der ikke opnaas Enighed, dels om betryggende Afstemningsregler, dels om i hvilken Grad det af Hensyn til Samfundet var nødvendigt under større Konflikter at indskrænke den enkelte Organisations Uafhængighed.

Hvad Afstemningsreglerne angik fulgte mit Forslag hverken Forligsmandens, Arbejdsgivernes eller Arbejderrepræsentanternes principale Ønsker, men lagde Hovedvægten paa den størst mulige rolige Udvikling paa Arbejdsmarkedet. Opgørelsen af Resultatet af en Urafstemning skulde herefter foregaa saaledes: Et Mæglingsforslag skulde anses for forkastet, naar over 50 pCt. af de stemmedeltagende havde stemt mod Forslaget og mindst 25 pCt. af de stemmeberettigede Medlemmer havde deltaget i Afstemningen. For hver Procent (Point), hvormed Stemmeprocenten laa under 75, skulde den til Forkastelse nødvendige Procent af de afgivne Stemmer forhøjes med $^1/_2$, og hvis Stemmedeltagelsen ikke androg 25 pCt. af de stemmeberettigedes Antal, skulde Forslaget betragtes som *vedtaget.*

Dette Forslag, der naturligvis tilsigtede at forhindre, at en lille urolig Minoritet indenfor et Fag bragte dette ud i Konflikt, skønt det maaske store Flertal ikke engang deltog i Afstemningen, vakte megen Diskussion og mødte megen Modstand ogsaa indenfor ledende Fagforeningskredse; bl. a. truede den daværende Formand for De samvirkende Fagforbund *Vilh. Nygaard* under en voldsom Diskussion i Rigsdagsgruppen med at gaa, hvis jeg fastholdt denne Afstemningsregel; jeg fastholdt, og han blev. Forslaget blev vedtaget af Rigsdagen.

Hvad det andet Hovedspørgsmaal angik: det enkelte Fags Uafhængighed med Hensyn til Vedtagelse eller Forkastelse af et Mæglingsforslag, var der vel almindelig Enighed om, at det efter Omstændighederne kunde virke meget uheldigt, om et lille Fag, hvor et Mæglingsforslag omfatter en Række Fag, ved i Modsætning til de øvrige at forkaste Forslaget, skulde kunne bringe hele Mæglingsaktionen til at strande. Ogsaa paa dette Omraade stillede Arbejdsgiverne og Forligsmanden særlige Forslag, som jeg dog ikke kunde acceptere.

Derimod foreslog jeg, at naar der foreligger en Konfliktsituation, omfattende flere Fag, og Forligsmanden skønner, at denne kun kan løses under eet, kan han bestemme, at det eller de af ham stillede Mæglingsforslag skal betragtes som en Helhed, og til Afgørelse af, om et saadant Mæglingsforslag er vedtaget eller forkastet, kan han forlange, at der skal foretages en Sammenlægning af Resultaterne efter en Række nærmere i Lovens § 8 angivne indviklede Regler, bl. a. om Stemmevægten, henholdsvis ved Urafstemninger og ved Afgørelser af kompetente Forsamlinger. Ogsaa dette Forslag vedtoges af Rigsdagen, efter at forskellige Ændringsforslag fra flere Partiers Side var forkastet. *Loven* blev stadfæstet den *18. Januar 1934* og traadte straks i Kraft. Kun Kommunisterne havde stemt imod, hvilket dog ikke var ensbetydende med, at alle andre var tilfredse, bl. a. gjaldt dette ikke Dansk Arbejdsmandsforbunds mægtige Formand Hr. *Axel Olsen.*

I Virkeligheden var Omtalen af og Forhandlingerne om dette Forslag, som man paa Forhaand vilde anse for egnet til at sætte Lidenskaberne i Bevægelse, forbavsende fredelige og drejede sig langt mindre om Realiteter end om Formuleringen af § 8, 2. Stk., der blev betegnet som en Lov-Rebus, komplet uforstaaelig for almindelige Mennesker. Den lød saaledes:

»I de Tilfælde, hvor der inden for Afstemningsomraadet anvendes baade Urafstemning og Afgørelse ved kompetent Forsamling, regnes inden for det Omraade, hvor Afgørelsen træffes af en kompetent Forsamling, med det Antal Stemmer, der fremkommer, naar en saa stor Del af Medlemsantallet, som svarer til den gennemsnitlige Stemmeafgivningsprocent for de Afstemningsomraader som Helhed, hvor Urafstemning anvendes, fordeles mellem Ja- og Nej-Stemmer i samme Forhold som de paa den kompetente Forsamling afgivne Stemmer, dog saaledes, at der ikke herved regnes med en lavere Stemmeafgivningsprocent end 50.«

Dette var jo ganske simpelt Matematik, som jeg af principielle Grunde ikke turde pille ved, og jeg valgte derfor, da Kritiken satte ind, i ungdommelig Kaadhed at agere spøgefuld, hvad en Minister al-

drig bør være paa Embeds Vegne. Da »Politiken« nemlig interviewede mig og kaldte denne Formulering »en skrækkelig Rebus«, svarede jeg: — Tænk, synes De det! *Jeg* synes, det er *værre* end en Rebus — for en Rebus plejer almindelige Mennesker dog at kunne løse, men jeg tør dristig hævde, at Folk i Almindelighed ikke vil kunne klare § 8, hvor længe de saa end læser paa den!

— Jamen — er det da ikke Meningen, at danske Love skal skrives paa Dansk?

— Nu forekommer det mig, at De forveksler to Ting. Om Paragraffen er skrevet paa Dansk, og om *Indholdet* er forstaaeligt for almindelige Mennesker! Jeg maa hævde, at Stykket er skrevet paa ulasteligt Dansk, men altsaa som allerede sagt *komplet uforstaaeligt!*

— Men det er da virkelig ikke saa godt, at en Lov skrives saaledes, at *den er komplet uforstaaelig!*

— Naa — det er der ikke noget mærkeligt i! Hvis den indeholder matematiske eller statistiske Beregningsmetoder, kan den udmærket godt være skrevet paa fortrinligt Dansk og alligevel være ganske *gaadefuld* for den usagkyndige Læser. Jeg husker fra min Skoletid adskillige fysiske og matematiske Formler, der formentlig var skrevet paa lydefrit Dansk, men hvis *Indhold var mig ganske uforstaaeligt!* ... Udregningerne af Stemmeprocenter og af Stemmevægt henholdsvis for Urafstemning og for repræsentativ Afstemning kan naturligvis ikke forstaas uden en længere Udredning belyst med Eksempler, fordi det drejer sig om Matematik. Men havde jeg skrevet Motiverne og Eksemplerne med i Paragraffen for derved at gøre dens Indhold forstaaeligt for almindelige Læsere, vilde man fra hele Pressens Side og under vild Tilslutning fra Juristerne have spurgt, om det nu var Meningen at indføre *Maglekilde Petersen* i Lovsproget! Jeg maa derfor sige, slutter Hr. Steincke: *Hvad jeg skrev, det skrev jeg* — selvom det ogsaa er andre, der har skrevet det.

— Hr. Minister! Et Samvittigheds-Spørgsmaal: *Forstaar De selv den paagældende Bestemmelse?*

— *Nej, det ved da Gud jeg ikke gør — men jeg ved, den er rigtig!*

Denne Omgang Dialektik var naturligvis for meget for Dr. *Krag,* der under Folketingets Forhandlinger gav mig forfærdelig paa Hovedet for min Skriven Hebraisk, idet jeg havde faaet »sammenrodet en Rebus, som trodser alt, hvad der hidtil har været forelagt for den høje Rigsdag.« Jeg svarede hertil, at Hr. Krag havde skuffet mig dybt, idet jeg havde ventet, at netop han positivt havde rost § 8 og sagt som saa: »Her har vi dog endelig noget, som er værd at læse for en gammel

Matematiker, her har vi endelig en Sprogbrug, som man kan forstaa, det er ikke som dette almindelige Pladder, der sættes op. Men nej, det ærede Medlem sank ned, han, der i øvrigt er en ren Tacitus, en ren Cicero, naar han skal udtale sig, han, hvis Punktumer er saa lange som halve Spalter i Rigsdagstidende, kunde ikke fordøje disse 4—5 Linier! Aah, jo, saamænd kunde det ærede Medlem det, det ærede Medlem er fuldkommen klar over, hvor udmærket dette Stykke egentlig er; men den kunde bruges, den Kritik, der har været øvet, og derfor nedlod denne ærede store Matematiker og Sprogkunstner sig til at tumle med Ordene, som han gjorde.«

Naa, disse smaa Naalestik var kun en Opmuntring i den slidsomme Tilværelse, der dog altsaa paa dette Omraade blev mildnet ved en næsten enstemmig Vedtagelse af en Lov, hvis Betydning ingenlunde kunde underkendes i disse urolige Aar, hvor det først og fremmest gjaldt om ikke at forstørre Arbejdsløshedens uhyggelige Ødelæggelser ved uheldige og uløselige Arbejdskonflikter. — Samtidig gennemførtes forøvrigt en Lov om Ændring i Loven om *den faste Voldgiftsret,* ligeledes med det Formaal altid at skabe Grundlag for faglig-retslig Afgørelse ogsaa i Tilfælde, hvor vedkommende Overenskomster savnede de fornødne Regler herom.

Udvandringslov m. m.

Ogsaa en ny *Lov om Udvandring* lykkedes det at gennemføre, og det er af særlige Grunde rimeligt at dvæle lidt ved denne efter Sagens Forløb alt andet end kedelige Materie. Baade i 1927 og 1928 havde den daværende Regering søgt at gennemføre en Udvandringslov til Afløsning af den gamle Lov af 1868, men forgæves. Imidlertid blev Udvandringsspørgsmaalet, som Aarene gik og ikke mindst efter Krisens Udvikling i Begyndelsen af Trediverne, mere og mere aktuelt, og jeg fremsatte derfor paa Grundlag af en Udvalgsbetænkning af 1933 i Oktober s. A. et nyt Lovforslag om Udvandring.

Efter en Definition af Begrebet »Udvandrer« fastsattes Reglerne om Udvandringsagenter, hvortil der udkrævedes særlig Tilladelse og Sikkerhedsstillelse, derefter fulgte Reglerne om Befordringskontrakterne, der skulde være ret detaillerede, Regler om direkte og indirekte Befordring, Forsikringsbestemmelser m. v. Endelig oprettedes et særligt Udvandringskontor, hvis Opgave fastlagdes, og der fastsattes en Koncessionsafgift. Forslaget undergik baade i Folketing og Landsting forskellige, dog ikke væsentlige Ændringer og blev ophøjet til *Lov* den *2. Maj 1934.*

I Landstinget fremhævede *Gunnar Fog-Petersen* Forslagets klare og gode Affattelse, i hvilken Henseende han mente, at jeg fulgte i Edv. Brandes' Spor. Men var saaledes Rigsdagsforhandlingerne om Udvandringsloven forholdsvis stilfærdige og saglige, saa maa man til Gengæld hævde, at Sagligheden i Pressen var saa som saa, da Loven først var gennemført. Jeg havde gentagende under Forhandlingerne pointeret, at den blotte Omstændighed, at man gennemførte en Udvandringslov, en Rammelov, i og for sig intet ændrede i den omgivende Verdens Forhold, og at det var ganske afhængigt af disse, hvilken praktisk Betydning Loven vilde faa, men det var, som om man efter Lovens Vedtagelse fra forskellig Side helt glemte disse Ord.

Socialministeriet udsendte i November 1932 en officiel Meddelelse, hvorefter den i de senere Aar stærkt synkende oversøiske Udvandring ikke spillede nogen helt ringe Rolle for Arbejdsløshedens Omfang herhjemme, og i hvilken der henvistes til, at Grosserer, Vicekonsul *N. P. Pedersen* af Verdensfirmaet Bloch & Behrens, havde meddelt en Række Oplysninger vedrørende Muligheden for at etablere en kolonivis Udvandring i større Stil til visse oversøiske Lande.

Meddelelsen endte med, at Ministeriet nedsatte et 5-Mands-Udvalg: Departementschef *R. Lassen* (Formand), Folketingsmand *Niels Frederiksen,* Borgmester *P. Hedebol,* Konsul *N. P. Pedersen* og Generalkonsul *Marinus L. Yde* for nærmere at undersøge de forskellige Muligheder. Allerede paa dette tidlige Tidspunkt slog »Berlingske Tidende« bagud og meddelte, »at jeg vilde bekæmpe Arbejdsløsheden ved at deportere de arbejdsløse i hele Kolonier. Bort med dem til fjerne Lande, til Argentina, Sydafrika, Australien og New Zealand — de skal drive Landbrug og forstærke Konkurrencen med Hjemlandet« — »Hr. Steinckes haarde »Herut«, der viser Regeringens Sindelag, vil give de arbejdsløse — og dem, der kan frygte at blive arbejdsløse — Anledning til Eftertanke!« — Stem konservativt!!

Denne meget tidligt anslaaede Surhed var ingenlunde paa sin Plads dengang og blev det endnu mindre senere, da det viste sig, at hverken Udvalget eller Regeringen foreslog en organiseret Udvandring, *endsige i større Stil,* til dette eller hint bestemte Land. Jeg fremhævede yderligere overfor den samlede Presse, at en storstilet kolonivis Udvandring, som ogsaa hævdet af Udvalget, maatte fraraades efter Erfaringerne andet Steds fra; desuden krævede den i hvert Fald en meget stor Startkapital. Betingelsen for, at en kolonivis Udvandring skal lykkes, er, at hver enkelt Deltager virkelig har en udpræget Trang til at udvandre samt er i Besiddelse af den fornødne Udholdenhed og Modstandsdygtig-

hed. Der kunde m. a. O. ikke særlig blive Tale om en kolonivis Udvandring netop af arbejdsløse eller i det hele taget en Udvandring som en egentlig Arbejdsløshedsforanstaltning.

Derimod var Regering og Udvalg enige i, at en vel forberedt organiseret kolonivis Udvandring *i mindre Stil* til visse Lande kunde anbefales, vel at mærke hvis den hviler paa forudgaaende Regeringsaftaler og Undersøgelser med Hensyn til Klima, Jord, Markeds- og Transportmuligheder, finansielle Forhold, Administration m. v. Saadanne Chancer syntes der — ogsaa efter den med Forholdene i Argentina m. v. særlig kendte Konsul Pedersens Opfattelse — netop at være i Sydamerika, hvorfor jeg oversendte Udvalgets Materiale til Udenrigsministeriet, for at dette kunde sætte sig i Forbindelse med vor Repræsentation i enkelte af de i Betænkningen nævnte Lande, samtidig med at jeg altsaa søgte Udvandringsloven gennemført for at have Centralorganet parat.

Mere forsigtigt, omhyggeligt og maalbevidst kunde man formentlig ikke gaa frem, og det er da ogsaa betegnende, at der praktisk taget var Enstemmighed i Rigsdagen ved Lovens Vedtagelse, skønt man paa dette Tidspunkt baade kendte Udvalgets Betænkning og mine Forarbejder. Jeg maatte derfor ogsaa i Overensstemmelse med Udvalget, der anbefalede Udsendelse af en lille repræsentativ Delegation, efter Lovens Vedtagelse føle mig opfordret til at gaa videre med Sagen, stærkt støttet af Konsul Pedersen. Under de nærmere Forhandlinger blev der fra forskellig Side, ikke mindst fra Venstres Ordfører, Dr. *Christiani,* gjort gældende, at det vilde være heldigt, om vedkommende Minister selv vilde staa i Spidsen for Undersøgelserne og Forhandlingerne paa Stedet, et Standpunkt, som ogsaa Dr. *Krag* sluttede sig til, og som forøvrigt deltes af vore Gesandter i Brasilien og Argentina.

Jeg bestemte mig derfor tilsidst til selv at rejse med, hvad jeg iøvrigt af helbredsmæssige Grunde absolut ikke følte mig fristet til, hvortil kom, at jeg i det hele taget afskyr officielle Rejser med al den Repræsentation og øvrige Hokuspokus, der følger med. Finansudvalget tiltraadte den skitserede Plan, bevilgede 40.000 Kr. til Formaalet, dog at Venstres Finansudvalgsmedlemmer ikke mente at kunne tiltræde, mærkeligt nok under Hensyn til Dr. Krags Støtte og til Dr. Christianis paatænkte Deltagelse i Turen. Men Venstre havde det i dette som i forskellige andre Tilfælde ligesom Pigen, der stammede i den Grad, at hun var 6 Uger henne, før hun fik sagt nej.

Herefter havde jeg intet andet at gøre end at rette Henvendelse til de sydamerikanske Stater, som efter den diplomatiske Korrespondances Afslutning kom paa Tale, nemlig Argentina, Brasilien og Chile. Der

var ganske vist ogsaa Tale om Venezuela og Columbia, men navnlig paa Grund af de kolossale Afstande, der baade vilde fordyre og forhale Rejsen betydeligt, endte man ved de 3 nævnte Lande. Delegationen skulde iøvrigt bestaa af Socialministeren, Grosserer, Konsul for Uruguay, *N. P. Pedersen* som forretningskyndigt Medlem; udpeget af Landbrugsraadet og indstillet af Landbrugsministeren var *N. K. Kristensen,* Skanderborg. Endvidere skulde som Sekretær medfølge Legationssekretær *K. C. Jørgensen,* der indtil da havde været knyttet til Legationen i Mexiko. Endelig havde Dr. *Christiani* lovet at ville deltage i Rejsen, saafremt Hensynet til hans omfattende Forretning tillod det.

Vi skulde være rejst fra Danmark den 18. eller 19. September 1934 og den 21. s. M. i Southampton gaa ombord i det engelske Skib »Alcantara«, der vilde være i Buenos Aires den 9. Oktober. Til Ophold i Argentina med et kortere Besøg i Chile vilde der derefter være 35 Dage. Vi skulde afrejse fra Buenos Aires omkring den 15. November med Ankomst til Rio de Janeiro den 20. November og endelig den 5. December forlade Brasilien og være hjemme i Danmark den 22. December, altsaa lige til Jul.

Hvad Argentina angik, var der gennem Gesandtskabet foretaget aarelange Forundersøgelser, saa der forelaa et stort Materiale, grupperende sig om 4 Spørgsmaal, nemlig: 1) Visse Arealer, som den argentinske National- og Hypotekbank raadede over. Dernæst havde 2) Gesandtskabet indberettet om en Plan vedrørende Kolonisation af nogle Arealer i Egnen omkring den sydlige Del af Provinsen Buenos Aires, hvor Forholdene egner sig udmærket for danske. Endvidere havde 3) den argentinske Regering selv en Plan vedrørende Kolonisation af et bestemt Kystdistrikt, og endelig var der 4) en Kolonisationsplan, drejende sig om et større Areal ved Rio de Colorado.

Med Hensyn til Chile havde jeg modtaget en Indberetning ad diplomatisk Vej, og der var her kun een bestemt Plan. Denne interesserede den chilensiske Regering sig for, og Terrænet her ligger omkring den 40.—45. Breddegrad.

I Brasilien vilde Forhandlingerne dreje sig om en Plan, der var udarbejdet af den brasilianske Regering, som ønskede en Kolonisering i Staten Sao Paolo.

Forøvrigt kan det som et Bevis paa de sydamerikanske Staters Interesse for Sagen og paa deres Elskværdighed nævnes, at jeg fik en særlig Invitation fra Staten Uruguay til at hvile lidt ud ved Badestranden i Montevideo, hvad man sandsynligvis nok kunde have trængt til.

Altsaa det hele var i Orden: Lov, Administration, Regeringens og Rigsdagens Tiltræden, Finanslovbevilling, Delegationens Sammensætning, de diplomatiske Forhandlinger, Rejsens Planlæggelse, Legitimationspapirer og Billetter, Tropetøj og Skabskufferter m. v.; der manglede (heldigvis) kun Vaccination mod visse Tropesygdomme, da det hele blev opgivet eller rettere udsat og hvorfor? Nominelt paa Grund af de urolige Forhold herhjemme og min — Socialministerens — paastaaede Uundværlighed, i Virkeligheden paa Grund af underjordiske Kræfters energiske Arbejde støttet af Pressen, ogsaa af enkelte Blade, hvis Partier havde stemt for Sagen. Lidt Surmuleri var der i »Kristeligt Dagblad« og enkelte andre konservative Organer, men det var dog særlig »Skatteborgeren«, »Arbejderbladet«, »B. T.« og naturligvis fremfor alt »Ekstrabladet«, der slog sig løs, selvfølgelig sekunderet af »Ærbødigst«, »Bror Mika« o. lign.

»Kristeligt Dagblad« mente ikke, der kunde tales om Overbefolkning i Danmark, hvad jeg heller aldrig har ment, endsige sagt. »B. T.« var stolt over, at »en af de ministerielle Mandariner blev kikket efter i Sømmene« og mente stadig, at denne Rejse var »politisk Pjank«, »Skatteborgeren« skrev, som om det var Meningen at sende de arbejdsløse til Sydamerika og kunde garantere, »at det bliver Staten de dyreste arbejdsløse, vi endnu har haft«, som om nogen havde tænkt sig at sende »de arbejdsløse« til Sydamerika. Efter at Rejsen var opgivet, skrev dette saa agtede Tidsskrift: »At Socialministeren ikke i Realiteten er kureret for sine Udvandringslyster, gaar vi ud fra som givet.« Men alt dette var den rene Sødsuppe mod, hvad bl. a. »Arbejderbladet« og »Ekstrabladet« præsterede. Dette sidste var paa dette Tidspunkt mindst lige saa ivrig efter at forhindre de tilstedeværende i at forlade Landet, som det senere var ivrig for at forhindre Fødslen af dem, der altsaa vilde ind i Landet, men som den sociale Indikation vilde have befriet os for.

Først serverede Bladet et Interview, der fik Socialministeriet til at reagere gennem Ritzau paa følgende Vis:

»I »Ekstrabladet« for 17. ds. findes under en Regn af Overskrifter et illustreret Interview med en hjemvendt Argentiner, Hr. Ove Nielsen, der har bragt det saa vidt, at han er blevet den argentinske Statskonsulent i Landbrug og Gartneri, en anset og vellønnet Stilling.

Denne i »Ekstrabladet«s Redaktion saare betydningsfulde Person »anser« — med stærkt udhævet Skrift — Koloniseringsplaner i Argentina »for Vanvid, og det har jeg ogsaa sagt til Minister Steincke, som har raadført sig med mig«. Danskerne vil nemlig, efter Hr. Nielsens

Mening ikke kunne taale det haarde Liv i disse ugæstfri Egne, hvor Solen brænder, saa at man kan stege Æg paa en Spade« (!).

Dette Nonsens gaar nu rundt i ledende Venstreblade under Overskriften: »Steinckes (!) Koloniseringsplaner Vanvid, Interview med »Statskonsulent i Argentina Ove Nielsen«.«

Jeg skal i denne Anledning oplyse følgende:

1) Som det fremgaar af Meddelelsen fra det argentinske Gesandtkab, er Hr. Nielsen ikke og har aldrig været ansat ved, endsige Konsulent for Landsbrugsministeriet i Buenos Aires, ligesaalidt som han overhovedet nogen Sinde har udført noget som helst offentligt Hverv.

2) Jeg har aldrig raadført mig med Hr. Ove Nielsen, men denne har tilbudt sig med gode Raad.

3) De to Breve, han har sendt mig, var imidlertid baade fra Formens og fra Indholdets Side af den Karakter, at ingen ansvarlig Minister vilde falde paa at tage Hr. Nielsen som Raadgiver.

4) Efter de omhandlede Breve at dømme er der forøvrigt intet at indvende mod en kolonivis Indvandring til Argentina, naar man blot herfra søger at faa den rette Raadgiver — altsaa Hr. Nielsen.

Mon ikke dette turde være tilstrækkeligt.

Socialministeriet, den 20/8 1934. *Steincke.*

Dernæst opvartede Bladet under Overskriften »Steinckes Rejse ud i det Blaa« med et Interview med en Administrator af store Kaffeplantager i Brasilien og »utvivlsomt en af de bedste Kendere af sydamerikanske Forhold herhjemme«, der meddelte, at kolonivis Udvandring var en haabløs Ide, der paa det mest indtrængende burde fraraades. Og da heller ikke denne Ekspert gjorde tilstrækkeligt Indtryk, mødte Bladet op med den svenske Udvandringschef Kaptajn *R. Gyllenram,* der uden Foranledning fra Bladets Side ordret skal have udtalt: »Jeg forstaar ikke, at Ministeren kan naa at sætte sig grundigt ind i Forholdene i tre sydamerikanske Stater i Løbet af 3 Maaneder. Hertil behøves, efter hvad kyndige Folk har sagt mig, mindst 7—8 Maaneder.«

Baade »Politiken«, »Dagens Nyheder« og »Social-Demokraten« gav straks i deres redaktionelle Artikler Udtryk for deres Forundring over, at en fremmed Embedsmand, der var kommet hertil saa at sige i officiel Mission, giver sig til offentligt at kritisere Regeringsforanstaltninger i det Land, han gæster, og samme Aften udsendte Kaptajnen et

Dementi, hvori han erklærede: »Jeg har selvfølgelig aldrig udtalt mig som angivet om en Sag, jeg intet Kendskab har til. Hertil kommer, at jeg, der er kommen til Danmark som Gæst, selvfølgelig ikke kunde tillade mig nogen Kritik af et fremmed Lands indre Anliggender.«

Herefter fandt jeg ikke helt tilstrækkelig Grund til at modtage denne svenske Kaptajn, hvad »Ekstrabladet« var saare glad over, saa glad, at det titulerede mig »en gammel Journalist«, formentlig den højeste Anerkendelse fra dette Officin. Dagen efter faldt Bladet dog tilbage igen og beskyldte mig for at ville gøre saa og saa mange Tusinde Arbejdere landflygtige, hvorefter det skreg: »Arbejde og Brød for os i det Land, vi er født i og lever i, ikke i Brasilien eller Chile eller Peru eller hvad alle disse Negerstater og Urskove nu hedder!« Hvor ophøjet, hvor patriotisk!

»Politiken« med Steincke i Sydamerika.

Men trods »Ekstrabladet« har der nu alligevel altid hvert Aar været nogle Tusinde unge, som vil ud, som har Trangen i sig og Udvandrermentaliteten i Orden, men som heller ikke dengang kunde komme ud, eller som selv i saa Fald var meget vanskeligere stillet, end hvis Staten gennem Forhaandsforhandlinger med vedkommende Land i Forvejen havde sikret dem visse Begunstigelser, saasom billig Adgang til Jord, Laan paa lempelige Vilkaar, billig Transport, Fritagelse for de sædvanlige Afgifter o. s. v.

Naturligvis søgte man ogsaa at fremstille min Interesse i denne Udvandringsplan som udtømt, naar jeg blot kunde redde mig en ordentlig Ferie paa Statens Regning; man kender denne noble Tankegang, men overfor den Art Journalistik skylder jeg dog Sandheden at tilføje, at »Dagens Nyheder« i en ledende Artikel tog skarpt Afstand fra den Bagvaskelse, »at Hr. Steincke har faaet Ideen eller rettere har sluttet sig til den for paa denne Vis at opnaa en af det Offentlige betalt

Sommerferie, det passer ikke. Hr. Steincke hører ikke til dem, der tager sig Embedet let og er ude efter Fiduser. Snarere tager han sin Opgave for tungt. Han er at finde mellem dem, om hvem Vandrehallens Befolkning af Politikere og Journalister plejer at sige, at de slider sig op.«

»Flugten til Amerika«
Rejsen til Argentina udsættes.

Men altsaa! Alt var i Orden til Afrejsen, da *Stauning* pludselig — uden i Forvejen at have sagt et Ord til mig — ved et Ministermøde 5 Dage før den planlagte Afrejse, meddelte, at han efterhaanden var blevet betænkelig ved Planen og i hvert Fald maatte ønske Rejsen udsat; betegnende for Staunings politiske Klogskab, idet han altid foretrak, at en Sag, hvis Gennemførelse eller Succes han ikke var helt overbevist om, selv i sidste Minut blev opgivet, fremfor at faa den gennemført under et forfærdeligt Rabalder. Han foreslog derfor at udsende følgende Meddelelse til Offentligheden:

»Under Hensyn til de øjeblikkelige politiske Forhold og til de Krav, der paa Grund af Arbejdsløshedsforholdene m. v. vil blive stillet til Socialministeren allerede i Rigsdagssamlingens første Maaneder, har man i et Ministermøde drøftet Spørgsmaalet om Muligheden for at gennemføre den nu planlagte Rejse til Argentina og flere Steder for at undersøge Udvandringsspørgsmaalet.

Resultatet af Overvejelserne er blevet, at Ministeriet maa anse det for rigtigst, at Delegationens Rejse udsættes, da man efter de foreliggende Oplysninger maa gaa ud fra, at Rejsen og de under denne nødvendige Forhandlinger har størst Udsigt til at føre til de tilsigtede Resultater, naar de foregaar under direkte Ledelse af vedkommende ansvarlige Minister.«

Selv tog jeg ikke Del i Diskussionen herom udover, at jeg takkede, fordi Planen dog var blevet opgivet saa betids, at jeg endnu ikke var blevet vaccineret og altsaa nu undgik det dermed følgende Feberanfald. Samtidig var jeg dog ikke dummere, end at jeg kunde indse, at en Udsættelse rimeligvis vilde være ensbetydende med en Opgivelse,

thi naar der er gaaet saa mange Forhandlinger til adskillige Sider forud, og en Delegationsrejse til Amerika er jo ikke saa nem at ordne som en Udflugt til Genève, siger det sig selv, at en Udsættelse faktisk let kommer til at betyde en Opgivelse, i hvert Fald indtil videre.

Paa den anden Side maatte det saglig set beklages, om Udvandringsproblemerne blev opgivet, ganske uanset om Arbejdsløsheden kunde bringes ned ad anden Vej eller ej. Forholdet var det, at alle de gængse Argumenter mod Udvandringen, som havde været til Raadighed Mand og Mand imellem og i Pressen, naturligvis var blevet taget i Betragtning af dem eller os, der havde ofret lang Tid og mange Undersøgelser paa Spørgsmaalet. Men lidt efter lidt taber man i Virkeligheden Lysten til at tage Kampen op mod alle disse Godtkøbsargumenter fra Folk, der overhovedet ikke har sat sig ind i Emnet, men som, deres Vane tro, nøjes med at forlade sig paa en rent følelsesmæssig Indstilling.

Og hvad angaar den anerkendte teoretiske Sætning, at Emigration er den dyreste Form for Eksport, saa har jeg den mindst mulige Respekt for de saakaldte anerkendte almindelige Sandheder, der hverken er egnet til Im- eller Eksport, men som grasserer paa samtlige Sporvogne, ved Middagsselskaber og lign. Var der noget i Tider som de daværende saa forfærdeligt som at føre praktisk Politik efter klassiske økonomiske Læresætninger. Jeg lægger i saa Henseende, naar det drejer sig om Udvandringen i 1934, mere Vægt paa, hvad fremragende Storforretningsmænd som Dr. *Christiani* eller Konsul *Pedersen* mener, end paa, hvad Adam Smith skrev for halvandet Hundrede Aar eller Karl Marx for hundrede Aar siden. Og hvad er det for Resten for en Talemaade: *Den dyreste Form for Eksport.* Jeg har Gang paa Gang sagt, at ingen Nation staar sig ved at leve for nedrullede Gardiner, og at der aldeles ikke vilde blive Tale om nogen Stats-Eksport af Mennesker, men kun om det ganske vist meget væsentlige gennem udtrykkelige Regeringsaftaler med visse sydamerikanske Stater at aabne Mulighed for forskellige Begunstigelser til dem, der har Udvandringstrangen og Udvandringsmentaliteten i sig, men som dengang, takket være Afspærringer og Krisetilstande, enten løb Panden imod Muren, eller vilde bukke under, hvis de kom ud. Det var forøvrigt betegnende, at praktisk talt ikke et eneste Blad har kunnet finde nogen af de mange, der overfor mig har udtalt sig *til Gunst for* en organiseret og vel forberedt Udvandring, vel at mærke ud fra mange, mange Aars Kendskab til sydamerikanske Forhold.

En Bemærkning om den stationære Befolkning, der snart vilde indtræde, vidnede om Indsigt i Befolkningsteori fra Malthus' til Adolf

Jensens Tider; men der findes ingen større Anti-Malthusianer end undertegnede, der gentagende gennem Radio og paa anden Vis har paadraget mig Thit Jensens og Konsorters dybeste Uvilje. Efter min Mening er vi ikke for mange Mennesker her i Landet, og vi kunde lige saa let underholde det dobbelte Antal, hvis vi bar os fornuftigt ad. Udvandringsproblemet vilde dog være der alligevel, det vil findes under en hvilken som helst Befolkningstæthed.

Men selvom Sagen forsaavidt stadig var aktuel, vilde det alligevel med ens Kendskab til Politik og Presse være klogest at opgive den, som Menneskene nu engang er, og som Forholdene laa, thi som jeg sagde til »Dagens Nyheder«: »Fra Sjælens Dyb rejser sig hyppigere og hyppigere det Spørgsmaal, om det er Umagen værd at gaa saa meget igennem for at opnaa saa lidt, som Drengen sagde, da han kom til Enden af Alfabetet. Her i Landet gaar Folk nemlig rasende omkring, fordi de ledende er evneløse og uduelige, Folk jamrer over, at der aldrig sker noget, men bliver først fuldkommen rasende, hvis der en Gang imellem ved et ulykkeligt Tilfælde sker et eller andet. Der kommer derfor det Tidspunkt, hvor man bliver mindre tilbøjelig til at løbe Panden imod Muren Gang paa Gang. — I Aar har denne Sag været forberedt, i Maaneder har jeg selv beskæftiget mig med den, men efterhaanden som der er Udsigt til at faa noget fornuftigt ud af Arbejdet, saa stiger Modstanden, indtil det hele udløser sig i et fælles folkeligt Lettelsens Suk over, at der heller ikke paa dette Omraade skal ske noget.«

Den Trøst havde jeg dog, at jeg umiddelbart efter Meddelelsen om Rejsens Aflysning af en stor Forretningsdrivende, der havde fattet Interesse for Udvandringsplanen, fik Meddelelse om, at han med Lethed vilde kunne skaffe mig en Invitation til en *gratis* Rejse frem og tilbage til Sydamerika med en af de store sydamerikanske Dampskibslinier, et Tilbud, som jeg dog naturligvis maatte afslaa med Tak, og det samme gjaldt to senere Tilbud om at betale hele min Rejse uden een Øres Udgift for den danske Stat, idet den ene tilføjede, at han fandt den Maade, paa hvilken jeg var blevet behandlet i Pressen, »saa gemen og modbydelig«, at alene dette havde været ham tilstrækkeligt til, at han vilde stille de fornødne Midler til Disposition.

Forøvrigt modtog jeg netop samtidig med, at Rejsen til Sydamerika blev opgivet, fra Landbrugsministeren i Nova Scotia, Canada, Mr. Mac Donald, følgende Telegram:

»Jeg har med Interesse hørt om Deres Besøg i Sydamerika. Med Henblik paa de danske Kolonier i Nova Scotia og paa de Muligheder, som efter vor Mening frembyder sig ogsaa her, vilde det være os kært,

om Deres Regering vilde foretage Undersøgelser ogsaa i Nova Scotia. Skulde De være ude af Stand til personligt at aflægge Besøg, udstrækker vi gerne vor Indbydelse ogsaa til en Repræsentant for Dem. Det vil være tilraadeligt at iværksætte Undersøgelsen i Løbet af Oktober.«

Socialministeren gav paa dette Telegram følgende Svar:

»Jeg takker for Indbydelsen til at besøge Nova Scotia. Den paatænkte Delegationsrejse til Undersøgelse af Udvandringsmuligheder er udsat indtil videre, men jeg vil tage Deres venlige Indbydelse under Overvejelse, naar Rejsen kan blive iværksat.«

— Forinden vi forlader den Udvandringsplan, der altsaa ikke blev til noget, er det endnu paa sin Plads at oplyse, at Konsul *Pedersen*, som normalt tilbragte Vinteren i Sydamerika, et Par Aar efter meddelte mig, at de Landstrækninger og Ejendomme, som vi i første Række tænkte paa, og som paa Grund af Krisen i Begyndelsen af Trediverne var meget billige at erhverve, nu var steget saa meget i Pris, at det vilde have været en 1. Klasses Forretning, om Danmark dengang havde entreret med vedkommende sydamerikanske Stater og Banker.

Men Skæbnen og den hjemlige Surhed vilde det altsaa ikke saa, sikkert et Held for mig personlig, der næppe havde Helbred til de forcerede Anstrengelser, der vilde være blevet krævet af en. Forøvrigt havde jeg allerede overfor Finansudvalget udtalt, at jeg rent personlig helst vilde være fri for Rejsen, da jeg sikkert vilde sætte Livet til paa en saa strabadserende Tur, hvorefter Ingeniør *Korsgaard* spurgte, om jeg turde garantere dette, for i saa Fald vilde i hvert Fald hans Parti stemme for Planen!

Lodret Løgn og lille Politik.

Naar jeg har dvælet saa udførligt ved hele denne Udvandringshistorie, er Grunden den, at dens Gang forekommer mig saa typisk for den provinsielle Smaatskaarenhed, den Misundelse og den Uvilje, som er, eller forsigtigere udtrykt dengang var, karakteristisk for dansk Politik, dansk Offentlighed og dansk Presse, alt dette, som jeg gjorde Forsøg paa at give Udtryk i et meget omtalt »Houmark«-Interview nogle Dage før Rejsens Opgivelse. Dette Interview: »Den lodrette Løgn og den lille Politik« er til Gengæld karakteristisk for den daværende Socialminister:

»Glæder Ministeren sig til den store Rejse, spørger jeg (Houmark) Socialminister Steincke, som svarer:

— Kære Afhører, De læser ikke Aviser, i modsat Fald vilde De vide, at jeg allerede i uforglemmelig aforistisk Form har betroet Offentlig-

heden, at jeg aldrig glæder mig *til* noget, men undertiden *over* noget, og den Glæde, jeg altsaa *ikke* føler, er blevet endnu mindre, efter at den lille Politik — i Anførselstegn — har sat ind.

— Hvad mener Ministeren med den lille Politik?

— Naa, det ved De heller ikke. Jeg troede kun, det var den *store* Politik, De var uvidende om, forresten kan jeg trøste Dem med, at det store Flertal af Deres Læsere heller ikke kender nogen af Delene, selvom de i Praksis udøver den lille Politik.

— Hvad mener Ministeren da med den lille Politik?

— Den lille Politik sætter særlig ind, naar de ansvarlige Myndigheder har afgjort en alvorlig Sag, thi den lille Politik interesserer sig *ikke* for Sagerne, men for Sensation og Mistænkeliggørelse. Den begynder altsaa med at hævde, at Udvandringsplaner er vanvittige, men først *efter* at det er undersøgt, at de netop *kan* realiseres, den giver Ordet til en Række Modstandere af Udvandringen, som i den Anledning udnævnes til særlige Eksperter, men som besynderligt nok holdt Mund, saa længe Forhandlingen stod paa ... Endvidere hyler de samme Folk, som i Aarevis har beklaget, at de rejselystne unge *ikke* kunde komme ud, de hyler nu op om de forkælede og forvænte Danske, der absolut ikke egner sig til at udvandre, dernæst bebrejder man Ministeren, at der ikke er gaaet Forhandlinger gennem Gesandter forud for Delegationens Afrejse, *skønt* der netop i flere Aar har været forhandlet *gennem* Gesandtskaber, og *skønt* vedkommende sydamerikanske Regeringer staar parat og venter paa Delegationens Ankomst .... og Pragtblomsten i den lille Politiks straalende Buket er saa den personlige Mistænkeliggørelse af den Minister, som ofrer Tid og Kræfter paa denne vanskelige Sag. Den gennem flere Aar forberedte Undersøgelsesrejse udgives som en ministeriel Ferie-Udflugt, som politisk Pjank for at glæde en forlystelsessyg Minister.

— Der er ingen, som med Kendskab til Ministerens Slid og Arbejde gennem Aarene mistænker Dem for at ville misbruge Statens Midler til en Fornøjelsestur, og forresten kan da enhver forstaa, at en saadan Undersøgelsesrejse, i *de* Egne, er anstrengende.

— Ja, var det ikke *det,* jeg sagde, at *De* ikke kendte den lille Politik, det afgørende for *den* er netop at faa Folk til at tro noget andet om en politisk Modstander end man *selv* tror; de Personer, der nu taler om Ferieudflugt for *mig,* de *ved* nemlig godt, at jeg *aldrig* har rejst paa Statens Regning i de 16 Aar, jeg har været Politiker, skønt jeg *kunde* have rejst Masser af Gange, bl. a. til Genève; de ved ogsaa godt, at jeg af Helbreds-Hensyn helst undgaar anstrengende Rejser, og at

jeg *hader* Repræsentation, *men,* det betaler sig at spekulere i Folks Smaatskaarenhed, Misundelse og Lyst til at tro det *værste* om en politisk Modstander. Selv »Børsen« fremhæver den Nyhed, at ogsaa Ministre har Krav paa hæderlig Behandling .... der er ikke *den lodrette* Løgn, som ikke er forsvarlig for den lille Politik, naar man kan ramme en fremtrædende politisk Modstander i et uvidende og tankeløst Publikums Øjne.

— Vilde Ministeren vise mig den Venlighed at sige mig, hvad en lodret Løgn er.

— Naa, De er ikke Jyde, det er jeg Gudværelovet heller ikke, en lodret Løgn er en Løgn, der kan ses i lang Afstand, og som paa Grund af sin *Frækhed* har særlig Mulighed for at blive troet af den gennemsnitlige Avislæser.

— Den hæderlige Presse bærer sig ikke saadan ad.

— Nej, ikke *helt,* den hæderlige Presse driver kun den lille Politik i Petit-Rubrikkerne, som Folk læser, medens den skriver *pænt* i de ledende Artikler, som det føromtalte Publikum *ikke* læser, eller ogsaa lader den Indsendere besørge den lille Politik, *hvis* den da ikke er saa heldig at have en Aflægger, der kan varetage denne nødvendige Forsimpling af det offentlige Liv.

— Ministeren er som sædvanlig slem ved Pressen.

— Nej, kære Bladfylder, det vil jeg da inderligt haabe, at jeg ikke har været! Hvor tit er det ikke fremhævet, at Pressen kun er Publikums Spejl, og at den derfor *kun* skriver, som den skriver, fordi den er et Udtryk for Læsernes Opfattelse .... ganske vist tvivler jeg undertiden om, at Læserne er *saa lurvede* som det herefter ser *ud,* men *det* ved jo Redaktionerne sikkert bedre end jeg. ... Jeg finder mig derfor ogsaa med Sindsro i at blive betragtet som en *forlystelsessyg Vellystning* og en hensynsløs Øder af de offentlige Midler og glæder mig kun til at blive hæderlig igen — *naar jeg gaar af.* ... Dette ske, forsaavidt, snart ....«

Et Stykke med forskelligt.

Blandt de Affærer eller Begivenheder, jeg iøvrigt erindrer fra Socialministeriets Administration er bl. a. en uanmeldt *Inspektion paa Flakkebjerg Ungdomshjem,* hvor jeg tog en Journalist fra »Berlingske Tidende« med, for at han kunde se, at der intet var at skjule, men meget der var værd at omtale. Alt blev gennemgaaet, og i sin Omtale af Besøget dvælede han særlig ved, *at* der ingen Arrest var, *at* det vrim-

lede med Husdyr, som Drengene passede, *og at* der var indført en særlig Form for Selvstyre, idet Eleverne havde baade en Haveforening, en Dueforening og en Kaninforening, som de selv ledede. En Lærer kunde nok blive valgt til Medlem af Bestyrelsen, men ikke til Formand.

Iøvrigt lovede jeg S. 54, at jeg for ikke at fornærme nogen skulde undlade at fremhæve enkelte af Hjemmene, og jeg vil derfor indskrænke mig til at meddele, at jeg inden min Afgang som Socialminister fik besøgt de aller fleste Ungdomshjem og alle de egentlige Statshjem: Braaskovgaard, Bøgildgaard, Vejstrup, Sølager, Skibby og Prøven. Det er i det store og hele en Samling raske, glade og sunde unge Mænd og Piger, der gaar ud fra de forskellige Ungdoms- og Skolehjem, og naar man ofte i Avisernes Omtale af Forbrydelser ser fremhævet, at det drejer sig om en tidligere »Braaskovgaard-Dreng« eller »Værgeraadsdreng«, er dette meget uheldigt, fordi det faar Godtfolk til at tro, at det netop er den unges Opdragelse disse Steder, der er Skyld i hans senere Meriter. Dette er som Regel en Forveksling af Aarsag og Virkning.

Hovedaarsagen er de arvelige Anlæg, medfødte Defekter eller en svag Karakter i Forbindelse med en haabløs Barndom, hvis Saar end ikke den rolige og planmæssige Opdragelse paa Hjemmene altid kan læge, saaledes at den unge i Længden kan staa for det senere frie Livs mange Vanskeligheder og Fristelser. Hvis 20 pCt. af disse Drenge eller Piger senere forbryder sig imod Lovene, vilde Procenten have været 40 eller 60, om Arbejdet paa disse Hjem for at opdrage dem til solide Samfundsborgere ikke var blevet gjort.

Naturligvis skete der ogsaa i min Tid Ting, som ikke kunde passere. Saaledes maatte Socialministeriet i 1934 overfor Overinspektøren skarpt paatale, at man i det foregaaende Aar i 16 Tilfælde havde overtraadt Ministeriets Reglement for Hustugten, men lidt efter lidt var Forholdene bedrede, ogsaa efterhaanden som nogle af Forstanderne eller Forstanderinderne fra den gamle Tid var forsvundet og erstattet af yngre, mere »moderne« indstillede Pædagoger. Iøvrigt udsendte jeg i Oktober 1934 et særligt Cirkulære med Hensyn til Anvendelsen af legemlig Revselse med Fremhævelse af visse Tilfælde, hvor Lægebehandling laa betydelig nærmere end legemlig Revselse.

Og medens vi er ved Særforsorgen, er der Grund til at nævne den 2. nordiske Udstilling af »Døvstummes Arbejder« i København i Efteraaret 1934. Udstillingen, for hvilken jeg var Præsident, omfattede alle Arter af Haandværk samt Kunst, Husflid, Sløjd- og Haandarbejder. Samme Efteraar deltog jeg, saavidt jeg erindrer, i en skandinavisk

Vanførekongres i Stockholm og holdt Foredrag om Vanføreforsorgen efter Socialreformen samt i det Side 149 omtalte Fællesmøde af Nordens Socialministre i Stortingets Eidsvoldssal om Arbejdsløshedsproblemer. Der blev vedtaget en i flere Henseender interessant Resolution, som i forskellige Afsnit sluttede sig til den danske Regerings Bestræbelser for Bekæmpelse af Arbejdsløsheden, specielt vedrørende Arbejdstidsforkortelse. Forøvrigt talte de 4 nordiske Socialministre i den norske Radio, Taler, der blev transmitteret i Norge og Sverige, medens Danmark sagde nej. — Overhovedet havde alle Sider af Særforsorgen min store Interesse, hvilket da ogsaa blev paaskønnet fra de forskellige Organisationer, og ikke mindst glædede det mig ved min Overgang til Justitsministeriet paany i 1935 at modtage en telegrafisk Tak fra Børnesagens Fællesraad for min Virksomhed til Gavn for Børneforsorgen.

Til Gengæld for de sagkyndiges Taknemmelighed maatte jeg fortsat, ogsaa i de sidste Maaneder af min Socialministertid, slaas med mange andre, ikke mindst med Arbejdsgiverforeningen og Industriraadet, for slet ikke (paany) at nævne »*Skatteborgeren*«, som til sidst var saa langt ude, at jeg i et længere Indlæg i »Berlingske Tidende« i September 1935, betitlet »Tidsskrift eller Smudsblad« overfor Offentligheden rejste det Spørgsmaal, »om man da virkelig skulde finde sig i Maaned efter Maaned at blive slæbt i Skarnet og se sin Karakter, sin Moral, sin Administration tillagt Formaal, der ligger en saa fjernt som vel muligt.«

Heldigvis svarede »Berlingske Tidende« under Overskriften »Bedærvet Metode«: »Og vi for vort Vedkommende ønsker at sige, at vi finder hans (min) Kritik i Realiteten fuldkommen berettiget. De af Hr. Steincke fremdragne Eksempler er uafviselige Beviser for, at han bliver sagligt sjoflet og personlig tilsmudset af »Skatteborgeren«.« Dette med Næb og Klør formede Svar fra »Berlingske Tidende«s Redaktion foranledigede følgende 5 af Skatteborgerforeningens Bestyrelse, nemlig Lektor, Ingeniør *N. P. Andersen,* Ingeniør *A. Brøchner Larsen,* Professor *A. R. Christensen* (Dyden i Midten!), Overretssagfører *Knud Dahl* og Fabrikant *Poul Thorsen* til at jamre over, at »et borgerligt Blad« ikke alene havde optaget, men endog støttet mit Indlæg.

»Berlingske Tidende«s korte Svar lød saaledes:

»*Skatteborgerforeningens Bestyrelse* tæller os bekendt en Snes Medlemmer. Vi lykønsker de 15 af dem, hvis Navne savnes under Artiklen ovenfor. *De* kan ikke, ikke foreløbig i hvert Fald, gøres ansvarlige for en »Imødegaaelse«, der sniger sig lige saa svarløs uden om Hr. Steinckes Citat-Prøver paa

»Skatteborgeren«s journalistiske Uanstændigheder som uden om vor Paavisning af det ogsaa sagligt fuldkommen forfejlede i dette Blads Kritik af Hr. Steinckes Lovgivning.

Svaret er kalkeret over *Skatteborgerens* daarlige Manerer. Bladet har dem ogsaa bedre. Man læser fortræffelige Ting i *Skatteborgeren* — frie Ord, der lyser op i disse socialistiske Mørketider. Men vi vil være fri for denne utaalelige Tilgift af polemisk Bærme, og det hvad enten den sprøjter Hr. Steincke eller andre i Ansigtet.

Red.«

Og et Par Dage efter optog »Aften-Berlingeren« et Indlæg fra Lærer *M. Jensen,* Sakskøbing, der udtrykte sin »ubetingede Tilslutning til saavel Socialminister K. K. Steinckes som »Berlingske Tidende«s Kritik af »Skatteborgeren«s Journalistik«, men tilføjede, at der vistnok kun er ringe Haab om, at det frugter. Redaktionens Svar lød i al sin prisværdige Korthed: »... Jo, det frugter nok!« — Red.

Nej, selvfølgelig frugtede det ikke, forsaavidt som »Skatteborgeren« naturligvis fortsatte med at tale om »Fiduser«, om »Hr. Steinckes marxistiske Socialist-Aand« o. s. v. i et Utal af Spalter, som næppe nogen har gidet læse, saa forsaavidt frugtede det alligevel. Og Spaltegraaden endte med, at »Skatteborgeren« lidt udenfor sine egentlige Opgaver citerede to Socialreformen og »Skatteborgeren« lige uvedkommende rent personlige Overfald paa mig af Hr. *Franz v. Jessen* og Hr. *Vald. Vedel,* hvorefter Bladet dybt fortvivlet slutter med følgende angstfyldte Spørgsmaal til »Berlingske Tidende«: »For det kan da vel ikke være »Skatteborgeren« alene, der skal opdrages til bedre Manerer af Hensyn til Kælebarnet Steincke.«

Blandt de *alvorlige* Ting, vi i Socialministeriets Administration beskæftigede os med i disse Aar, maa først og fremmest nævnes *Arbejderbeskyttelseslovgivningens Revision.* Det stod mig fuldkommen klart, at saa snart vi i Socialministeriet var færdige med Socialreformens Gennemførelse og Tilrettelæggelse i Livet, maatte Turen komme til Fabrikloven m. m. Først den sociale Forsorg og Socialforsikringen og til sidst Arbejderbeskyttelsen.

Men der var for mit Vedkommende den Forskel mellem disse forskellige Arter af Sociallovgivning, at medens jeg maatte betragtes som Ekspert i den første og til Nød kunde gaa an som sagkyndig i den anden, saa følte jeg mig saa ukyndig overfor den tredie Art Lovgivning, at jeg i Foraaret 1934 nedsatte et sagkyndigt Udvalg med Amtmand *R. Lassen,* Svendborg, som Formand og iøvrigt bestaaende af Direktør *E. Dreyer,* Kontorchef *W. Schwanenflügel* samt Professor, Dr. med. *Fridericia* med Fuldmægtig i Socialministeriet *K. A. Hansen* som Se-

kretær. Formaalet var ogsaa paa dette Omraade at faa den spredte og temmelig ufuldstændige Lovgivning erstattet med en enkelt Hovedlov om Arbejderbeskyttelse. En saadan Lov skulde omfatte følgende Hovedgrupper:

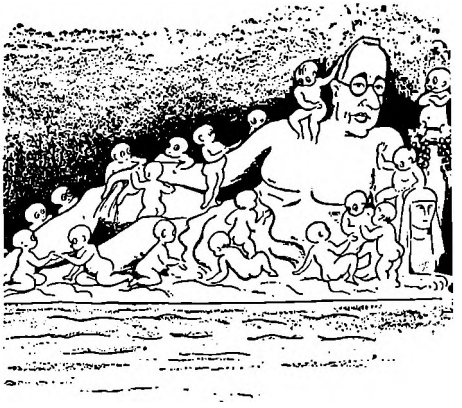
1) Arbejdsgivernes Pligt til at beskytte Arbejderne mod Ulykkes- og Sygdomsfarer,
2) Regler om Kvinders Arbejde,
3) Regler om Hjemmearbejde,
4) Regler om Arbejdstid samt
5) Regler om det offentliges Tilsyn med Lovens Overholdelse.

Endelig nedsatte jeg i September 1935 trods min ikke altfor store Velvilje overfor Kommissioner *Befolkningskommissionen.* Grunden hertil var den truende Affolkning, der allerede havde fremkaldt Lovgivningsforanstaltninger i Frankrig, Belgien og til Dels Tyskland samt et omfattende Kommissionsarbejde i Sverige, hvor der ganske vist ogsaa kun fødtes 70 Børn for hver 100, der udkrævedes blot for at holde Befolkningen konstant.

Som tidligere nævnt havde jeg i mange Aar kæmpet mod Ny-Malthusianismen, mod Eet- og Tobørnssystemet med den deraf følgende asociale Indstilling lige til Bal- og Bilsoten, se S. 72, alle de uheldige Følger af l'égoïsme à deux, under hvilken vi i disse Aar, dette skrives, lider saa haardt, først og fremmest gennem Manglen paa tilstrækkeligt talrige Ungdomsaldersklasser, et Resultat, som var uundgaaeligt efter den stadig aftagende Fødselshyppighed — fra 28,6 pro mille i Perioden 1901—10 til 20,8 pro mille 1921—30 og for 1934 kun 17,8 pro mille. Naturligvis skulde denne Kommission ikke alene foreslaa Midler imod Affolkningstendenserne, men ogsaa arbejde henimod bedre, sundere og sikrere Vilkaar for Familier med Børn: bedre Boliger for børnerige Familier, Skattereformer o. s. v. Befolkningskommissionen, der fik Departementschef *Adolf Jensen som Formand,* og som iøvrigt bestod af en fremragende Repræsentation for nationaløkonomisk, statistisk og socialpolitisk Indsigt, har i Aarenes Løb afgivet adskillige interessante Betænkninger.

Skønt man skulde tro, at enhver, der havde blot en Smule Kendskab til den hidtidige samfundsfarlige Udvikling, vilde hilse den Forudseenhed, der laa i denne Kommissions Nedsættelse, med Glæde, var Modtagelsen den sædvanlige i dansk Offentlighed i disse Aar. Mest pudsig virkede »Arbejderbladet«, der betragtede Befolkningskommissionen ikke som et Supplement til, men som »en Slags Modvægt til Svanger-

skabskomissionen«!: »Ved at Hr. Steincke og hans Kommission igangsætter en syndig Larm om, at Danmark er ved at blive affolket, fordi Kvinderne ikke mere vil føde Børn, skal Fremskridtet bremses og Reaktionen hjælpes til at triumfere.« Det var akkurat lige saa Fanden i Voldsk som Anekdoten fra Strix om Konen, der kom til Præsten for at skilles. Da Præsten sagde: »Det er vel ikke noget med Utroskab?« svarede hun: »... Jah — jeg ved ikke rigtig, om det er ham, der er Fa'r til den sidste.«

Steincke som Nilgud.
(Befolkningskommissionens Nedsættelse).

Men »Arbejderbladet« fortsatte trøstigt:

»Vi vil endvidere udtale som vor Formodning, at Arbejderbefolkningen og Frisindet her i dette Land snart har taalt Hr. Steincke tilstrækkeligt længe og vil vide at sætte ham paa Plads — med eller uden Kommission.« — Det kan man vel kalde social Forstaaelse. Mon ikke vedkommende Kommunister delte den i de mest uvidende Kredse populære Opfattelse, at et Samfund blev fattigere ved, at Befolkningen voksede eller mere velhavende ved, at den tog af.

»Vore Damer« omtalte Kommissionen som en »Kommission til Undersøgelse af Kærlighedens Krumspring — eller hvad det nu er denne lad-os-faa-flere-Børn-Kommission hedder« og var helt fortumlet ved Tanken om, at Kommissionen muligvis vilde komme »til det Resultat, at vi skal have f. Eks. 50 pCt. flere Børn allesammen. Hvad saa?« Mærkeligt nok anstillede dette forknytte kvindelige Organ disse urovækkende Betragtninger under et mægtigt Billede af mig med Overskriften »Et rigtigt Mandfolk«!

KAPITEL X

BØRNE- OG SVANGERSKABSLOVGIVNING

I og for sig maa jeg begynde dette Kapitel med en Undskyldning, fordi dets Indhold ligger lige efter den Periode, dette Bind iøvrigt omhandler, og ikke vedrører Socialministeriet som saadant. Det er ganske vist mig, der har gennemført vedkommende Lovgivning, men som Justitsminister, ikke som Socialminister. Naar jeg alligevel har fundet det naturligt at omtale denne Lovgivning paa dette Sted, er Grunden en dobbelt. Dels vedrører Indholdet i langt højere Grad Sociallovgivningen end Justitsministeriets øvrige og egentlige Lovomraade, dels faldt det mig naturligt at betragte baade Børne- og Svangerskabslovgivningen ud fra de etiske og socialpolitiske Synspunkter, som iøvrigt havde dikteret min Optræden som Socialpolitiker. Jeg kunde derfor kun betragte Lovgivervirksomheden netop paa dette Omraade som en Art Fortsættelse af min Virksomhed som Socialminister, hvortil kom, at saavel Børne- som Svangerskabslovgivningen »laa og ventede paa mig« ved min Tiltræden som Justitsminister. Af disse forskellige Grunde bør man tilgive det Brud paa den historiske Rækkefølge af Begivenhederne, der begaas ved Omtalen af den nævnte Lovgivning paa dette Sted.

Retsforholdet mellem Forældre og Børn.

Den her omhandlede *Børnelovgivning* omfatter et helt Lovkompleks, bestaaende af ikke mindre end 7 Love, alle af 7. *Maj 1937*, nemlig Lov om Børn udenfor Ægteskab, om Ægtebørn, Ændringer i Arveloven, i Loven om Ægtefællers Arveret og uskiftet Bo, samt i Loven om Ægteskabets Retsvirkninger; endvidere Lov om Faderskabssager og Lov om Inddrivelse og Sikring af Underholdsbidrag, alle sorterende under Justitsministeriet, men stærkt »socialt« prægede. Bortset fra Nr. 4 og 5 var det øvrige Lovkompleks allerede forelagt Rigsdagen af Justits-

minister *Zahle* i November 1934 og paany af mig i December 1935, kort efter min Tiltræden som Justitsminister.

Ved Hovedloven om *Børn udenfor Ægteskab* og de 3 dermed sammenhørende Forslag om Ændring af Arveloven, om Faderskabssager og om Inddrivelse og Sikring af Underholdsbidrag tilsigtedes en afgørende Ændring af de udenfor Ægteskab fødte Børns Retsstilling, nemlig saa vidt muligt samme Retsstilling i Forhold til begge Forældre, som tilkommer Ægtebørn.

Som Følge af dette principielle Synspunkt gik Forslaget ud paa Barnets Ret til at bære Faderens Navn og samme Arveret som et Ægtebarn, naar Faderskabet er fastslaaet. Endvidere gives der Regler om obligatorisk Fastslaaen af Faderskabet, og der paalægges ydermere Faderen udenfor Ægteskab fuld Forsørgelsespligt overfor Barnet, der indtil dets 18. Aar skal forsørges under Hensyn til begge Forældrenes Livsvilkaar, samt en udvidet Pligt til at bidrage til Moderens Underhold før og efter Fødslen, derunder ogsaa ved en Abort. Endvidere ophævedes de særlige Regler om Hemmeligholdelse af Navnet paa en Moder, der føder paa Rigshospitalet, og der gaves forskellige nye Regler for de Sager, hvor der er flere bidragspligtige.

I dette Kompleks var der ved min Fremsættelse af Forslagene sket følgende Ændringer af Betydning: 1) Det indskærpedes, at Moderen bør rejse Sag, saa snart den 6. Svangerskabsmaaned er forløbet. 2) Hvis Moderen trods Bøde ikke vil opgive Faderens Navn, beskikkes der Barnet en Værge, som saavidt muligt skal sørge for, at der rejses Faderskabssag, og hvis hun ikke sørger forsvarligt for Barnet, kan han begære hende afhørt inden Retten som Vidne om, hvem der er eller kan være Fader til Barnet. 3) Efter den tidligere Lovgivning, som *Zahle* paa dette Punkt ønskede opretholdt, var i Tilfælde, hvor der er flere solidarisk forpligtede Barnefædre, enhver bidragspligtig ansvarlig for hele Bidraget, men havde, naar han havde betalt, Regres til de andre for deres forholdsmæssige Andel samt Adgang til at benytte de samme Tvangsmidler som Moderen.

Da jeg fandt denne Ordning baade umoralsk, uheldig og vanskelig at gennemføre, naar Barnet nu skulde opdrages under Hensyn til begge Forældres Livsvilkaar, foreslog jeg, at Bidraget for enhver af de bidragspligtige skulde udgøre det i Lov om offentlig Forsorg omhandlede Normalbidrag, idet jeg ikke kunde se nogen fornuftig Grund til, at den enkelte skulde »tjene« paa »Aktieselskabet«. Bidragene skulde i slige Tilfælde inddrives hos samtlige bidragspligtige af Overøvrigheden, Mødrene som Regel have udbetalt Normalbidraget, og et even-

tuelt »Overskud« anvendes til Formaal vedrørende Børneforsorgen i Almindelighed.

4) Det kan paalægges en Barnefader udenfor Ægteskab eller i Tilfælde, hvor der kun er een bidragspligtig, at yde Bidrag til Barnets fortsatte Skoleundervisning eller faglige Uddannelse indtil dets 21. Aar, hvis dette efter Barnets Forhold er paakrævet, og det efter Faderens økonomiske Stilling findes rimeligt. Denne retlige Ulighed, i dette Tilfælde til Fordel for Barnet udenfor Ægteskab, kan synes mærkelig, men Begrundelsen er den, at den retlige Ulighed i Virkeligheden skaber en større faktisk Lighed, idet Faderen til et Ægtebarn, skønt hans legale Forsørgelsespligt ophører med Barnets 18. Aar, praktisk taget aldrig vil vægre sig ved at bidrage til dets fortsatte Uddannelse.

5) For at sikre, at de større Bidrag fra en Fader, hvis Kaar er væsentlig bedre end Moderens, virkelig kommer Barnet til Gode og ikke »soldes op« af Moderen, foreslog jeg, at der, naar Faderen forlangte det, eller Børneværnet skønnede det rimeligt, skulde beskikkes Barnet en Værge, som sørgede for, at Bidraget anvendtes til Barnets Bedste. Endelig foreslog jeg,

6) at Fristen for Fremsættelse af Begæring om særlige Bidrag forkortedes fra 1 Aar til 3 Maaneder.

Desuden fremsatte jeg de 2 ovenfor nævnte yderligere Forslag om Ændringer i Lov om Ægteskabets Retsvirkninger og om Ægtefællers Arveret og uskiftet Bo.

Efter en forholdsvis kort og velvillig Behandling i Folketinget gik Forslagene i Udvalg, der dog ikke naaede at færdigbehandle dem i Rigsdagssamlingen 1935—36, hvorfor samtlige Forslag blev genfremsat paany i Oktober 1936. Resultatet blev, at Regeringspartierne — Socialdemokratiet og de radikale — samt det frie Folkeparti og Retsforbundet, med enkelte mindre væsentlige Ændringer tiltraadte baade det principielle Grundlag og de enkelte Forslag — for Retsforbundets Vedkommende Forslaget om Inddrivelse af Underholdsbidrag dog undtaget. Venstre kunde vel støtte Forslagene, hvor det gjaldt en økonomisk Forbedring af Børnenes Kaar, men var principielt imod Ligestillingen med Ægtebørn med Hensyn til Arv og Navn, der formentes at ville medføre alvorlige Ulemper for Hustru og Børn i Ægteskabet. Venstre var ligeledes imod Pligten til at opgive Barnefaderens Navn m. v. De konservative delte Venstres principielle Betænkeligheder overfor de nye Synspunkter i denne Lovgivning, og begge disse Mindretal stillede derfor forskellige Ændringsforslag, bl. a. var det konservative Mindretal ogsaa imod Udvidelse af Faderens Bidragspligt til det 21. Aar.

Af den iøvrigt saglige og forhandlingsvenlige Debat i Folketinget er der Grund til at nævne, at den konservative Ordfører *C. I. F. Sven* var betænkelig ved mit Forslag om, at hver af de solidarisk forpligtede Barnefædre skulde betale fuldt ud. Han talte i den Anledning om »en Slags Prostitutionsskat« og sammenlignede mig med Kejser Vespasian, der heller ikke var bange for tvivlsomme Pengeindtægter, thi Penge lugter ikke — non olet. Iøvrigt foretrak han at afskaffe al Tvangsarv fremfor at gøre ogsaa de udenfor Ægteskab fødte Børn til Tvangsarvinger.

Med Hensyn til det sidste Problem svarede jeg, at jeg gerne vilde være med til at afskaffe al Tvangsarv, og at det tiltalte mig, »at et saa revolutionært Forslag netop fremsættes fra det ærede konservative Folkepartis Side ... men ud fra mit Kendskab til den Hastighed — for at bruge et voldsomt Udtryk — hvormed Rigsdagen arbejder, har jeg dog mine Betænkeligheder ved at lade dette Lovforslag falde af Hensyn til den højst usikre Ophævelse af Tvangsarven.«

Med Hensyn til Børnefonden vilde jeg opretholde Forslaget uanset al Tale om en »Prostitutionsskat« eller en »Aktieselskabsskat« og uanset Sammenligningen med Vespasian, ja, jeg var endog villig til at udvide Forslaget til Fordel for disse de aller daarligst stillede Børn, de, der ingen Fader har, saaledes som den socialdemokratiske Ordfører *Fr. Dalgaard* havde foreslaaet.

Ved tredie Behandling af Forslagene udspandt der sig en lang Diskussion særlig mellem Fru *Inger Gautier Schmit* og Hr. *Pürschel* paa den ene Side og *Hassing-Jørgensen* samt Justitsministeren paa den anden, særlig fordi førstnævnte søgte at fremstille denne Lovgivning, som om det i Virkeligheden drejede sig om en Konflikt mellem Partier, der vilde beskytte Ægteskabet, og Partier, der var forholdsvis ligeglade med denne Samfundsinstitution. Jeg svarede hertil bl. a.:

»Jeg finder det ganske meningsløst, at man staar her og diskuterer paa det Grundlag, naar henses til det, der er Formaalet med denne Lovgivning. Paa en Forespørgsel forleden fra det ærede Medlem Hr. Pürschel: hvad vi, der mente at være Tilhængere af Ægteskabet, egentlig saa som Ægteskabets særlige Betydning, naar vi fremsatte et Lovforslag om juridisk Ligestilling i videst muligt Omfang af Børn født uden for og i Ægteskabet, svarede jeg, at jeg ser Ægteskabets Betydning først og fremmest i Samlivet mellem de to Mennesker, der har det Formaal for hele Livet at dele godt og ondt sammen og at opdrage deres eventuelle Børn i Fællesskab. Jeg ser Ægteskabets Betydning i det fælles Hjem, i Børnenes Opdragelse i det fælles Hjem, under de to Menneskers Vejledning, som holder af dem, og jeg ser endelig Ægteskabets Betydning i Forholdet mellem Børnene indbyrdes. Men jeg ser

ingen Grund til, at jeg ved denne Sags Behandling skal staa og udvikle dette. Thi hvad er det, det drejer sig om her? Det drejer sig om, hvorvidt der ikke af Hensyn til de uden for Ægteskab fødte Børn er al mulig Grund til fra et Samfundssynspunkt at stille disse Børn, som dog er ganske uskyldige i deres ikke-ægteskabelige Oprindelse, saa godt, som det overhovedet er muligt, juridisk set.

Naar den ærede Ordfører for Venstre siger, at ogsaa jeg har udtrykt en Mistanke om, at man ikke i den virkelige Verden kan naa den juridiske Ligestilling, er dette ganske urigtigt. Man kan og man bør naa den juridiske Ligestilling. Hvad man ikke kan naa, er den faktiske, den reelle Ligestilling, og det *skyldes netop de store Fortrin, det i al Almindelighed har at være født i Ægteskab,* men af denne Grund at gøre de uden for Ægteskab fødte Børns Stilling juridisk ringere, det forstaar jeg slet ikke Meningen med. Jeg skal derfor ganske afvise det ærede Medlems Betragtning, som ganske sikkert heller ikke er mønted paa denne Sag, men paa den Presse, der skal misbruge den.«

I Landstinget foregik Debatten særlig mellem Fru *Lisbeth Hindsgaul*, Hr. *Rytter* og undertegnede, naturligvis særlig voldsomt mellem de to sidstnævnte. Overfor Fruen turde jeg hævde, at trods forskellige stærke Udtalelser »virkede det ærede Medlems Optræden i det hele paa mig som den blide Kornmodsglans i Forhold til de foregaaende to Timers stadig rullende Torden fra Venstres ærede Ordfører, altsaa Hr. Rytter.« Sidstnævnte, der som sædvanlig, naar han folder sig ud som Ordfører, ikke lader en Antydning af et Argument undslippe selv i det Mørke, han socialt og politisk talt tumler rundt i, paadrog sig naturligvis som Resultat af sine 2 Timers Bearbejdelse af mine Forslag og det danske Sprog min yderste Modvilje, der gav sig forskellige blændende Udtryk. At denne Modvilje var naturlig, vil man forstaa, naar man hører, at Hr. Rytter vilde have hele Lovkomplekset standset og puttet i en Kommission, oven i Købet en skandinavisk.

Hr. Rytter søgte dernæst ved en meget udførlig Udvikling at paavise, at disse Forslags Gennemførelse vilde bevirke et mægtigt Arbejde for og en mægtig Forøgelse af Administrationen, mindst til det tredobbelte, specielt for Byrettens 16. Afdeling. Jeg imødegik dette skarpt og formentlig med Rette; thi det var lige saa urimelig en Paastand som Fru *Lisbeth Hindsgauls* om, at disse Loves Virkning paa Ægteskabet vilde blive »katastrofal«, et af de ikke ukendte Forsøg paa gennem voldsomme Gloser at dække over Indholdets Svagheder. Iøvrigt brugte Hr. Rytter nogle forfærdelig kraftige Udtryk imod mig og paastod, at jeg Gang paa Gang havde slaaet ham ihjel, og naar jeg saa havde slaaet ham ihjel, gjorde jeg hans Argumentation forskellige Indrømmelser, — hvad han unægtelig ikke syntes at kunne have megen

Fornøjelse af qua afdød. Men jeg maa standse her! Dog vilde det være hensynsløst overfor Hr. Rytter ikke at henvise interesserede til selv at gennemlæse disse timelange Diskussioner i Rigsdagstidende.

Resultatet blev imidlertid, at denne samlede Børnelovgivning i Hovedsagen blev vedtaget, som den var forelagt; for Hovedlovens Vedkommende, altsaa Forslaget om Børn udenfor Ægteskab, i Folketinget med 73 Stemmer mod 40 og i Landstinget med 38 Stemmer mod 35, og dermed var den moderne Kodifikation angaaende Retsforholdet mellem Forældre og Børn, som jeg 12 Aar tidligere var begyndt at arbejde paa, endelig blevet gennemført, iøvrigt under en forholdsvis ringe Interesse i Offentligheden og Pressen. Dog var »Berlingske Tidende« meget syrlig, skønt Problemet Børn udenfor Ægteskab efter Tante Berlingskes Alder ikke skulde synes særlig generende. »Hvor belejligt, at *Folkeviljen* i denne Sag havde Justitsminister Steincke ved Haanden«, skrev Bladet ironisk.

Svangerskabslovgivningen.

Gik Gennemførelsen af en moderne Børnelovgivning stille af, tør det nok siges, at det modsatte var Tilfældet med den Svangerskabslov, jeg ulykkelige fik gennemført og maatte tage Ansvaret for; men Problemet er ogsaa i sig selv uløseligt og samtidig altid aktuelt; der er vel overhovedet ikke mange Mennesker, som ikke i deres Liv en eller flere Gange har staaet overfor Fristelsen til Svangerskabsafbrydelse. Der er derfor ikke noget underligt i, at man i den offentlige Diskussion og politisk stadig har haft disse Spørgsmaal paa Dagsordenen. Men af Pladshensyn maa vi renoncere paa at gengive Udviklingen gennem Tiderne og indskrænke os til de Forhold, der danner Forudsætningen for eller har nøjere Forbindelse med *Svangerskabsloven af 18. Maj 1937,* Emnet for denne Fremstilling.

Som bekendt traadte den nugældende borgerlige Straffelov i Kraft den 1. Januar 1933. Ved dennes § 242 opretholdtes Synspunktet fra Straffeloven af 1866, hvorefter Svangerskabsafbrydelse normalt er strafbar, hvor det ikke drejer sig om at afværge en alvorlig Fare for Kvindens Liv eller Helbred (den i Nødretsreglen begrundede medicinske Indikation), men Strafferammen, der tidligere for Kvindens Vedkommende gik fra 8 Maaneders Forbedringshus til 8 Aars Tugthus, blev nu nedsat til fra Hæfte i 7 Dage til Fængsel i 2 Aar, altsaa en overordentlig betydelig Strafnedsættelse.

Ikke desto mindre tilfredsstillede denne Formildelse ingenlunde den i Tidsaanden begrundede Opposition. Under Slagordet »Kvindens Raadighed over sit eget Legeme« krævede man principielt Straffrihed, under alle Omstændigheder indtil hun »følte Liv«. Samtidig frifandt Nævningedomstolene rask væk, selv i oplagte Tilfælde! I Femaaret 1928—32 ansloges Tallet paa de kriminelle Aborter til mindst 5—10.000, medens der kun blev indledet Politiundersøgelse mod 82 Kvinder og endda kun rejst Tiltale mod 19, hvoraf de 4, der efter eget Ønske kom for ordinær Ret, alle blev dømt, medens de andre 15, der kom for Nævningedomstol, alle blev frifundet, bortset fra en enkelt, der tillige havde gjort sig skyldig i Barnemord. Og denne Nævningenes Holdning, særlig i København, syntes upaavirkelig baade af Straffelov og af Strafformildelse.

Denne »Retstilstand« kunde selvfølgelig ikke bestaa i Længden, og i Maj 1932 henstillede Retslægeraadet til Justitsministeriet at nedsætte en Kommission og begrundede sit Ønske om en saadan med den for den almindelige Retsbevidsthed skadelige Usikkerhed baade hos Lægerne og hos Befolkningen iøvrigt, hvortil kom, at Paatalemyndighederne under Hensyn til Nævningedomstolenes Optræden efterhaanden undlod at rette sig efter Loven. I November 1932 nedsatte Justitsminister *Zahle* da den ønskede »Kommission angaaende Lovligheden af Svangerskabsafbrydelse m. m.« Formand blev Rigsadvokat *Goll*, og af Kommissionens øvrige 18 Medlemmer, der talte en Række kendte og ansete Navne, var de 8 Kvinder.

Forinden havde dog det utaalmodige Firma *Aksel Larsen & Munch-Petersen* i Marts 1934 indbragt et Forslag om Vejledning i seksuel Hygiejne, Svangerskabsforebyggelse, -afbrydelse m. v., et Forslag, der indførte obligatorisk Seksualundervisning, foreslog Oprettelse af Institutioner for Raadgiven i seksuelle Spørgsmaal, gav Adgang for Kvinder til Svangerskabsafbrydelse i Svangerskabets 3 første Maaneder, forudsatte Oprettelse af Seksualkliniker i større Byer o. s. v. Ved Forslagets 1. Behandling i Folketinget skete der det mærkelige, at ingen bad om Ordet, hvorfor det gik direkte til 2. Behandling. Det kom igen i November s. A. og fristede da den Skæbne overhovedet ikke at komme videre end til 1. Behandling, ved hvilken Justitsminister *Zahle* under Henvisning til den siddende Svangerskabskommission fandt Tidspunktet uegnet til Behandling i Tinget.

Svangerskabskommissionen afgav i Juni 1936 en omfattende og interessant samt meget omdisputeret Betænkning, der i høj Grad bar Præg af Kompromiset.

Paa dette Tidspunkt var Steincke Justitsminister, og allerede i November s. A. fremsatte han da i Folketinget 3 Lovforslag: 1) Ophævelse af Straffelovens § 242, 2) Ændring af Straffelovens § 235 om Handel med præventive Midler (der blev givet fri, saa længe der ikke var Tale om forargelig Reklamering el. lign.) og 3) Lov om Foranstaltninger i Anledning af Svangerskab m. v., hvilket sidste Forslags Grundprincipper vi her alene beskæftiger os med.

Stigende Tvivl om Faderskabet.
(Scene fra Barselstuen, Vald. Møller i »Politiken«).

Ved Overvejelsen af, hvorledes man skulde stille sig til Spørgsmaalet om Fosterdrabets Strafbarhed, er det næppe overflødigt til Indledning at gøre opmærksom paa, at det drejede sig om *Lovgivning,* det vil igen sige, hvad der er *politisk gennemførligt,* og ikke om at opstille et eller andet Ideal, som man fra et specielt katolsk, folkekirkeligt, reaktionært, kommunistisk, lægeligt eller Kvindesags-Synspunkt maatte føle sig tiltalt af, men som ingen Mulighed havde for at blive accepteret af den ansvarlige Regering eller af et Flertal paa Rigsdagen, saaledes som Forholdene i det hele laa og efter ens Kendskab til den danske Befolknings Mentalitet, ikke alene i Hovedstaden eller i særlige Kredse, men i det store og hele.

Udfra den Grundopfattelse, at man paa moralske Omraader saa vidt muligt maa gaa frem i Frihed gennem Oplysning og Opdragelse og ikke kan vente at højne Befolkningens Moral gennem Straf eller ved Trusel om Straf, overvejede jeg da først at aabne den voksne Kvinde Adgang til straffri Svangerskabsafbrydelse paa hendes eget Ansvar, naar hendes private Læge og vedkommende offentlige Sygehuslæge var enige med hende, og hun endvidere i Forvejen havde faaet fuld Oplysning dels om Faren ved de mulige Følger af Indgrebet, dels om den

Bistand og Hjælp, baade af økonomisk og lægelig Art, der stod til Raadighed for hende og det Barn, hun ventede.

For denne Straffrihed kunde man ganske vist ikke paaberaabe sig det saa yndede Slagord om Kvindens Raadighed over sit eget Legeme. Allerede Kommissionen gør kort Proces med denne Begrundelse. Det er rigtigt, at Fostret modtager Ernæring og Beskyttelse gennem Moderen, men det er fuldkomment Vrøvl, at det er en Del af hendes Legeme. Det er tværtimod en ganske selvstændig Organisme, der har sine egne Organer, sit eget Stofskifte, ja endog sit eget Blodomløb og Nervesystem. I Aartusinder har man vidst, at et nyt Liv bliver til ved Befrugtningen, hvorfor den korrekte Betegnelse for ethvert Indgreb er Fosterdrab og ikke et eller andet Udtryk, der skal skjule, at det i Virkeligheden drejer sig om Tilintetgørelse af Liv.

Men selv om man nødes til at opgive det omtalte Slagord, er der alligevel vægtige Argumenter, der taler for Friheden. Er Straffrihed ikke i Virkeligheden det rigtige ud fra Kommissionens egen Argumentation, naar den kalder det for absurd at ville fremtvinge Fødsler gennem Straf, og vil Straf ikke blot fremme Farisæisme og Hykleri og i Virkeligheden kaste Samfundets Skyld over paa den enkelte ulykkelige Kvinde, som tilmed ofte vil staa ene og forladt? Er det overhovedet rigtigt at benytte Straftruslen i moralske Forhold? Og viser ikke netop den historiske Udvikling, at Statsmagten i stadig ringere og ringere Omfang igennem Aarhundreder har anvendt Straf til Forbedring af Befolkningens Moral?

For længe siden har man opgivet at straffe Samleje udenfor Ægteskab, hvad der vist er meget heldigt, og i det Straffelovsforslag, jeg selv fremsatte i 1924, var f. Eks. Straffen for Hor, altsaa Ægteskabsbrud, helt bortfaldet ligesom Straffen for saakaldt forargeligt Samliv og normalt ogsaa for homoseksuelle Forhold mellem Voksne. Og er de moralske Tilstande i Befolkningen blevet værre som Følge af alle disse Straffes Bortfald? Var det da ikke en Videreførelse af Linien gennem Aarhundreder nu ogsaa at gøre Fosterdrabet straffrit under de før angivne Betingelser, men bekæmpe det gennem Oplysning, Mødrehjælp og andre sociale Foranstaltninger.

Et Lovudkast i saa Henseende fandt dog ikke Tilslutning fra nogen ansvarlig Side. Det, der i første Række gjorde ogsaa mig selv betænkelig ved at fastholde det, var hele den negative, materialistiske, familiefjendtlige Agitation, der gennem Literatur, Presse og Agitatorer, ja endog gennem Skattelovgivningen havde været drevet i en Menneske-

alder med Ny-Malthusianisme, Børnebegrænsning o. s. v. til Formaal, hele den Mentalitet, der endog havde besat store Kredse af dem, der kaldte sig Socialister, ikke mindst de selverhvervende Kvinder, iøvrigt lige stik imod alle socialistiske Forfattere af Betydning.

Hvad der imidlertid bestemte baade Regeringen og Rigsdagsflertallet til at gaa afgjort imod den almindelige Straffrihed eller fri Bestemmelsesret for Kvinden var følgende Betragtninger: *Hele* Kommissionen, ogsaa dens yderliggaaende Medlemmer, er imod Straffrihed, fordi Samfundet bør søge at begrænse »kriminelle« Aborter saa meget som muligt, navnlig paa Grund af Fosterdrabets Naturstridighed og de Farer, det indebærer ikke blot for Kvindens Liv, men for allehaande Komplikationer: Kroniske Underlivsbetændelser, Ufrugtbarhed, psykiske Forstyrrelser m. m., og — siger Kommissionens Flertal endvidere — selvom man nu næsten aldrig straffer, saa har selve Straftruslen socialt set en mægtig Betydning til at forebygge Fosterdrab.

Gav man fri, vilde den Opfattelse brede sig i vide Kredse, at et Svangerskab ikke skal tages alvorligt, men at dets Ubehageligheder og Følger er Bagateller, som Samfundet forlængst har anvist Midler imod. Ægtemænd og Barnefædre, som nu af Frygt for Straffeloven holder sig tilbage, vilde faa Vind i Sejlene for deres paa økonomisk-egoistiske Hensyn baserede Argumenter, og endelig henviser Kommissionen til, at Straffrihed i Rusland alene i Aarene 1924—30 medførte en næsten syvdobbelt Forøgelse af Aborternes Antal, medens samtidig, hvor mærkeligt det end paa Forhaand kan lyde, Kvaksalveriet florerede.

Sovjet har haft Straffrihed fra 1920 til 1936, men med et yderst uheldigt Resultat, saaledes at Centralexekutivkomiteen og Folkekommissærernes Raad under 27. Juni 1936 udstedte en Forordning, der indfører endnu strengere Regler end den danske Lov, og samtidig trues Barnefædrene og deres Uansvarlighedspsykologi med den aller haardeste Modstand. Ifølge en officiel Udtalelse føres der meget skarp Kontrol, ogsaa med Lægerne, og efter en anden officiel Udtalelse fra den russiske Folkekommissær for Sundhedsvæsenet var Antallet af Fosterdrab allerede i 1937, altsaa Aaret efter Lovændringen, gaaet ned ikke med, men til $^1/_{15}$, og det er man endda ikke tilfreds med, men angriber stærkt Lægerne for deres Blødsødenhed.

Overfor hele denne Betragtning kan man ganske vist, som fremhævet af *Gunnar Inghe* i »Abortproblemet i Sverige« (»Menneske og Miljø«, December 1946) gøre gældende, at Straftruslen overhovedet ingen Betydning har for den gravide Kvinde, der ønsker at blive befriet for sit Foster. Det er muligt, men ikke afgørende overfor de foranførte

Betragtninger, og jeg anser det i hvert Fald for umuligt at faa den danske Rigsdags Flertal til at gaa ind paa at gøre Fosterdrabet principielt straffrit.

Det, der for den daværende Regering i 1936 var afgørende, var, foruden de nysnævnte fra Kommissionsbetænkningen hentede Argumenter, følgende Betragtning: Staten har hidtil lagt overvejende Vægt paa Straftruslen og til Gengæld forsømt baade ved Oplysning og tilstrækkelig Hjælp at støtte de vordende Mødre. Et sundt Samfund kan imidlertid aldrig tillade den sunde og normale Kvinde at afbryde sit Svangerskab, naar Begrundelsen herfor ikke er Hensynet til hendes eget Liv eller Helbred eller til Barnets Underlødighed, Aandssvaghed m. v., men Hensyn nærmest af økonomisk Art. I sidste Fald er det ikke Kirurgens Kniv, men sociale Foranstaltninger der tiltrænges, og et civiliseret Samfund som vort, der ikke anerkender denne Grundbetragtning, vil degenerere og gaa til Grunde. Selv Rusland var altsaa nødt til at slaa bak. — Der var derfor Enighed om at tiltræde Fosterdrabets Lovlighed paa medicinsk, etisk og eugenisk Indikation, men ikke paa den saakaldte sociale Indikation!

Om Afgrænsningen og Forstaaelsen af Forholdet mellem medicinsk og social Indikation stod der imidlertid en meget voldsom Kamp baade i Pressen, paa Møder og i Rigsdagen, og vi skal nu se lidt nærmere paa disse Spørgsmaal. Kommissionsflertallets sociale Indikation gik som bekendt ud paa, at et Svangerskab kunde afbrydes, naar dette eller Barnets Fødsel »*medfører Fare for en varig og betydelig Forringelse af Kvindens personlige, familie- eller samfundsmæssige Stilling, og denne Fare ikke findes at kunne afværges paa anden Maade*«.

Denne Formulering lyder meget fornuftig, men en nærmere Fordybelse i Emnet ud fra Kommissionens egne Motiver vil vise, at denne sociale Indikation i Virkeligheden i Praksis vilde være altædende og føre til de mærkeligste Resultater, naar man altsaa principielt som Kommissionen selv er imod Straffrihed. Det skal jeg nu nærmere paavise.

Hvad først Svangerskabsafbrydelse paa Grund af Kvindens *personlige* Stilling angaar, har man som de Former for »Forringelse«, der bør kunne tillægges Betydning, ifølge Kommissionsbetænkningens Motiver S. 90, navnlig for Øje de økonomiske Forhold, der f. Eks. beror paa truende Arbejdsløshed, eksisterende Forsørgelsesbyrder ikke blot overfor andre Børn, men ogsaa f. Eks. overfor gamle Forældre (!), en hjælpeløs Moder o. l., endvidere Barnefaderens og Nærpaarørendes

svigtende Vilje (!) og Evne til at træde hjælpende til (!), begrundet Frygt for at miste Stilling som Hushjælp (!), Kontorist, Ekspeditrice o. l., uden at der er rimelig Udsigt til at opnaa anden tilsvarende, eller Frygt for, at Hjemmets økonomiske Bæreevne, anspændt som den allerede er til det yderste, skal svigte ved Tilkomsten af et nyt Medlem, saaledes som Tilfældet er for saakaldte »opslidte« Mødre, der ved haardt Arbejde og mange Barnefødsler eller Aborter er bragt til en saadan Yderlighed af manglende Præstationsevne i alle Retninger, at deres »natale Værnepligt« maa anses for ophørt o. a. l.

En nøjere Gennemlæsning vil vise, at allerede denne »personlige Indikation« tillader Svangerskabsafbrydelse i Tusinder af Tilfælde i alle Dagliglivets Forhold, og normalt under Betingelser, som ikke i mindste Maade vedrører Lægernes hidtil almindelige Gerning: at holde Liv i Folk eller kurere Sygdomme, eller hvorover de har nogen særlig Betingelse eller Mulighed for at skønne.

Men skulde det ske, at man ikke kunde finde en eller anden »personlig Indikation«, saa skrider man videre til Kommissionens næste Begrundelse for Fosterdrabets Tilladelighed: Forringelse af Kvindens *familiemæssige Stilling*. Herved er f. Eks. (!) tænkt paa de Tilfælde, hvor hun staar overfor Sandsynligheden af at blive forment Adgangen til sit Barndomshjem paa Grund af Forældrenes moralske Indignation eller simpelthen af Mangel paa Plads (jfr. de vanskelige Boligforhold i vore Dage).

Her kniber det jo lidt med den familiemæssige Fantasi, men Lægerne vilde jo nok kunne hitte nye Tilfælde, hvor Familievrøvl af forskellig Art efter Loven kunde berettige til at fjerne Fostre i Hundredvis paa iøvrigt fuldkommen sunde, raske, yngre eller ældre Kvinder, hvis Barndomshjems Forstaaelse melder Pas.

Og hvad endelig Kommissionens 3. Gruppe af tilladte Fosterdrab angaar, d. v. s. Forringelse af Kvindens *samfundsmæssige* Stilling, »tænkes særlig paa de Tilfælde, hvor Kvinden i sin Egenskab af offentligt ansat Sygeplejerske (!), Lærerinde (!), Telegrafistinde (!), Kontorist paa offentligt Kontor (!) o. lign. ikke alene ved Svangerskabet og senere ved Fødslen er sikker paa at miste sin Plads, men ogsaa paa at blive ledsaget til Døren af almindelig Ringeagt, der kendes i og deles af de vide Kredse, hvori saadanne Kvinder færdes og er kendt, og som i Reglen gør det ganske haabløst for hende nogensinde paany at komme ind i en tilsvarende Stilling«. (Hvorfor skal, i en Parentes bemærket, dog ikke de arme Telefonistinder sidestilles med Telegrafistinder? Og hvorfor skal det være en særlig til offentlige Kontorer knyttet Forret at faa

fjernet Fostre? Det offentlige kan jo blot optræde som en anstændig Arbejdsgiver).

Men bortset fra, hvad man ellers kunde anføre mod denne uholdbare Begrundelse, saa indeholder den i hvert Fald en kraftig omend indirekte Anerkendelse af alle Former for Bornethed og Farisæisme indenfor Familier saavel som indenfor det Offentliges eget Omraade samt en ligesaa kraftig omend indirekte Opfordring til Barnefædre, Forældre m. fl. om bare af Hensyn til den honnette Ambition og Portemonnæen at søge at fremtvinge det størst mulige Antal Fosterdrab, i det hele en nydelig Omgang Mandfolkemoral! Mon der ikke udenfor Kommissionsflertallet vil være mange, som vil indrømme, at de citerede Eksempler er mere end tilstrækkelige til at vise, hvor vi i Praksis var gledet hen i Løbet af nogle Aar med denne Form for social Indikation.

De anførte Eksempler viser, hvor umulig en fornuftig Afgrænsning mellem Strafbarhed og Straffrihed her vilde være i Praksis, og hvor haabløst det vilde være at overlade dette Skøn til Læger helt udenfor disses sædvanlige Felt. Det var ganske umuligt paa Rigsdagen at faa Tilslutning til dette teoretiske Miskmask, ja endog til den Rest af social Indikation, som jeg havde foreslaaet at bevare, nemlig hvor det drejede sig om de allerdaarligst stillede og efter vedkommende sociale Udvalgs Indstilling (jfr. nedenfor); denne Undtagelse blev fejet til Side endog af Socialdemokratiet og af det radikale Parti, altsaa før Forslagets Fremsættelse paa Rigsdagen, og det Bombardement, »Arbejderbladet« og navnlig »Ekstrabladet« indledede og fortsatte imod mig personlig, var derfor uden nogen som helst praktisk Betydning ved Sagens Behandling i Regering og Rigsdag, hvor markskrigerske end Overskrifterne var, og hvor perfide eller løgnagtige Beskyldningerne end var.

Jeg bruger — trods min grundfæstede Uvilje mod stærke Ord — som Udtryk for Sandheden med Vilje Ordet »løgnagtig«, fordi »Ekstrabladet« fortsatte sin allerede før Forslagets Fremsættelse indledede Agitation imod mig, skønt det baade vidste, at Rigsdagens store Flertal stod Kommissionens Opfattelse endnu fjernere end jeg, og skønt det oven i Købet i Oktober 1936 selv havde henvendt sig til Indenrigsminister *Dahlgaard* (ogsaa Løgn, da det var *ham,* der forlangte vedkommende Udtalelser i Bladet), og han oplyste, at heller ikke han var enig med Kommissionsflertallet, og at det efter hans Mening ikke var afgørende, at der indenfor Kommissionen var et stort Flertal for den sociale Indikation. Det var et haardt Stød for Bladet, som jo gerne

vilde bilde Offentligheden ind, at jeg var en fæl reaktionær, som paatvang alle de herlige frisindede radikale min antikverede Opfattelse.

Iøvrigt kan enhver, der vil tænke sig lidt om, sige sig selv, at en Gennemførelse af Kommissionsflertallets sociale Indikation kun vilde have været en Station paa Vejen henimod den fuldstændige Frihed til Fosterdrab, som Kommissionen altsaa selv var imod, men som de to nævnte Blade kæmpede for af idealistiske eller forretningsmæssige Grunde, sikkert ikke mindst det sidste!

Hokus-Pokus:
De sociale Indikationer forsvinder.

Iøvrigt lod disse Blade, som om Lægerne var stemt for Svangerskabsafbrydelse frit eller i hvert Fald paa social Indikation, under alle Omstændigheder indenfor de 3 første Maaneder af Svangerskabet, men ogsaa dette var Usandhed. Det store Flertal af Læger var ligeledes mere »reaktionære« end jeg, se Kommissionsbetænkningen Bilag 4. B., Spørgeskemaet. Der fremgaar heraf følgende: Da Lægerne bliver spurgt, om de mener, Læger bør have lovfæstet Ret til at foretage Svangerskabsafbrydelse paa social Indikation under Hensyntagen til slette Familieforhold, er der 76 Læger, som siger ja, men 539, som siger nej. Hvor der spørges, om social Indikation skal være gyldig Aarsag, hvor der er Fattigdom med stor Børneflok, er der 103, som siger ja, men 522 som siger nej. Hvor der er Tale om Bolignød, siger 26 ja, men 604 siger nej. Altsaa ogsaa her viser det sig, at fra de store Kredse inden for Lægerne mener man, at disse Vanskeligheder skal kunne overvindes paa anden Maade, jfr. Folketingstid. 18/11 1936, Sp. 1295 og 1305.

Men aller værst gik det for mine Angribere fra radikalt, kommunistisk og lægeligt Hold, da jeg ved et stort Møde om Svangerskabsloven i Studenterforeningen i November 1936 kunde udtale følgende:

»Offentligheden skal nu for en Gangs Skyld have at vide, at det radikale Parti hele Tiden har staaet til højre for eller paa Linje med mig i denne Sag, og at en af dets maaske Landet over mest ansete Mænd, Formanden for de samvirkende danske Husmandsforeninger, den mangeaarige Folketingsmand *Jens Holdgaard* kort før sin Død for nylig fra sin Sygeseng sendte mig følgende Brev:

»Jeg haaber ikke, at De hverken lader Dem forskrække eller paavirke af »Ekstrabladet«s ubeføjede og uforskammede Angreb paa Dem i Anledning af Deres Stilling til Svangerskabskommissionens Betænkning, lige saa lidt som af de Læger, der har fundet sig beføjet til at tale paa Folkets Vegne; dertil har de mig bekendt intet Mandat.«

Og lad mig fra den modsatte Lejr nævne Fru *Thit Jensen*, som i et Brev til mig i Tirsdags skrev:

»Jeg har ikke blandet mig op i en eneste Diskussion hverken mundtlig eller i Pressen trods Anmodninger. Men jeg synes, nu ligger Sagen, hvor den skal ligge, med Dem som Fører, saa finder den uden al Tvivl den Form, der er sundest for alle.«

Disse Oplysninger til Orientering for »Ekstrabladet« og alle de ophidsede Kvinder, der dog ellers ser op til Thit Jensen som deres Ideal paa dette Omraade.

Opfør jer dog i det mindste anstændigt selv paa offentlige Møder eller i Pressen!«

I Studenterforeningen optraadte iøvrigt ogsaa Kommissionens Formand, Rigsadvokat *Goll,* hvis Indlæg naturligvis var af større Vægt. Overhovedet var den Diskussion, der særlig førtes i »Berlingske Tidende« og i »Politiken« mellem Kommissionsmedlemmerne *Goll, Axel Bang* m. fl. og undertegnede — ligesom en tilsvarende Kontrovers med »Ugeskrift for Læger« — betydelig mere interessant, omend meget skarp, saa skarp, at den bibragte Offentligheden og Pressen det Indtryk, at der bestod et Uvenskab mellem Rigsadvokat Goll og mig, ja, oven i Købet insinueredes, at jeg var paa Nakken af Rigsadvokaten. Da jeg tværtimod satte Goll meget højt og han mig, kan jeg, ogsaa som Bevis paa, at to »offentlige« Personer, der er i Besiddelse af Almendannelse, Intelligens og Hæderlighed, meget vel kan være bunduenige om et og andet Forhold og hver for sig udfolde deres Argumentation efter bedste Evne, uden at dette i mindste Maade berører deres Respekt eller Venskab for hinanden, her aftrykke et Brev, jeg fik fra Goll netop i den Periode, vi her omhandler, og faa Maaneder før han desværre afgik ved Døden.

Brevet er af 10. September 1936 og lyder som følger:

»Kære Hr. Justitsminister Steincke.

Under alle de Sindsbevægelser, som den sidste Tids Begivenheder har skaffet mig, har jeg ikke kunnet samle mig til noget Brevskriveri, navnlig ogsaa fordi jeg har ferieret med Rejser og Ture, men nu skal det være Alvor. Den første, til hvem jeg derfor vender mig med et Hjærte, fyldt til Randen af Taknemmelighed, er Dem. Hvor skal jeg begynde, og hvor skal jeg ende? Tak fordi De glædede mig ved at deltage i Festen den 31. f. M. og Tak — inderlig Tak for Deres pragtfulde Tale for mig ved denne Lejlighed. Det var for mig en sand Oprejsning at høre min lidt oversete og bagatelliserede Forfattergerning her oprullet med fuldt Orkester, og jeg ved, hvilket dybt Indtryk Deres Tale — holdt med den Formfuldendthed og Kraft, som De i saa høj Grad raader over — har gjort paa alle Tilhørerne. Kan noget glæde et Forfatterhjærte dybere og varmere?

Tak endvidere for Deres Medvirken til den skønne Gave, som De glædede ikke alene mig, men ogsaa min Hustru med, og som vi daglig beundrer.

Men aller mest Tak og atter Tak ikke alene fordi De i sin Tid »opfandt« mig — skønt det danner Grundlaget for al den Hæder, som nu er falden i min Lod — men først og fremmest for alt det Venskab og for den Støtte, som De i Deres to Ministerperioder har vist mig i hele den Gerning, som dermed indlededes. Jeg har under Deres Regime i den Stilling altid følt mig tryg og sikker og derfor ogsaa glad og lykkelig, fast som jeg var i min Tillid til Deres klare Omdømme og usvigelige Retfærdighedssans — Egenskaber, som jeg i vore Konferencer altid fik nye Beviser paa. Hvad det vil sige at have en saadan Mand som sin øverste Chef paa en saa farlig og udsat Post som den, jeg beklædte, kan man vanskelig overvurdere, og det har gjort hver eneste Arbejdsdag under Deres Regime til en Lykke og en Fest for mig.

Tak endelig for den Andel, De sikkert har haft i den kongelige Naadesbevisning, som nu er bleven mig til Del. Jeg hører ikke til dem, der ser mere i den Slags ydre Tegn, end de i Almindelighed fortjener, men for mig er den som Slutsten og »Kvittering« paa min Embedsbane en ideel og social Værdi, som jeg er meget glad og stolt over at have opnaaet.

Idet jeg ogsaa fra min Hustru skal sende Dem en varm og hjærtelig Tak og Hilsen, og idet jeg haaber ogsaa i den kommende Tid at kunne have Glæden af Deres Selskab og Deres Aand, er jeg

Deres taknemmelige og hengivne

Aug. Goll.«

Men vi vender tilbage til Argumentationen mod Kommissionsforslaget.

Er man først inde paa Kommissionens Glidebane, hvorefter alle mulige Hensyn skal tillade Fosterdrab paa den iøvrigt sunde og normale Kvinde — ja, saa vil man lige saa godt straks kunne gaa over til fuldkommen Frihed paa dette Omraade. Det vil nemlig gaa nøjagtig, som

Overlæge *Axel Olsen,* den jydske Fødselsanstalt, skriver, at jo videre Grænsen drages, desto større vil Antallet af Grænsetilfælde og derfor ogsaa af afviste svangre blive, og det er sandsynligt, at en Begrænsning blot vil forøge Antallet af kriminelle Aborter, thi det, der er afgørende for den enkelte Kvinde, er jo ikke Lovens objektive, men hendes egen subjektive Bedømmelse af sine Vanskeligheder, og naturligvis vilde hun finde det bunduretfærdigt, at hun fik »nej« paa sit Andragende om Fosterfjernelse, naar »alle andre fik Lov dertil«. — Og derefter vilde hun vandre til Kvaksalveren.

Desuden vilde enhver Mellemvej, der gav Tusinder af Kvinder Ret til Fosterdrab, men sagde nej til andre Tusinder, kun yderligere sætte Fart i den saakaldte »frisindede Storstadsmentalitet«s ansvarsløse Agitation for, at alle de sidstnævnte ulykkelige, som »et reaktionært Samfund« tvang til at føde deres (paa et vist Tidspunkt) uønskede Børn, ligeledes skulde opnaa den Lykke at blive fri for at blive Mødre. Hele dette Synspunkt vilde i Praksis føre til den mest hensynsløse og ansvarsløse Mandfolkemoral, der atter vilde føre os langt længere ned i Skidtet, end vi allerede er, ganske som i Rusland. Man paastod fra »disse revolutionære Frisindets Riddere«, at undertegnede er Teoretiker, skønt der næppe er mange i dette Land, der — i Kraft af sit forskelligartede sociale Arbejde gennem over 30 Aar netop paa udsatte Poster — er nøjere kendt med social Elendighed og »seksuel Nød«, med Mandfolkemoral og Barnefædres Ansvarsløshed samt med alle mulige Arter af Slyngelstreger og Perversiteter.

Og til samme Resultat med Hensyn til den sociale Indikation vil den praktiske Politiker naa, selvom man vil erstatte Kommissionens Definition med Professor *Hj. Helwegs,* jfr. »Menneske og Miljø« for Januar 1946, S. 20: »... men der burde ogsaa staa noget om Kvindens Velfærd, ja, muligvis endda noget om Hjemmets Velfærd, for det er ofte det, Sagen drejer sig om.« Ordet »Velfærd« er nemlig endnu mere udflydende end de af Kommissionen valgte Udtryk, og jeg vil se den Justitsminister, der møder frem for den danske Rigsdag, bevæbnet med denne Glose.

Man maa herved erindre, at Fru *Gautier Schmit,* selvom hun i Kommissionen stod ret alene, i Rigsdagen havde et stort Følge indenfor Konservative og Venstre, og dette ærede Medlem var under Forhandlingerne i Folketinget meget langt ude i hele sit Syn paa disse Problemer, idet hun i sit Angreb paa den moderne Opfattelse og Præventionen udtalte: »Jeg ønsker paa dette Omraade ikke at anlægge denne fuldkommen materialistiske Anskuelse, jeg ønsker ikke at adskille det

erotiske Liv fra Forplantningslivet, idet jeg altid maa mene, at det erotiske Liv bør have et saadant Ansvar over sig, at det kan imødese Forplantningen.«

Jeg svarede hertil følgende:

»... Det er en af disse almindelige Sandheder, som netop ingenting siger, fordi den er alt for almindelig, mener det ærede Medlem dermed, at erotiske Forbindelser, der ikke imødeser Muligheden for Forplantning, og som f. Eks. søger at udelukke Muligheden for Forplantning, er uetiske? Jeg ved ikke, om det ærede Medlem mener det, men jeg ved i hvert Fald, at upraktiske er de ikke, heller ikke indenfor Ægteskaber, heller ikke indenfor Ægteskaber i de kirkelige Kredse, som det ærede Medlem har saa nær Forbindelse med.

Grænsen er ikke saa skarp og fast, som det ærede Medlem tror, og derfor skal man tage lidt mere forstaaende paa alle de Vanskeligheder, som ikke mindst det moderne Liv har medført for en Mængde Mennesker. For det første er der alle de Kvinder, der overhovedet ingen Mulighed har for at blive gift. Skal de, uanset deres Følelseslivs Styrke, være tvunget til at leve som Nonner hele deres Tilværelse? Vi har alle de unge Ægteskaber, der er grundet paa en økonomisk svag Basis. Er det det ærede Medlems Mening, at man ogsaa i alle disse Tilfælde skal afholde sig fra det erotiske Liv, fordi man gør, hvad man kan, for at undgaa Forplantning? Det er altfor indviklet til, at man kan stille det op paa den Maade, som det ærede Medlem gjorde det, og netop fordi det er saa indviklet, fordi Tilfældene er saa forskelligartede, har man ogsaa Krav paa en anden moralsk Bedømmelse end den gamle ortodokse«, en Tankegang, jeg senere udviklede nærmere i en Kronik i »Politiken« for 11. Juli 1937 »Erotik og Forplantning«.

Der var altsaa, som Forholdene laa i 1936 — ikke alene i Regeringen, men ogsaa indenfor Flertallet af den socialdemokratiske og radikale Rigsdagsgruppe for slet ikke at tale om den konservative eller Venstres — ikke andet for mig at gøre, hvis jeg da vilde have en Svangerskabslov vedtaget, end at opgive den sociale Indikation, forstaaet som hidtil. Jeg var dog utilfreds hermed paa de fattige, udslidte, børnerige Mødres Vegne, og da man altsaa heller ikke for disses Vedkommende undtagelsesvis vilde acceptere en »social Indikation«, gav jeg mig til at spekulere paa, om den af Kommissionen foreslaaede Formulering af den medicinske Indikation ikke var lidt for snæver. Denne lød saaledes: »*Naar Svangerskabets Afbrydelse foretages for at afværge en paa Grund af Sygdom tilstedeværende Fare for Kvindens Liv eller for en varig og betydelig Forringelse af hendes Helbredstilstand.*«

Det slog mig, at en slig Fare for Liv eller Helbred meget vel kan skyldes andre Forhold end Sygdom, og at Grunden til, at Kommissionen ikke havde set dette, og altsaa havde indsnævret den medicinske Indikation, sandsynligvis var den, at hvad der ikke faldt ind under denne i hvert Fald altid kunde opsluges af den sociale (efter Kommissionens Formulering af denne), og det var jo i begge Tilfælde Lægerne, der havde Afgørelsen.

Jeg endte derfor med at foreslaa den medicinske Indikation affattet saaledes: »*Naar Svangerskabets Afbrydelse er nødvendig for at afværge alvorlig Fare for Kvindens Liv eller Helbred*«, hvilket Forslag endelig blev vedtaget af Rigsdagen, dog først efter en forfærdelig Ballade, hvor man protesterede fra alle mulige Sider, endog fra lægelig, men navnlig fra Indre Mission og, mirabile dictu, ogsaa fra Tilhængerne af den sociale Indikation, skønt de vidste, at denne pure var forkastet af Regering og Rigsdag.

Paa den ene Side hed det, at jeg var en oplagt Fidusmager, der blot smuglede den sociale Indikation ind i den medicinske og derved nedbrød alle Grænser, og fra den anden Side lød det naturligvis, at jeg havde opfundet denne ligegyldige Udvidelse af den medicinske Indikation for derigennem at kunne kvæle den sociale, som altsaa forlængst var kvalt.

Jeg skal dog ikke trævle hele denne Diskussion op, dels fordi Forslaget om den udvidede medicinske Indikation blev vedtaget og altsaa er Lov, dels fordi min Begrundelse, at alvorlig Fare for Liv eller Helbred absolut var en lægelig Indikation, selvom Faren ikke skyldtes en egentlig Sygdom, men mange andre Forhold saasom Alderdomssvækkelse, Udslidthed, Tilbøjelighed til Blødninger, alvorlig Depression m. fl., at denne Begrundelse fik Tilslutning af flere og flere ansete Læger. (Jeg nævner Professor *Vald. Henriques,* »en glimrende Løsning paa en næsten uløselig Sag«, Professor *Rydberg,* Overkirurgerne *Mogens Fenger* og *Knud Bierring* samt Overlægerne *Sv. Hornemann, Poul Freudenthal, V. Starcke, Sodemann, Max Brammer, Axel Olsen, Reiter, Arne Johannessen* m. fl. og endelig Overlæge, Dr. *H. Natvig,* Oslo).

Apropos Norge! Lige midt i Raseriet imod mig fik jeg tilsendt et Eksemplar af Bladet »Norske Kvinder«, der bl. a. oplyste, at et Opraab til det norske Folk *imod* den sociale Indikation havde faaet 250.000 Underskrifter, den største Meningstilkendegivelse i Landets Historie, endvidere at den sociale Indikation i Sverige var blevet forkastet af de højeste medicinske Autoriteter samt af Lovraadet, den højeste juridiske

Autoritet, og endelig, at det i Rusland var Kvinderne selv, der havde bedt sig fritaget for »Friheden«, der i Virkeligheden var blevet til Aborttvang under Mandens Vilje.

Denne Formulering af den medicinske Indikation, som altsaa blev Lovens endelige Redaktion, kritiseres nu af andre Læger, men jeg ser ikke, at der anføres noget nyt, hvilket ogsaa vilde være utænkeligt, da alle mulige og navnlig umulige Argumenter (og Skældsord overfor mig) allerede blev bragt i Anvendelse i den nævnte vilde Diskussion dengang, den Diskussion, om hvilken Overkirurg, Dr. *Mogens Fenger* til Husvalelse for mig skrev følgende: »At han ikke er bleven vanvittig under den Skylle af Viden og Uvidenhed, Tro og Stemning, Underskrivere og Ikke-Underskrivere, Taksigelser og Insinuationer, man har styrtet over ham — det undrer mig mere.« Og man maa erindre, at Angrebene var omtrent lige voldsomme fra »Ekstrabladet« og »Arbejderbladet« til »Kristeligt Dagblad«, fra *Goll* og *Hoffmeyer* gennem *Inger Gautier Schmit* og *Henning Kehler* til Professor *Warburg* og Pastor *Norlev*, fra Katoliken Pastor *A. Menzinger* til Indre-Missionsmanden *Chr. Bartholdy* samt fra andre mindre nævneværdige Soldater i den Goll'ske Indikationsarmé.

Alligevel blev jeg ikke det mindste vanvittig, ja blev heldigvis ikke engang indlagt til Mentalobservation hos Professor Helweg. Tværtimod sloges jeg til højre og venstre, skrev Artikler og Kroniker, holdt Taler ved Møder, optraadte i Radioen o. s. v. og tør endnu den Dag i Dag hævde, at Overlæge, Dr. *Paul Reiter* har Ret, naar han dengang — i en Kronik i »Social-Demokraten« skrev følgende: »Bortset fra det heldige i, at der principielt lukkes komplet af for den uklare og farlige Socialindikation, overlader Lovforslaget Skønnet til Lægerne og udelukkende paa deres eget Felt. Men hvis man ikke kan kræve Skøn af dem om Liv og Helbred, hvad kan man saa overhovedet kræve Skøn af dem over? Netop Liv og Helbred, hverken mer eller mindre.«

Naar jeg nu senere gennemlæser hele denne vilde Diskussion, begriber jeg ikke, at man fra saa mange Sider ikke kunde eller vilde forstaa min Argumentation, der jo simpelthen var følgende: Det er slet ikke Spørgsmaalet om Sygdom eller Svækkelse contra Sundhed, der har været det afgørende Principspørgsmaal, men dette: I hvilke Tilfælde kan Samfundet med Fastholden af sin principielle Opfattelse af Fostrets retsbeskyttede Stilling dog af Hensyn til Moderen alligevel tillade Fosterdrabet, og Svaret lyder: Dette kan ske, ikke alene paa Grund af hendes egentlige Sygdom, men altid naar hendes eget Liv eller Helbred er i alvorlig Fare, og hvem kan bedre skønne herover

end Lægerne. Dette er efter min Mening netop det rette Udtryk for den medicinske Indikation, og nu er den i hvert Fald Lov.

Ja, men det er et ganske usikkert Kriterium, jamrede en Del Læger, Lægeforeningen og »Ugeskrift for Læger«, og vi har ingen virkelig Vejledning. Jammeren burde dog være ophørt, efter at et af det lægevidenskabelige Fakultet nedsat Udvalg i December 1939 havde udsendt en Vejledning for Læger vedrørende Afbrydelse af Svangerskab, der omhandler de medicinske Indikationer paa de første 43 — 43 — Sider og de eugeniske paa de følgende 5. Men den er det ikke! Endnu beklager Lægerne med Professor *Helweg* i Spidsen deres ulykkelige Skæbne som Fortolkere af denne »meget vanskelige Lov«, som »ikke i Længden kan bruges«?

En Del af de Læsere, der paa Grund af deres *følelsesmæssige* Indstilling til det omhandlede Samfundsproblem, som har faaet en *fornuft*bestemt Løsning, paa dette Trin af Udviklingen er paa Eksplosionens Rand, vil nu indigneret udbryde: Ja, selvfølgelig er han selv begejstret for dette elendige Kompromis af en Lov og modsætter sig naturligvis enhver Ændring af denne! De tager dog fejl!

Ganske vist vedtoges Svangerskabsloven i Folketinget med 69 Stemmer mod 36 (Venstre, konservative og Kommunister) og i Landstinget med 37 Stemmer mod 32, og ganske vist fandt de nævnte Mindretal, bortset fra Kommunisterne, netop mit Forslag for yderliggaaende, for lidt »reaktionært«, men alligevel!

Ud fra den Grundbetragtning, som jeg ovenfor fremhævede som den daværende Regerings (og Rigsdags), forlangte jeg og fik gennemført (L. 31. Marts 1938), at Svangerskabsloven af 18. Maj 1937 først maatte træde i Kraft den 1. Oktober 1939. Grunden hertil var selvfølgelig den, at en Forudsætning fra min Side for at tage Ansvaret for den gennemførte Svangerskabslovs Ikrafttræden med Forkastelse af Kommissionens »sociale Indikation« jo var, at der inden Tidspunktet for Lovens Ikrafttræden blev iværksat en Række Foranstaltninger af social Karakter til Hjælp og Støtte for Kvinder til Gennemførelse af Svangerskabet og i Anledning af den ventede Fødsel, i hvilken Henseende man jo imødesaa Forslag fra den Side 185 omtalte Befolkningskommission. Denne naaede imidlertid først i sin 3die Betænkning af 25. Januar 1938 at tage Stilling til Hjælpeforanstaltninger i Anledning af Svangerskab og Fødsel.

I denne Betænkning fremsatte Kommissionen som bekendt Forslag om en Moderskabshjælp til Dækning af en væsentlig Del af de ved en Barnefødsel foranledigede Udgifter foruden nye Regler om erhvervs-

mæssigt arbejdende Kvinders Rettigheder og Pligter i Anledning af Fødsel. Men endvidere stillede Kommissionen Forslag om et omfattende Hjælpearbejde til Fordel for svangre Kvinder, udøvet gennem Mødrehjælpsinstitutioner, fordelt over hele Landet. Endelig foreslog man Oprettelsen af et tilstrækkeligt Antal Svangrehjem, Fødehjem og Mødrehjem, hvortil Mødrehjælpen kunde henvise de Kvinder, der trængte til et Ophold paa saadanne Hjem. I Foraaret 1938 turde man gaa ud fra, at de Lovforslag, som denne Betænkning vilde give Anledning til, samt de som Følge heraf nødvendige Forarbejder til Gennemførelse af de foreslaaede Foranstaltninger, kunde være ført ud i Livet i Løbet af 1½ Aar, hvorfor Hovedlovens Ikrafttræden, som nævnt, blev udskudt til 1. Oktober 1939.

Samtidig blev det foreslaaet og ved *Loven af 31. Marts 1938* vedtaget, at de i den oprindelige Lovs § 9 omhandlede *Seksualkliniker,* der dels skulde give Vejledning i Seksualhygiejne, dels give svangre Kvinder Raad og Vejledning med Hensyn til Svangerskab, ikke skulde oprettes foreløbig. Den juridiske Begrundelse for denne Udsættelse var naturligvis Befolkningskommissionens Arbejde, om hvis Behandling i Rigsdagen man i Foraaret 1938 intet kunde vide. Men selvom man ikke havde haft denne saglige, juridiske Begrundelse, havde Tanken om Oprettelsen af disse særlige Seksualkliniker mødt en saa stærk og mangesidet Modstand i Rigsdagen, i kirkelige Kredse og ude paa Landet, at man med lidt politisk Indsigt kunde sige sig selv, at de aldrig i Praksis vilde have faaet den tilsigtede Betydning.

Jeg fremsatte derfor i Januar 1939 et Forslag om, at Svangerskabslovens Bestemmelser om Seksualkliniker skulde udgaa af Loven, saaledes at Mødrehjælpen skulde varetages af Mødrehjælpsinstitutionerne, medens Vejledning i Seksualhygiejne skulde udskilles til særlig Behandling gennem Sundhedsautoriteterne, der jo sorterer ikke under Justits-, men under Indenrigsministeriet. Dette Lovforslag gennemførtes omtrent enstemmigt og blev stadfæstet den 15. Marts 1939. Hermed var Seksualklinikernes Saga definitivt ude, og samtidig var Spørgsmaalet om Formerne for Vejledning i Seksualhygiejne overgaaet til Indenrigsministeriet. For den, der har fulgt dette Spørgsmaals Gang gennem Rigsdagen, er der ingen Tvivl om det haabløse i at møde frem med et særligt Forslag om Seksualkliniker paany.

Hvad Mødrehjælpen angaar, fremsatte Socialminister *Ludvig Christensen* i Januar 1939 et Lovforslag i Henhold til fornævnte Kommissionsbetænkning af 25. Januar 1938. Dette Forslag ophøjedes med forskellige Ændringer til Lov af 1. April 1939. Loven var inddelt i 4 Ka-

pitler, omhandlende Mødrehjælpsinstitutionernes Opgaver, Organisation, Økonomi og Mødrehjælpens Fællesraad, Spørgsmaal som det vilde føre alt for vidt at redegøre for i denne Undersøgelse, jfr. herved cand. jur. *Vera Skalts*' Artikel om Mødrehjælp og Svangerskabslov i Tidsskriftet »Menneske og Miljø« for Marts 1946, S. 71 flg.

Det fremgaar af det udviklede, at det er alt for megen Ære, man gør mig, naar man i al Almindelighed baade fra Publikums og fra Pressens Side gør mig ansvarlig for den raadende Retstilstand paa dette Omraade, ikke mindst for det man er utilfreds med. Thi for det første var jeg gaaet af som Justitsminister, dengang selve Svangerskabsloven traadte i Kraft, og det maatte derfor paahvile min Efterfølger at bære Ansvaret for Lovens Ikrafttræden, hvis man ikke fandt, at de sociale Forudsætninger herfor var opfyldt den 1. Oktober 1939!

Men dernæst paahvilede og paahviler Ansvaret for disse sociale Forudsætningers forsvarlige Gennemførelse, altsaa Mødrehjælpslovgivningen, overhovedet ikke Justitsministeren, men Socialministeren.

Endelig gælder det samme hele det Omraade, der vedrører Vejledning i Seksualhygiejne og dertil knyttede sundhedsmæssige Foranstaltninger, kun at det paa dette Omraade er Indenrigsministeren, under hvem Sundhedsstyrelsen og Hospitalsvæsenet sorterer, der bærer Ansvaret.

Paa mine Skuldre hviler, som det fremgaar af det foregaaende, egentlig kun Affattelsen af Svangerskabslovens udvidede medicinske Indikation og Forkastelsen af Kommissionens oprindelige »sociale Indikation«, og i saa Henseende vil der — trods al Kritik — næppe ske afgørende Ændringer, end ikke, om Kommunisterne skulde faa betydelig større Indflydelse, end det i Øjeblikket ser ud til, idet disse vel ogsaa paa dette Omraade maa formodes at følge Sovjetregeringens stærkt ændrede Syn paa »Kvindens Frihed«, Fosterdrabets Strafværdighed og Ægteskabets Samfundsværdi.

Ganske vist skældte Kommunisterne mig ud paa det frygteligste for min »reaktionære Lov«, men samtidig tilføjede Hr. *Aksel Larsen,* at man gerne vilde gaa med til den strengere russiske Lovgivning, saa snart de økonomiske og sociale Forhold herhjemme blev lige saa betryggende som i det russiske Paradis af 1937, en Udtalelse, der blev hilst med forstaaende Munterhed. Og hvis Sovjetpædagogen Korolenkos Syn paa disse Spørgsmaal nu skal være normgivende for dansk kommunistisk Opfattelse, vil jeg se mig forvandlet til en Mand, hvis tøjlesløse Liberalisme vilde udsætte Samfundet og Moralen for den yderste Fare, altsaa hvis jeg endnu havde nogen Indflydelse.

Det er endvidere betegnende, at ingen af mine talrige Efterfølgere i Justitsministeriet mig bekendt har gjort noget som helst Forsøg paa at gennemføre Ændringer i Svangerskabsloven, end ikke paa de Omraader, hvor jeg selv havde foreslaaet Ændringer, som jeg imidlertid maatte opgive at gennemføre.

Man vil af det foregaaende se, at der ikke i det hidtil passerede for mig er nogen Grund til af Prestigehensyn, Forfængelighed eller af de andre utiltalende Motiver, der almindeligvis underlægges mine Handlinger som offentlig Person, at modsætte mig visse Ændringer i Svangerskabsloven for slet ikke at tale om en Udbygning af Mødrehjælpen, en bedre Ordning af Seksualoplysningen eller de andre Foranstaltninger, der sorterer under henholdsvis Socialministeren og Indenrigsministeren, og jeg vilde i saa Henseende paa Forhaand anse det for baade sagligt rimeligt og politisk muligt at gennemføre i hvert Fald følgende Ændringer:

1) Svangerskabsafbrydelse er endvidere tilladt, naar en Familie er under egentlig Forsorg, jfr. § 307 i Loven om offentlig Forsorg, paa Grund af Forsørgernes Forsømmelighed, Drikfældighed eller Sygdom, og vedkommende sociale Udvalg skønner, at en Forøgelse af Børnetallet yderligere vil forværre Familiens Stilling og ogsaa iøvrigt maa anses for uheldig. (Foreslaaet af mig i Oktober 1936, men udstemt allerede under Forhandlingerne med den radikale og socialdemokratiske Rigsdagsgruppe) og

2) Yderligere Tilføjelse til § 1 i Svangerskabsloven:
»Justitsministeren kan undtagelsesvis efter indhentet Erklæring fra Retslægeraadet meddele Tilladelse til Afbrydelse af Svangerskab, selvom de i Stk. 1 angivne Betingelser ikke foreligger, naar Svangerskabet eller Barnets Fødsel dog vilde medføre en varig Ødelæggelse af Kvindens Forhold, eller iøvrigt ganske ekstraordinære Omstændigheder saavel af samfundsmæssige Grunde som af Hensyn til Kvinden taler for Afbrydelsen.« (Foreslaaet af mig den 19. December 1938 i Anledning af det S. 208 omtalte Lovforslag af Januar 1939, i Realiteten tiltraadt i Ministermøde, men af taktiske Grunde udsat til Gennemførelse senere).

Men disse er ingenlunde de eneste Ændringer, jeg personlig vilde anbefale eller gaa med til. I det tidligere omtalte juridisk-lægelige Tidsskrift »Menneske og Miljø« for December 1946 har jeg yderligere anført 7 andre Ændringer, som jeg undlader Omtalen af paa dette Sted,

fordi de jo ikke vedrører mine »Erindringer« fra den Periode, dette Bind omhandler.

Hvilken Udsigt der er til Gennemførelse af de af mig nævnte eller andre Ændringer, skal jeg ikke udtale mig om, men siden Svangerskabslovens Vedtagelse er der jo sket en Del: Folk vil nu gerne have Børn, Opløsningstilstanden efter Verdenskrigen med de fortvivlede Boligforhold opfordrer i høj Grad til Reformer som de i ovenanførte Tidsskrift anbefalede, og last not least: Samfundet er blevet fattigere, hvilket paradoksalt nok synes at være den bedste Forudsætning for sociale Reformer, selvom de koster mange Penge.

Men Muligheden for slige Reformers Gennemførelse vokser absolut ikke politisk talt ved, at man som Professor Helweg og andre paany vil rejse Kravet om Svangerskabskommissionens sociale Indikation, endsige om fuldstændig Frihed til Fosterdrab for Kvinden selv. Disse Krav vilde paa Rigsdagen kun rejse den gamle Strid paany, og under denne vilde let de af mig nævnte Ændringer eller andre lignende gaa til Bunds. Man bør overhovedet aldrig glemme, at Problemet i sig selv er uløseligt!

KAPITEL XI

SPREDT FÆGTNING

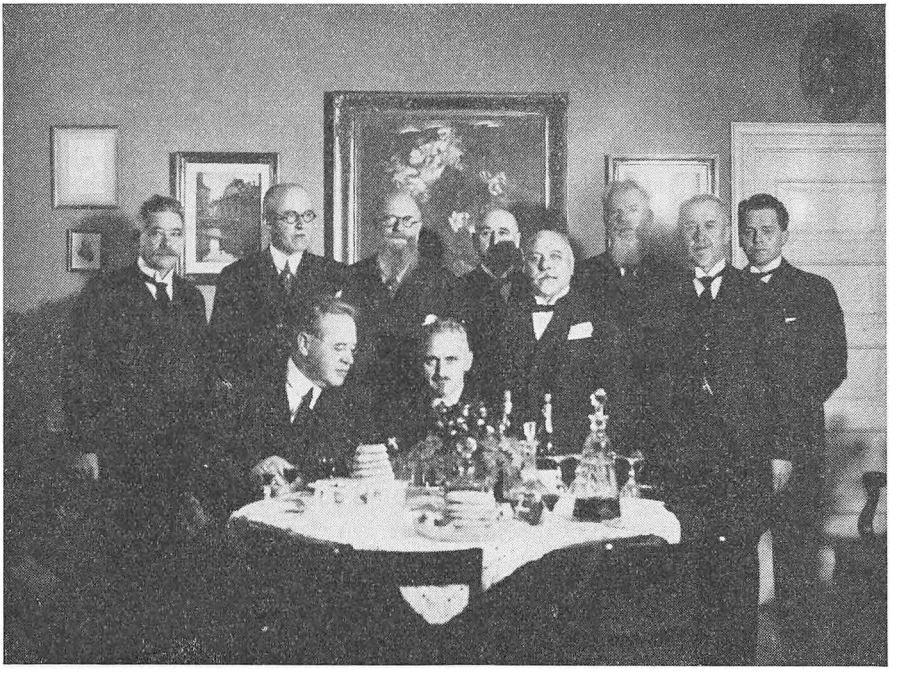
Vi vender nu igen tilbage til Socialministeriet.

Naturligvis indskrænkede jeg mig heller ikke i de sidste Aar som Socialminister trods al Travlhed i Ministeriet til Embedets Gerning i Administration eller Rigsdag, men optraadte som altid tidligere baade som Taler, Kronikør og Debattør, paa Valgtribuner, i Foreninger og i Radioen under det sædvanlige Bifald fra dem, der hørte derpaa, og det sædvanlige Rabalder fra dem, der kun skrev derom.

Lidt udenfor det sædvanlige var den forholdsvis indgaaende Artikel, jeg skrev om »*Stauning* som Overordnet« til det i Anledning af hans 60-Aars-Dag udgivne Festskrift. Denne Afhandling var naturligvis rosende!

Et Opgør om Arbejderkultur og Massedyrkelse.

Gensidig Ros var der derimod ikke meget af i *Harald Bergstedts* og min Diskussion om Kultur, en Polemik, som vakte en Del Opsigt, og som ogsaa var lidt udover det sædvanlige. Diskussionen var en Udløber af den Bevægelse for og imod den specielle »Arbejderkultur«, som spillede en vis Rolle i Begyndelsen af Trediverne, bl. a. diskuteredes Problemet — med Bomholts Literaturhistorie som Udgangspunkt — ivrigt i »Socialisten« mellem *Svend Ranulf, Broby Johansen, Henry Karlsson* og *Bomholt* selv. De nævnte Herrer virkede dog ikke ophidsende paa mig. Det gjorde derimod *Harald Bergstedts* Skriverier om samme Emne, ligesom hans Virksomhed iøvrigt i disse Aar, og jeg benyttede derfor Lejligheden til i et meget omtalt Radioforedrag om »Personlig Kultur«, der fulgte efter 2 andre Foredrag om Kulturens Demokratisering og politisk Kultur, at rette et stærkt Angreb paa denne efter min Mening forlorne »Arbejderkultur« med tilhørende Snobberi nedefter. Det Afsnit af Foredraget, som vakte mest Opsigt, og som, forøvrigt med Urette,

Staunings 60-Aars-Dag.

blev karakteriseret som Udslag af en Broderstrid indenfor Socialdemokratiet, lød saaledes:

»Men selv om Dannelse, Intelligens og Viden i sig selv ikke er at foragte og ogsaa til en vis Grad er Betingelsen for personlig Kultur, er det dog mindre Kvantiteten af ens Kundskaber end disses Samstemmen og Tilegnelse til Udvikling af Personligheden det kommer an paa, og det afgørende for dennes Værdi er dens Helstøbthed, der til syvende og sidst ikke hviler paa Kundskaber, men paa Karakterudviklingen, paa Personlighedens hele *moralske Habitus*. Og ligesom den personlig kultiverede i sin Livsførelse selvfølgelig dyrker Selvbeherskelsen som »alle Dyders Fader«, saaledes er hans Aandsidealer iøvrigt Sandhed, Retsindighed og Tolerance samt en levende Interesse for alt, hvad der lyser af Aand.«

Fra visse yderliggaaende, ungdommelige Fanatikere i alle Aldre, der bilder sig ind, at Verden stadig gaar fremad i Kultur, skønt det ustandselig gaar frem og tilbage, op og ned, for Tiden dog kun nedad, er den foregaaende Udvikling enten reaktionært Gammelmandsvrøvl eller filosofisk Pladder. Men sligt rører mig ikke! Jeg har altid foretrukket

de ældste Sandheder for de nyeste Vildfarelser, og om blot en Menneskealder er der ikke eet tænkende Væsen, der bryder sig om, hvad de fanatiske Vindmagere til højre og til venstre, som i Dag skræpper op, har proklameret som Tidens sidste Skrig paa Aandskulturens Omraade. —

Det samme gælder Nutidens aandelige Bandedannelser og Ensretteri! I de senere Aar har man jo nemlig i sin rodløse Forvirring overfor Aandslivets bærende Værdier under den skærpede politiske og økonomiske Kamp mellem Klasserne — paa Yderfløjene været tilbøjelige til ganske at underkende Begrebet personlig Kultur, idet man bortser fra Individet som saadant, eller rettere kun ser det enkelte Menneske som en Bestanddel af en eller anden Gruppe, ved hvis Kamp og Formaal ogsaa hans egen Kamp og Formaal skulde være udtømt.

Det er ud fra saadanne Synspunkter, man taler om en særlig Bonde- og nu om en særlig Arbejderkultur, og mest ensidig hævdes denne Betragtningsmaade naturligvis fra kommunistisk Side under Paavirken af den krasseste materialistiske Marxisme, men ogsaa Harald Bergstedts Kroniker i »Social-Demokraten« har af og til været præget af denne Fornægtelse af Mennesket som Enkeltvæsen til Fordel for Mennesket som kun en Bestanddel af Massen, en Opfattelse, der igen fører til at præparere Individerne fra deres Barndom efter en ganske bestemt for alle gyldig Recept.

Denne Betragtningsmaade er imidlertid i mine Øjne principielt kulturfjendtlig og et Slag i Ansigtet paa Socialismen som Kulturbevægelse, idet man altid tidligere og med Rette hævdede, at den socialistiske Arbejderbevægelses Formaal vel var Organisation, Solidaritet og Disciplin paa alle de økonomiske, sociale og politiske Omraader, altsaa hvor det gælder en Ordning af de ydre Samlivsforhold mellem Mennesker i et fælles Samfund (Økonomi, Ejendomsforhold, Styreformer, Retsvæsen o. s. v.). Men at der til Gengæld burde herske den mest udprægede Frihed i alle aandelige Spørgsmaal, Omraader, hvor netop Friheden, Mangfoldigheden og Uensartetheden var nødvendige Betingelser for en højere Kultur, for Samfund som for Individ. Jeg holder her absolut med den gamle eller rettere den unge Borgbjerg mod den unge eller rettere den gamle Harald Bergstedt.

Hvad er det forøvrigt for en urimelig Overvurdering af en økonomisk Teoris eller Klassesammenhørigheds Betydning at tro, at den Art Faktorer er et tilstrækkeligt Grundlag for den personlige Kultur, et tilstrækkeligt Værn for det enkelte Individ i alle dettes personlige Vanskeligheder eller Kampe i Livet, eller som Rettesnor for ens personlige Livsførelse, for Forholdet til det andet Køn, under haarde Sygdomme,

eller til Modvægt mod den knugende Ensomhedsfølelse, den Livslede, den Tvivl om ens egne Evner eller Værdi, som før eller senere møder ethvert Menneske, i hvert Fald ethvert tænkende Væsen.

Men endnu farligere for Kulturen i det hele som specielt for den personlige Kultur er dog den anden Yderfløjs Kulturopfattelse, den nazistiske Ensretning, som efterabes af forskellige reaktionære Grupper. Den har nok som alt ondt i Tiden faaet Næring af den kommunistiske Diktaturvildskab, men den er langt farligere end denne. Thi medens det kommunistiske Militærdiktatur dog kun raader i det i det store og hele halvasiatiske og langt tilbagestaaende Rusland, som aldrig har kendt til Selvstyre eller Aandsfrihed, angriber de nazistiske Ideer med Statsmagtens tvangsmæssige Ensretning af Befolkningen Lande, der hidtil har staaet højt paa Kulturstigen og baaret Aandsfrihedens og den personlige Ansvarligheds Fane foran sig.

Som »Finanstidende« skrev: En ny Aand besjæler dette Kontinent, som Krigen har forgiftet. I Tyskland har man opfundet en ny Terminologi; man udrydder Fagforeningerne for at befri Arbejderne, man fængsler Folk for at tage dem i Beskyttelse, og man afslører Korruption for at smide Folk ud af Embederne til Fordel for sine egne Meningsfæller. — I de nye Diktaturer er Staten en Molok, paa hvis Alter ethvert Menneskekryb kan ofres. .... Staten raader over alle fra Vorherre og ned til det intimeste Familieanliggende; Individet har kun een Pligt, blindt at lyde, jublende at tilbede Statsmagtens Gud, som i Rusland hedder Stalin, i Italien Mussolini, i Tyskland Hitler o. s. v.

Fordummelsen drevet med Statskraft har altid været en frygtelig Fare for al Aandsfrihed, for al Kultur og fuldkommen ødelæggende for Udviklingen af den personlige Kultur. Thi netop denne kræver Opdragelse af den unge Slægt under Indvielse af de bærende Kulturers — ikke mindst den kristnes — ledende Moralsynspunkter, en Livsførelse i Frihed under Ansvar til Dygtiggørelse i et Samfund, bygget paa Folkestyret og Aandsfriheden under Retsordenens Beskyttelse, uanset forskellig Tro, social, kunstnerisk eller politisk Opfattelse. I modsat Fald forkrøbler og forraaes Samfundet, og Individerne bliver ligegyldige Numre, uniformerede Statsidioter, hadefulde Slavesjæle. — —

For det første afstedkom dette Foredrag megen Omtale i Pressen og en Diskussion mellem de ledende Blade indbyrdes, i hvilken *Anders Vigen* særlig haanede »Politiken«: »Som en Vidjekvist har Ordet om Hjertets Dannelse bøjet sig mod de dybe skjulte Væld i »Politiken«s Sjæl, og som et Befrielsens Kildespring staar Bekendelsen til Hr. Steinckes *Kultur* Bladet ud af Halsen.«

Foredraget blev dernæst trykt som Kronik i »Social-Demokraten« og gav Anledning til en temmelig skarp Diskussion mellem *Bergstedt* og mig. Han forekastede mig, at jeg ikke var kommet bort fra Dyrkelsen af Kulturens Heroer og havde opdaget, at det er Hverdagslivets store forenede Pres, der driver de nye Tider frem. »Og naar man saa vender Opmærksomheden mod hele denne Hverdagens daglige Drøftelse, saa vil man hurtigt blive klar over, hvad der er Drivkraften i de nye Synspunkters Sejr over de gamle. Og det er *aldrig* Citater, *aldrig* Aforismer eller literære Indtryk. Det er *altid det jævne sunde Rœsonnement* anvendt paa Hverdagens jævne Erfaringer og Begivenheder. Og jo bitrere disse Erfaringer er, desto stærkere formaar de at dreje Livsanskuelsernes gamle Visere. At *rense* og *frigøre* denne Hverdagens sunde Fornuft og Logik for al den Rust og Forsømmelse, som Fortidens Almueforbummelse har oplagret, det bliver i Korthed *denne Tids største og nødvendigste Kulturværk.*

Altsaa dog personlig Kultur! vil du maaske sige.

Jeg kan kun svare, at denne bevidste »personlige Kultur« er i mine Øjne den ulideligste Smagløshed, der ret hurtigt vil ende i en sygelig Selvoptagethed .... en ganske usund Selvbeundring. (Fænomenet *Søren Kirkegaard!!!*)«

Og efter at Bergstedt derpaa har skildret Betydningen af Oplysningsforbundet, D. S. U. og D. U. I.s Arbejde med Børnene og de unge, Studiekredsene, Arbejderradio o. s. v., kort sagt det, han kaldte den særlige Arbejderkultur med »nye friske Symboler, røde Faner, nye Sange, Solhvervsfester, Venskabs-Hilsen, altsammen nyt«, slutter han:

»Men alt dette Kulturarbejde, vil du maaske sige, er *udadvendt!* — — Ja, det er sandt! Det er vendt udad — vendt imod Kammeraterne, mod Samfundet, mod Ungdommen, mod Børnene, mod *ydre Maal!*

Men tror du, man kan arbejde for ydre smukke Maal, uden at det ogsaa sætter sit sunde Spor i ens indre Liv? Alle disse Unge og Gamle, der maa ofre sig i dette Arbejde, de faar et rigt og sundt indre Liv derved, reelt, stabilt, udholdende, trofast, menneskeforstaaende, paa mange Punkter resignerende .... og først og sidst: Kammeratskabets Lov lægges dybt i deres Sind. Og mon det ikke er det Stykke Aand og Kultur, som Slægten i lange Tider faar allermest Brug for.

Jo, men ser du saa ikke, at dette Arbejde giver jo netop sine Deltagere en *rig personlig* Kultur. De erhverver sig den *naturligt* under Liv, under Kamp — indirekte! — ikke *kunstigt* ved at sidde foran et Aandens Spejl og rode og rage i sig selv!«

Overfor »denne Folkedans af uvedkommende Betragtninger« hæv-

dede jeg, at det altid fremmede en Diskussion, naar begge Parter talte om Emnet, hvorfor mit første Arbejde maatte bestaa i at feje alle de Patronhylstre og Raketstænger til Side, som nu laa og osede paa Festpladsen. For det første hævder Bergstedt, at jeg ikke kan lide, at han altid taler om »den sunde Fornuft«. Men her gør Bergstedt mig virkelig Uret! Jeg har ikke det fjerneste imod, at han altid taler om den sunde Fornuft — ja, jeg har ikke engang lagt Mærke til det — og endnu mindre vilde det genere mig, hvis han ikke alene vilde *tale om* den. Men allerede her maa jeg gøre opmærksom paa, at mit Radioforedrag, Udgangspunktet for Diskussionen, handler om — personlig Kultur. Dernæst konstaterer han, at jeg »irriteres over, at Bomholt og jeg (Bergstedt) ustandselig proklamerer den »Arbejder-Kultur«, som de unge Arbejdere (?) har startet (?)«.

Her faar vor fælles Ven Bergstedt meget snedigt anbragt Bomholt som en Undulat paa en Pind, og senere truer denne sidste med helt at brase sammen under Vægten af D. s. U., D. U. I., Pressen, Studiekredsene, Arbejdernes Oplysningsforbund, Arbejder-Radio, Kooperation, Arbejderidræt og Arbejdersamariten m. m. m.

Det er jo meget snedigt gjort at begrave sig midt i denne Hær, men det er ikke desto mindre den rene Svindel, diskussionsmæssigt set. Thi mit Radioforedrag har aldeles ikke rettet noget Angreb paa det store og omfattende Arbejde, der gøres for at samle, oplyse og paa forskellig Vis uddanne Arbejderungdommen, selvfølgelig ikke, og jeg afviser derfor ganske den Halvdel af Bergstedts Kronik, der handler herom, som et Angreb eller et Svar, der skulde vedrøre mit Radioforedrag.

Men dernæst kan Bergstedt ikke se, at hans Fornægtelse af Mennesket som Enkeltvæsen, hans Betragtning af den enkelte som kun en Bestanddel af Massen og den enkeltes Kamp som udtømt blot gennem hans Deltagelse i en eller anden Kulturbevægelse, at denne Massedyrkelse bortelimineret den enkeltes Ansvar for sit eget Liv i en Mængde af Livets Kombinationer, hvor hverken Klassesamhørigheden eller »Arbejderkulturen«, men kun den personlige Kultur strækker til. Og selv om det enkelte Individ — han være nok saa fremragende — ikke er i Stand til vilkaarligt at skabe noget, hvis ikke de materielle Betingelser for Realisation er til Stede, saa nytter det omvendt ikke, at Betingelserne er til Stede, hvis de ikke kan udnyttes af tilstrækkelig kyndige og udrustede Førere indenfor Aandslivets forskellige Omraader: Videnskab, Kunst, Politik o. s. v.

Massen som saadan skaber intet, efter Bergstedts Mening er det derimod de enkelte, der intet kan udrette!

Han skrev engang: »Alle til Hobe tilhører vi Menneskehedens Gennemsnitstype — lige fra Napoleon og til Søren Sandmand. Lad der være lidt Forskel i Evner eller Bonitet — ligesom der jo er Forskel paa Næser, dog aldrig i Alenvis! — Men hvad een har mere paa den ene Led, maa han ofte ofte mangle paa den anden. Og alle til Hobe er vi intet uden hinanden. Uden Europa (!) var *Napoleon* blevet Proprietærjunker (?) til sin Død, og uden London var *Shakespeare* vel blevet en livfuld Hestehandler — eller Alimentant.«

Er denne Gang Biksemad ikke ægte Bergstedtsk, og hvad er det dog for noget gyseligt Vaas, ganske paa Linie med Bemærkningerne forleden i Kroniken om *Gutenberg, Ørsted, Edison, Newton* og *Darwin:* »Da alle Fiskene ikke kan komme sidst (!), saa maa og skal en af dem komme først ind i Rusen, og vedkommende lille Fisk faar saa Historiens Laurbærkrans som »Heroen«, den »skabende« Aand, »Foregangsgeniet« og alt det øvrige Nonsens«.

Altsaa til Hedehusene med de fremragende Evner, med den enkeltes Dygtiggørelse, med den stærke Vilje, den ukuelige Pligtfølelse, den rene Karakter, den ubetvingelige Energi. Hold op med alt dette Slid og lad dine Evner ligge Brak, du snurrige Fisk, du kan jo altid regne med, at du næppe kommer sidst ind i Rusen. Hvad Pokker skal vi med Stauning, naar vi altid kan faa *Søren Sandmand!*

Nej, paa Knæ for Massen, den forskelsløse, dumme og handleudygtige Masse! Der ligger dybt og helligt i vort Væsen en ædel Higen mod at gaa paa Næsen, skrev Bergstedt i »Aleksandersen«, og nu gaar han ikke alene paa Næsen, han staar paa Hovedet i aandsforladt, savlende Snobberi for Massen, som han dyrker, samtidig med, at han — oh Logik — paa Kraft arbejder paa at højne dens Kultur. Hvorfor dog? Alle Fiskene kan jo ikke komme sidst ind i Rusen, og det synes revnende ligegyldigt, hvem der kommer først. Jeg tilstaar, at jeg faar Kvalme af denne kulturødelæggende, aandsforladte Pladderfilosofi for Undermaalere.

I sit Svar herpaa vedgaar Bergstedt, at han »fornægter Mennesket som Enkeltvæsen til Fordel for Mennesket som kun en Bestanddel af Massen«, selvom han ikke ynder dette Udtryk. »Thi uden Massen var der ingen Fortid at se tilbage paa, ingen Fremtid at se frem over. Uden Hensyn til Massen var der ingen Moral til, ingen »Karakterudvikling«, som du hele Tiden taler om. Herregud — hvis du laa paa en Tallerken ensomt imellem Syvstjernen og Karlsvognen, saa havde du hverken Brug for Moral eller »Karakterudvikling«. Altsaa er det kun til som en Del af *dit Liv i Massen.* Jamen saa er det jo tydeligt, at Mennesket

er overhovedet ikke til uden som Del af Massen .... ligesom en Tagsten overhovedet ikke har nogen Mening uden der er Huse til og andre Tagsten, med hvem den tilsammen kan danne Tag!

Livet i »Massen« gir aandelig Sundhed, Selvforglemmelse, Optagethed, Begivenheder, andet at tænke paa og alle de aandelige Obstruktioner, du klager dig over: knugende Ensomhedsfølelse, Tvivl paa egne Evner, eget Værd o. s. v., skyldes sikkert, at du i altfor høj Grad har forsømt det, der er Tilværelsens naturlige Hovedindhold: Livet i Massen. Mon ikke?«

Og med Hensyn til mine Bemærkninger om »Undermaalerne« skriver han:

»Du betegner virkelig »Massen« som Undermaalere!!! Hvis dette skulde passe, saa havde *Hitler* og *Mussolini* jo Ret. Saa var Demokrati noget uholdbart noget! Thi Demokrati vil sige *Massestyre* gennem *Masseafstemning* og *Masseoplysning.*

Vi *Demokrater* har jo netop i *Massestyret* set en Kontrol imod Enkeltpersonernes skæbnesvangre Fejltagelser.

Dersom vi *Demokrater* troede, som du her udtrykker det, at Masserne var nogle »forskelsløse«, »dumme og handleudygtige« Undermaalere, saa var vi Demokrater jo dog selv temmelig »dumme«, naar vi samtidig krævede Samfundets — d. v. s. Livets Styre — lagt i Massernes »dumme« Hænder.

Du udtrykker dig altsaa her som en — undskyld — ikke altfor klarhovedet Aristokrat.«

I et »*Farvel til Bergstedt*« kalder jeg Diskussionen for unyttig, fordi Bergstedt »løber hele Banen rundt som en Væddeløbshest, og med en slig kan man eventuelt løbe om Kap, men ikke diskutere.

Naar jeg hævder, at Bergstedt med Urette fornægter Mennesket som Enkeltvæsen til Fordel for Mennesket som kun en Bestanddel af Massen, saa hævder han, at den enkelte intet — intet — er *uden* Massen, hvad jeg jo aldrig har benægtet. Triumferende forkynder Bergstedt, at hvis jeg »laa paa en Tallerken ensomt midt imellem Syvstjernen og Karlsvognen«, saa havde jeg hverken Brug for Moral eller Karakterudvikling. Ja, derom ved jeg nu ikke noget, men lad gaa. Den eneste Forskel paa os i den — dog vel noget usandsynlige Balancesituation — vilde rimeligvis være den, at Bergstedt øjeblikkelig vilde have tabt Balancen og gaa paa Hovedet ned paa Jorden, medens jeg, der ganske vist ogsaa bedre kan finde Plads paa en Tallerken, sikkert vilde have søgt at finde et fornuftigt Formaal med min Anbringelse midt imellem de berømteste af Stjernerne.

Men Diskussionen drejer sig ikke om, hvorvidt den fremragende Ener vilde have kunnet klare sig uden Massen, Slægten, Arven o. s. v., o. s. v., men ganske omvendt om Massen vilde have naaet samme Resultat paa de forskellige Omraader uden Enerne, altsaa om skabende Evner, Initiativ, Dyglighed, Energi principielt er uden Samfundsværdi; thi hos Massen findes disse Egenskaber ikke, kun hos de enkelte, der paa de forskellige Omraader egner sig til at gaa i Spidsen. (M. a. O. Spørgsmaalet er altsaa ikke, om Napoleon var blevet »Napoleon« uden Europa, thi dette er Vrøvl, men, om Europa vilde have været det samme uden Eneren Napoleon!)

Det kulturelle Galopløb.
Nej, kære H. P. Sørensen, den Krikke vil jeg ikke holde en Tokrone paa.
(»Politiken«).

Og overfor dette Hovedproblem er det, at Bergstedt kniber udenom og paa en lidet tiltalende Maade! I første Omgang gennem den al Kultur fornægtende Bemærkning om, at alle Fiskene jo ikke kan komme *sidst* (!) ind i Rusen — havde det endda været *først*. I denne Omgang ved at vende sig ikke mod mine Anskuelser — i hvert Fald ikke uden at fordreje dem — men mod min Person.

Hvor kan du dog være Demokrat med de Anskuelser, siger den store Overdemokrat Bergstedt til Slut, idet han spiller sin sidste Trumf ud. Naar jeg kalder hans fanatiske Masseforgudelse for Pladderfilosofi, er det saa ikke »Pladder«, naar jeg — Individualisten, Aandsaristokraten, Studerekammer-Idioten o. s. v. alligevel holder paa Demokratiet, paa »Massestyret«, og oven i Købet selv lader mig vælge af den samme »dumme Masse«. Er det da ikke mit Standpunkt, der nærmest maatte kunne betegnes som noget Pladder, spørger Bergstedt til sidst med alle Tegn paa Henrykkelse.

Jeg har besvaret dette Spørgsmaal om mit principielle Syn paa Demokratiet adskillige Gange før, men skal gøre det igen, selvom Bergstedt formodentlig har glemt Begrundelsen Dagen efter, han, der bader

sig i Følelser og Stemninger, men er Uvenner med Logik og Argumenter.

Man hævder, at naar der ikke er den fjerneste Grund til at antage, at Hansen eller Søren Sandmand skulde have den tilstrækkelige Indsigt, det fornødne Overblik til at styre Staten eller blot til at sætte sig grundigt ind i Tidens politiske og sociale Spørgsmaal, saa er det umuligt at begribe, at naar man lægger alle Hansen'er sammen, saa kommer pludselig denne Indsigt. Der er langt snarere Grund til at formode, at Massen som saadan er baade dummere og mere forvirret end dens enkelte Bestanddele, altsaa at Demokratiet, at Flertalsstyret, er umuligt, bl. a. ogsaa fordi Flertallet aldrig har Ret. Saaledes ræsonnerer man fra Demokratiets Modstanderes Side, hvortil Bergstedt mener i Virkeligheden at burde henregne mig, medens han selv holder paa Massestyret og tror, at det store Flertal har Ret.

Men for det første er det jo hverken Hansen eller Søren Sandmand, der regerer, eller som *skal* regere. Ogsaa under Folkestyret er det et ringe Faatal, der i Virkeligheden regerer, men de gør det i Kraft af den Tillid, de paa Grund af deres Dygtighed nyder i de Befolkningslag, der har valgt dem, og det kunde aldrig falde mig ind at paastaa, at den jævne Mands sunde Sans, hans hele Livserfaring og Evne til at bedømme de reelle Forhold, der har Forbindelse med hans Stilling og Interesser, ikke skulde gøre ham egnet som *Vælger*. »Politik er Sammenstød ikke mellem Intelligenser, men mellem (Interesser og) Karakterer, og det maa blive den politiske Intelligens' (Enerens) Sag saa at sige at smugle sin Indsats ind under disse Kampe«.

Forøvrigt er det jo i Praksis ikke engang Partiet, der regerer, men igen nogle enkelte, der har Partiets Tillid, som leder dette. Vi kommer altsaa ogsaa under Folkestyret og Demokratiet temmelig langt bort fra Bergstedts *Massestyre*.

Efter min Mening har Flertallet ganske vist altid Uret, og Udviklingen vil være løbet forbi, naar Flertallet først skal vindes. Men overfor Politik og praktiske Samfundsspørgsmaal er det egentlig ikke »Ret« eller »Uret« i filosofisk Forstand, det gælder, og naar Folk ustandselig taler om Ret og Retfærdighed, er det gerne Uretfærdighed mod andre, de er ude efter, i deres Hyppen af egne Kartofler. Det, det hele drejer sig om, er den mest forsvarlige Form for Magtudøvelse!

Hvem skulde for Resten afgøre, hvad der er Ret eller Uret i den politiske eller sociale Kamp mellem Partier og Klasser eller i den givne Situation, hvor Hundreder af krydsende Hensyn spiller ind. M. a. O.: Selv om Flertallet aldrig havde »Ret«, saa er dette aldeles ikke af-

gørende for Spørgsmaalet Demokrati eller Diktatur, Folkestyre eller Enevælde.

Thi hvilket af de mange Mindretal er det da, som har Ret, og hvem skulde kunne løse dette Problem!

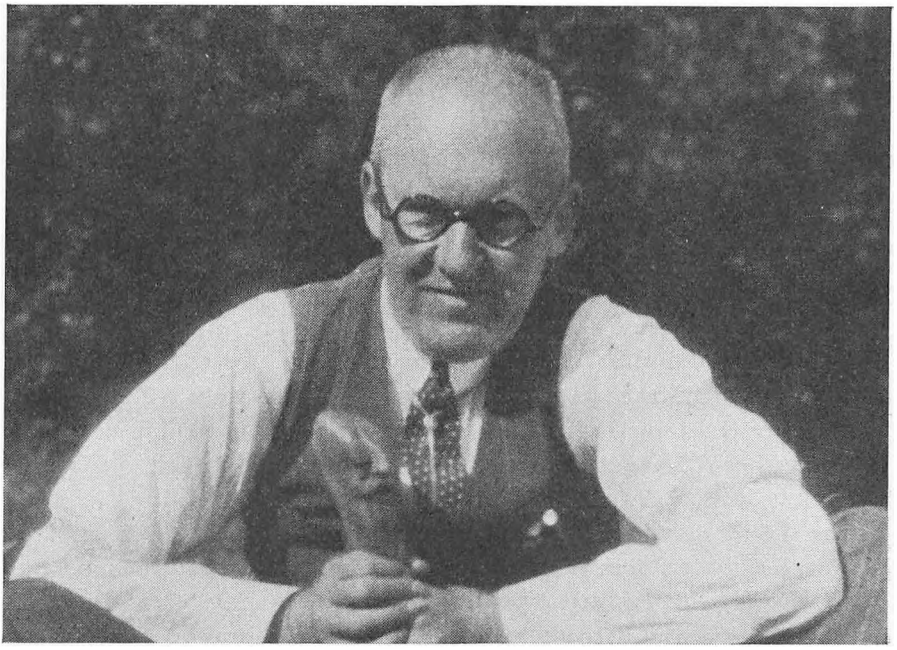
Skal vi regeres af et Militærdespoti, af Grundejerne, af andre Monopolindehavere, at Hadets Apostle i Syd eller Øst, af en Finansklike, af nationaløkonomisk eller juridisk sagkyndige eller henvende os paa Universitetet, hvor Uenigheden om alt mellem Himmel og Jord florerer. Hvad siger ikke Folkets kaarne Søn Henrik hos Fader Holberg: »Man tænker, at høj Stand og høj Forstand er det samme, hvorvel Erfarenhed viser, at Verden haver et saadant Forraad af højædle og velbaarne Taasser, at man deraf kan oprette det 5te Monarchie«. Og er det blevet bedre siden? Hører man dem ikke ligefrem slaa Hælene sammen rundt om — i deres Uniformer med tilhørende Armsving — som Tegn paa højere Kultur, Bergstedts Massekultur, »uvidende og stædige Krigere med Fuglehjerne i Oksekranier«, som Anatole France, den store Beundrer af den menneskelige Dumhed, skriver et Sted.

Nej, Demokratiets Styrke og virkelige Begrundelse er ikke en snobbet Beundring for Massen, hvad enten denne finder sit Udtryk i røde, grønne, brune eller ingen Skjorter, men *det nøgterne og afgørende Faktum,* at Folkets Flertal skaber den eneste varige, den sikreste Garanti for et Retssamfund og en rolig Samfundsudvikling, og derfor er jeg Demokrat, aldeles ikke fordi jeg tror, at Massen er klogere end Eneren, den uvidende klogere end den kloge!

Og derfor siger jeg netop som *Demokrat* til Bergstedt: Det farligste for Demokratiets Bestaaen *er* Ensretningen, *er* Fornægtelsen af Aandslivet og den personlige Kultur som bærende for den enkelte Borgers som for Samfundets Udvikling, *er* den dumme fladpandede Ophidselse af eller Liggen paa Maven for Masseuhyret.

Al Kulturs endelige Formaal er Højnelse af Eneren, saavist som Massen er et Begreb, men Eneren er et Menneske. Dette sidste gælder ogsaa Harald Bergstedt, selv om han undertiden ynder at forvandle sig til en Duft fra en — Ailebeholder.«

Bergstedts afsluttende Svar er et saadant Fyrværkeri lige fra Sole til Skruptudser, at man enten maatte trykke det hele af eller springe det hele over. Jeg foretrækker i dette Tilfælde det sidste, ogsaa fordi Svaret intet nyt indeholdt udover en overflødig Dissekering af undertegnede. Men ligesom denne skarpe Diskussion dengang vakte megen Opmærksomhed og formentlig blev den indirekte Aarsag til, at Harald Bergstedts specielle »Arbejderkultur« forsvandt fra »Social-Demokraten«s

Steincke knækker Nødder
(*se Nøddeknækkeren*).

Kroniker, saa har det, synes det mig, en særlig Interesse at dvæle lidt ved denne Diskussion og Hr. Bergstedts Massedyrkelse — ogsaa naar man betænker, i hvilken Lejr netop han faa Aar senere havnede — desværre for ham!

Hvis Kristus kom tilbage!

Og medens vi altsaa er lidt udenfor det sædvanlige, vil jeg endnu omtale mit Medarbejderskab ved »Kristeligt Dagblad« som Deltager i en Enquête: »*Hvis Kristus kom tilbage*«. Det første Indlæg i denne leveredes af mig i August 1934, en Sommer, hvor jeg mærkeligt nok har været særlig sprælsk — i hvert Fald udenfor Socialministeriets Forretningsomraade. *Da* Ironien i denne Kronik virkelig synes mig at være ført helt igennem, hvad der næsten aldrig lykkes, i hvert Fald ikke for mig, *da* »Kristeligt Dagblad« læses af saa faa, og Kroniken endda blev misforstaaet af en Del af disse, af hvilke enkelte oven i Købet følte sig fornærmede — paa Kristi Vegne (?), *da* ingen andre har læst den eller i bedste Fald har glemt den, og *da* Emnet er mindst lige saa aktuelt i

Dag som for 12 Aar siden, tager jeg mig herved den Dristighed at lade den fæstne paa Papiret igen. Besvarelsen lød saaledes:

»Hvis Kristus kom tilbage nu, vilde han finde en Verden, der var saa usigelig vanskeligere at missionere i end under de relativt uoplyste og primitive Samfundsforhold for et Par Tusind Aar siden. Jeg gaar nemlig ud fra, at hans grundlæggende Karakteregenskaber vilde være Uselviskhed, Offervilje, Sanddruhed, Næstekærlighed og en — rent ud ubegribelig Medfølelse og Tolerance.

Udrustet med slige Egenskaber, som han end ikke vilde gøre noget Forsøg paa at skjule — tværtimod —, vilde han overalt, selv i vort lille fredelige Land, hvor vi nu lader ham vandre rundt iblandt os, gaa i stadig Livsfare, og rent fortvivlet vilde han være stillet, hvis det kom ud, at han var født af en Jomfru, og hvordan skulde det kunne undgaas her i Landet, hvor enhver fortrolig Meddelelse, der kendes af 3, kan læses i Aviserne i Morgen.

For det første vilde Videnskaben, støttet paa Arvelighedsforskningens nyeste Resultater, som man var ude af Stand til at anføre imod ham for 1900 Aar siden, straks slaa fast, at vel anerkendte man Mutationsteorien, og vel var der endnu adskillige dunkle Punkter i vort Kendskab til Livets Opstaaen, ja, vel kunde man — saadan rent paradoksalt — hævde, at Videnskaben egentlig kun var det systematiske »Vi-ved-ikke«, men .... Jomfrufødsel, nej, det var dog for sindssygt.

Og hvis han selv — endsige hans Moder — vilde lade sig forlyde med denne mystiske Oprindelse, vilde han ogsaa paa Grund af den ved hans fornævnte Egenskaber fremkaldte stadige Opposition mod Omgivelserne først komme paa Børneværnet, formentlig dog paa et mildere (»kristeligt«) Ungdomshjem, hvorfra han — paa Grund af sin usalige Opposition mod Forstillelse og Hykleri — som »*uopdragelig*« vilde blive overført til et Sindssygehospital, dog ogsaa her til den *rolige* Afdeling, som lidende af begyndende Kværulantforrykthed, omend i en usædvanlig stilfærdig Form.

Hvis det i Kraft af hans Karakters Renhed, hans Sinds Mildhed og hans Viljes Styrke samt Overlægens Usikkerhed overfor et saadant Fænomen, omsider skulde lykkes ham at blive udskrevet som »ufarlig for sig selv og sine Omgivelser«, vilde han en Tid lang, selvom han ogsaa vilde revse alt og alle, i første Række Kirken og Præsteskabet, dog blive betragtet som en forholdsvis uskadelig, lettere sindssyg Sværmer. Ganske vist var det betænkeligt, at han samlede en stigende Skare af begejstrede Tilbedere om sig, men da samtlige Politispioner rap-

porterede, at hverken han eller hans Tilhængere nogensinde, end ikke indirekte, hvor mange der end var til Stede, appellerede til Løgn, Vold eller Terror, ja ikke engang syntes at kende det fjerneste til Kommunisme, Nazisme, L.S., J.A.K. eller Grev Holstein, lod man ham foreløbig i Fred.

Dette kunde man saa meget lettere forsvare, som han absolut ikke deltog i Teologernes Kampe, ikke engang i »Aften Berlingeren«, selv et voldsomt Angreb af Kaj Munk lod ham uanfægtet! Ej heller gjorde han noget Forsøg paa at trænge ind i det gode Selskab. Tværtimod! Skønt han i Dannelse, Sprog og ydre Optræden med naturlig Myndighed og Aandsoverlegenhed kunde have gjort sig gældende overalt, syntes han mærkeligt nok at mænge sig med Folk af den mest tvivlsomme Ekstraktion, ofte endda det rene Proletariat, ja endog Skøger. I denne Henseende optraadte han ganske som hin »rigtige« Kristus — bortset fra de Ændringer, som Tidernes Skiften havde maattet medføre. Fiskere og Toldere maatte han saaledes ganske savne i sine Omgivelser; thi de førstnævnte var blevet Socialdemokrater og organiserede, og de sidstnævntes Stilling paa Lønskalaen efter Tjenestemandsloven henviste dem selvfølgelig til en hel anden Omgangskreds.

Denne forholdsvis fredelige, omend ringeagtede, Tilværelse kunde han utvivlsomt have fortsat i ubegrænset Tid, tilbedt af sine Omgivelser og lykkelig ubekymret for sit eget Ve og Vel, hvis han ikke var begyndt at gøre Mirakler. Men denne ulyksalige Tilbøjelighed, som han ganske vist kun udøvede paa Grund af sin dybe Medfølen med de ulykkeligst stillede, bragte ham snart i Konflikt med Loven. Thi det varede ikke længe, før »Den almindelige danske Lægeforening« fik forelagt adskillige Klager over, at han totalt havde helbredt flere Invalider og kronisk syge, der notorisk var uhelbredelige og opgivet af de fineste Specialister. Det var derfor ganske nødvendigt at gribe ind og rejse Tiltale efter Kvaksalveriparagrafen.

Denne Proces blev skæbnesvanger for ham, takket være særlig den Omstændighed, at Expresbladet lugtede Sensation, opsnusede og interviewede en hel Række af de Personer, han havde kureret. Der blev sat Kryds under de Vinduer i de Hummere i de Rønner, hvor de boede, hvorfor alle disse Ejendommes Beboere blev »vækket« (vakt), og, hvad endnu værre var, Billeder af Patienterne før og efter Helbredelsen blev offentliggjort, alt med det Resultat, at Expresbladets Oplag steg til det dobbelte, saaledes at de andre Blade ogsaa blev nødt til at kulegrave Affæren! Kort sagt: Det blev en mægtig Sensationsproces, og da han

ikke havde den allerringeste Eksamen, ikke engang i Chiropraktik, samt da alle de indstævnede vidnede til Fordel for ham, stod hans Sag ualmindelig slet.

Det endte da ogsaa med Fængsel, men da han opførte sig eksemplarisk inden Døre, og Justitsministeren fra Morgen til Aften blev overrendt af de tidligere Patienter og deres Paarørende samt de Folketingsmænd, som disse kendte, blev han hurtig benaadet gennem følgende Skrivelse fra Justitsministeriet:

»»Da paagældende N. N., populært kaldet Kristus, maa siges kun at have »helbredt« Folk, der som uhelbredelige var opgivet af Lægevidenskaben, kan Lægestanden efter Justitsministeriets Formening ikke siges at have lidt noget egentligt Pengetab ved den saaledes stedfundne unfair Konkurrence.

Da bemeldte N. N. endvidere ikke er overbevist om nogensinde for sin ved Bøn og Haandspaalæggelse fremkaldte saakaldte Helbredelse at have modtaget Penge eller Penges Værd, hvorved bemærkes, at en saa besynderlig Adfærd maa søge sin naturlige Forklaring ved det i Sagen iøvrigt oplyste, at paagældende er at betragte som sindssyg, dog uden at være farlig for sig selv og sine Omgivelser, samt da hans Optræden i Fængslet af alle Tjenestemænd, bortset fra Fængselspræsten, angives at have været mønsterværdig, idet han endog har været tilfreds med Kosten, vil Justitsministeriet være sindet at indstille til Hans Majestæt Kongen at benaade paagældende i Anledning af Grundlovens 90-aarige Jubilæum, hvilket herved meddeles til Efterretning og videre fornøden Bekendtgørelse for alle vedkommende.««

(Ved en Indiskretion stod denne tjenstlige Skrivelse Dagen efter i alle Morgenbladene.)

Efter Benaadningen voksede Menigheden sammen med Pressens Interesse for ham og den almindelige Uro i Samfundet. Selv syntes han lige uanfægtet af alt Postyret, ja, afslog endog en Henvendelse om at tale i Radio og at give en Seance i Cirkus, kontrolleret af Faustinus. Egentlig forbedret af Fængselsopholdet var han derimod ikke blevet! Hans Mildhed, Godhed og Hjælpsomhed var snarere yderligere steget, og man overvejede for Alvor at rejse ny Tiltale for Injurier, da han — med tydeligt Henblik paa Justitsministerium og Domstole — hævdede, at man burde elske sine Fjender og give Kejseren, hvad Kejserens er, ved hvilken »taktisk ukloge« Udtalelse han samtidig mistede (eller slap for) alle sine kommunistisk indstillede Tilhængere, der i »Arbejdersvøben« afslørede ham som en betalt Agent for den socialforræderiske Kapitalist-Pamper-Regering. Allerede Dagen efter Løsladelsen

havde han for Resten offentlig taget en ung Kvinde i Forsvar, som var grebet i Hor paa fersk Gerning, men denne Sag døde hen med det samme, da alle jo kendte Masser af den Art Eksempler, og Pressen derfor ikke fandt denne ganske vist forargelige Optræden værd at omtale, særlig da Kvinden ikke var Skuespillerinde; — desuden var *han* endnu for populær og ikke Politiker.

Men Anledningen til endelig og afgørende at slaa ham ned kom snart! En Dag kom han og hans nærmeste Disciple gaaende i Borgergade, da han fik Meddelelse om, at en Enke, som hørte til Menigheden, lige var død fra 6 smaa Børn. For at trøste Børnene bestemte han sig til at gaa op i Lejligheden, hvor han traf Lægen, som lige havde udstedt Dødsattesten. Ved Synet af al den Jammer og af inderlig Medfølelse med de smaa lod han sig forlede til at genopvække hende fra de døde i Lægens og 4 andre Vidners Nærværelse — altsaa en ganske oplagt Forbrydelse.

Lægen meldte ham selvfølgelig straks; men selv om det er klart, at et Samfund, som betaler Lægerne, selv om de slaar Patienterne ihjel, selvfølgelig ikke kan finde sig i, at andre uden Uddannelse vækker dem til Live igen, endda gratis, var det ikke let at finde den Paragraf, hvorefter han kunde dømmes. Thi ganske vist var der i de sidste 20 Aar gennemført ca. 2000 Love om alt mellem Himmel og Jord, men dette Tilfælde var alligevel ikke forudset.

Ved Underretten blev han dømt efter Analogien af Reglerne om Gudsbespottelse paa Grundlag af en 30 Sider lang Erklæring fra det teologiske Fakultet og en 60 Sider lang Moderklæring fra samtlige Biskopper, men denne Begrundelse underkendte Landsretten, som ikke kunde forstaa den, og dømte ham i Stedet for efter Analogien af Kvaksalveriparagrafen — med Gentagelsesvirkning.

Men Højesteret, der for en Gangs Skyld fandt sig foranlediget til at give en virkelig Begrundelse, slog fast, at det ikke kunde antages, at Beskyttelsen for Lægerne strakte sig udover Patientens Død, ja, at det kun kunde være til økonomisk Fordel for Lægestanden, at de afdøde livede op igen. Desuden maatte det anses for betænkeligt i det hele at anvende Begrebet Kvaksalveri med Hensyn til døde, idet dette Begreb baade ifølge Loven og ifølge Sagens Natur maatte forudsætte Liv; (et enkelt dissentierende Votum gik dog ud paa, at det ikke, som Forholdene i det hele var i Verden, kunde anses for saa strafværdigt at berøve en Livet som at lade en begynde forfra igen, naar han endelig havde fundet Fred i Døden).

Derimod slog Højesteret fast, at uanset, at man savnede direkte

Hjemmel i Loven, maatte det anses for hævet over enhver Tvivl, at enhver Lovgiver, der overhovedet havde kunnet tænke sig et Tilfælde som det foreliggende, vilde have fastsat en streng Straffebestemmelse for Livsopvækkeri af Hensyn til Arvingerne, til Tab af Avancement, til Bolignøden, til Pressens Renommé (forhastede Nekrologer), o. s. v. o. s. v., saaledes at det i Kraft af Retsordenens almindelige Grundsætninger var naturligt at tage Analogien af Reglerne om Krænkelse af Gravfreden i groveste Form, idet det principielt afgørende maatte være, om paagældende ifølge en autoriseret Ligsynsmands eller Læges Attest var død, ikke om han (hun) laa i sin Seng, i Kapellet eller i Jorden.

Paa den anden Side vidnede Anklagedes Forbrydelse om saadanne mentale Forstyrrelser, at det — ogsaa under Hensyn til hans tidligere Sindssyge — maatte anses for ufornødent at afæske Professor X en (uforstaaelig) Erklæring om Karakteren af Sygdommen, og da denne efter dens sidste Udslag maatte siges at være af en yderst samfundsskadelig Karakter, blev anklagede dømt til — og denne Gang som farlig for den offentlige Sikkerhed — at interneres i et Sindssygehospital for Livstid, eller i hvert Fald — efter Justitsministerens nærmere Bestemmelse — saa længe, indtil det maatte vise sig, at han ikke længer kunde gøre Skade ved gode Gerninger.

Da Muligheden for disse sidste var ganske udelukket paa Interneringsanstalten, hvor anklagede for alle Eventualiteters Skyld var anbragt i Enecelle, sygnede han snart hen og døde af Sorg.

Hans Optegnelser fra disse sidste Aar blev dog for Kuriositetens Skyld opbevaret, og det fremgik af disse, at Patienten betragtede sig som Guds Søn og Verdens Frelser, men at han paa den anden Side var kommet til Klarhed over, at der ikke var nogen som helst Mulighed for at frelse en Menneskehed, hvis Tilværelse i den Grad var afhængig af det økonomiske System, hvorunder den levede, som Tilfældet var i Teknikens og Privatkapitalismens Tidsalder — i Mekanikens Helvede.

— — Iøvrigt blev det først hundrede Aar efter hans Død gennem grundige religionshistoriske Undersøgelser slaaet fast, at det virkelig maatte antages at have været Kristus, der var kommet tilbage; men til Forsvar for Civilisationens Mangel paa Forstaaelse heraf blev det dog tilføjet, at han anden Gang var blevet behandlet anderledes humant end i sin Tid, saa vist som Korsfæstelse ikke turde sammenlignes med aarelang Internering med Kost og Logi, og for egen Regning antydede den som Bibelkritiker mest ansete af Forfatterne, at skulde Kristus komme tilbage endnu en Gang, vilde Humaniteten sikkert være udviklet til et

saa højt Stade, at man denne Gang vilde tage Livet af ham ved at anbringe ham i en Koncentrationslejr.

Det bør dog oplyses, at disse Undersøgelsers Resultat straks blev imødegaaet fra lægevidenskabelig Side, hvor man fastslog, at oftnævnte Patient aldeles ikke var Kristus, men en med degenerative (psykopatiske) Anlæg beheftet Epileptiker, der højst kunde anbringes midt imellem Napoleon den store og Søren Kierkegaard — og dermed slog man sig til Ro efter den almindelige, og derfor rigtige Opfattelse 2050. De faa Tusind, der troede paa ham og levede efter hans Grundsætninger, forstod ikke at gøre sig gældende, hverken i Presse eller Politik og fik derfor Lov at dø en naturlig Død.«

Blot til Lyst.

Det var dog ikke alene saa difficile og højtflyvende Emner som det sidstnævnte, jeg udenfor Socialministeriets Forretningsomraade tog op i disse Aar. Ogsaa nogle saa lavtliggende og jordbundne som f. Eks. »Revy eller Pjat« og Fodbold blev Genstand for min journalistiske Behandling eller Mishandling. *Mit Syn paa Revy* fik Udtryk i de dengang populære Cooptimisters Program i Efteraaret 1934, og da dette Syn ikke har ændret sig siden, skal jeg her gengive Svaret. Det lød:

»Skønt undertegnede gælder for at være og ogsaa er en udpræget Alvorsmand, hvis undertiden tvivlsomme Form dækker over et ubestridt sædeligt Indhold, har jeg saa megen Sans for baade den store og den lille Humor, at jeg sætter Fortidens Revyer højt blandt mine Oplevelser.

Altsaa den *virkelige Revy,* der med gnistrende Lune eller i underfundig Satire, fortolket af Tale- og Sangkunstens ypperste, revser Tidens — eller alle Tiders — Dumhed, Hykleri, Farisæisme, Folks Misundelse, Sladderagtighed og Lettroenhed, Magthavernes (eventuelle!) Overgreb o. s. v. o. s. v.

Ikke den *saakaldte* Revy, der tvært imod *spekulerer* i Dumheden, Hykleriet m. v., den, der slesker for et aandssvagt Publikum, kæler for dettes slette Smag og kildrer dets lumre Instinkter ved Hjælp af Kødudstillinger, sjofle Viser og alskens Tvetydigheder til pervers (saakaldt) Musikledsagelse.

Man kan maaske tydeligst mærke den aandelige Dekadence, Forsimplingen i Smagen samt den totale Mangel paa Interesse for de sociale og politiske Problemer, som har kendetegnet Udviklingen i de sidste Decennier, netop gennem det samme Tidsrums Revyer. Og dette

Paa Kunstudstilling.
Stauning, Steincke, Struckmann og Mogens Steincke.

er næppe i første Række Forfatternes eller Skuespillernes Skyld, men Publikums og Pressens, Offentlighedens servile Tjener.

En aandfuld, virkelig satirisk Bemærkning forstaas ikke, en dito Vise falder til Jorden under desorienteret Gaben, medens man vrider sig af Grin under Aandløshedens, Pjattets, Frikadelleriets og Lurvethedens Orgier og gurgler som Kalkuner af Henrykkelse ved de tommeste Ordspil, de fladeste Brandere.

Gud Fader bevares! — — Brandstrup ligeledes! — — Jeg *har* opgivet, men mindes (som en af Forløserne) med kildrende Glæde Cooptimisternes Barndom. Er der Raad til det, saa spekuler ikke i Rakket, men i de tænkende Væsener. De findes endnu! Men der skal Mod til og Penge — og Idealisme.«

Og medens vi er ved Jorden, lad mig da, ogsaa til Underretning for dem, der af og til har udtalt deres Forundring over, at »en Mand som jeg« virkelig gad gaa ud at se Folk sparke til en Bold, oplyse Grunden hertil, saaledes som denne kom frem i en Række Udtalelser til »Ekstrabladet« fra »kendte Københavnere« — ogsaa fra 1934. Mit Svar lød:

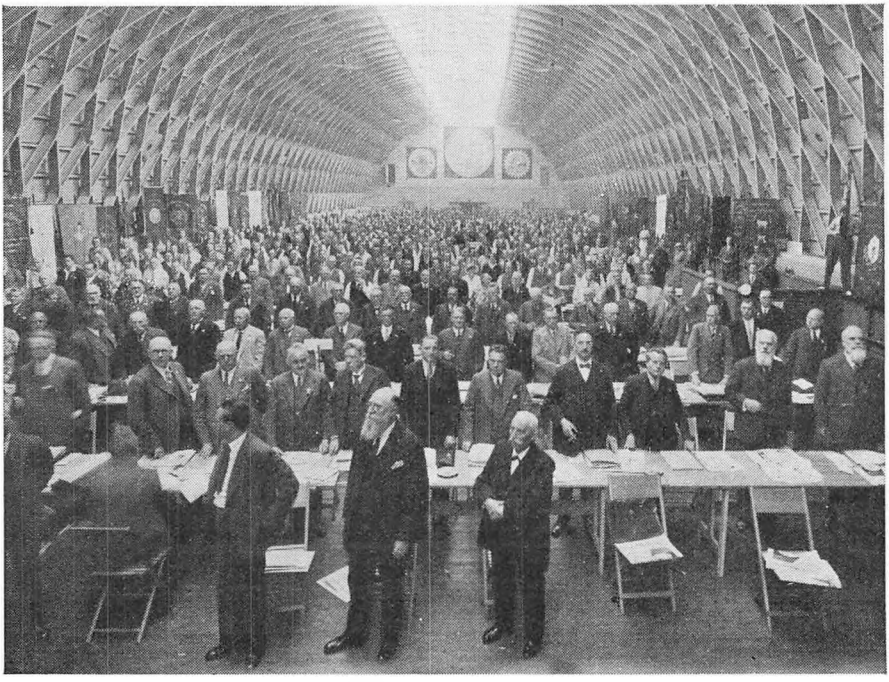
»Jeg gaar for Resten ikke ret meget mere til Fodbold, men mine Undladelsessynder er mere begrundet i Mangel paa Tid end i Mangel paa Lyst. *Jeg er selv gammel Fodboldspiller i al Beskedenhed og dyrker endnu om Sommeren Idrætten — med min Kone paa Maal.* Iøvrigt gaar jeg til Fodbold, for det første fordi der ikke er nogen Totalisator, og for det andet, fordi det forekommer mig, at Fodbold er en Sport, der i sjælden Grad stiller Krav til en Række værdifulde Egenskaber saasom Hurtighed, Snarraadighed, Hensyntagen til Medspillere ... helst ogsaa til Modspillere, Kombinationsevne o. s. v.

Men dette vil ikke sige, at jeg er Fodboldidiot. Jeg sætter Stauning, ja endog mig selv højere end Pauli Jørgensen.«

Naturligvis maatte jeg trods al Travlhed i disse Aar ogsaa vise mig paa Talerstole ude i Landet og holde rent politiske Foredrag, saaledes ved Grundlovsfesten i Maribo i 1933 og i Viborg 1935, men ogsaa ved forskellige Sommerstævner holdt jeg Tale, saasom i Femmøller, Høver Kro, Struer samt ved et Ungdomsstævne i Fælledparken. Endelig holdt jeg i Studenterforeningen i Februar 1935 et Foredrag om »Hjertets Dannelse« og i Radioen adskillige Foredrag bl. a. om politisk, polemisk og personlig Kultur, hvorhos jeg deltog i en Radiodiskussion om Arbejdsløshedsproblemet. De forskellige Foredrag — i Radioen og andet Steds — om Demokrati og Diktatur, om Demokratiet og Magten el. lign. vil af særlige Grunde blive nærmere omtalt senere under Kapitlet »Det trækker op.«

Forskellige af de nævnte Taler eller Foredrag vakte naturligvis Diskussion og flere af dem blev optaget som Kroniker i »Social-Demokraten«, der desuden i disse Aar bragte 2 Kroniker om den truende Degeneration, et Emne, der havde Forbindelse med de forskellige gennemførte eller paatænkte racehygiejniske Foranstaltninger, hvorom jeg forøvrigt ogsaa havde talt i Radioen. Endvidere forsvarede jeg den førte Politik i 2 Kroniker i Juli 1934 »Socialdemokratiet og Tiden«, og samme Emne havde i Virkeligheden 2 Kroniker af Oktober 1935 om »Tidens Problemer«.

Men efterhaanden som det vigtige Valg i 1935 nærmede sig, samlede Interessen sig om Forberedelserne til dette, og selv om jeg aldrig har spillet nogen større Rolle som politisk Agitator, maatte jeg selvfølgelig ogsaa ud i Marken, bl. a. — foruden i Hovedstaden — i Sorø og i Kolding, ja, jeg nød oven i Købet den Ære at faa Lov at holde et indgaaende Foredrag om Kampen mod Arbejdsløsheden paa Aalborg-Kongressen i Sommeren 1935, hvor Retningslinierne for Partiets Politik skulde trækkes op. Dette Foredrag, der indeholder en Oversigt over Regerin-

Aalborg-Kongressen.

gens hele Arbejdsløshedspolitik og Rigsdagens Stilling til samme, blev aftrykt i forskellige af Partiets Blade.

Forinden jeg slutter denne »spredte Fægtning«, har jeg endnu et Par spøgefulde Erindringer fra disse Aar. Jeg havde i enkelte Kredse, ogsaa i Pressen, et vist Ry som Hugormedræber, ikke helt ubegrundet, og jeg havde et meget frugtbart Jagtterræn paa min Strandgrund med Omgivelser ved Nykøbing Sjæll. En Foraarsferie, da vi havde myrdet en c. 15 Hugorme og fotograferet dem hængende paa en Snor ved Naboens Hus, hvilket Fotografi ad en eller anden Vej var naaet frem til forskellige Blade, blev jeg interviewet om denne Bedrift. Spørgsmaalet lød: »Er det sandt, Hr. Minister, at De har slaaet alle de Hugorme ihjel?« — »Ja!« — »Er De aldrig blevet bidt?« — »Jo, een Gang!« — »Hvordan spændte det af?« — »Den døde!« Enkelte Blade drog Sammenligninger mellem mig og Göring, der var fotograferet med en nedlagt Elg, Prinsen af Wales med en nedlagt Løve og Præsident Roosevelt med en nedlagt Elefant, og kom til det Resultat, at jeg godt kunde taale Sammenligningen, og at jeg forøvrigt vanskeligt kunde tænkes at nedlægge andet end netop Giftslanger.

16 Hugorme paa en Snor.

»Berlingske Tidende« meddelte, at jeg havde foræret *Christmas Møller* 3 Hugorme, der forekom mig at have »et vist konservativt Anstrøg«, uden dog nærmere at antyde, hvorledes dette skulde forstaas, men den Sandhed var der i Historien, at nævnte Politikers unge Søn var Samler og derfor fik overladt et Pragteksemplar, iøvrigt uden nogen Art af Bagtanke.

Helt uhyggelig var Skildringen af den nævnte Friluftssport i »Arbejderbladet«, der, efter at have meddelt at jeg efter Sigende var den Mand i Landet, der havde dræbt flest Hugorme, skrev: »... Om Søndagen lister han omkring paa de øde Steder, hvor Hugormene holder til, og med Stokken i Haanden og et morderisk Glimt i Øjnene styrter han løs paa det giftige, men uskyldige Kryb. Giver Hr. Steinckes Søndagsfornøjelse ikke En noget at tænke over?« Altsaa en iøvrigt fra denne Fløj forstaaelig Sympati for det giftige!

Omtrent samtidig indeholdt »Dagens Nyheder« undtagelsesvis en virkelig Nyhed, der gik ud paa, at man i en Fremmedbog paa en meget besøgt Restaurant paa Sicilien havde fundet følgende Notifikation af et fornemt Besøg:

K. K. Steincke
primo ministero delle justitia
Copenhagen, Danimarca
16—3—27.

Hvem der har sat denne i sig selv idiotiske Titel under Navnet, oven i Købet med en Dato, da jeg slet ikke var Minister, aner jeg ikke, og selvfølgelig var Meddelelsen, som den Art Løgnehistorier altid er, anonym, men velegnet til at gaa videre, bl. a. til »Fyns Venstreblad«. — Den mindede forøvrigt om en anden Historie, hvor nogle Blade meddelte, at jeg gav mig ud for at være Minister, idet de havde fundet min Underskrift, denne Gang hos en Tysker, og ligeledes paastod, at jeg havde udgivet mig for Minister, skønt jeg ikke var det. Der stod ganske vist »Minister a. D.« (ausser Dienst, altsaa fhv.); men det lille »a. D.« forstod de ikke og sprang det derfor over.

Naa, den Slags »lille Politik« var man jo saa vant til, og i saa Henseende delte man Skæbne med adskillige andre, mærkeligt nok i 1934—35 særlig med *Zahle,* som af en eller anden Grund skulde drilles i Forbindelse med mig. Da den Slags herhjemme altid morer Godtfolk, vilde det være Synd ikke at lade Morsomhederne gaa videre. Det begyndte med, at »Berlingske Tidende« serverede følgende:

Hvem er det saa?

Jeg har i Gaar modtaget følgende karakteristiske Brev:

Kære Hr. Peter Plys!

Jeg beder Dem venligst paa Foranledning af dette mit Brev sende mig en Erklæring, hvori De bekræfter, at det ikke er mig, der staar bagved Deres smaa pudsige Bemærkninger om nuværende Justitsminister Zahle.

Med venlig Hilsen — og med en Tak for de mange morsomme og glade Timer, De har forskaffet mig — og en Hilsen til lille Plys.

Deres meget hengivne

K. K. Steincke.

Det næste Nummer, der sikkert stammede fra samme agtede Haand, lød saaledes:

Replikskifte.

»Indenrigsministeren fortæller mig om følgende lille Replikskifte, der i Gaar fandt Sted i Folketingssalen.

Zahle: ... men hvorfor skriver han »nuværende« Justitsminister Zahle om mig. Mon han ikke mener »nærværende«?

Steincke: Nej, det kan De bande paa, han ikke gør!«

Og da Peter Plys nu var saa godt i Gang, fulgte nogle Dage efter følgende Notits:

Den attraaede Slankhed —

Fhv. Justitsminister Steincke har haft et lille Sammenstød med nuværende Justitsminister Zahle, der forleden spurgte sin Kollega:

— Hvordan bliver man slank?

K. K. K. Steincke saa paa sin Ven med et muntert Smil og sagde saa:

— Der er kun eet at gøre: gaa!

Efter de sædvanlige 5 Dage fulgte de næste Morsomheder:

»Professor Udde rykker frem —

Professor Udde skriver morsomt i »Dansk Sprog-Tidende«:

Angaaende Ordet »nuværende«, der nu kun anvendes i Forbindelse med Justitsminister Zahle, har det i Virkeligheden været kendt længe. Gamle Folk vil kunne huske, at man kunde nævne »den nuværende Amtslæge«, »den nuværende Trafikordning« og »det nuværende System«. Men efterhaanden gik Ordet af Brug, og først K. K. Steincke tog det op igen og benyttede det første Gang om Justitsminister Zahle i sin Fortale til Otto Weiss' Bog »Som I er«.

Og siden har Udtrykket opnaaet en meget stor Popularitet, idet Justitsminister Zahle som bekendt i Rigsdagen har udtalt, at han ikke gerne saa, at man glemte at bruge Superlativet »nuværende« i Forbindelse med ham.«

Og en Uge efter mellem forskelligt andet Vrøvl:

Kort og Godt.

»Nuværende Justitsminister Zahle har i den sidste Uge befundet sig mindre godt.«

»Socialminister Steincke ser stadig med den dybeste Despekt paa sine Modstandere og Partifæller.«

Efter at have trukket Vejret en Tid lang, begyndte han paa en frisk med følgende Notits i »Aften Berlingeren«:

»Steincke siger:

Socialminister Steincke udtalte i Gaar ifølge det stenografiske Referat i et Partimøde:

.... Jeg føler mig overbevist om, at (nuværende) Justitsminister Zahles ufattelige Popularitet i Befolkningen mere skyldes hans personlige Charme og hans Evne til at »tage Folk« end hans Taler.«

Og den sidste i samme Art fra samme Periode mødte op i August 1935 og lød:

»Dig rækker Sago Ærens Palme —

Fru nuværende Justitsminister Zahle har i Gaar skænket en Viftepalme til Rigsdagens Vandrehal.

Det var, efter hvad man fortæller mig, den, der stod lige indenfor til Venstre i Entreen paa den smukke Naturtræs-Sokkel. Da Soklen imidlertid i Pinsen blev flyttet ind i Dagligstuen for at bære den store Rytterstatue af Socialminister Steincke, var der ikke noget at stille Palmen paa, og Fru Justitsministerinden har derfor med en enestaaende Gestus skænket Planten til Rigsdagen, hvis Ferie derefter vil blive forlænget med 14 Dage.«

Hvorfor det netop skulde gaa ud over os to, der ikke havde noget udestaaende med hinanden, er mig ikke klart, men maaske snakkedes der allerede dengang om Zahles snarlige Afgang og min Lyst til at blive Justitsminister igen, og saa skulde vi drilles lidt, ogsaa den i sin Afgang paa Grund af Alder ganske uskyldige Zahle, som dog næppe har taget sig Drillerierne nær.

Meget apropos bragte »Berlingske Tidende« midt i Drilleri-Serien en Artikel betitlet »Hvad er Sladder?« og skrev:

»Sladder er ikke bare bevidst og ondsindet Udbredelse af Rygter og falske Paastande. Den Slags Sladder, som er infam Bagtalelse, vil vi ikke spilde Ord paa. Lad Løgneren og Bagtaleren blive ramt af sine egne Gerninger — med fuld Vægt.

Paa samme Maade skal man være forsigtig med at paastaa, at man aldrig er løbet med Sladder. Et Blad havde forleden den dæmoniske Ide at spørge flere kendte Personer: Hvad gør De, naar De hører en Sladderhistorie? De fleste gik i Vandet — med alle Klæderne paa. Den eneste, der ikke lod sig fange, var Socialminister *Steincke*. Han svarede med Spørgsmaalet: »Hvad er Sladder?« Og tilføjede: »Hvor mange Udtalelser producerer ikke enhver af os i Løbet af en Dag, som, hvis de blev vejet med Guldvægt, maaske i betænkelig Grad tangerede Sladderen. ... Jeg har selv været udsat for Sladder og har af og til maattet gribe kraftigt ind .... og jeg har ogsaa, naar der er blevet sladret om andre, af og til skammet Sladderhankene ud. I andre Tilfælde har jeg baaret mig ad ligesom andre Mennesker: I og for sig ikke at tro paa Historien, men skynde mig at bringe den videre ....«

Hr. Steincke skal have Tak for den sidste Indrømmelse. Den var forfriskende i Omgivelserne. Man kan have sin Tvivl om Viddet i Steinckes Aforismer. Men ikke om Visdommen i hans Bekendelser.«

I samme bevægede Foraar startede »Dagens Nyheder« en Enquête, hvor forskellige kendte Personer skulde udtale deres Mening om dem selv. Jeg skrev beskeden og ærlig som altid følgende, lige til at misbruges af Sladderen og Aandssvagheden:

»*Et Udkast* (1. Udgave)

af *Socialminister K. K. Steincke, M. L., F. M. i Guld.*

> Jeg er nok vant til at *tale* om mig selv og plejer at blive ved, til den anden selv begynder, hvorpaa jeg gaar, men at *skrive* om mig selv — hvilken Chance!

Jeg er født 1880, af forholdsvis velstillede, men hæderlige Forældre, konservative og evangelisk-lutherske. Fik paa dette Grundlag en højst uheldig Opdragelse, fyldt med en Idealisme og en Moral, der slet ikke passede til det virkelige Liv. Har derfor aldrig kunnet slaa an.

Var iøvrigt *fysisk* svag! Har været død een Gang og ved at dø to Gange, hvortil kommer fire Operationer, et enkelt Attentat, en Biloverkørsel og seks—fire kroniske Sygdomme. Disse sidste har tvunget mig til at holde en saa streng Diæt og i det hele til at leve saa forsigtigt, at jeg har kunnet taale at arbejde for to.

Ogsaa *psykisk* uheldig! Ifølge enstemmig Opfattelse i Pressen: impulsiv, arrogant, koket, egocentrisk, selvbevidst, selvglad, selvoptaget og i Besiddelse af en negeragtig Forfængelighed, der for længst har overskredet Grænsen til det patologiske; vil omtales hver Dag, dog kun rosende. Min Forfængelighed er endda særlig udfordrende derved, at jeg næsten aldrig viser mig ved Premierer, paa Restauranter, ved Midnatsforestillinger, officielle Middage, Begravelser eller andre Forlystelser, hvor ellers ordentlige Mennesker, der gerne vil i Avisen, holder til. En forpint Skuespillersjæl, splittet, vil gerne optræde, men hader Publikum!

Iøvrigt noget af en Karakter, dygtig, intelligent, energisk, flittig, økonomisk, ubestikkelig og sygelig retsindig. Aldrig haft Gæld, gift, men vil ikke skilles, betaler gerne Skat, altsaa ogsaa Psykopat! Har med disse sekundære Egenskaber, der jo ikke i mindre Grad udæsker Kritiken, udrettet ikke saa lidt, hvilket vil fremgaa af Nekrologerne.

I disse vil jeg tillige blive betegnet som Politiker, hvilket dog er Usandhed, thi endnu kan jeg Gang paa Gang gribe mig selv i at tillægge politiske Modstandere — ja, endog Partifæller — hæderlige Motiver .... Dør forhaabentlig snart! .... Glæder mig vanvittigt til Nekrologerne!

Frederiksberg, den 5/3 1935.

K. K. Steincke.«

Og medens jeg undtagelsesvis har beskæftiget mig ikke med andres, men med min egen Opfattelse af mig selv, vil jeg slutte denne »spredte Fægtning« med den lille Tale, jeg i Januar 1934 indtalte i Grammofon til det kgl. Biblioteks Samling »Om 100 Aar«. Den lød saaledes:

»Gaar vi 100 Aar tilbage, vil vi finde et Samfund, der paa mangfoldige Omraader er vidt forskelligt fra det nuværende, omend de menneskelige Grundegenskaber er de samme. Gaar vi 100 Aar frem — til 2034 — vil vi finde et Samfund, hvor de tekniske Fremskridt enten har lagt Nutidens Kultur øde, eller har ført den frem til en hidtil ukendt Blomstring, men de menneskelige Grundegenskaber vil være de samme: Egoisme, Havesyge, Misundelse og Dumhed, parret med Kærlighed, Godhed og Solidaritetsfølelse, disse sidste Egenskaber dog kun fremtrædende, forsaavidt de økonomiske Forhold begunstiger Udfoldelsen af dem; thi hvis Løven er sulten, brøler den!

Men uanset hvorledes Forholdene er til den Tid, og uanset om Østens Tankegang maatte have fortrængt Vestens udprægede Materialisme, vil der i det kolde Norden være Brug for en omfattende Forsorg for de svageste i Samfundet: Børnene, de gamle, Invaliderne, de kronisk syge, de arveligt belastede o. s. v. Med andre Ord: en Sociallovgivning vil være nødvendig, hvad enten den begrundes i almindelige, humane Betragtninger, eller den har sin egentlige Aarsag i Frygten for Utilfredsheden fra neden. Og det er da ikke utænkeligt, at man ved Ordningen af disse Problemer herhjemme vil betragte Socialminister Steinckes saakaldte Livsværk »Fremtidens Forsørgelsesvæsen« og den i Sammenhæng hermed nylig gennemførte Socialreform af 1933, der samlede den sociale Forsikrings- og Forsørgelseslovgivning i 4 store Love til Afløsning af c. 50 spredte Lovbestemmelser, som den første rationelle Sociallovgivning. Forfatteren selv vil dog haabe, at Samfundsudviklingen til den Tid er naaet saa vidt, at hans »Livsværk« tværtimod betragtes som en Kuriositet, som et typisk Eksempel fra et Samfund, der var lige saa dygtigt til at producere som udygtigt til at fordele Overfloden.

Iøvrigt gendriver denne lille Tale det fastslaaede Postulat, at nævnte Forfatter aldrig var kedelig, men kan det ikke være ham komplet ligegyldigt, naar denne Gendrivelse først fremkommer et lille hundrede Aar efter hans Død! Det var saamænd besværligt nok at more den kedelige Samtid. Men forhaabentlig er hans Humør gaaet i Arv til de unge Steincke'r om hundrede Aar. De leve!«

Det er maaske efter al den Staahej, der i disse Aar var om ens Navn, og alt det, man selv bidrog hertil, ikke underligt, at man i »Politiken«s Jubilæumsnummer 1934: »De 25, der har baaret Danmark frem« kom

med i dette særdeles udsøgte Selskab, omend meget langt nede i Rækken. Listen, som jeg nu har været saa heldig at finde, vilde i Dag se meget anderledes ud; men dengang lød den saaledes:

	Stemmer
1) Knud Rasmussen	6981
2) H. N. Andersen	6974
3) Georg Brandes	6956
4) Niels Bohr	6946
5) Niels Finsen	6936
6) Stauning	6903
7) Valdemar Poulsen	6861
8) Carl Nielsen	6725
9) Harald Høffding	6707
10) H. P. Hanssen, Nørremølle	6695
11) Johs. V. Jensen	6667
12) C. F. Tietgen	6656
13) Viggo Hørup	6632
14) Carl Jacobsen	6630
15) Niels Bukh	6614
16) I. C. Christensen	6606
17) P. Munch	6579
18) Jeppe Aakjær	6566
19) Ove Rode	6544
20) Joakim Skovgaard	6533
21) Enrico Dalgas	6530
22) Henrik Cavling	6456
23) Vilhelm Thomsen	6452
24) K. K. Steincke	6443
25) Henrik Pontoppidan	6441

KAPITEL XII

DET TRÆKKER OP

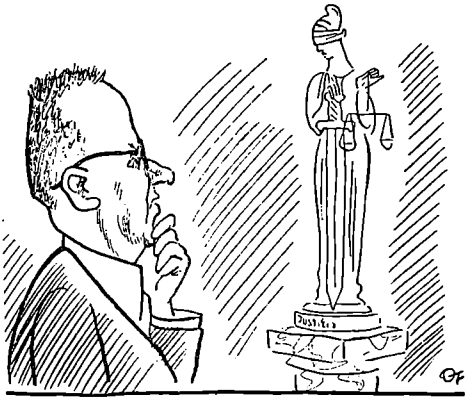
Som omtalt S. 231 vilde jeg i dette Kapitel gaa lidt nærmere ind paa de forskellige Foredrag m. v., der i disse Aar til Emne havde Demokratiet samt denne Styreforms Forhold til Brugen af Magt og forskellige kulturelle Problemer. Naar jeg omtaler disse Spørgsmaal paa dette Sted, skønt de i og for sig ikke har nogen speciel Relation til Socialministerens Forretningsomraade eller almindelige Virksomhed, er der to særlige Grunde hertil — bortset fra min mangeaarige Interesse netop for disse Problemer, en Interesse, der, som tidligere fremhævet, særlig i »Ogsaa en Tilværelse«, har givet sig Udtryk i en Række Foredrag, Kroniker og Pjecer lige fra mine unge Dage.

Den ene Grund er den, at den Mistillid til Demokratiet, der i stigende Grad viste sig, indtil Omslaget nu er kommet efter Nedkæmpelsen af Diktaturerne, allerede satte ind med ikke ringe Kraft i de heromhandlede Aar, og naturligvis ikke mindst efter Hitlers Overtagelse af Magten i Tyskland. Denne Mistillid blev endvidere udnyttet i den Kamp mod Socialdemokratiet som Regeringsparti, den Kamp hvis forskellige Udslag til Standsning af de nødvendige sociale Reformer, specielt Bekæmpelsen af Arbejdsløsheden, jeg for Socialministeriets Vedkommende har søgt at skildre i det foregaaende.

Den anden Grund er den, at det stod mig klart, at jeg i denne Kamp mod Diktaturet, det bolsjevikiske saavel som det fascistiske og nazistiske, Spørgsmaal som interesserede mig i ganske særlig Grad, ikke kunde vente at ville komme til at øve nogen politisk eller praktisk Indflydelse fra Socialministerposten, som jeg jo ogsaa iøvrigt ønskede at forlade efter dels at have gennemført Socialreformen m. v., dels vedvarende at have løbet Panden imod med Hensyn til de andre tiltrængte Reformer, der under eet kan betegnes ved Kampen mod Arbejdsløsheden. Derimod vilde man som Justitsminister faa en langt mere direkte Berøring med de i dette Kapitel omhandlede forskellige Problemer, der

næsten alle vedrørte Retssamfundet og dettes Principper, og da Zahle nærmede sig de 70, samt da jeg selv allerede een Gang havde været Justitsminister, var det ikke nogen fjerntliggende Tanke ved hans Afgang at haabe paa Overgang fra Social- til Justitsministeriet.

Efter med stigende Mistillid at være naaet saa vidt i Læsningen, vil adskillige, og ikke blot de, der har »de gamle Politikere« paa Hjernen, forarget udbryde: Vil han nu virkelig i sin Bagklogskab søge at bilde os ind, at han allerede i Begyndelsen af Trediverne saa, hvor det hele bar hen, og at han derfor i sin Indbildskhed rustede sig til at tage Kampen op for Demokratiet, ja oven i Købet i hellig Iver svigtede Socialministeriet til Fordel for Justitsministeriet, hvorfra Kampen lod sig føre med større Kraft; han maa jo have haft eller have faaet Højhedsvanvid!

Længsel efter Justitia.

Jeg vil dertil svare, *at* jeg selvfølgelig ikke dengang anede, hvorledes Udviklingen i Tyskland vilde ende, endsige forudsaa Verdenskrigen, Besættelsen eller Hitlers Rædselsregimente iøvrigt, men hvad jeg saa, og hvad enhver kunde se, hvis han vilde, var, *at* Demokratiet var brudt sammen i en lang Række Stater i Løbet af Tyverne og i Begyndelsen af Trediverne, *at* denne Uvilje mod og Modgang for Demokratiet, der ikke alene fik det til at bukke under i nye eller kulturelt tilbagestaaende Lande, nærmest blev hilst med skadefro Glæde af vide Kredse ogsaa i de gamle demokratiske Lande og indenfor politiske Partier, der selv kaldte sig demokratiske, *at* denne Underminering af Demokratiet og Leflen for Diktaturet utvivlsomt støttedes ogsaa fra visse højkapitalistiske Lejre indenfor den store Jordbesiddelse, Industri, Handel og Finansverden med disses Forbindelser i Pressen, og *at* en medvirkende Grund hertil var de samme Kredses Arrigskab over den demokratiske Social- og Skattepolitik i Forbindelse med deres Frygt for det socialdemokratiske Partis stadige Vækst.

Jeg havde derfor den Opfattelse, som jeg dengang stod forholdsvis alene med, *at* Faren for Demokratiet ogsaa herhjemme var større, end selv Socialdemokratiets Ledelse — for ikke at tale om de radikale —

egentlig mente, *at* Demokratiet stod svagt i denne Kamp, hvis det blot i sin Lammefromhed lod staa til uden at ville bruge Magtmidler, samt *at* saadanne først og fremmest laa i Justitsministerens Haand gennem Skærpelse af Straffe-, Retspleje- og Presselov m. v.

»Demokratiets Lammefromhed«.
Don Quixote opildner Demokratiet.
(»Dagens Nyheder«).

At dette var min Opfattelse allerede dengang, kan jeg ganske simpelt paavise gennem forskellige Oplysninger om eller Citater fra den Virksomhed, jeg i disse Aar udfoldede gennem Foredrag, Kroniker eller Pjecer, hvor jeg søgte at vise Demokratiet, at det ogsaa i det lille Danmark trak op paa Grund af de truende Uvejrsskyer baade i Syd og Øst. Det bliver saa næste Binds Opgave at redegøre for, hvorledes jeg som Justitsminister for min Part søgte at føre Kampen mod det optrækkende politiske Uvejr, samt hvorledes jeg selv til syvende og sidst med eller uden Skyld led Nederlag og endelig blev afskediget netop paa Grund af denne Kamp.

Mine Synspunkter i disse Aar kom særlig til Udtryk gennem 6 Radioforedrag om Demokrati og Kultur og eet om Demokratiets Fremtid, de første 6 senere udgivet af Forlaget »Fremad« som en Pjece paa 90 Sider under Titlen »*Demokrati og Kultur*«, det sidste optrykt i en anden lille Bog »Demokrati og Diktatur« (Martins Forlag 1934). Naturligvis berørte jeg ogsaa i andre Foredrag eller Taler i disse Aar de samme Problemer, saaledes i en Grundlovstale i Maribo i 1933, gengivet i »Social-Demokraten«s Kronik 3. Juli s. A. under Titlen »Demokratiet og Magten«, i en anden Tale om »Demokratiets Fremtid« ved et stort Sommerstævne paa Als Bakker i Juli s. A., senere gentaget i Radioen og trykt i »Social-Demokraten«s Kronik i Januar 1934, endvidere i nogle Kroniker om »Faren ved *Flertalsdiktaturet*« og »Tidens Problemer« m. fl. i 1935.

Lad os dog, forinden vi gaar lidt nærmere ind paa disse Synspunkter, for en Sikkerheds Skyld sige, hvad vi mener med de anvendte Udtryk.

Da Folk tit taler om Kultur, hvor de i Virkeligheden mener Civilisation, forudskikker jeg den Bemærkning, at jeg ved Civilisation forstaar det ydre Herredømme over Naturkræfterne og Tekniken, medens jeg ved Kultur forstaar Herredømmet over de aandelige Kræfter. Paa lignende Maade sammenblander man ofte Begreberne Individualitet og Personlighed, skønt de ikke har noget med hinanden at gøre. Individualisten tænker kun paa sig selv og vil helst følge sine Drifter, Ønsker eller Luner. Personlighed er, som vi nedenfor skal se, noget ganske andet, en Kultivering af Mennesket, Raamaterialet til den virkelige Personlighed, han som — i Modsætning til Massen — har »Mod til at være sig selv« (Ellen Key), og der skal Mod til, thi Folk holder nu engang ikke af rene Handlinger, siger Christ. Morley; de kaster ligesom en Skygge over deres egne Hemmeligheder. Den etiske Personlighed handler i den givne Situation uafhængigt af, hvad der synes »opportunt«.

Efter min Opfattelse stiller Muligheden for Demokratiets Opretholdelse og Videreførelse baade Krav til Samfundet og til den enkelte; begge Synspunkter er søgt gennemført i disse Foredrag om Demokrati og Kultur fra 1933—35, som vi nu vil se lidt nærmere paa, ogsaa fordi de dengang vakte en Del Opmærksomhed baade her, i Norge og i Sverige.

I det første Foredrag »*Kulturens Demokratisering*« søger jeg at paavise, at Demokratiets Forudsætning ikke alene er *politisk* Lighed, thi det synes at være en i Historien undtagelsesfri Regel, at enhver Civilisation er gaaet til Grunde, og at Aarsagen navnlig har været den, at Udvikling i Lighed — ikke den politiske, thi den er ikke afgørende, men netop den økonomiske — aldrig har fulgt Skridt med Udviklingen i Rigdom. Henry George har Ret i, at Fattigdommen altid har fulgt Fremskridtet.

Og hvad ser vi nu? Noget i høj Grad tilsvarende! Økonomisk Kaos, Usikkerhed og Forvirring overalt, medens Folkene vaander sig under Forrentningen af Kapitalens Papirmasser, Mistilliden æder sig ind alle Vegne! Folkenes Samarbejde, Betingelsen for Kulturens Fremskridt, afløses af Toldmure og øgede Rustninger, og indadtil skærpes Kampen mellem Klasserne samtidig med Fattigdommens og Arbejdsløshedens Vækst.

Viser ikke alt dette, at det er en ganske nødvendig Forudsætning, baade for at Demokratiet skal kunne bevares, og for at Kulturens Demokratisering skal kunne føre Udviklingen fremad og opad, at Udviklingen mod økonomisk Lighed holder Skridt med Udviklingen i Produktivitet. Ganske vist har vi i Kraft af Teknikens høje Stade langt bedre Betingelser end tidligere Civilisationer for at opfylde dette

Krav om stigende økonomisk Lighed og dermed for at skabe Muligheden for et virkeligt økonomisk Demokrati, men Europa forspilder disse Muligheder ved fortsat at bygge sit økonomiske System paa Privatkapitalismens Spekulationssamfund med tilhørende Toldafspærringer og Rustningsgalskab.

I det næste Foredrag »*Demokratiets Fremtid*« angriber jeg *Kulturoptimisterne,* hvortil baade de liberale og Marxisterne i hvert Fald dengang hørte. De troede, at Udviklingen nødvendigvis maatte føre bort fra Krig og Vold frem imod større og større Frihed og Oplysning under Ledelse af et mere og mere udbredt Demokrati, et mere og mere oplyst Folkestyre.

Men jeg skrev da, *at* Udviklingen tværtimod syntes at pege tilbage mod Middelalderen, *at* Krig, Terror og Vold truede i større og større Omfang, *at* Aandsfriheden og Oplysningen trampedes under Fødder, og *at* Menneskene saa langt fra var tankestyret Energi, at de tværtimod var følelsesbestemt Vildskab, en for Massepsykose let paavirkelig Hær af Fanatikere, komplet utilgængelige for Argumenter eller Fornuft! Og nu, da man saa alt dette, saa vældede man sig i sin Uvidenhed og Forvirring over Demokratiet, altsaa over den politiske Styreform, og gjorde det Demokrati, der maatte overtage Verdenskrigens Fallitbo efter de tidligere konservative Magthavere eller Eneherskere, ansvarligt for alle Ulykkerne. Med en Dristighed uden Lige angreb man fra reaktionær og konservativ Side Demokratiet netop for Resultaterne af den Politik, man selv havde ført Europa ud i: Nationalisme, Militarisme, Handelskrige, Afspærring af Landene o. s. v., o. s. v.

Jo, men har Flertallet da ikke altid Uret? vil man sige. Er Udviklingen ikke altid løbet forbi, naar Flertallet først skal vindes? Ja, hvad er Ret til det givne Tidspunkt i den historiske Udvikling, i den tilfældige indviklede Situation? Som Wassermann siger i »Tilfældet Mauritius«: Tal ikke for meget om Retten, for at Du ikke selv skal times Dig Din Ret; thi det maa enhver vogte sig for.«

Nej, Demokratiets Styrke i det lange Løb og under nogenlunde normale Forhold er, som anført S. 222, i hvert Fald trods alle Angreb og alle Fejl, det afgørende Faktum, at Folkets Flertal skaber den eneste varige, den sikreste Garanti for en rolig Samfundsudvikling! Som selv *Madsen-Mygdal* udtalte i en Grundlovstale 1933, vendt imod Højres Koketteren med Fascist-Diktaturet, der lige i Øjeblikket var mere moderne end Sovjetdiktaturet, som »Berlingske Tidende« med Aflægger p. t. helt havde ladet i Stikken. Han udtalte følgende: »Under et frit Folkestyre har Folket dog Lejlighed til at rette sine Vildfarelser. Et

Folk under Diktatur derimod staar fuldkommen værgeløst, selv om det ene Fejlgreb dynges oven paa det andet —«.

Og hvad er det saa, disse Folk, der koketterer med Diktaturet, i Virkeligheden omend indirekte støtter? Hvorledes ser de to Afløsere ud, der nu stiler efter at tilintetgøre det nuværende Folkestyre, altsaa den kommunistiske eller den fascistiske (nazistiske) Bevægelse, spurgte jeg!

Begge tilstræber ikke alene at udrydde Folkestyret til Fordel for Diktaturet, men de forfølger dette Maal ved Midler, der ikke blot peger tilbage mod den mørkeste Middelalder, men tilmed er en Forhaanelse af de bærende Tanker for enhver Aandskultur, endda Kulturer længe før Kristendommen, for slet ikke at tale om denne sidste.

Der er i Virkeligheden slet ikke Tale om politiske Partier i almindelig Forstand, men om 2 nye Religioner, Tilbedelsen af Lenin eller af »det tredie Rige«. Og det kommer netop disse 2 nye Religioner i høj Grad til Gode, at Kristendommen — praktisk taget altsaa Folkekirken — paa Grund af sin Valenhed og sin aarhundredlange Gaaen paa Akkord med Uretten er uden nogen som helst virkelig Betydning til Støtte for alt det, man med et enkelt Ord kunde kalde Befolkningens religiøse Drift, taget i meget vid Betydning, endsige for Hensynet til Næsten!

Men dertil kom, at det samme egentlig gælder Demokratiet selv. Hvad har dette — særlig overfor Ungdommen — at stille frem af Fortidens Begejstring, Idealisme, Solidaritetsfølelse o. s. v. Det synes efterhaanden at være traadt fladt under Dagliglivets Besvær, at være blevet forsimplet af en tarveligere og tarveligere Smudsliteratur og en idéløs Presse, der fortrinsvis gør i Film, Sportsraseri, Primadonnatilbedelse, private Skandaler og andet Pjat, som kan bedøve et mere og mere materialistisk og aandssvagt Publikum og forvirre særlig de unge, der ikke har oplevet Demokratiets drøje Kampe.

Kommunisterne derimod maa — som Lenin siger — »være parat til ethvert Offer, endogsaa, hvis det skal være, til enhver List, til alle Kneb og illegale Metoder, til Fortielse og Hemmeligholdelse af Sandheden«, og de gør, hvad de kan for at følge Profeten eller Guden.

Samtidig har selvfølgelig en saadan Lære mere end noget andet givet Demokratiets skarpeste Modstandere til den anden Side, Tilhængerne af en individualistisk eller nationalsocialistisk Livsanskuelse, Vind i Sejlene.

For Nazismen er Historien ikke en økonomisk bestemt Klassekamp, hvorfor de forfølger Marxisterne med Baal og Brand. Iøvrigt har de

overfor anderledes tænkende den tilsvarende sataniske Moral. Hvis det hele ikke var saa Fanden-i-Voldsk sørgeligt, kunde man fristes til et Smil over, at man tror at kunne udrydde Marxismen — altsaa en nationaløkonomisk Arbejdshypotese, om hvis Rigtighed eller Værdi man, naar den drives paa Spidsen, ganske vist i høj Grad kan tvivle, tidsbestemt og rent materialistisk som den er, — jeg siger, det var kun til at le af, at man vilde udrydde denne Teori og dens Dyrkere, selv de skikkeligste og uskadeligste Teoretikere, hvis det ikke skete til Fordel for Tilhængere af en anden Lære, der i hvert Fald er oplagt umulig, videnskabeligt som praktisk, og netop derfor kun egnet til at dyrkes som Religion, nemlig Opfattelsen af Historien ikke som en Klassekamp, men som en Racekamp, hvor man oven i Købet dyrker en af de tyske Blandingsracer som Verdens selvskrevne Herre.

»Tyskland,« sagde selve Hitler i sin Bog »Mein Kampf«, »er den germanske Moder til alt det Liv, som har givet den nuværende Verden dens kulturelle Form.«

Man skulde ikke tro det muligt i 1934, men ikke desto mindre viste — foruden mange Tidsskrifter — endog betydende Blades Koketteren baade med Kommunisme og Fascisme, at de Forretningsmænd, der beherskede denne Del af Pressen, vejrede Profit *dels* ved denne Leflen med Partier, baseret paa Knægten af Aandsfriheden, paa Had, Vold og Terror, *dels* ved en temmelig systematisk, omend forsigtig, Underminering af Folkestyret gennem en stadig Latterliggørelse af eller Miskendelse af Demokratiet, *dels* endelig ved en snedig Udnyttelse af Skattetrykket, som om Forholdene i Rusland, Tyskland, Polen eller Italien i saa Henseende var misundelsesværdige.

Naar man tog Tidens Tryk og de mange Vanskeligheder i Betragtning, var det derfor efter min Mening en fuldkommen Misforstaaelse, at disse forskellige kulturfjendtlige og frihedsdræbende Bevægelser skulde være saa helt uden Sangbund i Danmark, eller at der her ikke skulde blive Rum for det Had mellem Klasser eller Personer, som er Forudsætningen for, at slige Vildskud kan trives.

Hvis Demokratiet derfor skal bevares, og der skal blive Mulighed for en fortsat rolig Udvikling, maa for det første de demokratiske Partier lære at samarbejde paa en ganske anden Maade end hidtil, hvor man roligt (dengang) finder sig i, at 100—200.000 arbejdsløse, endda overvejende næste Generation, males ned i Elendighed og Desperation, og dernæst maa Demokratiet lære at bruge — ikke at misbruge — sin Magt i de Ideers Tjeneste, som Grundloven har givet Udtryk: Trosfrihed, Pressefrihed, Forsamlings- og Foreningsfrihed m. v., kort sagt af-

gørende beskytte Aandsfriheden og den frie Kritik. Paa de fleste af disse Omraader har Demokratiet nemlig altid, endog i disse oprevne Tider, vist en Lammefromhed, der, hvis den fortsættes under samtidigt økonomisk Sammenbrud, efter min Opfattelse er dræbende for Demokratiet selv.

Thi Frihed er ikke det samme som Tøjlesløshed, ligesom Ansvar for ens Handlinger ikke er det samme som Censur. I misforstaaet Frisinds Interesse har man her fra demokratisk Side tolereret alt lige fra det rene Svineri i Revyer, Viser, illustrerede Blade o. s. v. for at tjene Penge paa at undergrave Ungdommens Moral uden at gavne nogetsomhelst, lige fra alt dette indtil oplagt løgnagtige og lige saa taabelige som groft injurierende Angreb paa Demokratiets ansvarlige og bedste Mænd!

Ja, man har endda opdraget Paatalemyndigheder og Domstole til en Moral, hvorefter ærerørige Angreb paa de valgte Myndigheder eller meningsløse Beskyldninger for Korruption, Bestikkelse eller anden Svindel selv mod de øverste ansvarshavende nærmest betragtes som ligegyldigt — i Kraft af en ganske ulovhjemlet og meningsløs Teori om, at i politisk Polemik eller i Pressens Omtale af Politikere, i det hele taget af det offentlige Livs Mænd, gælder Ordenes almindelige Værdi og Betydning slet ikke, medens Publikum stadig skal tro, at Løgn er Sandhed, Hykleri ærlig Forargelse.

Der kræves med andre Ord her — skrev jeg — en grundig Revision af Befolkningens Tankegang, af den offentlige Moral, af Presseloven og tillige en Procesmaade, der gør det offentlige Liv til Alvor og Ansvar og forhindrer Frihed i at blive det samme som løssluppen Tøjlesløshed!

Der kræves en fast Haand overfor dem, der tror, at de kan sætte enhver udenfor Lov og Ret, blot fordi han slider sig op i det offentliges Tjeneste. Men hidtil har vi kun set en ligegyldig og sløv Ladenstaa-til paa alle disse Omraader, alene til Glæde for Grinet, Kværulanterne og de politiske Fanatikere paa Fløjene, men til Fordærvelse for den Tillid, som burde herske mellem Folket og dets valgte Tillidsmænd, forsaavidt disse er Tilliden værdig, thi i modsat Fald skulde de fejes væk uden Skaansel. Det er i Virkeligheden, demokratisk set, lige saa selvfølgeligt, at Frihed kun bør haves under Ansvar, som at Censur bør være forbudt.

I det *tredie Foredrag* undersøger jeg dernæst, hvorfor og hvorledes man i stigende Grad endog i ledende konservative Organer, ja selv i den gamle demokratiske Venstrepresse, der allerede var begyndt at

ryste for den opgaaende L.S.-Bevægelse, nu brugte Udtrykket *Flertalsdiktatur* om det demokratiske Flertalsstyre. Som en udpræget L.S.-Mand — efter at have oplyst, at Landbrugerne nu kun udgjorde 28 pCt. af Befolkningen, — skrev: »Hvor Flertallet bestemmer, kan 28 pCt. ikke gøre sig gældende mod de 72 pCt. Vi har ræd andre Ord Flertalsdiktatur i dette Land, selv om Politikere ynder at kalde det Folkestyre —.« — Og saa følger de sædvanlige Trusler.

Er en saadan Udtalelse ikke saare typisk for Begrebsforvirringen. Flertalsdiktatur! Som om vi da havde Folkestyre, hvis det var de 28 pCt., der regerede over de 72 pCt. Eller som om de 72 pCt. var enige.

Ja, selv Venstres Fører, Dr. *Krag,* holdt en meget omtalt Tale paa Hindsgavl i 1935, hvor han talte om den store Fare her i Landet for »et hensynsløst Diktatur fra neden i Form af et tyrannisk Flertalsvælde«, en Tale, der fik »Dagens Nyheder« til at juble og at tilføje: Det eneste Diktatur, der kan være Tale om her i Landet, er et Stauningsk Flertalsdiktatur, men det ligger til Gengæld heller ikke fjernt fra Mulighedernes Grænse.

— Altsaa hvis Socialdemokratiet vandt Flertallet i Befolkningen, saa var pludselig Folkestyre eller Flertalsstyret blevet til Flertalsdiktatur, medens vi selvfølgelig ikke har haft Flertalsdiktatur, da det var Venstre og de konservative, der havde Flertallet, endda i begge Rigsdagens Ting.

Og Professor Berlin stemmer selvfølgelig i med, idet han bl. a. taler om Grundloven af 1915 som en Anerkendelse af de to Skranker for et socialdemokratisk Enevælde eller Diktatur: Kongedømmet og Landstinget. Altsaa ganske det samme! Og dette skriver han faa Linier efter, at han netop har defineret Diktaturet som Modsætningen til Folkestyret.

Med andre Ord: Hvis det er Socialdemokratiet, der har Flertallet, og dette Flertals Vilje derfor skal raade, saa bliver Flertallet ikke længer Folkestyre, nej, saa tales der straks om socialdemokratisk Diktatur af den samme Professor — ganske vist ikke i Logik, men dog i Statsret — som lige har fortalt os, at Diktatur er det samme som Enevælde og en Modsætning til Folkestyre, der igen hviler paa Kravet om Flertallets Ret. Mere indviklet er det ikke at forvirre Begreberne.

Altsaa, hvis Kongemagten eller (og) Landstinget har forfatningsmæssig Ret til at forhindre Flertallet i at raade, saa har vi det frie Folkestyre, men hvis Folkestyret virkelig er frit, altsaa hvis Folkets Flertals Vilje skal gennemføres, saa har vi Diktatur eller Enevælde, i

hvert Fald hvis dette Flertal er socialdemokratisk. Denne Tankegang vilde give mdl. i Logik til Filosofikum; thi Konsekvensen af denne Form for Logik er jo den simple, at jo mere Flertallets Ret til at regere er begrænset af Hensyn til de forskellige Mindretal, desto friere er Folkestyret, og omvendt: jo friere Folkestyret er, desto mere skal Mindretals-»Diktaturet«, Folkestyrets Modsætning, raade. Jeg beklager, at jeg med den Uddannelse, jeg i sin Tid har modtaget i logisk Tænken og i Jura, maa tage afgørende Afstand fra en saadan Labskovs i Statsret, tilberedt »för tilfället«.

Thi naturligvis er Flertalsstyre Folkestyre og ikke Diktatur, ganske uanset hvilket Parti der faar eller har haft Flertallet, vel at mærke hvis dette vil regere i Overensstemmelse med Folkestyrets Grundsætninger, der netop er Diktaturets diametralt modsatte, hvilket nærmere udvikles, og jeg tilføjer:

Naar den politisk uvidende ofte tror, at Misbrug og Korruption er større i en parlamentarisk Stat end under Diktaturet, følger dette — som Dr. jur. *Sven Clausen* siger — netop af, at den parlamentariske Stat er den eneste, der tilsteder Kritik overfor Magthaverne. »Den politisk umodne dømmer derfor som den, der fra mange Hospitaler, mange Læger og mange Apoteker i et Land vil slutte, at Landet er dødssygt. Han ræsonnerer som den, der vil mene, at et Land uden Hospitaler, uden Læger, uden Medikamenter, maa være et Land uden Sygdomme.« Som om Diktaturet var fri for Korruption eller Misbrug, fordi det kun taaler Ros og i Tavshed kvæler al Opposition. Men denne Diktatur-Tankegang, fremsat i det mest ophidsende Sprog og appellerende ikke til Tænken eller Fornuft, men til Følelser og Lidenskaber, udløser hos talrige denne mærkelige menneskelige Trang til Underkastelse, i mange Tilfælde endda uanset Førernes Kvalitet og hele moralske Habitus, en selvudslettende Lydighed, en Ridefoged-Moral, som *Frede Nielsen* skriver i sin Pjece om dansk Nazisme: »Den suggestionerer svage Sjæle ved sine omhyggeligt tilrettelagte, ofte meget teatralske Arrangementer med Masseudfoldelse af Faner, og den suggestionerer ved sin militære Rytme, Kommando, March o. s. v. De lange Militærstøvler synes at være uundværlige for en Nazist. Det idealistiske i Nazismen ligger jo ganske under for det voldsprægede, den korporlige Nedkæmpen af al Modstand, for Ensretningen saavel aandelig som fysisk.«

Men netop fordi der er saa afgørende principielle Forskelle paa den demokratiske og den fascistisk-nazistiske Tankegang, altsaa paa Folkestyret og paa Diktaturet, er det af yderste Vigtighed at fastholde For-

skellen ogsaa i den offentlige Diskussion, i Presse og paa Møder og uforsvarligt at forvirre Begreberne.

I de følgende Foredrag gaar jeg derefter over til at undersøge, hvilke Krav demokratisk Kultur da først og fremmest stiller til *den enkelte Borger* i Samfundet. Han bør vide, hvad »*politisk Kultur*« er og selv være i Besiddelse af en saadan.

Mange, saare mange kender meget lidt til Samfundets nærmere Struktur og forstaar slet ikke, hvad der foregaar. De giver derfor Politikerne Skylden for alt det, der ikke passer dem, eller de siger, at det er de forbandede Partier, der er Skyld i de uheldige Forhold, thi Folk forstaar ikke, at Partidannelsen skyldes en massepsykologisk Naturlov.

Fællesskabet om et bestemt Arbejde virker nemlig som en Løftestang for den enkeltes Kræfter. Tusinde, der staar samlet om et bestemt Maal, har altid langt større Udsigter til at naa det, end hvis de kæmpede for det, spredt og uafhængigt af hverandre. Forsaavidt er de politiske Partier, trods al deres Bornerthed, Træghed og Tyranni, langt bedre Redskaber for Orden og Udvikling, end en partiløs Rigsdag vilde være; thi i den vilde alt opløses i endeløse og ørkesløse Diskussioner, der vilde udelukke enhver planmæssig Handlen, ethvert praktisk Resultat. Forsaavidt er Partidannelsen Udtryk for en Fremgang i Kultur og tilhører derfor ogsaa de senere Tider i Historien.

Og det er meget naive Medborgere, der tror, at Klassepolitiken og Partidannelsen er paa retur. Tværtimod! Som Rathenau — den tyske Tænker og Statsmand, der var saa klartskuende, at det blev nødvendigt at myrde ham — engang har sagt i en af sine Bøger: De moderne Stater vil kun faa med eet Grundproblem at gøre: Klasseproblemet. Den ydre og »upolitiske« Politik vil endnu give nogle Teaterforestillinger, men saa vil den takke af, og i dens Sted staar den internationale Erhvervs- og Socialpolitik (Planøkonomien, Arbejdsløshedsproblemet) — det, vi netop nu ser Europa kæmpe fortvivlet imod, men samtidig kredse om i Konference efter Konference for at slippe for den Revolution, som alle frygter og med Rette.

Men er Kampen end den gamle: Striden om de økonomiske Klasseinteresser, saa har den politiske Kultur dog gennem Tiderne — bortset fra Revolutionsperioder (og Revolutioner bliver aldrig lavet, de opstaar som Følge af de besiddendes Uforstand) — netop vist sig gennem en Omdannelse af Kampformerne. Først slog man sine Modstandere ihjel, senere gjorde man dem til Slaver, saa til livegne, vornede, Hoveribønder, indtil man lidt efter lidt gennem den franske Revolution

og Oplysningstiden naaede til Kapitalismens Guldalder, hvor det betalte sig at gøre dem til frie Lønarbejdere, formelt frie Borgere, reelt Lønslaver for Privatkapitalen, i hvert Fald indtil ogsaa Underklassen lærte at organisere sig fagligt.

Langsomt, saare langsomt afløstes den raa Kamp om Magten af mere civiliserede Former, indtil vi før Verdenskrigen 1914—18 naaede til Kampen gennem Stemmesedlerne og de parlamentariske Forhandlings- og Afstemningsmetoder til Afgørelse af de fælles Samfundsanliggender. Dette er selvfølgelig en betydelig Udvikling i Kultur, en langsom Forædlingsproces af det sociale Liv, men hvor ringe den politiske Kultur alligevel er, maalt med den Alen vi ellers har lagt til Grund for Aandskulturen, hvor tyndt dette Kulturfernislag er, ja, det ser vi jo mere og mere tydeligt for hver Dag omkring os, hvor vi med Forfærdelse betragter Udviklingen Verden over, ikke mindst i Tyskland, tidligere Mønstret paa Saglighed, Orden og Disciplin; thi den politiske Kulturs første Kendemærke skulde jo være Trangen til saglig Oplysning og Fordrageligheden i den offentlige Forhandling om Samfundsproblemerne.

I det 5. Foredrag søger jeg derefter at vise, hvilke Krav en demokratisk Kultur maa stille til den enkelte Borgers »*personlige Kultur*«, og det var dette Foredrag, der gav Anledning til den S. 212 flg. omtalte Diskussion med Forfatteren *Harald Bergstedt* og til en Mængde Artikler i Bladene, der glædede sig over denne »Broderstrid«.

Endelig afsluttede jeg denne Foredragsrække i Radioen ved i Februar 1935 at tale om »*polemisk Kultur*«, altsaa en Undersøgelse af hvilke Grænser de vedtagne Former for Samliv eller Samvær mellem Menneskene i et civiliseret Samfund sætter eller burde sætte for Anvendelse af de *aandelige* Vaaben, hvormed man har Lov at traktere hinanden i en Polemik, det være sig paa Møder, i Rigsdag eller paa Tryk.

Hvis vi vil til Bunds i Begrebet polemisk Kultur, maa vi ikke alene stille formelle, men lige saa fuldt moralske Krav, Krav saavel til Polemikens Form som til dens Baggrund og Formaal; thi lige saa lidt som *den* er i Besiddelse af polemisk Kultur, der ikke formaar at give sin ærlige og forsvarlige Overbevisning et forstaaeligt eller formelt gennemtænkt ydre Udtryk gennem sin Tale eller Pen, lige saa lidt frikender det en Egoist, en Løgner, en Hykler eller en Kyniker, at han kan skjule sine Hensigter selv under den mest blændende Form.

I første Fald mangler der polemiske Evner, i sidste Fald mangler der den rette Aandskultur, og skal det endelig være, bør man dog her som altid ellers lægge mere Vægt paa det indre end paa det ydre, mere

Vægt paa Indholdet end paa Formen, paa Kærnen frem for paa Skallen.

Det staar absolut ikke godt til med den polemiske Kultur, heller ikke her til Lands, ikke saa meget med Hensyn til den formelle Side (Sproget, Formen) som til den moralske (Respekten for Sandheden, Ærligheden, det personlige Ansvar o. s. v.). Og dette bliver næppe bedre, før det økonomiske Grundlag for Samfundslivet ligger mere fast, og Demokratiet viser større Handleevne, hvilket herhjemme forudsætter et mere tidssvarende Forfatningssystem og en mere haandfast Optræden overfor Udvæksterne i Samfundslivet.

Men Demokratiets og Aandsfrihedens Tilhængere har alt for travlt med at undergrave hverandre i snæversynet Partiinteresse, smaatskaaren Mistænkeliggørelse og Nedrakning til at opdage, at imedens de taler alt og alle itu, saa opklækker de i deres Skinsyge, Egoisme og Mangel paa Handledygtighed nye Partier, der ved Kultur forstaar Ensretning i Barbari, vedligeholdt ved Vold og Terror, og ved Polemik Stoleben, Koncentrationslejre og Nedskydning af anderledes tænkende — eller rettere af de tænkende —. Nye Partier, for hvilke et Begreb som polemisk Kultur er det rene og skære Vrøvl — paa Linie med det Folkestyre og den Aandsfrihed, som de brænder efter at komme til Livs.

Som et sidste Led i denne »Kulturkampagne« kan jeg endnu nævne et i Studenterforeningen i Februar 1935 under mægtigt Bifald holdt Foredrag om »*Hjertets Dannelse*«, der indlededes saaledes:

»I Nis Petersens »Spildt Mælk« omtales en Mand, hvis Hilsen altid var: Gud velsigne alle herinde — undtagen Katten. Lad mig da — idet jeg iøvrigt takker for Indbydelsen og den alt for elskværdige Velkomsthilsen — indlede med den for mig mere nærliggende Hilsen: Gud velsigne alle herinde — undtagen Pressen ... Jeg har efter et langt, strabadserende Livs næsten uafbrudte Læsning og delvise Tænkning de bedste Betingelser for at forstaa mine Medmennesker samt Frejlif Olsen uden af den Grund at behøve at elske nogen eller foragte alle og gaar hermed over til Dagsordenen.

... Jeg hører allerede nu i min Underbevidsthed Raabet stige op imod mig, haanende og affejende: Hvad skal vi med Hjertets Dannelse? Er det Teologi og Moralprædikener, Tiden og Tidens unge trænger til? Vi tror Jer ikke, I, der hører til den Generation, der sejlede Verden i Sænk, — Det var nu for Resten ikke mig, — Vi tror overhovedet ikke paa noget! Ungdommen af i Dag skal efter Sigende være enten desillusionerede Kynikere og Materialister eller egocentriske Fagspecialister eller

endelig ensrettede Militarister i Strækmarch bag den stærke Mand, maabende Klakører ved Diktatorens hæse Fraseflom.« —

Naar jeg nu igen har gennemgaaet disse forskellige Betragtninger over det daværende Demokratis Forhold til Kultur, ser jeg ikke rettere, end at jeg i Hovedsagen allerede i Begyndelsen af Trediverne havde givet en rigtig Fremstilling af Forholdene og af den Udvikling, der foregik, og jeg finder heller ikke, at de Angreb, jeg rettede imod Demokratiets Ligegyldighed overfor alle dets Modstandere og imod den sløve politiske Moral, var uberettigede, denne sløve politiske Moral, der, som jeg sagde i Foredraget om *Demokratiets Fremtid,* netop lige er noget for de forskellige kommunistiske eller fascistiske Forfattere eller Talere.

Som efter en Snor misbrugte disse dengang Pressefriheden og Talefriheden til at haane det Demokrati, de kan takke for den, og til at vælte de ansvarlige Mænd rundt i Skarnet! At denne hykleriske Taktik samtidig ophidser Folket — og da særlig Ungdommen — mod dets egne Tillidsmænd eller Myndigheder, som i *Frihedens* misbrugte Navn praktisk taget maa finde sig i alt af *dem,* hvis *eget* Program først og fremmest er at knuse denne Frihed, er for mig et typisk Tegn paa Demokratiets Sløvhed og Ligegyldighed samt Smaatskaarenhed.

Lykkedes det da blot i nogen Grad at trænge igennem med dette Grundsyn eller blot at paavirke Stemningen? Nej, absolut ikke, og som det skal vises i næste Bind, lykkedes det heller ikke i de følgende Aar, da jeg som Justitsminister dog havde adskillige Muligheder for at øve Indflydelse gennem rent praktiske Indgreb eller Foranstaltninger.

Naturligvis blev der i Pressen en Del Skriveri om disse forskellige Foredrag og forskellige ret ligegyldige Diskussioner, bl. a. i »Politiken« om Bourgeoisiets moralske Habitus mellem Dr. *Fr. Poulsen, Poul Henningsen* og undertegnede. Jeg skal ikke gaa nærmere ind paa de forskellige Kommentarer, som nu kan være ligegyldige, men nøjes med at anføre to Indlæg, der hver for sig er yderst betegnende for, hvad den højkonservative ledende Presse dengang lod trykke.

Det første Indlæg, der ganske vist først fremkom i Anledning af Svangerskabsloven, var meget langt. Det havde den betegnende Overskrift »Naar Demokratiet falder«, fandtes i »Berlingske Tidende« og var forfattet af Hr. *Henning Kehler,* der henvendt til mig bl. a. skriver:

»Men er han ogsaa saa klog, at han erkender, at Demokratiet har naaet Toppen — eller Bunden? Forstaar han, at Demokratiet har løbet Linen ud? Selve Naturen gør Oprør mod Demokratiet og hævner sig paa det. Hvorhen fører Demokratiets Nivellering af Kønnene, af Sam-

fundsklasserne, af Individerne, Demokratiets Dyrkelse af Tallet og Massen, dets Pacifisme, dets Fremskridtsoptimisme ...? Til Ukulturens graa Øde, til latent eller aabenlys Krig og især Borgerkrig, til Folkedøden.

I Amerika, i Rusland, i Italien og i Tyskland .... har Ukulturens graa eller uniformerede Øde sejret i Forbindelse med Massemenneskets ansvarsløse Brutalitet. I Spanien har Borgerkrigen sejret; i Frankrig Folkedøden.

Ogsaa i Danmark dør Demokratiet. Regeringens Lovforslag om Fosterdrab viser os en af dets Dødstrækninger — reddet over i juridisk Stil.«

Det var en nydelig Omgang, men den er sikkert blevet gouteret i vide Kredse, ikke mindst den sidste Bemærkning om Svangerskabslovforslaget, uanset, at det er komplet meningsløst udfra netop en Kehler'sk Grundbetragtning at anse »den reaktionære« Svangerskabslov som et Tegn paa Demokratiets Selvmord.

Det andet Indlæg, der er af betydelig større Interesse, fremkom i »Dagens Nyheder« i April 1936 efter Udsendelsen af Pjecen »Demokrati og Kultur«. Artiklen, der var forfattet af ingen ringere end »vor Medarbejder«, Forfatteren *Kaj Munk,* havde Karakteren af en fingeret Samtale mellem ham og mig, og havde følgende for Tiden dengang typiske Indhold:

»Der findes i Landets Regering hele 2 Ministre, der fortjener at være det. Det er ikke lidt. Den ene synes man om, fordi han sin Alvorsmaske til Trods er en Glædens Vingaardsmand, der efter Magtens mangehaande Dagslid trofast er at finde om Aftenen i de Lunde, hvor Festerne kalder. Den anden synes man om, synes man endda nok saa godt om, fordi han sin Forsorenheds Facon til Trods sikkert er at regne for en ulykkelig, ja, til Tider fortvivlet Sjæl. Mens den ene vækker vor Beundring ved som en moderne Christian IV at forbinde utrættet Arbejdsomhed med utøjlet Livsappetit, kalder den anden paa vort Hjerte ved at føle sig bundet i sin Samvittighed til at staa paa en Plads, der ustandselig kræver af ham at være noget helt andet end det, han egentlig er.

Hans Majestæts Minister for Retspleje Excellencen *K. K. Steincke* har betynget Radioen ved dèr at holde 6 Foredrag, der handler om noget, i Tider, hvor det gælder Livet, saa ligegyldigt som Kultur. De er udgivet af Forlaget »Fremad«, bærer Titlen: »Demokrati og Kultur« og virker som en forunderlig Blanding af Profeten Hoseas og en ganske almindelig lille støvet forvirret parlamentarisk Politiker af moderne eller maaske rettere fortidigt, internationalt Tilsnit.

Vi vil med det 90-sidede blaa Hefte i Haanden tillade os at etablere en liden Samtale med den høje Vogter af offentlig Moral her til Lands.

Hr. Steincke: Den virkelig kultiverede Personlighed er jo kun den, hvis

Tanker og Levevis er styret af Tidens højeste Indsigt paa Aandskulturens Omraade.

Vi: Saadan en Sætning er egentlig fæl, Hr. Logiker. Den udtaler nemlig med stor Pomp og Pragt kun dette, at A. er A. Kultur er Kultur, den virkeligt kultiverede er den, der har højest Kultur. Den er altsaa vaaset i sin Selvfølgelighed efter sin Formulation, og den Mening, der har foresvævet Dem, da De digtede den, er utvivlsom gal. Takt, Godhed, Sindsadel har nemlig intet med Indsigt i Aandskulturen at gøre.

Hr. Steincke: Jo finere Sansen for de ypperste videnskabelige, religiøse, etiske, sociale, politiske og kunstneriske Ideer er, jo mere helstøbt Karakteren er, desto højere Kultur er vedkommende Individ naaet til.

Vi: De tillader Dem at parallelisere Sansen for alle disse gevaldige Ideer med en helstøbt Karakter. Kunstneren Osvald var som bekendt vermoulu. Universitetsprofessorer er meget langt fra at være Idealer af helstøbte Karakterer. Jeg vil paatage mig mellem Deres Arbejdere at finde Kernemennesker, som er lykkeligt blottede for Begreb om baade videnskabelige og etiske og sociale Ideer.

Hr. Steincke: Raa Slagsmaal mellem steppende Muskelmaskiner fylder Kæmpehaller med et overophedet hylende Publikum, og Slagsmaalets Detailler refereres omhyggeligt i flere Spalter, selv i ledende Dagblade, hvis Mandagsnummer er et eneste Sportsdelirium om Bokse-, Bryde-, Svømme-, Fodbold-, Væddeløbs- og Mudderkørselsrekorder. Og denne Forsimpling af Aandskulturen breder sig jo ogsaa til Teatrets og Filmens Verden.

Vi: Vi taber Pennen for at klappe i Hænderne til denne profetiske Tugten. Og vi skynder os at drage den Lære ud af den, at skal Menneskeheden frelses, bliver det i hvert Fald ikke Kulturen, hvem det Job tilfalder. Der maa henses til stærkere Kræfter.

Hr. Steincke: Hvorfor blev den mægtige romerske Kultur ødelagt af Barbarer? Ikke fordi Barbarerne var Romernes Overmænd i Intelligens eller Kultur, nej, fordi Romerriget var raadnet op inde fra.

Vi: Indrømmet, at de var det; men hvor megen Kultur hører der til for at være en Kultur overlegen, der er raadnet op indvendig fra?

Hr. Steincke: De store Aander, der har været Liberalismens og Aandsfrihedens Talsmænd og dermed Fædre til den nyere Tids Demokrati, gik i deres Optimisme ud fra en skæbnesvanger Fejltagelse: at tekniske Fremskridt og materiel Udvikling saa at sige af sig selv vilde omsættes til større og større Harmoni i Tilværelsen, højere og højere Kultur, at Mennesket var tankestyret Energi og nu, da man ser, at Udviklingen tvært imod synes at pege tilbage mod Middelalderen, og at Menneskene tvært imod er følelsesbestemt Vildskab, vælter man sig i sin Uvidenhed og Forvirring over Demokratiet.

Vi: Uvidenhed og Forvirring — Naa! Efter at den ærede Taler selv har erkendt, at Demokratiet, der kom og præsenterede sig som en Stjerne, viste sig at være en værre Lygtemand, kan det vel ikke kaldes for pure Uvidenhed og Forvirring, naar Folk beklager sig over at være ført ud i Mosen. Og naar Ministeren oprøres over, at det Demokrati, der overalt overtager Verdenskrigens Fallitter efter de tidligere konservative Magthavere eller Eneherskere, lastes for den nuværende Misère, spørger vi med en Smule Vrede i Stemmen, om det pludselig kun er konservative Medmennesker, der er følelsesbestemt

Vildskab, mens Socialdemokrater er rene Olympere. Hvilken Lykke da, at det blev disse Olympere, der overtog Fallitboet. Og hvordan har de saa klaret Reorganiseringen? For vort nærmeste Naboriges Vedkommende ved blankt at give op og overlade Sylten til den følelsesbestemte Vildskab, som saa ganske vist ogsaa magtede Opgaven. Og hermed er vi saa naaet til Sagen, hvor det for Alvor brænder paa for vor Debattør: Spørgsmaalet om Demokratismen, som De ikke længer tror et Hak paa, Hr. Minister, og føler Dem helt ned i Hjerteroden forpligtet til at forsvare.

Hr. Steincke: Naturligvis er Flertalsstyre Folkestyre og ikke Diktatur.

Vi: Vi forstaar, at det har irriteret Hr. Rigsdagsmand Steincke kolossalt, dette sjove Paafund med at kalde Parlamentarismen for Flertalsdiktatur. Der kan da ogsaa meget godt ligge en Tilsnigelse i det, men hvad saa med den uhyre Tilsnigelse, for ikke rent ud at sige den frække Løgn, eller — for godtroende — det uhyre Selvbedrag, at Flertalsstyre er Folkestyre? Hvad er nemlig Flertalsstyre? Skal vi forsøge Definition, ikke genial eller fantasifuld, men klar og træffende: Flertalsstyre bestaar i, at Flertallet styrer. Skønt ikke engang det er sikkert.

Lad os sige, vi har et Folk paa 100 Personer. Paa Valgdagen ræsonnerer de 25: Vi har ikke et Hak Begreb om Sanktionspolitik, Valutacentraler og Imødegaaelsen af Krigsfaren i Østen; altsaa byder Sømmeligheden, at vi bliver hjemme. De andre 75 har emsige Egenkagemelere og nogle Ideforkæmpere af alle Slags Gehalt faaet indbrølet i Sjælen, at politisk Kandestøberi er en hellig, næsten guddommelig Pligt for Statens Borgere; de 40 stemmer saa for den Mand, de af mer eller mindre delikate Grunde er naaet til at formene om, at han vil hyppe netop deres Kartofler; de 35 stemmer imod. Hvad er saa Folkestyret? At 40 Personer gennem deres Repræsentant regerer 100. Disse 40 er Folket.

Hr. Steincke: Under demokratisk, parlamentarisk Styre anerkendes Religions-, Tale-, Presse-, Forenings- og Forsamlingsfrihed.

Vi: Ja, det kan jo være meget fornøjeligt for Mindretallet, at det har Ret til at tale ud i det blaa og forsamle sig, hvor det vil, paa alle betydningsløse Steder. Men endnu fornøjeligere var det dog for det, om det blev tillagt nogen Vægt, hvad det talte og forsamlede sig om. Gør der saa det? Meget lidt. Alle vigtige Sager er paa Forhaand afgjort. Naar en Bestemmelse skal træffes (efter at den er truffet mindst to Gange, nemlig først af Principperne, derefter af Princepserne) trækker en Minister i en Snor, og det passende, til dette Formaal i en Tingsal opbevarede Antal Marionetter hæver sig i Stolene for atter at synke tilbage, naar Snoren slippes. Forskellen paa en Diktator og denne Minister indenfor Valgperioden er faktisk kun den, at Diktatoren sparer sig det lidt omstændelige og for Staten bekostelige Arbejde med Snoren.

Hr. Steincke: Folkestyret anerkender ethvert grundlovslydigt Parti som lige lovligt, og det er netop Tegn paa højere Kultur, at det herskende Parti maa træde tilbage, hvis det efter et Valg ikke længere besidder Tilslutning hos Folkets Flertal.

Vi: Ak, denne højere Kultur! Maa jeg nævne en anden Ting, det ogsaa er Tegn for, at man ingen Tro har paa sine Ideer og sin Mission. Efter at man i de voldsomste Ord under Valgkampagnen har fastslaaet, at Folket graver sin egen Grav, hvis det giver sig Modpartens Svindel i Vold, gaar man efter

Valget sorgløst fløjtende tværs over Gulvet i Salen og hygger sig vel tilpas paa Oppositionspladsen, saa enhver maa tro, det hele er Komedie, og nu skal altsaa Medspilleren have sin store Replik.

Hr. Steincke: Takket være en ihærdig, daglig Mistænkeliggørelse, tilsat smaa pikante Løgnehistorier i Ny og Næ, haaber enhver Oppositionspresse i Kraft af Flertallets Dumhed og Mistænksomhed at kunne umuliggøre enhver Regering, thi Folk er jo ingenlunde saa kloge, som de lader og selv tror.

Vi: Hørt, Hr. Profet! Men forsnakker De Dem nu ikke, Hr. Folketribun?

Hr. Steincke: Massen skal ikke regere, den skal vælge, og den er aldeles ikke saa ringe, som man vil paastaa. I Kraft af sit Instinkt.

Vi: Der traf De Sagens Kerne. Det er netop den ledende Tanke i Diktaturstaterne.

Hr. Steincke: Jeg ser saaledes paa det, at det er mig revnende ligegyldigt, om man betragter mig som reaktionær eller ej, fordi jeg ikke lader mig mine Grundsynspunkter diktere af Moder, men af Argumenter.

Vi: Vi tror Dem, Hr. Minister, til Dels i hvert Fald, og vi er gladere for en saadan Udtalelse, end Deres Vælgere strengt taget kan være det. Der er i Virkeligheden ikke fra ansvarlig Side i Danmark talt haardere og haabløsere Ord om Folkestyrets Forudsætninger, end De har gjort det i dette lille Skrift. Om De havde Mod, som De har Mandshjerte, sparkede De selv den marxistiske Taburet bort under Dem — for egentlig er De for god til at sidde paa den — og naar Folk grinede, fordi De faldt paa Gulvet, vidste De, at der, paa Gulvet eller den bare Jord, har Profeterne deres Plads.«

Denne fingerede Samtale, fabrikeret med ungdommeligt Vigtigmageri, der trodsede baade al Saglighed og Hensynet til den Modpart, hvis tilfældigt udplukkede Udtalelser han mishandlede, var et overmaade typisk Eksempel ogsaa paa hele den antidemokratiske Mentalitet og paa det Koketteri med Nazismen, som ved Midten af Trediverne var saa betegnende for vide Kredse, der altsaa endog rummede Personligheder, som *iøvrigt* allerede da havde Krav paa Ørenlyd og medborgerlig Agtelse. Det viser en helt anden Kaj Munk end den, vi heldigvis nu har Ret til at mindes baade som Antinazist og som dansk.

Man vil maaske forstaa, at jeg, efter alt hvad jeg i saa Henseende saa og hørte, læste og sagde, allerede i Socialministertiden, for slet ikke at tale om Justitsministertiden i Tredivernes sidste Halvdel, med stor Interesse og nogen Forundring har set hele Diskussionen om Demokratiet og dets Væsen begynde forfra igen efter Besættelsen, bl. a. med Indlæg af Professor *Hal Koch,* Professor *Jørgen Jørgensen,* Arkitekt *Poul Henningsen,* Professor *Alf Ross* og Fuldmægtig, cand. polit. *Erik Schmidt.*

Paa den anden Side er man jo som dansk Politiker nogenlunde fortrolig med at skulle begynde Diskussionerne om de forskellige Problemer forfra igen hvert 10. Aar; men alligevel virker det lidt pudsigt, naar

en Videnskabsmand som Professor, Dr. jur. *Alf Ross* i sit store Værk af 1946 »Hvorfor Demokrati«, dets Værdi iøvrigt ufortalt, ikke synes at kende nogen dansk Forfatter eller noget dansk Indlæg om disse i Trediverne dagligt diskuterede Problemer før Aaret 1945, som om Udviklingen paa dette Omraade begyndte, da den forsaavidt skulde være ved sin Afslutning, i hvert Fald hvad Begrebsbestemmelserne angaar.

Men lad mig ikke her foregribe den Undersøgelse af Demokratiets Forhold overfor Frihedsbegrebet m. v., som der vil blive rig Lejlighed til at foretage i næste Bind, hvor der redegøres for den politiske Udvikling herhjemme i de Aar, jeg sidst var Justitsminister. Jeg vil paa dette Sted nøjes med at paapege, at der i den demokratiske Humanisme eller som jeg kaldte det Demokratiets Lammefromhed ligger en stor Svaghed, og at jeg derfor allerede i Begyndelsen af Trediverne tænkte og talte ud fra den Grundbetragtning, som den berømte tyske, men antinazistiske Forfatter Thomas Mann gengiver saaledes: »Humanitet maa ikke længer betyde en Tolerance, der udstrækker sig til alt og alle — selv til den frimodigste Beslutning om at gøre Ende paa al Humanitet.«

KAPITEL XIII

FRA SOCIALMINISTER TIL JUSTITSMINISTER

Der er et gammelt Ord, der siger: Lykken bestaar ikke i at være færdig med et Arbejde, men i at udføre det, og Sandheden heri vil kunne bevidnes af en Mand med mit Temperament. Det passede ikke min Energi og Handletrang, disse gudbenaadede Egenskaber, som de dovne eller uvenligt sindede benævner Rastløshed og Nervøsitet, i Længden blot at sidde og administrere en Socialreform, og da det særlig af det i Kapitel IX udviklede fremgaar, at jeg politisk talt iøvrigt løb Panden imod en Mur af Træghed i min Kamp mod Arbejdsløsheden, kunde efter min Mening andre lige saa godt eller maaske bedre overtage Socialministeriet, specielt gennemføre den paakrævede Reform af Arbejderbeskyttelseslovgivningen, som stod for Tur.

Og da der omvendt, som det fremgaar af det nylig afsluttede Kapitel, syntes mig at være en Række Opgaver at løse netop i Justitsministeriet, faldt det naturligt, at mine Ønsker om at vende tilbage til dette Ministerium steg, efterhaanden som Tiden nærmede sig, da Zahle, som var nær de 70, vilde trække sig tilbage, eller maaske forinden vilde gaa af som Følge af den Omdannelse af Ministeriet, der iøvrigt maatte blive en Følge af Folketingsvalget i Oktober 1935.

Ved dette Valg, hvor Venstre betalte Gildet, gik Socialdemokratiet 6 Mandater frem, og da det radikale Venstre holdt Stillingen, dannede disse to Regeringspartier med deres henholdsvis 68 og 14 Folketingsmænd et sikkert Flertal indenfor Folketingets 149 Medlemmer. Det var derfor en væsentlig Styrkelse af den Politik, den Stauning-Munch'ske Regering havde ført, og det var almindeligt ventet, at Stauning vilde foretage forskellige Omdannelser indenfor den hidtidige Regering for yderligere at konsolidere denne til de kommende Aars sikkert vanskelige politiske Arbejde, navnlig under Hensyn til de urolige Forhold paa Verdensmarkedet med den tiltagende Selvforsynings- og Afspærringspolitik, der herhjemme virkede særlig generende for det gældbetyngede

Landbrug, hvortil kom den i det hele stigende Spænding indenfor Verdenspolitiken med Kampen mellem Demokrati og Diktaturbevægelse.

Som det hed i den »Trontale«, der umiddelbart efter fulgtes af en Folketingsopløsning: »Samfundet kan ikke føre et normalt Liv under Trusler og Forsøg fra enkelt Side paa at tiltvinge sig Fordel ved at træde udenfor Lovens Grænser.« ... «De kaotiske Tilstande, der tilstræbes af Kredse, der ikke vil indordne sig under det parlamentariske Livs Vilkaar, berettiger ogsaa til en Henvendelse til Landets Vælgere, med hvis Kultur den seneste Udvikling ikke kan være stemmende.«

Det kan heller ikke nægtes, at Stauning efter Valget foretog en større Omkalfatring af Regeringen, større maaske end ventet, men min Overflytning fra Social- til Justitsministeriet kom i hvert Fald ikke mig selv uventet, thi i Modsætning til de to tidligere Gange, hvor jeg, som nævnt, først modtog min Udnævnelse omtrent samtidig med, at jeg skulde klæde mig om for at takke Kongen for samme, vidste jeg denne Gang Besked om min egen Skæbne længe før dens Offentliggørelse og havde navnlig ved en af de hyggelige Middage ude i Staunings Hjem haft en ret indgaaende Samtale med ham om min Overgang til Justitsministeriet, mine Grunde til at ønske denne Overflytning og de Opgaver, jeg som Justitsminister ansaa for de mest nærliggende.

Forsaavidt kunde jeg føle mig fuldstændig rolig, da *Stauning* en Dag sammenkaldte de socialdemokratiske Medlemmer af 1929-Regeringen for at udbede sig helt frie Hænder ved Udnævnelsen af den nye Regering i November 1935, altsaa efter det omtalte Folketingsvalg, hvor Socialdemokratiets Stemmetal nærmede sig de 800.000, og Staunings Magtstilling i det hele styrkedes, hvilket han dog tog med den sædvanlige ydre Ro. Stemningen paa Ministermødet var lidt trykket, men naturligvis sagde vi hver for sig »ja« til de »frie Hænder«, dog at enkelte tilføjede nogle Bemærkninger.

Det havde nu ikke gjort noget, hvis ikke *Borgbjerg* til sit Samtykke havde føjet et bestemt Ønske om at kunne fortsætte Vinteren over for at kunne gennemføre Folkeskoleloven, som laa ham stærkt paa Sinde. Ønsket var fra Borgbjergs Synspunkt nærliggende, men jeg kendte Stauning tilstrækkeligt til at kunne se, at det berørte ham meget ubehageligt.

Forholdet var vel det, at *Zahle* skulde erstattes af *Jørgen Jørgensen,* og at denne var udset til Undervisningsminister, medens jeg altsaa skulde være Zahles Efterfølger, og Stauning har vel derfor anset det for nødvendigt, at Borgbjerg traadte tilbage, og har antageligt haabet, at denne vilde forsone sig hermed, da han faa Maaneder senere vilde

fylde de 70 Aar, der efter socialdemokratisk Kongresopfattelse medfører Udstedelse af Dødsattesten, parlamentarisk set.

Borgbjergs udtrykkelige Anmodning om at blive siddende til Folkeskolelovens formodede Vedtagelse i Løbet af den kommende Vinter gik altsaa ikke alene paa tværs af Staunings Ønske om at faa frie Hænder, men kuldkastede aabenbart ogsaa hans Plan for Ministeriets Omdannelse.

Paa den anden Side skyldte han Borgbjerg saa meget gennem Aarene og satte vel ogsaa iøvrigt saa megen Pris paa ham, at Situationen var ham yderst pinlig. Da jeg saa, at Stauning var i Vaande, i hvilke Tilfælde han blev rød i Hovedet, rokkede frem og tilbage og undlod at sige noget, kom jeg ham til Hjælp og sagde henvendt til Borgbjerg: »Selvfølgelig forstaar vi alle, at du gerne vilde se din Skolelov gennemført, før du gik af, men det gaar jo næsten altid saadan, at enhver Minister har et eller andet Hjertebarn, han nødig vil opgive, og det vilde jo være ganske umuligt at tale om frie Hænder for Statsministeren, hvis vi hver især udtalte vore specielle Ønsker; frie Hænder maa betyde, at Afgørelsen helt og holdent overlades til Statsministeren.«

Isen var brudt, og Stauning sendte mig et taknemmeligt Nik med tilhørende varme Sideblik, som jeg vurderede særlig højt, fordi jeg ikke var netop forvænt med det, men senere er det — endda fra flere forskellige Sider — meddelt mig, at Borgbjerg og navnlig hans Frue skulde have været af den Opfattelse, at det var min Skyld, at han ikke fik Lov at fortsætte som Minister. Rent bortset fra, at mine Ønsker i saa Henseende vilde have været uden nogen som helst Betydning, hvis de ikke var faldet sammen med Staunings Hensigter, nærede jeg aldeles ikke noget Ønske om Borgbjergs Afgang. Hvorfor skulde jeg dog det? Trods hans fremskudte Alder var hans Aand som hans Interesser saa vidtspændende, hans Viden saa omfattende, hans Fantasi saa straalende og hans Form saa blændende, at det kun kunde være en Berigelse og en Nydelse for én at have ham til Kollega, uanset at — eller maaske netop fordi — vi iøvrigt var saa forskellige. Desværre fik jeg aldrig talt med ham om den nys beskrevne Episode, da han allerede to Maaneder senere afgik ved Døden, et Dødsfald, der berørte os, der havde kendt ham en Menneskealder, lige saa smerteligt, som det var uventet. Iøvrigt fandt jeg, da jeg nu gennemgik mit Materiale, i »Politiken« for 21/1 1945, en meget levende Kronik om Borgbjerg af *Andreas Vinding*.

Sammen med Borgbjerg gled tillige Kirkeminister *Dahl*, Trafikminister *Friis-Skotte* og Handelsminister *Hauge* ud af Ministeriet og blev erstattet af henholdsvis *Jørgen Jørgensen*, *Johs. Hansen*, *Fisker* og

Kjærbøl, medens Zahle altsaa blev erstattet af mig, og *Ludvig Christensen* overtog Socialministeriet. Tilsyneladende tog det stærkt paa *Hauge* at maatte forlade sit Ministerium, medens *Dahl* og *Friis-Skotte* syntes upaavirkede af Modgangen, der særlig for sidstnævntes Vedkommende forekom mig baade uforstaaelig og ufortjent.

Personlig havde jeg i Ministeriet arbejdet lige saa godt og venskabeligt sammen med de afgaaende, som senere med de tiltrædende, og dette gode Samarbejde gjaldt ogsaa de radikale Ministre *Zahle, P. Munch, Bertel Dahlgaard* og *Jørgen Jørgensen.* I Virkeligheden var det meget sjældent, at selv mit noget iltre Temperament førte til en lidt skarpere Ordveksling end den anerkendt parlamentariske, og skete det, kunde det lige saa godt foregaa mellem Socialdemokraterne indbyrdes. Nu skal det ogsaa indrømmes, at P. Munch var Mønstret paa Ligevægt og imødekommende Forstaaelse, og hans paastaaede Doktrinarisme gav sig ihvert Fald aldrig Udtryk i hans Form under Ministermødernes Drøftelse, *Zahle* var knap saa elskværdig eller smidig, men paa den anden Side var hans Forhandlingsvilje og -evne jo næsten forbilledlig; selv om det ganske vist undertiden gik lidt ud over det politisk eller sagligt forsvarlige, hvilket dog maaske skyldtes, at han allerede i de sidste Aar, før han gik af, var noget mærket af Alderen og af Træthed.

Det sidste kunde man i hvert Fald ikke sige om *Bertel Dahlgaard,* der sprudlede af Energi og af Arbejdslyst. Men han var — ogsaa i Modsætning til Zahle — tillige forlenet med en overfor Enkeltheder næsten knugende Betænkelighedernes Naadegave, en Overvejelsessyge, som undertiden kunde bringe en Indehaver af en impulsiv Handletrang som undertegnede til Fortvivlelse. Det er iøvrigt om os to, jeg i »Myggestik« serverede følgende Strøtanke: »Jeg kender en Minister, som afgør alt uden at tale med nogen, og en anden, som ikke afgør noget uden at tale med alle. Den første udretter meget, men for tidligt, den anden udretter meget, men for sent.«

Da jeg viste ham den, lo han lige saa ubehersket, som han plejer at le, naar han selv siger noget morsomt eller, forsigtigere udtrykt, noget han selv finder morsomt. Som Følge heraf fandt jeg os forsaavidt aandsbeslægtede, og det var den eneste af Ministrene, til hvem jeg af og til søgte over for at faa en lun Passiar, eller for at drille ham lidt, eller endelig, dog kun undtagelsesvis, for at høste politisk Belæring, for Politiker er han helt ud til Fingerspidserne. Men man skulde passe paa ham og være rap i Replikken, da han ingenlunde altid var sart i sin Behandling af en Modstander — altsaa i Realiteten, for i Formen var han Parlamentarikeren. Et Eksempel, som jeg husker, formodentlig

fordi det var mig, der stak med Trumf! Fra et Ministermøde: Jeg: Hvorfor gjorde De egentlig opmærksom paa det, Dahlgaard, det behøvede De jo aldeles ikke. — Dahlgaard: Fordi jeg er adskilligt mere loyal end ... Jeg: De mener, end man regner med!

En eventuel tilsvarende elskværdig Karakteristik af *Jørgen Jørgensen* som Ministerkollega findes ikke i dette Bind, idet han altsaa først begyndte som saadan, da dette hører op.

I Forbindelse med det nye Ministerium kan jeg ikke nægte mig Fornøjelsen overfor Hr. *Kjærbøl,* hvem jeg ogsaa gerne vil glæde, at servere følgende lille Historie. Under mine Samtaler med Stauning vedrørende min Afgang fra Socialministeriet fik jeg det Indtryk, at han egentlig helst vilde have Kjærbøl til min Efterfølger, selvom han personlig satte megen Pris paa *Ludvig Christensen.* I ungdommeligt Overmod tilbød jeg da Stauning, at jeg vilde tale med Kjærbøl og bevæge ham til at overtage Socialministeriet, i hvilken Anledning jeg telefonerede til ham og bad ham komme op til mig i Ministeriet. Svar: »I hvilken Anledning?« — »Det skal Du faa at vide, naar Du kommer.« — »Ja, men jeg kommer ikke, før Du i Telefonen har meddelt mig, hvad det drejer sig om.« Til sidst maatte jeg rykke ud med, at det drejede sig om Socialministeriet og skulde lige til at forklare ham, hvor tiltalende en Opgave det var, men næppe havde jeg udtalt Ordet »Socialminister«, før han sagde: »Nej, Du kan — og saa kom der en Ed saa frygtelig og langstrakt, at jeg dels af Hensyn til Folkekirkens Medlemmer, dels til Papirnøden ikke kan gengive den — bande paa, at jeg ikke under nogen Omstændigheder skal rage dine Kastanier ud af Ilden o. s. v. o. s. v«, indtil jeg helt fortumlet og udmattet maatte lægge Røret paa.

Men medens det for Læserne af det foregaaende formentlig vil være (maaske mere end) tilstrækkeligt begrundet, hvorfor jeg i November 1935 forlagde Residensen fra Socialministeriet til Justitsministeriet, og det samme dengang var Tilfældet for den snævre Inderkreds, saa maa det omvendt hævdes, at det for Offentligheden i Almindelighed og for dennes Talerør Pressen stod som baade uforstaaeligt og uforsvarligt, at jeg forlod Socialministeriet og lod mit »Livsværk« og »Hjertebarn« Socialreformen »i Stikken«, hvad Overskrifterne mere end tilstrækkeligt bar Vidne om: »Steinckes Flugt over Plankeværket«, »Steinckes Desertion«, »Vil Steincke med Vold og Magt være Justitsminister« o. s. v., en Diskussion, der ogsaa blev ført over i Folketinget ved Finanslovdebatten i November 1935.

Saaledes udtalte Dr. *Krag,* omend i en meget venlig og forstaaende Form, sin Beklagelse af, at jeg havde forladt Socialministeriet, en Beklagelse, der lidt senere i betydelig forstærket Form blev gentaget af Hr. *Søren P. Larsen* og Fru *Gautier Schmit;* hvorfor jeg maatte tage til Genmæle, særlig overfor de 2 sidstnævnte. Først protesterede jeg overfor Hr. Søren P. Larsen, der havde nedladt sig til forskellige personlige Uartigheder, og svarede:

Den unndværlige.
Fa'r Fa'r, du gaar da ikke fra mig allerede.
(»Politiken«).

»Naa, heldigvis er der dog Blade udenfor mit eget Parti, som denne Afskedshilsen har forekommet lidt for grov. Personlig kan jeg kun beklage, at disse Fornærmelser forekommer det ærede Medlem, Hr. Søren P. Larsen at være den naturlige Afslutning paa flere Aars Samarbejde om Sociallovgivningen — men hvad staar der ikke i Øjeblikkets særlig populære Folkevise: »Saadan gaar det med alle de Larsen'er; det sku' være saa godt, og saa er det faktisk skidt.«

»Ogsaa et andet æret Medlem i denne Sal, med hvem jeg har haft nøjere Samarbejde om Socialreformen, nemlig det ærede Medlem Fru *Inger Gautier Schmit* formente at burde dryppe sin lille Draabe Gift i Afskedsbægeret, idet dette ærede Medlem, hvis offentlige Optræden altid synes mig at forme sig i nøje og kristelig Overensstemmelse med Skriftstedet »Snilde som Slanger og enfoldige som Duer« — med en Hældning til Slangen —, insinuerer, at jeg naturligvis er gaaet min Vej, »inden man gik til dette for ham selvfølgelig særdeles pinlige at skulle røre ved den Socialreform, som han har bygget op med saa stor Kærlighed og Omhu, og i hvilken Bygning han jo mente, at der ikke maatte røres en eneste Sten«.«

Voldsomst og mest personligt var dog et Angreb i Venstrepressen af min Landstingskollega Hr. *Jensen-Stevns,* der bl. a. fandt det passende at skrive:

»Men jeg vender tilbage til Minister Steincke, og her mindes jeg

Jack Londons Fortælling fra Alaska. Naar en Høvding har vist sig fejg i Kampen, ladet sig overliste af sine Fjender eller paa anden Maade svigtet sine Opgaver, sagde hans Folk: He has lost his face, han har tabt sit Ansigt. Saa regnede man ikke mere med ham, men har Minister Steincke sit Ansigt i Behold, naar han nu møder i Justitsministeriet efter at have prisgivet sit egentlige Livsværk og med en Bunke uopfyldte Løfter liggende bag sig?«

Til dette Angreb svarede jeg under den ovennævnte Finanslovbehandling, forinden jeg rent sagligt gjorde Rede for Forflyttelsen:

»Det første Spark kom — til Glæde for en stor Del af Pressen — fra Hr. Branth (Juellinge)s Manuduktør, Hr. Landstingsmand *Jensen-Stevns,* denne lille Mand fra Store Heddinge beskylder mig i Øjeblikket for Fejghed og for at have tabt Ansigtet — en Risiko, han jo ikke selv er udsat for. Fejghed er jeg ellers aldrig blevet beskyldt for. Men det er sikkert rigtigt, for det er den eneste sjofle Egenskab, der ikke offentlig er klistret paa mig som Socialminister i de senere Aar. Og det er jo Kendere, der udslynger denne Beskyldning. Thi naar man ser den Agitation, der i de sidste to Aar er drevet fra mange Sider, ogsaa af Folk, der havde Medansvaret for Socialreformen, ikke mindst for den Arbejdsløshedslov, som de konservative har stemt for, saa vil unægtelig ingen finde paa i denne Optræden at se nogen Art af Mod, hverken politisk eller personligt.«

Mest pinligt virkede det dog paa mig at se »Berlingske Tidende« under en mægtig Overskrift »Har Hr. Steincke mistet sit Ansigt« optrykke Hr. Jensen-Stevns' Artikel med en redaktionel Tilføjelse af Hr. *Anders Vigen,* der lød saaledes:

»Landstingsmand Jensen-Stevns Opfattelse af Hr. Steinckes Lovgiver-Bevæggrunde og personlige Indstilling overfor Misbrug af Socialreformen kan vi, som vore Læsere vil vide, ganske tiltræde. Og naturligvis kan Hr. Steincke ikke — det erkender ogsaa Hr. Jensen-Stevns — gøres ansvarlig for den *økonomiske Krises* Virkninger paa Socialudgifterne.

Angribeligst er det i vore Øjne, at Hr. Steincke overlader en Fagforeningsmand den Ministerpost, der efter Forholdenes Natur først og fremmest burde holdes besat med en af Fagforeningerne saa vidt muligt uafhængig Personlighed.«

Naar dette forekom mig særlig pinligt, var det, fordi jeg i Aarevis havde ført lange Samtaler med Hr. Vigen, om hvem jeg efter min Mening havde Grund til at formene, at han var indforstaaet med Grundene til min Overgang fra Social- til Justitsministeriet. Jeg følte det

derfor — med Rette eller Urette — som et Bagholdsangreb fra en tidligere forstaaende Ven, og jeg har da heller ikke senere, hverken direkte eller indirekte ulejliget Hr. Vigen med Samtaler, Besøg eller paa anden Vis.

Men hvorfor slutte dette livfyldte Bind paa saa begrædelig en Maade, naar jeg blandt de talrige Takskrivelser og Telegrammer, jeg ved min Bortgang fra Socialministeriet modtog, oven i Købet kan slutte med en Takskrivelse fra Udenlands-Danske, der endog fandt Vej til »Ekstrabladet« og lød saaledes:

»I Anledning af, at Socialminister Steincke forlader Socialministeriet, har det danske Hospitalsfonds Forretningsudvalg gennem dets Formand, Generalkonsul Yde, overfor Socialministeren udtalt en Tak og Paaskønnelse for den store Hjælpsomhed og dybe Forstaaelse, som Socialministeren altid har lagt for Dagen ved Behandlingen af Spørgsmaal vedrørende Hjælp til trængende Danske i Tyskland.«

Vi forlader da trods alt Socialministeriet i godt Humør og begiver os, lykkeligt uvidende om Fremtiden, over i Justitsministeriet, men herom nærmere i næste og antagelig sidste Bind, der derfor passende vilde kunne kaldes: »Farvel og Tak«.

Efter Audiensen.

NAVNELISTE

A

Andersen, Alsing, Minister, M. F. .. 28, 41
Amby, Kristen, Fængselspræst, M. F.. 120
Andersen, N. P., Lektor, Ingeniør 183
Andersen, Th., fhv. Folketingsmand .. 137

B

Bang, Axel, Overretssagfører 112, 201
Bartholdy, Chr., Sognepræst 206
Bast, Jørgen, Redaktør 110
Becker, Carl, Overretssagfører, M. B. . 75
Bentzon, P. G. K,, Overlæge, Dr. med.. 57
Bergstedt, Harald, Forfatter 212, 251
Berlin, Knud, Professor, Dr. jur.. 248
Berner, I. A., Stiftamtmand 42
Berntsen, Aage, Overlæge, Dr. med. .. 57
Berntsen, Klaus, Konseilspræsident, M. F..... 148
Bierring, Knud, Overkirurg Dr. med.. 205
Bindslev, Alfred, Sognepræst, M. F. 62, 143
Birck, L. V. Professor, Dr..... 48
Bomholt, J., Raadsformand, M. F..... 212
Bonnevie, A. G., Forstander 127
Bording, Landbrugsminister, M. F. 27, 28, 151
Borgbjerg, Fr. J., Minister, M. F. 9, 11, 49, 54, 260
Bouet, O., Maskinmester, Raadmand, M. F..... 148
Brammer, Max, Overlæge, Dr. med. .. 205
Bramsnæs, C. V., Nationalbankdirektør, 27, 28, 49, 51
Brandes, Edv., fhv. Minister, Dr. phil., M. L. 10, 47
Brandstrup, Ludvig, Direktør, Skuespiller..... 230
Branth, W., Forpagter..... 130
Bro, Vagn, Politimester, M. F. 81
Brorsen, Søren, Forsvarsminister, M. F. 119, 142
Byrdal, V., Overretssagfører 64
Bækgaard, I. P., Husmand, M. L..... 31
Bærentzen, O. H., Skibsreder..... 23
Bølling, Hans, Redaktør 139

C

Chievitz, O., Professor..... 57
Christensen, A. R., Professor 183
Christensen, C. V., Redaktør..... 127
Christensen, I. C., Konseilspræsident, M. F. 147, 148
Christensen, Ludvig, Socialminister, M. L..... 208, 262, 263
Christensen, Viggo, Overborgmester, 9, 17, 23, 62, 127
Christiani, R., Dr. ing., M. F. 48, 171, 172, 177
Christiansen, Chr., Forretningsfører, M. F..... 150
Clausen, Sven, Dr. jur., Forfatter..... 249
Crone, Henriette, Kontorist, Frk., M. L. 31

D

Dahl, Knud, Overretssagfører..... 183
Dahl, N. P. L., Kirkeminister, M. L. 261, 262
Dahlgaard, Bertel, Indenrigsminister, M. F..... 9, 28. 164, 199, 262
Dalgaard, Fr., Direktør, M. F..... 190
Dam, Axel, Folketingsmand, Dr. phil.. 41
Danstrup. John, sv. Forfatter..... 110
Debes, Inge, norsk Dommer..... 108
Donald, Mac, Landbrugsminister, Nova Scotia..... 178
Dreyer, Erik, Direktør, Forligsmand, 42, 184

E

Ege, Einar, Sognepræst 75
Egebjerg, Ivar, Kontorchef, Redaktør . 22
Einer-Jensen, O. E., Raadmand, M. F. 21, 25
Elgaard, N. M. A., Trafikminister, M. F. 148
Eliassen, Ivar Brinck, Dr. med. 95
Ellinger, Professor, Dr., M. L. 26
Eriksson, Bernh., sv. Landshøvding .. 107

F

Fenger, O., Direktør f. Særforsorgen, 10, 42, 53, 142
Fenger, Mogens, Overkirurg, Dr. med., 205, 206
Fibiger, Vilh., Kirkeminister, Proprietær, M. F. 21
Fisker, N., Minister, M. F. 28, 261
Fog-Petersen, Gunnar, Gaardejer, M. L. 170
Frandsen, Johs., Medicinaldirektør, 57, 58, 62
Frederiksen, Niels, Jordlovsudvalgets Formand, M. F. 28, 170
Freudenthal, Poul, Overlæge, Dr. med. 205
Fraenkel, A., Dr. phil., M. F. 21, 36
Fridericia, L. S., Professor, Dr. med... 184
Friis, Finn T. B., Kontorchef, cand. polit. 113
Friis-Skotte, Joh., Trafikminister, M. F. 95, 261, 262

G

Geert-Jørgensen, A., Sognepræst, M. F. 17, 21
Goll, Aug., Rigsadvokat 193, 201, 202, 206
Gregersen, P., Lærer, M. F. 148
Guildal, Poul, Overlæge 57, 58
Gyllenram, R., sv. Udvandringschef .. 174

H

Hansen, A. M., Statsrevisor, M. F. 142
Hansen, Anton, Tegner, Maler 46
Hansen, Fabricius, Politidirektør 85
Hansen, C. C., Direktør i Ø. K. 12
Hansen, H. P., Finansminister, Formand f. Folketinget 9, 20, 71, 124
Hansen, Johannes, Kirkeminister, M. L. 261
Hansen, K. A., Kontorchef 184
Hansen, Leonhard, Forretningsfører, M. F. 148
Hassing-Jørgensen, J., Minister, Direktør, M. F. 190
Hauch, H., Minister, M. L. 28
Hauge, C. N., Redaktør, Indenrigsminister, M. F. 28, 261
Hedebol, Peder, Finansborgmester ... 170
Hedelund, Dyrlæge, M. F, ... 56
Helweg, Hj., Professor, Dr. med. 203, 207, 211
Hendriksen, Halfdan, Minister, M. L., 17, 31, 71
Henningsen, H. G., Ligningsdirektør .. 9
Henningsen, Poul, Arkitekt, Ingeniør, 253, 257
Henriques, Vald., Professor, Dr. med.. 205
Hermann, Aage, Forfatter, Redaktør.. 99
Hindsgaul, Lisbeth, Frue, M. L. 191
Hoffmeyer, Sv., Læge 206
Holdgaard, Jens, Husmand, M. F., 17, 21, 201
Holstein, Bent, Lensgreve, M. F. 30, 36, 225
Holten, Hans, Fabrikant 9
Hornemann, Sv., Overlæge 205
Houmark, Chr., Forfatter 98, 99, 143, 179

I

Inghe, Gunnar, sv. Sociallæge 196

J

Jacobsen, Hans Thyge, Sognepræst, M. F. 21, 22, 26, 29, 30, 31, 36, 56, 117, 120, 121, 126
Jensen, Adolph, Departementschef 178, 185
Jensen, Johs., V., Forfatter 155
Jensen, M., Lærer 184
Jensen, Thit, Frue, Forfatter 201
Jensen (Broby), I. Chr., Gaardejer, M. F. 21
Jensen, Gerud, Gaardejer, M. F. 10
Jensen-Klejs, J., Sparekassedirektør, M. L. 28
Jensen-Stevns, I. P., Borgmester, M. L., 31, 130, 264
Jeppesen, Drusebjerg, Parcellist, M. L. 31

Jessen, Franz v., Redaktør, Forfatter . 184
Johansen, A., Hovedkasserer, M. L. . . . 10
Johannessen, Arne, Overlæge, Dr. med. 205
Johansen, Broby, Forfatter 212
Jonquières, Henrik de, Departementschef 10, 42, 58, 109
Juel, Axel, Kontorchef, Forfatter 141
Julin, C. M., Højskoleforstander, M. F., 142
Junker, Th., Godsejer, cand. polit. 120
Jørgensen, Jørgen, Gaardejer, M. L. . . . 138
Jørgensen, Jørgen, Minister, M. F., 21, 260, 261, 262, 263
Jørgensen, Jørgen, Professor 257
Jørgensen, K. C., Legationssekretær . . . 172

K

Kaufmann, Henrik, Gesandt 108
Kehler, Henning, Magister, Forfatter, 206, 253
Keller, Chr., Professor, Overlæge 55
Kjærbøl, Johs., Minister, M. F. 138, 262, 263
Knipschildt, Godsejer 60
Koch, G. H. von 107
Koch, Hal, Professor, Dr. theol. 257
Koch, H. H., Departementschef 138
Koefoed, Michael, Generaldirektør . . . 48
Kofoed, K. H., Finansminister, Departementschef 56
Korsgaard, P., Civilingeniør, M. F. . . . 179
Krag, O., Indenrigsminister, Dr. phil., 10, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 37, 38, 48, 60, 75, 81, 84, 119, 123, 152, 168, 171, 248, 264
Krenchel, O. H., Politiinspektør 79
Kristensen, Knud, Statsminister, M. F., 29, 120, 126
Kristensen, N. K., Konsulent 172
Kristiansen, Holger, Redaktør, M. F. . . 23

L

Lange, Axel B., Købmand, M. L. 165
Larsen, A. Brøchner, Ingeniør 183
Larsen, Aksel, Støberiarbejder, M. F., 30, 39, 40, 41, 128, 137, 148, 193, 209
Larsen, Helga, Frue, M. F. 78
Larsen, Holger, Redaktør, M. F. 17, 21, 30
Larsen, J. C. A., Smedemester, M. F. . 165
Larsen, Mads, Gaardejer, M. F. 21
Larsen, Søren P., Socialminister, M. F., 31, 32, 41, 119, 121, 264
Lassen, R., Departementschef, 10, 17, 34, 42, 44, 45, 51, 108, 170, 184
Lembcke, C., Ritmester 84
Liisberg, Hugo Bering, Forstander . . . 59
Lund, I. M., Højesteretsadvokat, Oslo. 108
Lundberg, O. R., Maler, M. F. 37
Lyngsie, M. C., Forretningsfører, M. L. 94

M

Madsen-Mygdal, Th., Statsminister, 16, 19, 28, 44, 50, 70, 244
Martin, Svend, Redaktør 63
Melander, Edm., Kommunaldirektør . 111
Menzinger, A., Pastor 206
Mikkelsen, Robert, Landsretssagfører, M. F. 128
Moesgaard-Kjeldsen, Godsejer, M. F. . . 60
Mortensen, P., Maskinarbejder, M. F. . 31
Mousten, K. (Aarhus Byraad) 56
Mowinkel, Statsminister 108
Munch, Elna, Frue, cand. mag., M. F. . 21
Munch, P., Minister, Dr. phil., M. F., 12, 28, 262
Munch-Petersen, Arne, Sekretær, M. F., 29, 40, 129, 193
Munk, Kaj, Sognepræst, Forfatter 254
Mygind, A., Proprietær 23
Møller, A. P., Skibsreder 138
Møller, Christmas, Minister, M. F., 17, 19, 24, 25, 27, 28, 32, 36, 37, 40, 50, 108, 115, 117, 118, 126, 142, 233

N

Natvig, H., Overlæge. Dr. (Oslo) 205
Neergaard, N., Konseilspræsident, M. F. 19, 148
Nielsen, Frede, Redaktør, M. F. 249
Nielsen, Harald, Magister, Forfatter 21, 130
Nielsen, N. P., Socialdirektør 75, 80
Nielsen, Svend, Gaardejer, M. F. 25
Nissen, M. Jermiin, Bibliotekar 108

Norlev, Chr., Sognepræst, M. F. 206
Nygaard, Vilh., Form. f. samv. Fagforb., M. F. 166
Nygårdsvold, Stortingspræsident 108
Nyholm, A. G., General 59

O

Olsen, Axel, Form. Dansk Arb.forb. .. 167
Olsen, Axel, Overlæge, Dr. med.. 203, 205
Olsen. P., Forstander 69

P

Pedersen, C. O, Amtsforvalter, M. F. 17, 25, 71
Pedersen, N. P., Konsul, 170, 172, 177, 179
Pedersen, Oluf, Konsulent, M. F. 138
Pedersen, Viggo, Kunstmaler 102
Petersen, Carl, Form. f. samv. Sogneraadsforeninger, M. L. 29
Petersen, Emil, Læge 137
Petersen, H. Chr., Borgmester, M. L. .. 124
Pio, Fr., Dr. polit. 21, 22
Pitzner, J., Bagermester, M. F. 165
Poulsen, Adam, Direktør for d. kgl. Teater 98
Poulsen, Fr., Museumsdirektør, Dr. phil. 155, 253
Povlsen, Th., Minister, M. F. 56
Powrie, Jean, amer. Journalist 110
Pürschel, V., Generalauditør, M. F. 92, 143, 160, 190

R

Rager, K. E. S., Ingeniør, M. F. 21, 25, 37, 148, 152
Rahbek, J. A., Gaardejer, M. F. 143
Ranulf, Svend, Professor, Dr. phil. ... 212
Rasmussen-Gylling, M. P., Gaardejer, M. F. 28
Rasmussen, L , Forsvarsminister, M. F. 59
Rasmussen, L. D., Typograf, M. F. 46
Rasmussen, Poul, Kreditforeningsdirektør 72
Rasmussen, S., Gaardejer, M. L. 144
Reinstrup, E. V., Politimester 88
Reiter, Paul, Overlæge, Dr. med., Forfatter 205, 206
Ricard, J. J., Kontorchef 45
Riis-Hansen, K , Departementschef, Forligsmand 63
Rindom, Erik, Forfatter 48
Ross, Alf, Professor, Dr jur. & phil. 257, 258
Rydberg, Erik, Professor, Dr. med. ... 205
Rytter, Svenning, Justitsminister, M. L. 191
Ryyd, Peter, Retsformand 43

S

Saxtorph, Sylvester, Professor, Dr. med. & jur. h. c. 95
Scharling, Johs., Landsdommer 65
Schmidt, Erik, Fuldmægtig, cand. polit. 257
Schmit, Inger Gautier, Frue, M. F. 21, 22, 120, 160, 190, 203, 206, 264
Schovelin, Børskommissær, M. L. 49
Schrøder, George E., Overlæge, Dr. med. 62, 93
Schwanenflügel, W., Kontorchef 184
Sindballe, Kr., Professor, Dr. jur .. 57, 58
Skalts, Vera, Kontorchef, cand. jur. .. 209
Sneum, Axel, Kommunelærer, M. F. 56, 142
Sodemann, Overlæge 205
Sonne, Chr. Forpagter, M. L. 60
Starcke, V., Overlæge 205
Stauning, Th. Statsminister, M. F. 9, 27, 28, 93, 94, 152, 176, 212, 230, 231, 260
Steincke, Elisabeth, Frue 102
Steincke, Mogens, Captain, Manager i Ø. K. 230
Stemann, P. C. v., Amtmand 42
Struckmann, Erik, Kunstmaler 230
Stumph, Henrik, Redaktør, M. L. 147
Sunde, Statsraad 108
Sven, C. J. F., Overretssagfører, Raadmand, M. F. 20, 21, 190
Sørensen, Edv., Husmand, M. F. 119
Sørensen, H. P , Overborgmester, Redaktør 90

T

Teisen, Fritze, Ekspeditionssekr., cand. jur., M. L. 29, 32

Thorsen, Poul, Fabrikant 183
Topsøe, V., Amtmand 10
Thompson, S. H., Chef for Alameda Amt, Californien 109
Trier, Sv., Direktør for Arb. og Fabriktilsynet, M. F. 21

U

Unmack, Holger, Direktør, M. L. 164
Utheim, Statsraad 108

V W

Warburg, Erik, Professor, Dr. med. .. 206
Warming, Jens, Professor, M. B. 48
Vedel, Henrik, Departementschef, Raadsformand 45, 51
Vedel, Vald., Professor, Dr. phil. 184
Wieth-Knudsen, K. A., Professor, Dr. polit. 49, 71
Vigen, Anders, Redaktør 215, 265
Wildenskov, H. O., Overlæge 55
Vinding, Andreas, Redaktør, Forfatter 261
Wulff, M., Amtmand 42
Wulff, Marcus (Marius), Redaktør 84, 85, 86

Y

Yde, Marinus L., Gesandt 170, 266

Z

Zahle, C. Th., Konseilspræsident, M. L. 79, 89, 188, 193, 234, 260, 262
Zeuthen, Fr. Professor, Dr. polit. 48, 49, 138

K. K. STEINCKE

DET TRÆKKER OP

Saavel K. K. Steinckes Erindringer 1. Del „Ogsaa en Tilværelse", Minder og Meninger, der omfattede hans Barndom og Ungdom samt de politiske og sociale Brydninger indtil hans Valg til Landstinget 1918, som 2. Del „Fra hele Valpladsen", der skildrede de bevægede Aar, til han i 1929 blev Socialminister, blev modtaget med samme Interesse og Velvilje hos Publikum og i Pressen. Gang paa Gang blev det fremhævet, at man glædede sig til Fortsættelsen.

Denne foreligger nu i Erindringernes 3. Del „Det trækker op", som omhandler særlig de 6½ Aar, i hvilke Steincke var Socialminister, altsaa Tiden fra 1929 til og med 1935, meget urolige og meget begivenhedsrige Aar med Kriser, omfattende Arbejdsløshed og andre Vanskeligheder, men ogsaa med Resultater der vakte Opmærksomhed trindt om, i første Række Socialreformen, hvis nye Principper og Millionudgifter rejste en voldsom Diskussion, af hvilken der gives en meget levende Skildring.

Værket indskrænker sig dog langtfra til at beskæftige sig alene med „Politik". Tværtimod! Det strækker sig lige fra „Skud i Rigsdagen", „Rudeknusninger" og „Mordattentat" til „Privatlivets Glæder", ligefra „Arbejderkultur og Massedyrkelse" til „Hvis Kristus kom tilbage", ligefra „Lodret Løgn og lille Politik" til „Ægteskab og Kvindeideal", alt skildret i Steinckes kendte, livlige og underfundige Stil, overbroderet med spidse Bemærkninger, Anekdoter og Morsomheder. Bogen er desuden som de tidligere forsynet med Illustrationer og ikke mindst med Karrikaturtegninger. Den kaster i det hele et skarpt Lys over den Periode i Trediverne, der paa mange Maader varslede den uhyggelige Udvikling, det trak op til, og den vil utvivlsomt vække mindst samme Interesse som de 2 første Bind!

FORLAGET FREMAD